

Інавгураційні
промови
Президентів
США

Харків
«ФОЛІО»
2009

Шановні читачі!

Ви тримаєте у руках збірку інавгураційних промов президентів США від Джорджа Вашингтона до Барака Обами у перекладі українською мовою.

Традиція виголошення інавгураційних промов новообраних Президентів США бере початок від першого американського президента Джорджа Вашингтона. Ці виступи вважаються чи не найважливішими промовама у суспільно-політичному житті США.

Зазвичай інавгураційна промова сприймається як політична декларація нового американського президента. В ній міститься бачення президентом ситуації, що стосується проблемних питань і життєвих інтересів як всередині країни, так і поза її межами. Крім того, в інавгураційній промові новообраний президент викладає свої пропозиції щодо вирішення проблем і викликів, котрі постали перед американським народом, а також декларує кроки, які він планує здійснити для їх реалізації протягом своєї президентської каденції.

З огляду на більш ніж двохсотрічну традицію виголошення інавгураційних промов Президентів США, їх можна розглядати як унікальний історичний екскурс становлення та розвитку американської демократії і держави загалом. Відтепер українські науковці, студенти, політики, суспільні діячі, широкий читацький загал мають нагоду ознайомитись з цим історичним надбанням американського народу.

Сподіваюсь, що збірка промов американських президентів стане вам у нагоді, а також буде слугувати зміцненню американсько-українських відносин, кращому розумінню одне одного людей обох країн.

Едуард Прутнік,

Голова правління Міжнародної благодійної організації
«Гуманітарний Фонд «Єдиний світ»»

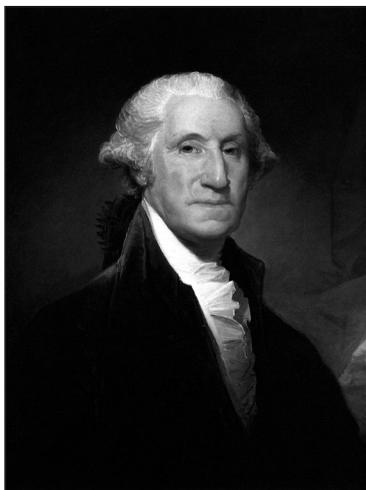
20 січня 2009 р. Барак Обама виголосив інавгураційну промову як 44-й Президент Сполучених Штатів Америки. Мільйони американців зібралися на Вашингтонській алеї, щоби стати свідками цієї події, а ще більше людей в усьому світі спостерігали за нею по телевізору, включно із людьми тут, в Україні. Вони чули, як президент Обама закликав до «нової ери відповідальності». Мирні передачі влади завжди поновлюють віру в силу демократії. Цього року сходження Барака Хусейна Обами на вищу посаду в Америці знаменувало нову еру в наших зусиллях з переборення гріхів минулого. Президент Обама продовжив 220-річну традицію, розпочату Джорджем Вашингтоном, який виголосив першу інавгураційну промову, коли вступав на посаду першого президента нації в 1789 р. Відтоді кожний наступний президент продовжував цю практику. Разом ці промови задокументували розвиток Сполучених Штатів у часи війни та миру, процвітання та депресії. Президенти в цих промовах визначали національні пріоритети та надихали американський народ. Серед найбільш відомих висловів із цих промов — слова Вашингтона, якими він у 1789 р. закликав захищати «вільності та свободи народу Сполучених Штатів» «урядом, заснованим ним самим»; прохання Авраама Лінкольна до нації, розділеної Громадянською війною, об'єднатися, «не маючи злоби ні до кого, з милосердям для всіх»; заява Франкліна Рузвельта, що «єдине, чого нам слід страхатися, — це самого страху», а також заклик Джона Ф.Кеннеді: «Не питайте, що країна може зробити для вас, — питайте, що ви можете зробити для своєї країни». Ця збірка інавгураційних промов президентів, перекладених українською, допоможе висвітлити інституцію президентської влади та демократичний процес у США, які забезпечують мирну та впорядковану передачу влади відповідно до Конституції та волевиявлення народу. Я переконаний, що збірка буде цінним джерелом інформації для зацікавлених у цих питаннях українців, і я вітаю «Гуманітарний фонд “Єдиний світ”» з цією публікацією.

ДЖОРДЖ ВАШИНГТОН

Народився 22 лютого 1732 року, помер 14 грудня 1799 року.

Президент США з 30 квітня 1789 року по 4 березня 1797 року.

Віце-президентом був Джон Адамс.

Перший Президент Сполучених Штатів Америки. У 1758 році обирався до Законодавчих зборів Вірджинії. Був одним з делегатів Першого континентального конгресу. Коли розпочалися військові зіткнення з Великобританією, був обраний головнокомандуючим Континентальної армії. Після укладення Паризької мирної угоди у 1783 році склав свої повноваження. Д. Вашингтон був обраний головою Конституційного конвенту, який у 1787 році напрацював Конституцію США. У 1789 році Д. Вашингтона було обрано першим президентом країни. У 1792 році його було переобрано на другий термін. Він залишається єдиним в історії США президентом, за якого проголосували всі члени колегії виборщиків.

На посаді президента Д. Вашингтон сприяв укріпленню Союзу, принципів Конституції, опікувався розбудовою столиці США. Крім того, він займався формуванням органів центральної влади, створював прецеденти інституту президентів, підтримував дружні відносини з Конгресом. Важливим досягненням стало прийняття Білля про права, який закріпив широкі права та свободи. Хоча Д. Вашингтон намагався набрати міністрів з різних фракцій, його аристократичний погляд на речі розходився з точкою зору його державного секретаря, Томаса Джефферсона, який подав у відставку в 1793-му, у результаті чого була створена двопартійна система.

Перша інавгураційна промова

30 квітня 1789 р.

Співгромадяни — члени сенату й палати представників!

Серед мінливостей життя жодна подія не змогла викликати у мене більшого хвилювання, аніж та, повідомлення про яку було передане за вашим наказом і отримане 14-го дня поточного місяця. З одного боку, мене покликала моя країна, чий голос я не можу слухати без захвату й любові, з того пристанища, що я обрав собі з ніжною турботливістю та надією, маючи твердий намір знайти на схилі віку спокій, необхідність і цінність якого підсилюються для мене з

кожним днем через придбані звички та часті хвороби на додачу до поступового погіршення мого здоров'я в міру прожитих років. З іншого боку, значущість та нелегкість того завдання, до виконання якого покликав мене голос моєї країни, цілком достатні для того, щоб розбудити в наймудріших та найдосвідченіших її громадянах бажання зі сповненою сумнівами ретельністю вивчити мої чесноти, не можуть не викликати пригніченості духу в того, хто (через свої природні вади та недосвідченість у справах громадського управління) мусить з особливою увагою ставитися до своїх слабких сторін. За такого конфлікту емоцій я наслідуюся стверджувати лише те, що я приймаю на себе ці обов'язки після глибоких роздумів і ретельно оцінивши всі обставини, здатні вплинути на їх виконання. Я наслідуюся сподіватися лише на те, що коли я прийняв цю посаду під впливом приємних спогадів про колишні події чи сентиментальної чутливості до такого яскравого свідчення довіри з боку моїх співгромадян і через це недостатньо взяв до уваги мою неспроможність, а також слабку схильність до виконання покладених на мене важких і незвіданих обов'язків, то моя помилка буде визнана не надто серйозною з огляду на ті мотиви, що ввели мене в оману, а її наслідки будуть оцінені моєю країною з певною часткою тієї прихильності, в атмосфері якої вони виникли. Такими були ті враження, під впливом яких я, підкоряючись заклику суспільства, визнав себе придатним для виконання такої посади, і було б непростенною помилкою не звернутися в цьому першому офіційному виступі з полум'яним благанням до тієї всемогутньої Божественної Сутності, яка править Всесвітом, верховодить у Раді Держав і Своєю Всевишньою допомогою здатна доповнити будь-який недолік людської натури, із проханням про освячення Її благодаттю — в ім'я вольностей і щастя народу Сполучених Штатів — уряду, заснованого ним самим в ім'я цих основних цілей, і про дарування кожному інструменту управління здатності успішно здійснювати покладені на нього функції. Віддаючи належне Великому Архітекторові всякого суспільного й приватного блага, я виражаю впевненість, що це однаковою мірою висловлює і мої, і ваші почуття, почуття всіх співгромадян у цілому, а також кожного окремого співвітчизника. Немає жодного народу, якому варто було б визнати й піднести хвалу невидимій долоні, що керує справами людей, більшою мірою, аніж народу Сполучених Штатів. Кожен крок, здійснений ним на шляху до статусу незалежної держави, бачиться як такий, що несе на собі певний знак Всевишньої волі; і в тій щойно звершеній і вкрай важливій революції в системі об'єднаного урядування спокійні дебати й добровільна згода вельми численних окремих спільнот, результатом якої стала ця подія, не можуть бути порівняні з методами створення більшості інших урядів без того, щоб не віддати їй благочестиву шану разом зі смиренною надією на майбутні її милості, знамення яких можна побачити в нашому минулому. Ці думки, зумовлені потрясіннями сьогодення, занадто сильно закарбувалися в моїй свідомості, щоб їх можна

було проігнорувати. Я надіюсь на те, що ви розділите зі мною моє переконання, що ніщо інше не зможе більшою мірою вплинути на успішний початок роботи нового й незалежного уряду. У статті про заснування виконавчого відомства президенту ставиться за обов'язок «рекомендувати до вашого розгляду такі заходи, які він визнає необхідними та доцільними». Обставини моєї сьогоднішньої зустрічі з вами не дають мені підстав заглиблюватися в цей предмет за межі простого посилання на велику конституційну хартію, відповідно до якої скликані ці збори і у якій — у визначенні ваших прав — міститься вказівка на ті сфери відповідальності, які підлягають вашій увазі. Більш доречним за нинішніх обставин і набагато більше відповідним тим почуттям, що мене охоплюють, буде, замість внесення рекомендацій конкретних заходів, віддати належну шану талантам, моральним підвалинам і патріотизму, які є окрасою тим людям, що були вибрані для розробки й затвердження їх. У таких високих чеснотах вбачаю я найнадійнішу запоруку того, що, з одного боку, ніякі місницькі упередження або пристрасті, ніякі особливі точки зору або партійні чвари не стануть на заваді тому всеосяжному й безсторонньому погляду, з яким слід братися до того величезного зібрання спільнот та інтересів, щоб, з іншого боку, фундамент нашої державної політики покоївся на бездоганних і непорушних принципах особистої моралі, а перевага вільного урядування була б продемонстрована всіма тими його якостями, які здатні завоювати гарне ставлення громадян країни і викликати повагу навколишнього світу. Я міркую про таке майбутнє з усією надією, на яку тільки може спонукати мене палка любов до своєї країни, адже немає істини важливішої, ніж існування в системі світобудови й природному ході речей нерозривного зв'язку між чеснотою й щастям, між обов'язком та благом, між істинними максимами чесною й великодушною політикою і щедрими плодами процвітання й добробуту суспільства, тому що ми не повинні применшувати переконаності в тім, що прихильна усмішка Небес ніколи не випадає на долю нації, яка порушує вічні закони порядку й правди, встановлені на небесах, і тому що збереження священного вогню свободи і доля республіканської моделі правління справедливо вважаються — можливо, не менш безумовно й очевидно — залежними від експерименту, ввіреного рукам американського народу.

Окрім звичайних питань, пропонованих вашій увазі та вашій розсудливості, треба вирішити питання про те, якою мірою здійснення цільових повноважень, делегованих V статтею Конституції, вважається необхідним за нинішнього стану справ з огляду на характер заперечень, висунутих на адресу нинішньої системи, або в міру стурбованості, що породила їх. Замість внесення конкретних рекомендацій із цього предмета, де мої офіційні повноваження не дають мені ніяких указівних вогнів, я знову буду цілком покладатись на вашу проникливість і прихильність громадському благу, бо я запевняю себе, що, поки ви будете із ретельністю уникати будь-яких змін, які могли б

поставити під загрозу переваги єдиного й ефективного уряду або яким варто дочекатися майбутніх уроків досвіду, глибока повага до основних прав вільних людей і турбота про суспільну гармонію будуть істотно впливати на ваші судження з приводу того, якою мірою можна надійно підсилити перші або — не ризикуючи та з користю — сприяти другій. До попередніх зауважень я повинен додати ще одне, адресоване передусім палаті представників. Воно стосується мене особисто, і через це буде якнайкоротшим. Коли мені вперше випала честь бути покликаним на службу моїй країні, що тоді перебувала напередодні напруженої боротьби за свої свободи, моє сприйняття обов'язку вимагало відмови від будь-якої грошової винагороди. Я ніколи не відступав від цієї твердої переконаності і, тримаючись дотепер почуттів, що її породили, мушу відхилити як незастосовну супроти мене будь-яку частку персональної винагороди, яку може бути визнано необхідним включити в положення про фінансування органа виконавчої влади, і, відповідно, молитися за те, щоб розрахунки грошової платні згідно з посадою, на яку я обраний, за час мого перебування на ній не виходили за рамки тих фактичних витрат, які можуть бути визнані необхідними в ім'я суспільного блага.

Висловивши вам таким чином мої почуття, викликані тією подією, що звела нас разом, я залишаю вас, не проминувши звернутися ще раз до милосердного Батька Людства зі смиренным проханням, що коли Йому було вгодно дарувати американському народу можливість обговорювати в обставинах повного спокою і прийняття з безприкладною одностайністю рішення про форму урядування в ім'я безпеки його Союзу і реалізації його прагнення до щастя, то нехай Його Божественне благословення так само виразно проявиться у широті поглядів, виваженості порад та мудрості заходів, від яких і має залежати успіх нашого уряду.

Друга інавгураційна промова

4 березня 1793 р.

Співгромадяни!

Голос моєї країни знову кличе мене виконувати функції голови держави. Користуючись нагодою, хочу запевнити, що я добре свідомий тієї високої честі та довіри, що їх висловив мені народ об'єднаної Америки.

До початку виконання президентом будь-яких службових дій, Конституція вимагає прийняття посадової присяги. І ось яку присягу збираюся я прийняти у вашій присутності: якщо за час мого керівництва урядом буде встановлено, що якимось чином, навмисне чи ненавмисне, я порушив розпорядження вищезазначеного уряду, то нехай (окрім покарання, передбаченого Конституцією) я зазнаю осуду та докору всіх тих, хто тепер є свідками цієї урочистої церемонії.

ДЖОН АДАМС

Народився 30 жовтня 1735 року, помер 4 липня 1826 року.

Другий Президент США з 4 березня 1797 року по 4 березня 1801 року.

Член Федеральної партії.

Віце-президентом був Томас Джефферсон.

Джон Адамс брав активну участь у Війні за незалежність США, був віце-президентом першого Президента США Д. Вашингтона, а його син Джон Квінсі Адамс став шостим Президентом США. У 1774 році Д. Адамс був обраний до Массачусетського національного конгресу, брав участь у створенні Першого та Другого континентальних конгресів. Брав участь у написанні Декларації незалежності. З 1777 року на дипломатичній службі спочатку посланником у Франції, потім послом у Голландії, посланником у Великобританії. У 1788 році повернувся до США і на чолі Федеральної партії став працювати над змінами державного устрою.

Період президентства Д. Адамса був відзначений

кількома кризами та конфліктами, а також протистоянням з прибічниками Т. Джефферсона. Він став першим господарем Білого дому, будівництво якого завершилося при ньому. Незважаючи на величезний внесок у становлення США, його ім'я було менш популярне, ніж імена інших батьків-засновників держави. Деякі історики США вважають це не заслуженим.

Інавгураційна промова

4 березня 1797 р.

Коли ще на початку стало зрозуміло, що для Америки не лишилося середнього шляху між повним підкоренням закордонній владі та цілковитою незалежністю своїх прагнень, на той час розумні люди краще усвідомлювали небезпеку величезної моці флотів та армій, рішучості протистояти яким вони були сповнені, аніж небезпеку розбрату та незгоди, які неодмінно мали виникнути щодо форм державного устрою, котрі слід було запровадити як у всій цій великій країні, так і в її частинах. Одначе, покладаючись на чистоту своїх помислів, справедливість своєї справи та духовну цілісність і розум народу, осяяні Всевишнім Провидінням, яке так промовисто захищало нашу

країну від самого початку, представники цієї нації, яких було трохи більше половини від нинішньої кількості, не лише геть розірвали іноземні кайдани та знищили вже занесену над нами залізну палицю, але й цілком свідомо скинули всі пута, що їх стримували, і пустилися в плавання в океан невідомості та непевності.

Ті завзяття та старанність, що їх виказали люди під час Війни за незалежність, забезпечуючи уряд потрібною територією, забезпечили також і ступінь порядку, необхідного для хоча б тимчасового збереження та стабілізації суспільства. Конфедерація, потреба створення якої відчувалася від самого початку, була змодельована з Батавської та Гельветичної конфедерацій — єдиних детальних зразків, залишених нам історією, і, безперечно, єдиних прикладів, добре відомих широкому загалу. Але, зважаючи на разючу різницю в численних деталях між нашою країною та тими, де кур'єр міг добратися зі столиці до кордону впродовж одного дня, дехто з тих, хто працював у Конгресі над формуванням майбутнього державного устрою, цілком слушно передбачали його нетривалість та нестабільність.

Нехтування розпорядженнями та інструкціями, неухважність до приписів та рекомендацій, а то й пряма непокора тим, хто їх видавав, і не лише з боку окремих осіб, а й з боку деяких штатів, невдовзі призвели до сумних наслідків: загальної апатії, заздрощів та конкуренції між штатами, занепаду судноплавства та комерції, розохочення таких потрібних мануфактур, загального падіння вартості земель та їхньої продуктивності, нехтування громадськими та особистими обов'язками, втрати розважливості та довіри у стосунках з іноземними державами і насамкінець — до чвар, ворожнечі, інтриганства, сепаратних угод та заколотів, що загрожували величезною національною катастрофою.

І під час цієї небезпечної кризи народ Америки не зрадили притаманній йому розважливості, здоровий глузд, рішучість та внутрішня цілісність. Було вжито заходів з узгодженої розробки плану утворення більш досконалої спілки, встановлення справедливості, досягнення національної злагоди, забезпечення обороноздатності, сприяння загальному добробуту та захисту благословенних плодів свободи. Громадські дискусії, дослідження та міркування завершилися прийняттям Конституції урядування.

Служачи моїй країні за кордоном впродовж усіх цих знаменних подій, я вперше побачив Конституцію Сполучених Штатів, перебуваючи в іноземній державі. Не драгований сварками через літературний стиль, не збуджуваний публічними суперечками, не підігріваний міжпартійною ворожнечею, я прочитав її з великим задоволенням, як витвір доброго розуму, спонуканого добрим серцем, як документ, краще пристосований до розуму, вдачі, положення та стосунків нашої країни та нашого народу, аніж будь-який, що будь-коли пропонували чи радили прийняти. За своїми загальними принципами та об-

рисами він відповідав тій системі урядування, яку я більше за інші цінував і до запровадження якої доклався не лише у своєму рідному штаті, а й в інших штатах. Користуючись, разом із моїми співвітчизниками, правом голосу і правом прийняти чи відкинути Конституцію, якій судилося керувати мною і моїми нащадками, а також моїми співвітчизниками та їхніми нащадками, я без вагань висловлював своє схвалення цього документа з кожного приводу, як публічно, так і в приватному порядку. Ні тоді, ні відтоді не мав я на думці жодного заперечення проти того, що найвища посадова особа та сенат відтепер мають обиратися. Не мав я також і думки пропонувати якісь зміни до Конституції, окрім тих, які народ, набуваючи досвіду, визнає за потрібне чи доцільне прийняти і ввести в дію через своїх представників у Конгресі та законодавчих органах штатів.

Повернувшись у лоно моєї країни через десять років болісного розлучення, я мав честь бути обраним на високу державну посаду згідно з новим законодавством, і на цій посаді мені довелося виконувати надзвичайно важливі обов'язки з захисту Конституції. Її функціонування виправдало найоптимістичніші сподівання її прихильників, а я — через регулярну роботу з цим документом, через задоволення його впровадженням в життя та через захопленість тим благодатним впливом, який він справляв на мир, порядок, процвітання та щастя в країні, — проинявся до нього теплими почуттями та благоговійною шанобливістю.

І справді — яка ще форма урядування здатна так повно заслуговувати на нашу любов та повагу?

Так, може, і мали рацію древні мудреці, вважаючи, що згуртування людей у міста та держави було вкрай позитивним та приємним для ока явищем, але не викликає сумніву те, що для поблажливого людського розуму немає видо-вища приємнішого, шляхетнішого та захопливішого, аніж представники, що зібралися тут чи в іншій палаті Конгресу, аніж уряд, у якому голова виконавчої влади, а також обидві гілки влади законодавчої є громадянами, котрих обирають на регулярній основі їхні ближні та сусіди для прийняття та впровадження законів для загального блага. Чи можна додати до цього щось суттєвіше за прикраси та оздоби, за мантиї та діаманти? Чи може бути влада доброзичливішою та шанованішою, ніж тоді, коли вона походить від прецедентів або ж інститутів, започаткованих у далекій древності, коли вона йде безпосередньо від сердець та розуму чесних й освічених людей? Бо ця влада представляє народ і лише народ. Саме його міць та велич вона відображає — і виключно для його блага — в кожному законно обраному уряді, якої б форми цей уряд не набував. Існування такого уряду, як наш, впродовж досить тривалого періоду часу є неспростовним доказом того, що знання та мораль опанували широкі маси людності. А хіба є якась привабливіша думка чи об'єкт, які можна було б представити людському розуму? Якщо національна

гордість і є коли-небудь доречною та виправданою, то тоді, коли вона породжується не владою, багатством чи величчю слави, а глибоким усвідомленням національної чесності й чистоти, інформованості та милосердя.

Маючи на думці ці високі ідеї, ми зрадімо самих себе, якщо хоч коли-небудь кинемо пильнувати ту небезпеку для наших вольностей, що ховається в упередженості чи несправедливості, які можуть занепасти чистоту наших вільних, справедливих та незалежних виборів. Якщо результат виборів визначається більшістю в один голос, і цей голос може бути отриманий хитрістю чи підкупом, то уряд може стати результатом вибору якоїсь однієї партії, що переслідуватиме власну мету, а не вибором нації для її загального блага. А якщо цей єдиний голос буде отримано іноземними державами шляхом лестощів чи погроз, шахрайством чи насильством, страхом чи інтригами, підкупом чи запроданством, то уряд стане результатом вибору не американського народу, а тієї чи іншої іноземної держави. Може статися так, що нами правитимуть іноземні держави, а не ми, народ, який мусить сам правити своєю країною; розумні й відверті люди неодмінно скажуть, що в таких випадках вибір людей важитиме не набагато більше за випадковість чи поворот долі.

Отаку цікаву та привабливу систему врядування (а також ті порушення, до яких вона може стати вразливою) демонструвала Америка впродовж восьми років, викликаючи захват та занепокоєння мудрих і добropорядних людей в усіх країнах світу. Цією системою керував громадянин, котрий впродовж тривалого часу своїми великими діяннями, в яких він тримався розважливості, справедливості, стриманості та твердості духу, котрий вів за собою людей, яких надихали ті ж самі чесноти та той же самий палкий патріотизм, любов до свободи, незалежності та миру, і прагнення до зростання добробуту та досі небаченого процвітання, заслужив вдячність своїх співвітчизників, найвищу похвалу від іноземних держав та забезпечив собі невмирущу славу серед нащадків.

Нехай же після виходу у відставку, яка стала його добровільним вибором, він живе довго, щоб мати змогу насолодитися приємними спогадами про свою службу країні, вдячністю людства, щедрими плодами своєї діяльності, як на користь собі, так і на користь усьому світу, плодами, які щоденно зростають і множаться, а також тими прекрасними перспективами, які щороку відкриваються перед нашою країною. Нехай же його ім'я і далі буде оплотом, а усвідомлення того, що він і досі з нами, — обороною проти всіх відкритих та прихованих ворогів миру в нашій країні. Поданий цим чоловіком приклад рекомендували для наслідування його наступникам обидві палати Конгресу, а також законодавчі органи та люди з усіх куточків держави.

На цю тему мені б краще пристало помовчати або промовляти зі смиренням, але, гадаю, сьогоднішня подія стане певним виправданням, коли я наслідуюся заявити так: якщо моя принципова відданість вільній республі-

канській формі урядування, утвореній унаслідок серйозних роздумів та безстороннього і ретельного пошуку істини; якщо моя відданість Конституції Сполучених Штатів та свідомо рішучість підтримувати її доти, доки вона не зазнає змін відповідно до думок та побажань народу, висловлених способом, передбаченим цим документом; якщо моя шана та повага до конституцій окремих штатів та постійна делікатність і обачність у стосунках з урядами штатів; якщо моя безпристрасна та однакова повага до прав, інтересів, честі й добробуту всіх штатів Союзу — без якихось переваг і незалежно від їхнього розташування чи то на Півночі, чи то на Півдні, чи то на Сході чи на Заході, а також безвідносно до різниці в їхніх політичних поглядах, другорядних питаннях та особистих симпатіях; якщо моя любов до всіх добропорядних людей з усіх політичних партій та релігійних конфесій; якщо моя любов до науки та літератури, а також бажання сприяти кожному розумному зусиллю з розвитку шкіл, коледжів, університетів, академій — кожного інституту, що поширює знання, мораль та релігію серед усіх верств населення не лише заради їхнього сприятливого впливу на розвиток суспільства у всіх його прошарках та в усіх його класах, а як єдиний засіб захисту нашої Конституції проти її природних ворогів, проти духу софістики, духу розбрату, духу інтриганства, проти поширення корупції та пошесті іноземного впливу, який є ангелом-руйнівником для обраних урядів; якщо моя любов до однакових для всіх законів, до справедливості і гуманності внутрішнього урядування; якщо схильність до удосконалення і розвитку сільського господарства, торгівлі та промислового виробництва з метою задоволення внутрішніх потреб та потреб оборони; якщо мій дух справедливості та гуманізму щодо корінних народів Америки та намір покращувати умови їхнього життя через спонукання цих народів ставитися до нас доброзичливіше, а наших громадян — доброзичливіше до них; якщо моя непохитна рішучість підтримувати мир та непорушну довіру між державами, а також ту систему нейтралітету та невтручання між ворогуючими країнами Європи, яку затвердив уряд нашої країни та урочисто затвердили обидві палати Конгресу, яку схвально зустріли законодавчі органи штатів та громадська думка, підтримувати доти, доки Конгрес не прийме інше рішення; якщо моя особиста повага до Французької держави, виплекана головно за сім років проживання в тій країні, а також щире прагнення підтримувати дружбу, яка так багато посприяла інтересам та побільшенню впливу обох країн; якщо моє щире прагнення до торжества судової справедливості та усунення фальшивих скарг і позовів — поважаючи при цьому честь та недоторканність громадян Америки та їхнє усвідомлення власних прав та прагнень; якщо мій намір сприяти через доброзичливі переговори компенсуванню шкоди, завданої комерційним інтересам наших співгромадян тією чи іншою державою, а в разі недосягнення успіху — викласти факти перед законодавчою гілкою влади, щоб її представники могли вирішити, вжиття яких подальших заходів

вимагають честь та інтереси уряду та його виборців; якщо моя рішучість чинити справедливо в межах своїх можливостей в усі часи та з усіма країнами, а також підтримувати мир, дружбу та доброзичливість у стосунках з усіма країнами світу; якщо моя непохитна віра в честь, високий дух та винахідливість американського народу, на які я так часто цілковито покладався і ніколи не помилюся; якщо мої високі уявлення про величне призначення нашої країни та моїх обов'язків перед нею, засновані на знанні моральних принципів та досягнень людського розуму та глибоко вкарбовані в мою свідомість іще змолоду, і то не затьмарені, а навпаки — посилені життєвим досвідом та віком; і — мушу зі смиренною шанобливістю додати — якщо моє захоплене ставлення до релігії народу, який називає себе християнським і сповідує християнство, а також моя непохитна рішучість вважати повагу до християнства однією з найкращих рекомендацій для обіймання державної посади — якщо все вищезазначене дає мені змогу тим чи іншим чином відповідати вашим вимогам та бажанням, то я докладаю всіх зусиль, щоб ця прозорлива та далекоглядна рекомендація обох палат Конгресу була втілена в життя.

Маючи перед собою цей величний приклад, збагачений розумом і духом, вірою та честю, почуттям обов'язку та небайдужістю тих представників американського народу, які поклялися підтримувати і захищати Конституцію Сполучених Штатів, я не маю жодного сумніву в її тривалості та повноті її моці, а розум мій готовий без вагань покликати мене до виконання найсерйозніших обов'язків у справі підтримання Конституції всіма моїми силами.

І нехай Творець, що панує над усім, Господар порядку, Джерело справедливості, Заступник праведної вольності в усі часи в усьому світі і надалі шле Свою благодать нашій країні та її урядові, а також дарує їй усілякі гаразди та довговічність відповідно до мети Свого Провидіння.

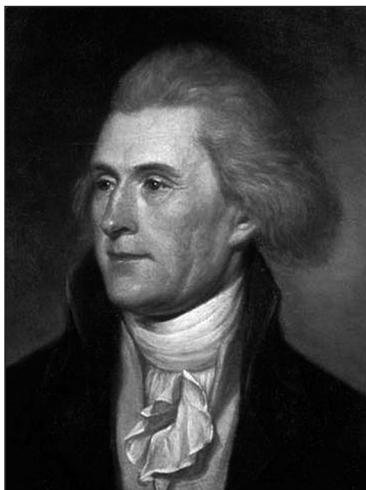
ТОМАС ДЖЕФФЕРСОН

Народився 13 квітня 1743 року, помер 4 липня 1826 року.

Третій Президент США з 4 березня 1801 року по 4 березня 1809 року.

Віце-президентами були: Аарон Бурр (1801—1805 рр.)

та Джордж Клінтон (1805—1809 рр.).

Томас Джефферсон був активним учасником Війни за незалежність США, головою комітету з написання Декларації незалежності, одним із засновників Бібліотеки Конгресу США, Університету Вірджинії. З 1779 по 1781 рік обіймав посаду губернатора штату Вірджинія, з 1785 по 1789-й був послом у Франції, з 1789 по 1795-й — першим в історії державним секретарем США, з 1797 по 1801 рік — віце-президентом. У 1796 році висував свою кандидатуру на президентських виборах, але програв Д. Адамсу.

Т. Джефферсон разом з М. Ван Бюреном є лише другим в історії країни політиком, який по черзі обіймав посади державного секретаря, віце-президента та президента. Серед основних

подій за його президентства — купівля у 1803 році у Франції Луїзіани та експедиція до Тихоокеанського узбережжя Льюїса і Кларка у 1804—1806 рр. Був засновником доктрини відокремлення держави від церкви. На посаді президента проводив політику економії, намагався уникнути воєнних дій. У 1805 році його було переобрано на посаді президента.

Перша інавгураційна промова

4 березня 1801 р.

Друзі та співгромадяни!

Покликаний до виконання обов'язків глави виконавчої влади нашої країни, я хочу скористатися нагодою і в присутності тієї частини моїх співгромадян, котрі тут зібралися, висловити їм велику подяку за те, що саме на мене впав їхній доброзичливий погляд, а також заявити про своє щире усвідомлення того, що завдання, яке стоїть переді мною, є вищим за мої таланти, і що я беруся його виконувати з неспокійними та тривожними передчуттями, які справедливо поймають мене через величність обов'язку та слабкість моїх здібностей. Країна, що швидко підіймається, країна, що розкинулася на величез-

ному обширі плодючої землі, країна, що борознить моря та океани, перевозячи вироби своєї промисловості, країна, що торгує з державами, які відчують свою міць і при цьому забувають про справедливість, країна, яка швидко прямує до призначеної долею мети, що лежить поза межами ока простого смертного, — коли я розмірковую над цими дивовижними й прекрасними речами і бачу славу, щастя та сподівання моєї улюбленої країни, відданої своїй справі, бачу нинішні добрі ознаки, то від цих думок у мене перехоплює подих, і я смиренно млію перед величию завдань. Однак я не впадаю у відчай бо присутність багатьох із тих, кого я тут сьогодні бачу, нагадує мені, що серед інших органів верховної влади, передбачених нашою Конституцією, я знайду запаси мудрості, доброчесності та завзятості, на які зможу покласти за будь-яких скрутних обставин. Тож на вас, панове, хто виконує суверенні функції законодавства, а також на тих, хто вам допомагає, дивлюся я з надією на підтримку та наставництво, які дадуть нам змогу безпечно провести через бурхливі стихії нашого тривожного світу той корабель, на борт якого ми усі піднялися.

Під час змагання думок, через яке ми пройшли, запал та завзяття дискусій інколи набували вигляду, який міг вразити чужинців, незвичних вільно думати, вільно висловлюватися і вільно писати те, що вони думають; але тепер, коли ці суперечки були розв'язані волевиявленням народу, а їхній результат проголошено відповідно до положень Конституції, всі громадяни, безперечно, підкоряться волі закону і об'єднують свої зусилля заради загального блага. І всі також матимуть на думці той священний принцип, що хоча воля більшості і мусить в усіх випадках перемагати, ця воля має бути справедливою, розумною й розважливою, і меншість має рівні права, захищені законами, що цю рівність забезпечують, а порушення цих прав та законів значить гноблення. Тож об'єднаймося, співгромадяни, серцем і розумом. Повернімося до тих громадських стосунків, основою яких є злагода та милосердя, бо без них важко уявити свободу і навіть саме життя. Не забуваймо про те, що, вигнавши з нашої землі оту релігійну нетерпимість, від якої людство так довго страждало і стікало кров'ю, ми майже нічого не здобудемо, якщо проявимо політичну таку ж шалену деспотичну нетерпимість, здатну до переслідувань не менш злобних та кривавих. Коли від болісних мук та конвульсій потерпає старий світ, коли мучиться в корчах розлючена людина, кров'ю та вбивством здобуваючи собі свободу, не дивно, що хвилі збудження та сум'яття докочуються і до цих далеких та мирних берегів; не дивно, що це збудження та сум'яття одні люди сприймають із більшим усвідомленням та страхом, а ніж інші, і вносять розкол у думки до небезпечної межі. Але будь-яка розбіжність думок не є розбіжністю принципів. Ми називали різними іменами братів наших, що сповідували один і той самий принцип. Усі ми — республіканці, всі ми — федералісти. А якщо між нами з'являться

ті, хто забажає розпустити наш Союз або ж змінити його республіканську форму, то нехай вони стоять непотривожені, як пам'ятники розважливості, яка толерує хибну думку, але не стримує здорового глузду у боротьбі з нею. Я й справді знаю, що дехто з чесних людей боїться, що республіканська форма урядування не може бути міцною, що наш уряд є недостатньо сильним, та хіба ж чесний патріот, у самісінький розпал удалого експерименту, відмовиться від форми врядування, яка досі забезпечувала нам свободу та міць, лише на підставі чисто теоретичних та умоглядних побоювань, що такому врядуванню може потенційно забракнути енергії та волі до самозбереження? Я так не вважаю. Навпаки, дотримуюся тієї думки, що це — найсильніший уряд у світі. Я вважаю його єдиним, за якого кожна людина за покликом закону мерщій кине́ться під штандарт цього закону, бо вважатиме захист громадського порядку від зазіхань своїм особистим обов'язком. Інколи кажуть, що такій людині не можна ввіряти право керувати собою. Але ж хіба тоді можна довіряти їй керування іншими людьми? Чи, може, десь знайшлися непорочні ангели у вигляді королів, які цією людиною правитимуть? Не-хай на це питання відповідь історія.

Тож із мужністю та твердою впевненістю дотримуймося наших федеральних та республіканських принципів, нашої відданості Союзу та представницькому урядові. З ласки самої природи відокремлені широким океаном від убивчого хаосу, що панує на чверті земної кулі; надто високодумні, щоб терпіти занепад і деградацію інших; маючи благословенну землю, де стане місця нашим нащадкам на тисячі й тисячі поколінь; свідомі нашого права реалізувати свої здібності, здобутків нашого завзяття та підприємливості, свідомі честі та довіри з боку наших співгромадян — не через привілей від народження, а внаслідок наших дій та їхнього осмислення; осяяні світлом милосердної релігії, яку сповідують хоч і в різних формах, та проте всі ці форми прищеплюють людям чесність, правдивість, стриманість, милосердя та любов до людини; визнаючи та шануючи Всевишне Провидіння, яке, попри всі поневіряння, доводить, що воно має на меті щастя людини в цьому світі і ще більше щастя в світі потойбічному, — з усіма цими благословенними дарами що іще потрібно нам, щоб стати людьми щасливими та заможними? Нам потрібно іще одне, співгромадяни: мудрий та ощадливий уряд, який стримуватиме людей від завдання шкоди одне одному, а в усьому іншому забезпечить їм свободу самим вирішувати способи прикладення сил та здібностей для покращення свого життя і не забиратиме з рота трударя зароблений хліб. Саме це і є добре урядування, і саме такого урядування потребуємо ми, щоб завершити коло вищезазначених щасливих надбань.

Співгромадяни! Готуючись узятися виконувати обов'язки, які охоплюють усе, що ви цінуєте, і все, що є дорогим вашому серцю, вважаю за потрібне викласти вам своє бачення головних принципів нашого уряду і — відповідно —

принципів, згідно з якими має формуватись урядова адміністрація. Я окреслю їх максимально стислими рамками — наскільки це можливо щодо підставових речей — і викладу лише основні принципи, без можливих застережень. Однакове і справедливе судочинство для всіх людей, безвідносно до стану та релігійних чи політичних переконань; мир, торгівля та чесні доброзичливі стосунки з усіма країнами, без вступу в альянс із жодною з них; підтримка урядів штатів в усіх їхніх правах як найкомпетентніших адміністрацій для вирішення наших внутрішніх питань і як найміцнішого оплоту проти антиреспубліканських тенденцій; всіляка підтримка Центрального уряду та всіх його конституційних повноважень як основного гаранта миру всередині країни та безпеки за її межами; ревне забезпечення виборчого права народу як розважливого та ненасильницького засобу виправлення зловживань, що зазвичай відтинаються мечем революції там, де нема мирних засобів їхнього усунення; абсолютна згода з рішеннями, що їх приймає більшість, — засадничий принцип республіканізму, антиподом якого є сила — засадничий принцип і рідна мати деспотизму; добре дисципліноване ополчення — наша найкраща надія в мирні часи та в перші дні війни, поки на допомогу йому не підтягнуться регулярні війська; верховенство цивільної влади над військовою; заощадження громадських витрат — трударі мають сплачувати лише невеликі податки; чесна виплата наших боргів та неухильна підтримка громадської довіри; сприяння сільському господарству та торгівлі як його служниці; поширення інформації про зловживання та притягнення порушників до суду; свобода віросповідання; свобода преси, а також свобода індивідуума під захистом закону про недоторканність особистості, а також суд неупереджено обраних присяжних. Ці принципи утворюють яскраве сузір'я, яке рухалося попереду і скеровувало наш поступ крізь епоху революції та реформації. Їхньому втіленню сприяли мудрість наших мудреців та кров, пролита нашими героями. Ці принципи мають бути кредо нашої політичної віри, основою цивільного права, наріжним каменем, яким перевірятиметься служба тих, кому ми ввірили високі посади; а якщо нам колись судиться заблукати в часи смуту та тривоги, то ми повинні негайно повернутися на той єдиний шлях, що веде до миру, свободи та безпеки.

Отже, співгромадяни, я заступаю на посаду, яку ви мені ввірили. Набувши достатнього досвіду на підпорядкованих посадах і побачивши всі труднощі перебування на найвищому посту, я переконався, що недосконалій людині рідко випадає піти зі своєї посади, зберігши ту ж репутацію та прихильність, які свого часу дозволи їй цю посаду обійняти. Не плекаючи надії на високу довіру, виказану вами нашому найпершому та найвеличнішому революційному діячеві, чії видатні заслуги забезпечили йому всенародну любов та найяскравіші сторінки в книзі правдивої історії, я прошу у вас рівно стільки довіри, скільки мені буде треба для того, щоб я з твердістю та вправністю

здійснював правове керівництво вашими справами. Часто я помилятимуся через хибність суджень. А коли я матиму рацію, то ті, чия позиція не дозволить їм бачити все питання в цілому, вважатимуть, що я помиляюся. Я прошу у вас поблажливості до моїх помилок, які ніколи не будуть навмисними, а також вашої підтримки проти помилок тих, хто засуджуватиме мене, не бачачи за деревами лісу. Схвалення, що ви його виказали мені своїм голосуванням, є для мене великою втіхою за минуле, а моєю турботою в майбутньому буде намагання зберегти добру думку про себе у тих, хто повірив мені наперед, і завоювати прихильність інших, роблячи їм усе добро, що є у межах моїх сил та повноважень, та сприяючи загальному щастю та свободі.

Тож, покладаючись на покровительство вашої доброї волі, я слухняно берусь до роботи, завжди готовий полишити її, якщо ви дійдете висновку, що в змозі здійснити вибір набагато кращий. І нехай же та Безконечна Сила, що керує долею Всесвіту, спрямовує наш уряд до того, що є найкращим, і забезпечує сприятливий результат його зусиль заради вашого миру та процвітання.

Друга інавгураційна промова

4 березня 1805 р.

Співгромадяни!

Починаючи процедуру, яку вимагає Конституція перед тим, як обійняти знову ввірену мені посаду, вважаю своїм обов'язком висловити свою глибоку вдячність за цей новий прояв довіри з боку широкого загалу моїх співгромадян та за той ентузіазм, яким ця довіра надихає мене чинити так, щоб найповніше справдити їхні справедливі сподівання.

Заступаючи на цей пост минулого разу, я виклав принципи, якими вважав своїм обов'язком керуватися під час управління справами нашого співтовариства. І моє сумління каже мені, що в кожному випадку я діяв згідно зі своєю декларацією і відповідно до її очевидної значущості та до свідомості кожної добросовісної людини.

Ведучи ваші закордонні справи, ми намагалися будувати дружні відносини з усіма країнами, а надто з тими, з якими ми маємо найважливіші зв'язки. Щодо цих країн ми завжди чинили справедливо, надаючи переваги там, де це було законно, і плакаючи обопільні інтереси та взаємозв'язки на справедливих та рівних умовах. Ми твердо переконані — і в своїх діях ідемо за цим переконанням, — що у відносинах із країнами, так само, як і в стосунках між людьми, наші розважливо визначені інтереси будуть завжди невіддільними від наших моральних обов'язків, і історія є свідком того факту, що справедливий і чесний країні вірять на слово, коли звертаються по збройну чи воєнну допомогу для приборкання інших.

Співгромадяни! Що стосується внутрішніх справ, то вам краще судити — чинили ми правильно, чи хибно. Скасування непотрібних посад, установ та витрат дало нам змогу припинити стягування наших внутрішніх податків. Ці податки, які по всій країні збирали чиновники і які відчиняли двері для їхнього вторгнення, вже встигли бути дані поштово до збурення дратівливих дріб'язкових причіпок до домовласників. І якщо вже цей процес почався, то його навряд чи можна було б припинити і він повільно, але невпинно охопив би усі види власності та продуктів праці. А якщо серед цих податків були скасовані й ті, що не викликали особливих незручностей, то це сталося тому, що їхня сума все одно не покрила б витрат на чиновників, що їх збирали, а також тому, що якби ці податки мали цінність, то представники місцевої влади могли б їх залишити, а менш цінні — скасувати.

А решту податків на споживання закордонних виробів платять головню ті, хто в змозі додати заморські розкоші до своїх домашніх зручностей, і ці податки стягуються лише на наших морських та сухопутних кордонах та включаються в суму торговельних операцій, здійснюваних нашими громадянами-комерсантами. З огляду на це кожен американець із гордістю та задоволенням може спитати: «Чи є в Сполучених Штатах фермер, або ж механік, або ж чорнороб, який хоч коли-небудь бачить збирача податків?» Ці внески дають нам змогу фінансувати поточні витрати уряду, виконувати угоди з іноземними країнами, анулювати місцеве «право ґрунту»¹ в межах наших можливостей, розширювати ці межі і використовувати отриманий надлишок для покриття нашого державного боргу, таким чином скорочуючи термін його сплати, а вивільнені внаслідок прискореної сплати державні доходи дозволяють — шляхом справедливого розподілу між штатами та після прийняття відповідної поправки до Конституції — в мирний час витратити на річки, канали, дороги, ремесла, виробництво, освіту та інші важливі сфери в кожному із штатів. У воєнний час, якщо якась несправедливість із нашого боку чи з боку інших таки призведе до війни, вищезазначений дохід, збільшений за рахунок зростання населення та підтриманий іншими ресурсами, заздалегідь припасеними на час кризи, дозволить протягом року покрити всі річні витрати, не зазіхаючи при цьому на права майбутніх поколінь і не обтяжуючи їх боргами минулого. Бо ж війна — це лише короткочасне призупинення продуктивного труда, після якого відбудеться повернення до стану миру, повернення до процесу удосконалення.

Співгромадяни! Я вже казав, що збережений дохід дозволив нам розширити межі наших можливостей, але це розширення здатне забезпечувати фінансову віддачу навіть без нашого втручання і, отже, ще до того, як це

---

¹ Громадянство, що набувається самим фактом народження на території конкретної країни, — на відміну від «права крові» (прим. перекладача).

втручання станеться, зменшувати накопичувані проценти; загалом, воно замінить собою наші авансові виплати, які нам довелося б здійснювати. Я знаю, що приєднання Луїзіани було з незадоволенням зустрінуте деким через щире переконання в тому, що таке збільшення території поставить під загрозу наш Союз. Але хто визначить межу, до якої федеративний принцип здатен функціонувати ефективно? Чим більшим буде наш Союз, тим менше його розхитуватимуть місцеві пристрасті; і взагалі — хіба ж не краще буде, коли протилежний берег Міссісіпі заселять наші брати та діти, а не чужинці з іншої родини? З ким із них ми скоріше житимемо в злагоді та приязних стосунках?

У справах релігії я дотримувався думки, що її вільне сповідання гарантується Конституцією незалежно від повноважень Центрального уряду. Тому я жодного разу і за жодних обставин не вдавався до приписів щодо релігійних обрядів, а залишив їх, як і записано в Конституції, у віданні та керуванні церковних чи державних органів, компетентність яких була підтверджена кількома релігійними громадами.

До тубільних мешканців нашої держави я ставився зі співчуттям, яке викликає їхня доля. Наділені здібностями і всіма правами людини, палаючи щирою любов'ю до свободи та незалежності, вони живуть у країні, яка не залишає їм іншого бажання, окрім бути не потривоженими, але на ці береги линув нестримний потік населення з інших регіонів. Не маючи ані моці, ані звички протистояти цьому потоку, тубільні мешканці були поглинуті ним або ж зігнані зі своїх місць; а тепер, коли вони обмежені рамками, завузькими для заняття мисливством, гуманність вимагає від нас навчити їх сільського господарства та ремесел, спонукати їх до цих занять, які вже самі по собі дадуть їм змогу підтримувати своє існування та заздалегідь підготують їх до того стану суспільства, який, окрім тілесних потреб, ще й забезпечує поліпшення свідомості та моралі. Тому ми постачили їм удосталь приладдя та домашнього начиння; направили до них наставників, щоб обучити тубільців ремесел першої необхідності, і взяли їх під егіду закону, який захищатиме їх від нападників з-посеред нас.

Але ці зусилля, спрямовані на те, щоб просвітити їх щодо тієї сумної долі, яка чекає їх на нинішньому життєвому шляху, щоб спонукати їх користуватися здоровим глуздом і слідувати його приписам і щоб змінити свій спосіб життя зі зміною обставин, нашотовхнулися на потужні перешкоди — тубільні мешканці обтяжені звичками свого тіла, забобонами свого розуму, невіглаством, пихою, а також впливом тих зацікавлених та метикуватих своїх одноплемінників, які за сьогоднішнього стану речей є неабиким, а внаслідок зміни цього стану ризикують стати ніким. Ці особи вкорінюють та прищеплюють святенницьку поштивість до звичаїв їхніх предків, стверджуючи, що все, що вони робили, мусить і надалі робитися в усі часи; що здоровий глузд — пога-

ний порадник і що користуватися його порадами у тілесній, моральній та політичній сферах є небезпечним нововведенням; що їхній обов'язок полягає в тому, щоб залишатися такими, якими створив їх Всевишній, що невігластво — це безпека, а знання сповнене небезпек; коротше кажучи, друзі мої, між тубільними мешканцями теж можна бачити дію та протидію здорового глузду та фанатизму; серед них також є свої антифілософи, які мають свій інтерес у тому, щоб зберігати незмінним нинішній стан речей, які бояться реформування і докладають усіх зусиль, щоб забезпечити перевагу традицій над обов'язком удосконалювати свій розум і керуватися його настановами.

Співгромадяни! Змальовуючи ситуацію взагалі, я зовсім не збираюся за-розуміло приписувати собі заслуги за вищезгадану діяльність. По-перше, ця діяльність стала можливою завдяки вдумливості та розважливості широкого загалу наших громадян, які через важіль суспільної думки спонукають і посилюють заходи, що їх уживає уряд на користь суспільства. Ці заходи стали можливими завдяки обачливості та розсудливості, з якими громадяни обирають з-посеред себе тих, кому вони ввіряють законодавчі обов'язки. Це стало можливим завдяки завзяттю та мудрості обраних таким способом осіб, що закладають підвалини суспільного щастя в розумних законах, утілювати які буде інша гілка влади, а також завдяки відданим помічникам, чий патріотизм допомагав мені здійснювати виконавчі функції.

Під час першого терміну урядування преса, всіляко намагаючись перешкоджати, весь час наводила на нас жерла своїх гармат, заряджених усілякими непристойностями, які тільки вона насмілилася чи спромоглася вигадати. Можна лише пожалкувати про ці порушення з боку інституту, який є таким важливим для свободи та освіти, тому що вони неминуче зменшують його корисність та підривають довіру до нього. Ці порушення, звісно, можна було усунути за допомогою адекватного покарання, передбаченого та забезпеченого законодавством проти брехні та наклепів, прийнятого в декількох штатах, але державні службовці не мали досить часу, бо мусили робити важливіші справи, тому порушники понесли покарання у вигляді громадського обурення.

Світ також був досить зацікавлений у справедливому та повному проведенні ось такого експерименту: чи достатньо свободи обговорення — за умови невтручання держави — для поширення та захисту істини і чи можна за допомогою брехні та наклепів одним розчерком пера відправити у відставку уряд, який поводить цілком у дусі Конституції, завзято і чесно виконує свої обов'язки і не робить нічого такого, за що було б соромно перед усім світом. Експеримент було здійснено, ви стали його свідками; наші співгромадяни придивилися — спокійно та зосереджено, побачили приховане джерело, з якого виходили ці неподобства, і згуртувалися довкола своїх державних діячів; а коли ж Конституція покликала їх до розв'язання цього питання шляхом

голосування, то вони виголосили свій вердикт — почесний для тих, хто служив їм, і втішний для друга людини, яка вважає, що йому можна ввірити ведення власних справ.

Тут не йдеться про те, що закони штатів проти брехні та наклепів не слід застосовувати; той, хто має час, зробить велику послугу суспільній моралі та спокою, якщо виправить ці порушення за допомогою корисного впливу закону; але, як відомо, вищезгаданий експеримент довів, що коли істина та резон устояли проти брехні вкупі з фальшивими фактами, то преса, обмежена тепер рамками істини, більше не потребує обмежень з боку закону; громадська думка виправить усі хибні погляди та міркування після заслуховування всіх зацікавлених сторін у повному обсязі; і більше немає потреби проводити якусь іншу чітку межу між неоціненною свободою преси та її деморалізуючою розбещеністю. Якщо ж будуть нові порушення, котрі законодавство не спроможеться припинити, то його дієвість буде доповнена і посилена цензурою громадської думки.

Розцінюючи ту широко виявлену єдність почуттів як передвісницю злагоди та щастя на нашому шляху до майбуття, я хочу передати нашій країні мої щирі вітання та поздоровлення. У тих же, хто іще не пристав на нашу точку зору, схильність зробити це міцнішає щодня: факти проникають крізь покривало, що оповило цих людей, і наші браття, які досі вагаються, кінець кінцем переконаються, що величезна маса їхніх співгромадян, з якими вони іще не вирішили діяти разом відповідно до принципів та заходів, що їх уживає уряд, думають те ж саме, що думають вони, і бажають того ж самого, що бажають вони; що ми — так само, як і вони — бажано, щоб зусилля громадськості були чесно спрямовані на суспільне благо, щоб культивувався мир, щоб не нависала загроза над громадянськими та релігійними свободами, щоб підтримувалися законність та порядок, зберігалася рівність прав, а також той майновий стан — рівний чи нерівний, — який кожна людина отримує в результаті своєї старанності та працьовитості чи старанності та працьовитості свого батька. Усвідомивши ці погляди, наші опоненти просто не зможуть не схвалити їх та підтримати, бо така є природа людини. А тим часом поставимося до них з терплячою доброзичливістю, віддаймо їм належне — і навіть більше — в усіх змаганнях та зіткненнях інтересів; і нам не слід сумніватися, що врешті істина, здоровий глузд та їхні власні інтереси візьмуть гору і зберуть їх до гурту громадян нашої країни, забезпечивши ту однаковість думки, яка дає нації благословенну злагоду та переваги згуртованої сили.

Тепер я візьмуся до виконання обов'язків, до чого мене знову покликали мої співгромадяни, і надалі чинитиму в душі тих принципів, що їх вони схвалили. Я не боюся, що якісь корисливі міркування змусять мене схибити; я нечутливий до жодної пристрасті, здатної спокусити мене навмисне зійти зі шляху справедливості, але слабкість людської натури та межі мого власного

розуміння спричинятимуться до помилковості рішень, що можуть зашкодити вашим інтересам. Тому я потребуватиму всієї тієї поблажливості та доброзичливості, які досі виказували мені мої виборці; і потреба в них з роками не зменшиться. Мені знадобиться також сприяння Творця, в чиїх руках перебуває наша доля і який вивів наших батьків, як колись синів Ізраїлевих, з їхньої батьківщини і поселив їх у країні, сповненій всім необхідним для заможного життя, який захистив наше дитинство Своїм Провидінням, а наші доросліші роки — Своєю мудрістю та владою і до благодаті якого я закликаю вас приєднатися у моїх благаннях, щоб Він так просвітив розум покірних слуг ваших, так наставив їхніх радників та помічників, так посприяв їхнім діям, щоб усе, що б вони не робили, йшло вам на користь і забезпечувало вам мир, дружбу та схвальне ставлення усіх країн.

ДЖЕЙМС МЕДІСОН

Народився 16 березня 1751 року, помер 28 червня 1836 року.

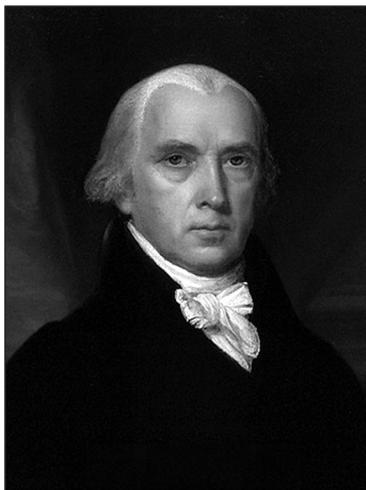
Четвертий Президент США з 4 березня 1809 року по 4 березня 1817 року.

Член Демократично-республіканської партії.

Віце-президенти: Джордж Клінтон (1809—1812 рр.),

Елбрідж Геррі (1813—1814 рр.).

У період 1814—1817 рр. посада віце-президента була вакантною.

Джеймс Медісон залучився до Війни за незалежність, а потім до політичного життя у громаді та штаті. З 1780 по 1783 рік був представником Вірджинії у Континентальному конгресі. Став однією з провідних постатей, котрі домагалися ратифікації Конституції. Після конвенту був обраний до палати представників, допоміг скласти Білль про права й організувати діяльність федерального уряду. За часів Т. Джефферсона служив державним секретарем. Після обрання президентом у 1809 році Д. Медісон заборонив підтримувати відносини з Великобританією та Францією до відміни постанов, які перешкождали торгівлі з ними нейтральним країнам. Це призвело до початку

у 1812 році війни з англійцями, яка завдала економіці США великих збитків. Поразка завершилася захопленням та спаленням Вашингтона. До закінчення війни у 1814 році країну охоплював хаос, однак умови миру передбачали повернення до статусу довоєнних часів. У 1813 році Д. Медісона було переобрано президентом. Останні роки свого правління він присвятив схваленню багатьох рішень, які сприяли поліпшенню добробуту країни.

Перша інавгураційна промова

4 березня 1809 р.

Не бажаючи відхилитися від прикладу високошанованих і авторитетних людей, я скористаюся цією нагодою, щоб висловити те сильне враження, що його справив на мене заклик моєї країни, щоб я обійняв цю посаду та виконував відповідні обов'язки, в чому я невдовзі присягнуся найсерйознішим чином. Таке поважне висловлення довіри з боку розважливих та поміркованих виборців нашої вільної та добродісної нації за будь-яких обставин виклика-

ло б у мене почуття вдячності та відданості, а також сповнило б мене високим відчуттям довіри, яку я маю виправдати. За сьогоднішніх мінливих обставин, що додають особливої серйозності моменту, який ми переживаємо, я відчуваю, що та почесна відповідальність, яку ви на мене поклали, посилюється незмірно.

І справді, нинішня ситуація у світі є безприкладною, а ситуація всередині нашої країни сповнена труднощів. Їх тиск відчувається надзвичайно сильно, тому що вони спіткали нас у той момент, коли рівень національного добробуту був високим як ніколи раніше, і тим різкішим виявився контраст, викликаний несподіваними змінами. За сприятливого впливу наших республіканських інститутів, а також завдяки збереженню миру у відносинах з усіма країнами в той час, коли багато з них вели криваві та виснажливі війни, плодами справедливої політики стало безпрецедентне зростання наших статків та ресурсів. Його результати проявилися в прогресі сільського господарства, в успішному веденні комерції, у розвитку промислового виробництва та ремесел, у зростанні державних доходів та їхньому використанні для зменшення суми державного боргу, а також у корисних підприємствах та закладах, що множилися по всій нашій країні.

Це слушна думка, що провину за перехід від квітучого стану нашої країни до того становища, яке певний час викликало у нас велике занепокоєння, не можна покласти ані на якісь неприпустимі погляди, ані — і я в це вірю — на якісь свідомо допущені помилки наших державних законодавчих органів. Не плекаючи пристрастей, які зашкодили б правам та спокою інших країн, Сполучені Штати заслужили собі правдиву славу тим, що сприяли миру через дотримання справедливості. Вони заслужили також повагу воюючих країн тим, що виконували взяті на себе обов'язки нейтралітету з максимальною безсторонньою скрупульозністю. Якби у світі переважали щирість та неупередженість, то істинність цих тверджень не можна було б піддати сумніву, — принаймні нащадки оцінять їх гідним чином.

Такий бездоганий курс не міг устояти проти несправедливості та насильства воюючих держав. У своїй ненависті одна до одної, або ж спонукані більшім відвертими мотивами, вони вдалися до принципів відомості, які прямо суперечили загальноприйнятому здоровому глузду та загальноновизнаним законам. Неможливо передбачити, скільки вони іще видаватимуть свої свавільні укази, попри явну відсутність будь-якого приводу для них з боку Сполучених Штатів та їх чесні й толерантні зусилля, що були докладені заради скасування цих указів. Запевняючи себе, що попри всю мінливість долі дух рішучості та об'єднані зусилля всіх представницьких органів державної влади нашої країни будуть гарантами її честі та життєвих інтересів, я заступаю на ввірену мені посаду з одним лише застереженням, яке породжується усвідомленням моєї власної невідповідності тим високим обов'язкам, які ця посада накладає.

І якщо я не згинаюся під тягарем цього розуміння, то лише тому, що я черпаю певну підтримку в чіткому усвідомленні мети та впевненості в принципах, які я приношу з собою на цю нелегку службу.

Плекати мир та добросусідські стосунки з усіма країнами, що мають схожі погляди; зберігати щирий нейтралітет щодо воюючих країн; в усіх випадках віддавати перевагу доброзичливій дискусії та розважливому залягодженню розбіжностей, замість вирішення їх збройним шляхом; не допускати іноземних інтриг та іноземної упередженості — таких принизливих для всіх країн і таких небезпечних для країн вільних; плекати дух незалежності — надто справедливий, щоб допускати порушення прав інших, надто гордий, щоб відмовитися від власних прав, надто шляхетний, щоб самим мати негідну упередженість проти інших, і надто високий, щоб дивитися з висока на упередженості чужі; зберігати Союзу штатів як основу їхнього миру та щастя; підтримувати Конституцію, що зміцнює наш Союз — як обмеженість свого впливу, так і своєю владною вагою; поважати права і повноваження штатів та їхніх мешканців, що є частиною системи і однаковою мірою сприяють її успіхові; уникати найменшого втручання в свободу совісті чи функціонування релігії, так мудро відділеної від цивільної юрисдикції; вивільняти громадські ресурси гідним погашенням державного боргу; тримати в потрібних межах регулярне військо, завжди пам'ятаючи, що озброєне та навчене ополчення є найтвердішим оплотом республіки, бо регулярна армія — яка б не була велика — ще не є гарантією відсутності загроз; сприяти передбаченими законом засобами розвитку сільського господарства, промислового виробництва, а також розвитку внутрішньої та зовнішньої торгівлі; схожим способом сприяти прогресу науки і поширенню інформації як найкращої підтримки істинної свободи; продовжувати втілення корисних та шляхетних планів, так дієво та успішно застосовуваних для залучення наших тубільних мешканців, які занепадають та поневіряються через дикунське життя, до тих удосконалень, яких зазнають свідомість людини та її манери в умовах цивілізованої держави, — вищенаведені погляди та наміри будуть моїм надійним ресурсом тією мірою, якою вони сприятимуть виконанню моїх обов'язків.

Більше того, мені випала щаслива доля — мати перед собою шлях, яким мені судилося пройти у світлі блискучих прикладів бездоганної служби, виконаної за найважчих обставин тими, хто ступав переді мною. Про мого безпосереднього попередника мені взагалі не личить тут говорити. Однак вважаю, що мені буде прощено не стриматися і висловити симпатію, якою повниться моє серце від тієї безмежної вдячності та благословення, що їх висловлює йому наша улюблена країна, сприянню найголовніших інтересів та щастю якої він палко присвятив свої щедрі та високі таланти впродовж тривалої політичної кар'єри.

Але джерело насаги, до якого я звертаюся, і допомога, без якої я не зможу компенсувати свої вади, знаходяться в досвідченому інтелекті та здібностях моїх співгромадян, а також у порадах тих, хто їх представляє в інших департаментах, відповідальних за турботу про національні інтереси. Моя віра в них залишиться непохитною за найтяжчих обставин, як і віра — в якій ми зміцнювалися і зміцнюємося щоденно — в наставництво і керівництво Всевишнього, чия влада вершить долю націй, чие благословення так промовисто обдарувало нашу молоду республіку і до кого ми мусимо звертатися зі своєю шанобливою вдячністю за минуле, а також із нашими палкими благаннями та найсміливішими надіями на майбутнє.

Друга інавгураційна промова

4 березня 1813 р.

Збираючись додати урочистість клятви до обов'язків, покладених на мене обійманням посади, на яку покликала мене моя країна вже вдруге, я користуюся нагодою, щоб у присутності цього шановного зібрання вдруге привселюдно висловити свою глибоку вдячність за виявлену мені високу довіру та пов'язану з нею відповідальність. Справлене на мене враження посилюється свідченням того, що мої щирі й віддані зусилля з виконання моїх нелегких обов'язків були доброзичливо поціновані, а також з огляду на те, в який важливий час ця довіра була виказана мені вдруге. Усвідомлюючи вагу та велич покладених на мене завдань, я неодмінно поникнув би — мені б забракло духу, якби я менше покладався на підтримку освічених та шляхетних людей і якби я мав менш глибоке переконання в тому, що війна з могутньою державою, яка є найважливішою особливістю сьогоднішньої ситуації, позначена печаттю справедливості, що спонукає Небеса з поблажливою усмішкою ставитися до методів доведення її до переможного завершення.

Чи маємо ми підстави для такої думки, коли міркуємо над характерними ознаками цієї війни?

Ця війна не була оголошена Сполученими Штатами, хоча вже довго велася проти них — реально, але неофіційно, аж поки не були вичерпані всі аргументи та умовляння; аж поки не була отримана фактична заява про те, що лиходійства, які цю війну спровокували, припинені не будуть; аж поки її проголошення з нашого боку вже не можна було відкладати, не ризикуючи при цьому зламати бойовий дух нації, знищити всяку впевненість у своїх силах та в політичних інститутах нашої країни. Тож постало питання — або упостійнити отой ганебний стан страждань, або через великі жертви та ще більше напруження сил і боротьбу відновити наші втрачені позиції та повагу серед незалежних держав.

Від результату цієї війни залежить наш національний суверенітет на морях і безпека тієї важливої верстви наших громадян, від заняття котрої залежить безпека і добробут усіх інших верств населення. Не прийняти цей виклик означатиме втратити наш рівний статус щодо інших держав і порушити священні права, які мусить захищати кожен член нашого суспільства. Я не стану вкотре наголошувати на незаконності тієї практики, коли командувачі чужоземних кораблів свавільно заганяють до себе на борт моряків наших суден, не стану описувати пов'язані з цим безчинства. Докази цього зберігаються в документах кожної наступної адміністрації нашого уряду, і жорстокі страждання наших мореплавців знайшли відгук у кожній душі, не позбавленій здатності співпереживати.

Оскільки ця війна є справедливою, неминучою та шляхетною в своїх цілях, то ми з гордістю та задоволенням можемо констатувати, що в той час, коли з супротивного боку вона велася не на принципах честі та справедливості, ми не порушили ані традицій цивілізованих країн, ані принципів шляхетності та гуманізму. З нашого боку ця війна велася з суворим дотриманням усіх цих обов'язків і в дусі терпимості, який ніколи не порушувався.

Але як же мало вплинув наш приклад на поведінку ворога!

Вони утримували як військовополонених громадян Сполучених Штатів, які не мали бути такими згідно з законами ведення війни.

Водночас вороги відмовлялися визнати військовополоненими — і погрожували покарати їх як зрадників та дезертирів — тих осіб, що без обмежень емігрують до Сполучених Штатів, вливаються в нашу політичну родину через процес натуралізації і під егідою їхньої нової батьківщини ведуть відкриту і гідну поваги боротьбу за збереження її прав та безпеки. Такою є відверто задекларована мета політики нашого уряду: практикувати натуралізацію тисяч громадян з інших країн, а потім не лише дозволяти їм воювати проти них же, а й спонукати їх до цього.

І справді, наші вороги не взяли у свої руки сокири чи ножа — засобів безрозсудного та нерозбірливого вбивства, але вони спустили з ланцюга дикунів-індіанців, озброєних цими жорстокими знаряддями; вони спокусою заманили їх до себе на службу і повели у бій побіля себе — жадібних до вбивства і радих утамувати свою дикунську спрагу кров'ю переможених та тортурами замордувати до смерті беззахисних і скалічених полонених. До того ж — і це було досі нечуваним — британські офіцери намагалися підірвати незламну доблесть наших вояків, розраховуючи викликати співчуття їхнього командувача тим, що демонстрували йому наших полонених, яких чекала жорстока смерть від дикунів — поплічників британців. А тепер ми маємо нові факти їхнього презирливого ставлення до шляхетних методів ведення війни: до своєї великої військової потуги вони додали спроби дезорганізувати нашу політичну спільноту і розчленувати нашу конфедеративну республіку. На щастя, ці

спроби, як і всі інші, обернуться проти самих організаторів; вони викривають тих нищих порадників, від яких виходять, бо було б дуже дивно, якби авторство цих зусиль належало тому ж самому урядові, який уже давно веде війну проти заколотницької та дезорганізуючої політики свого ворога.

Справедливість війни з нашого боку підтверджується ще й тим фактом, що небажання розпочинати її від самого початку супроводжувалося щонайвідвертішими спробами стримати негативний розвиток подій. Не встиг су-противник витягнути меча з піхов, як йому відразу ж запропонували розважливі умови, за яких цей меч знову можна було би сховати назад. Ми зробили й інші цілком конкретні пропозиції, але їх було прийнято з таким настроєм, який не залишив нам виходу інакшого, як покласти на військові ресурси нашої країни.

Цих ресурсів цілком достатньо для почесного завершення війни. Населення нашої країни сягає більше половини населення Британських островів. Воно складається з мужніх, вільних, шляхетних та розумних людей. Наша країна має в достатку все потрібне — всі ремесла, всі знання, уміння та предмети зручності. Загальний добробут проявляється у зовнішньому вигляді громадян, їхньому спокої та самовладанні. Засоби, вжиті британським кабінетом міністрів з метою його підриву, обернулися проти нього ж самого, посприявши швидшому зростанню наших національних ресурсів, бо відвернули потік коштовних металів з британського грошового обігу та скарбниць і спрямували його до скарбниці Сполучених Штатів. І це дуже добре, що неминуча війна надала нам таку своєчасну послугу і посприяла отриманню коштів, таких необхідних для її ведення. Коли війна покликала громадян на захист країни, то всі зрозуміли — як розуміють і досі, — що без фінансових та матеріальних ресурсів війну неможливо вести стільки, скільки може знадобитися, а патріотизм, здоровий глузд та мужній настрій наших співвітчизників є запорукою того бойового духу й бадьорості, з якими кожен нестиме свою частку спільного тягара. Щоб зробити війну короткою, а її успіх гарантованим, потрібні лише енергійні та систематичні зусилля, а успіх нашої зброї надовго убезпечить нашу країну від необхідності знову за неї братися. Геройські подвиги наших мужніх матросів уже довели усьому світу нашу незаперечну здатність відстоювати свої права на морських рубежах. І якщо хтось ставив під сумнів репутацію нашої зброї, то ці передвісницькі спалахи героїзму запевняють нас, що для завершального тріумфу нам не бракує нічого, окрім дисципліни та навичок, які покращуються і зміцнюються кожного дня.

ДЖЕЙМС МОНРО

Народився 28 квітня 1758 року, помер 4 липня 1831 року.

П'ятий Президент США з 4 березня 1817 року по 4 березня 1825 року.

Член Демократично-республіканської партії.

Віце-президентом був Деніел Томпкінс.

Коли почалася Війна за незалежність, Джеймс Монро вступив у вірджинський полк Континентальної армії. У 1778 році він одержав звання підполковника, був поранений. 1782 року Монро обрали до палати депутатів Вірджинії, потім він входив до Конгресу конфедерацій. Виступав за швидке і систематичне освоєння американського Заходу. З 1799 по 1802 рік був губернатором Вірджинії. Потім був посланником у Франції та Великобританії. З 1811 по 1814-й і з 1815 по 1817 рік був державним секретарем США. Обрання Д. Монро президентом увійшло в історію як ера доброї злагоди. Період його правління вирізнявся відсутністю міжпартійної боротьби та стабільності. За його керівництва США

остаточно придбали Флориду і в 1817 році підписали з Великобританією договір про демілітаризацію Великих озер, а в 1818 році визначили кордони з Канадою. Конвенція 1824 року усунула протиріччя між США та Росією. Д. Монро також виступив за визнання ряду латиноамериканських країн. У 1821 році його було переобрано президентом. Ключовим зовнішньополітичним гаслом стала так звана доктрина Монро, виголошена перед Конгресом у 1823 році. По суті вона визначала політику взаємного невтручання американських та європейських країн у внутрішні справи одне одного. Доктрина Монро увійшла до дипломатичного лексику і набула широкої інтерпретації.

Перша інавгураційна промова

4 березня 1817 р.

Мабуть, я був би байдужою людиною, якби не відчував глибокої вдячності за величезний прояв довіри з боку моїх співгромадян, що покликали мене обійняти посаду, до виконання функцій якої я невдовзі візьмуся. Сприймаючи це як вираз їхньої хвальної думки про мою діяльність на державній службі, я черпаю з нього втіху, яку здатні відчувати лише ті, хто свідомий, що до-

клав усіх зусиль, щоб бути гідним високої довіри. Моє усвідомлення важливості цього моменту посилюється правильною оцінкою важливості висловленої мені довіри, а також природою та вагою обов'язків, з належним виконанням яких нерозривно пов'язані найвищі інтереси нашого великого і вільного народу. Свідомий своєї недосконалості, я беруся виконувати ці обов'язки з бентежним почуттям великої занепокоєності за результат своєї майбутньої діяльності. Я ніколи не ухилятимуся від справедливої відповідальності і сподіватимусь, що моє прагнення докласти максимальних зусиль заради покращення громадського добробуту будуть належним чином поціновані, а діяльність моя буде сприйнята з тією доброзичливістю та розумінням, які я відчував, обіймаючи інші державні посади.

Беручись до виконання обов'язків президента, ті високоповажні люди, що керували державою до мене, зазвичай починали з того, що викладали принципи, на яких вони збиралися будувати діяльність своєї адміністрації. Я не збираюся відступати від їхнього славного прикладу, і тому моя увага, цілком природно, прикута до тих досить важливих чинників, які визначальним чином вплинули на досягнення того сприятливого становища, в якому тепер перебувають Сполучені Штати. Ці чинники найліпше пояснять природу наших обов'язків та проллють достатньо світла на політику, яку нам слід буде проводити в майбутньому.

Від початку нашої революції та до сьогодні минуло майже сорок років, а від прийняття нинішньої Конституції — двадцять вісім. Нашу форму державного правління за весь цей термін можна недвозначно характеризувати як самоврядування. І яким же був результат цього врядування? Хоч би на яку сферу ми поглянули — чи то на закордонні справи, чи то на внутрішні, — ми бачимо достатньо причин утішатися з довершеності наших інститутів. Протягом часу, повного труднощів і позначеного вкрай надзвичайними подіями, Сполучені Штати досягли небаченого розвитку. Усі громадяни зокрема були щасливими, а країна загалом була заможною та розвиненою.

Нинішня Конституція забезпечила можливість мудро управляти торгівлею між штатами та з закордонними державами; до нашого Союзу були прийняті нові штати; наша територія збільшилася завдяки справедливій та шляхетній угоді, до того ж із великою вигодою для тих штатів, що входили до Союзу до підписання цієї угоди; а самі штати, відповідним чином захищені від іноземних небезпек національним урядом із його помірно патерналістською системою і маючи — завдяки розумному розподілу повноважень — справедливу частку суверенітету у відповідних сферах, покращили поліцейне забезпечення порядку, збільшили кількість своїх поселень та набули сили і досвіду, які є найкращим доказом розумного застосування добрих законів. А якщо поглянути на умови життя окремих людей, то яка ж гідна гордості картина постане перед нашими очима! Чи зазнав хто-небудь гноблення хоч у якійсь

частині нашого Союзу? Чи позбавили когось майна чи прав? Чи заважали кому-небудь звертатися зі своїми печалями до Божественного Творця нашого життя тим способом, якому ця людина віддає перевагу? Усі знають, що громадяни користувалися цими благами найповнішою мірою, і я з особливим задоволенням зазначу, що ніхто не був засуджений до страти через державну зраду.

Хто має сумнів у тому, що саме компетентність нашої системи урядування стала запорукою вищезазначених здобутків, може згадати ті випробування, що перевірили її силу та ефективність як об'єднаного первня великого Союзу народів. Тут досвід теж дав нам позитивний доказ на її користь. Як тільки було запроваджено нашу Конституцію, кілька впливових країн Європи дуже переполохалися, а деяких аж перекутило від злості. Наслідком стали війни, що закінчилися лише недавно. Під час цих конфліктів Сполучені Штати зазнали великих збитків від кількох ворожих сторін. В інтересах нашої країни було утримуватися від боротьби та вимагати справедливості від сторони, що завдавала збитків, і справедливою та шляхетною поведінкою культивувати мир та дружбу між усіма. Але війна стала, зрештою, неминучою, і наш уряд продемонстрував свою спроможність упоратися з цим найбільшим випробуванням за найнесприятливіших обставин. Я не маю потреби згадувати про мужність наших людей та про героїчні подвиги нашої армії, флоту та ополчення.

Тож ми живемо під керівництвом гарного уряду — уряду, здатного досягати всякої мети, заради якої утворюється людська спільнота; уряду, обираного в усіх його гілках і при якому кожному громадянину — завдяки його чеснотам — може бути виказана довіра обійняти найвищу посаду відповідно до Конституції; уряд, який не має внутрішніх причин для чвар, не містить нічого, що могло би протиставити одну частину суспільства іншій; уряду, який захищає кожного громадянина, забезпечує повну реалізацію його прав і здатен захистити націю від несправедливостей з боку іноземних держав.

Є й інші міркування найвищої значущості, що закликають нас плекати наш Союз і сприяти уряду, який його захищає. Хоч як нам поталанило з нашими політичними інститутами, не менше нам поталанило і з іншими обставинами, від яких переважно залежить наша заможність та щасливе життя. Розташовані в помірній зоні, простерті на багато градусів географічної широти вздовж Атлантичного узбережжя, Сполучені Штати користуються перевагами всіх різновидів клімату та всіма видами виробництва, характерними для цієї частини земної кулі. Сягаючи аж до Великих озер і охоплюючи витoki великих річок, які сполучаються між собою по всій ширині нашої території, Сполучені Штати мають таку добру землю, якої не має ніяка інша країна. Володіючи щедрим даром Божим — родючим ґрунтом, ми завжди збирали високі врожаї і спробували навіть у найнесприятливіші роки накопичувати

надлишок для потреб наших ближніх в інших країнах. Таке вже нам випало щастя, що немає жодної з частин нашого Союзу, яка б не була зацікавлена в її збереженні. Під її захистом процвітає вкрай важливий сільськогосподарський бізнес нашої нації. Не менше сприяє вона і місцевим виробництвам та комерції. Наші співвітчизники на Півночі, які займаються мореплавством, мають зиск завдяки тому, що їх зробили привілейованими перевізниками великої кількості товарів, вироблених в інших регіонах Сполучених Штатів, у той час як мешканці цих регіонів, у свою чергу, отримують за це сторицею завдяки навчальним закладам для моряків торговельного та військово-морського флотів, які, власне, утворюються та розвиваються для сприяння нашим спільним інтересам та для захисту наших прав. Наші виробники отримують щедre сприяння завдяки політиці, що захищає місцеву промисловість, а надлишок продукції утворює стабільний та прибутковий ринок, який задовольняє потреби менш розвинених частин нашої країни.

Тож за такого дуже сприятливого стану нашої країни інтерес кожного громадянина полягає в тому, щоб цей стан захищати. Чи існують якісь небезпеки, що загрожують такому порядку речей? Якщо існують, то їх треба визначити і вжити заходів для захисту від них.

Коли я висловлюю з цього приводу свої почуття, хтось може запитати: а що ж стало причиною до нинішнього утвердження щасливого стану нашої держави? Як нам удалося здійснити революцію? Як удалося усунути вади найголовнішого інструмента нашого Союзу через надання Центральному уряду повноважень, достатніх для здійснення загальнонаціональних завдань, не завдаючи при цьому шкоди невід'ємним правам штатів та окремих індивідів? Як удалося нам витримати останню війну і гідно завершити її? Уряд був у руках народу. Тому саме народу і вірним та здібним виконавцям його волі годиться подякувати за всі наші звершення. Якби народ Сполучених Штатів був вихований на інших принципах, був би менш розумним, менш незалежним чи менш добродесним, то хіба можна собі уявити, що ми б виявилися здатними на такий неухильний та послідовний поступ і добилися такого успіху? Тому поки наші виборці перебуватимуть при здоровому глузді та доброму здоров'ї, нашої країні нічого не загрожуватиме. Вони обиратимуть компетентних і патріотичних керівників для кожного урядового органу. Лише тоді, коли народ стає неосвіченим та корумпованим, коли він скочується до рівня простого населення, він утрачає здатність здійснювати своє право суверена. За таких умов узурпація влади стає неважкою справою, і узурпатор з'являється досить швидко. А люди стають охочими інструментами власного виродження та розвалу. Тож давайте завжди ставити перед собою велику мету і робити все, щоб зберегти її в повній силі й привабливості. Давайте всілякими способами та передбаченими Конституцією засобами поширювати серед народу розум і просвіту як найліпші гарантії збереження наших вольностей.

Не меншої уваги заслуговують також небезпеки з-за кордону. Як уже не раз бувало з іншими країнами, Сполучені Штати можуть знову бути втягнені у війну і в такому разі стати об'єктом спроб супротивника повалити наш уряд, розбити наш Союз і знищити нас як народ. Певним захистом проти цих небезпек можуть слугувати наша віддаленість від Європи та справедлива, поміркована та мирна політика нашого уряду, але все одно ці небезпеки слід завжди мати на увазі і вживати проти них необхідних запобіжних заходів. Багато наших громадян займаються комерцією та мореплаванням, і всі ми певною мірою залежимо від процвітання їхньої справи. Багато хто займається рибальством. Усі ці заняття зазнають втрат у разі війни між іншими державами, і якщо ми не будемо зважати на цю обставину і вживати належних заходів, то це означатиме, що ми погано вчимося на тих уроках, що їх дав нам власний досвід. Ми мусимо захищати свої права, інакше ми втратимо і свою ідентичність, а разом з нею — можливо, і свої свободи. Народ, який виявиться нездатним до самозахисту, навряд чи заслужить місце серед незалежних країн. Національна честь — це найвище надбання країни. І ця думка у свідомості кожного громадянина стає найбільшою національною силою. Тому її слід усіяко плекати.

Для захисту від вищезгаданих небезпек нам потрібно зміцнити свої кордони на узбережжі та суходолі, а нашу армію та військово-морський флот, сила та чисельність яких визначаються принципами достатності, необхідно підтримувати в бездоганному стані, ополчення слід поставити на найкращу практичну основу, яка б гарантувала його швидке розгортання. Щоб довести наше обширне узбережжя до такого ступеня обороноздатності, щоб захистити наші міста та внутрішні території від вторгнення, буде докладено необхідних зусиль та виділено потрібні кошти, але робота по завершенні її основного етапу має бути продовжена на постійній основі. Слід зазначити, що одне-єдине загарбницьке вторгнення військово-морського угруповання, потужнішого за наше, підкріплене всього кількома тисячами сухопутного війська, змусить нас до іще більших витрат — не беручи вже до уваги вартість утраченого майна та горе наших громадян, — аніж витрати на цю величну і вкрай важливу роботу. Наші сухопутні та військово-морські сили мають бути помірними за кількістю, але достатніми для виконання необхідних завдань: перші — служити в гарнізонах наших фортифікаційних споруд і обслуговувати їх, брати на себе перший удар іноземних загарбників і — будучи підрозділами більшого війська — підтримувати рівень виучки та всі необхідні озброєння на рівні, достатньому для негайного застосування у разі війни; а другі, підтримувані в належних рамках у мирний час, мають сприяти підтриманню поважного нейтралітету Сполучених Штатів у випадку війни між іншими державами та захисту майна наших громадян від розграбування. Під час війни, після необхідного підсилення за рахунок потужних морських ресурсів нашої країни,

умови якого мають закладатися у мирний час, військово-морський флот здатен буде зробити істотний внесок — як допоміжна оборонна сила, так і потужний засіб дезорганізації морських комунікацій ворога — у зменшення нещастя, що їх несе з собою війна, і доведення військових дій до швидкого і почесного завершення.

Але слід завжди добре пам'ятати, що безпека наших Сполучених Штатів та всього, що є дорогим серцю вільного народу, мусить бути надійно захищена ополченням. Вторгнення загарбників можуть бути надто потужними, щоб стримати їх тими сухопутними чи військово-морськими силами, на організацію яких вистачить повноважень уряду та конкретних можливостей Сполучених Штатів на той момент. У таких випадках основним ресурсом оборони мусить стати велика маса наших громадян, задіяних таким чином, щоб дати негайний і найкращий ефект. Тому вкрай важливо, щоб їх організували і навчили таким чином, щоб вони були готовими до будь-яких непередбачених обставин. Система організації має бути такою, щоб швидко поставити на службу урядові патріотизм та молодецьке завзяття наших громадян. Ополчення, сформоване на рівних та справедливих принципах, не може бути формою примусу та гноблення. Бо тиск та примус викликає криза, а не закони, покликані забезпечити їй протидію. Система ополчення має бути сформованою і в мирний час, щоб бути напоготові для війни. З такою організацією і з таким народом Сполученим Штатам не страшно жодне іноземне вторгнення. Як тільки виникне його загроза, до зброї завжди можна буде покликати величезне військо відважних громадян.

Уваги потребуватимуть також інші питання, серед яких важливе місце займає поліпшення в нашій країні доріг та каналів, яке завжди відбувається у відповідності з санкцією, передбаченою Конституцією. Полегшуючи таким способом сполучення між штатами, ми великою мірою посприяємо зручностям та комфорту наших співгромадян і покращенню ландшафту нашої країни. А найголовнішим є те, що, скорочуючи відстані та забезпечуючи легкодоступність і взаємозв'язок між штатами, ми сприяємо зміцненню нашого Союзу.

Природа так багато зробила для нас, перетнувши нашу країну великою кількістю річок, заток та озер, які, йдучи здалеку, підходять так близько одне до одного, що не можна не відчувати сильного бажання завершити цю роботу. Сполучені Штати являють собою вкрай цікаве і досі небачене видовище: така обширна територія, так удамо розташована, на якій так багато величезних об'єктів, така родюча, всі регіони якої так вдало сполучені один з одним!

Наші виробники також потребують систематичної та турботливої уваги уряду. Маючи в своєму розпорядженні фактично всі необхідні сировинні матеріали, плоди нашої землі та продукти промисловості, ми не мусимо залежати, як залежимо досі, від постачання з інших країн. І поки ми будемо такими

залежними, несподіваний вибух війни — спровокованої чи неспровокованої — неминуче кине нас у найсерйозніші труднощі. Важливо також, щоб капітал, який живить наших виробників, був внутрішнього походження, тому що вплив його за таких обставин буде не слабнути та виснажуватися, як сталося б у тому випадку, коли б цей капітал належав іноземцям, а навпаки — йти на користь сільському господарству та іншим галузям нашої економіки. Не менш важливою є необхідність забезпечити внутрішній ринок наших сировинних матеріалів, бо через конкуренцію він підніме ціни і захистить виробника від негараздів, пов'язаних з іноземними ринками.

А щодо індіанських племен наш обов'язок полягає в тому, щоб підтримувати і розвивати добросусідські відносини та чинити доброзичливо та шанобливо в усіх наших справах. Не менш важливим та доречним є також продовження наших зусиль із залучення індіанців до плодів та переваг цивілізації.

Великий обсяг державних доходів та квітучий стан державної казни є неспростовним доказом достатності національних ресурсів в випадок непередбачених обставин. Це також є свідченням бажання наших співгромадян нести тягар, покладений на них громадськими потребами. Велика кількість вільної землі, ціна якої зростає щоденно, утворює додатковий довготривалий ресурс воістину гігантського обсягу. Ці ресурси, окрім усіх інших форм їхнього застосування, дають можливість Сполученим Штатам за бажання швидко позбутися державного боргу. Стан миру — найкращий час для всіляких покращень та приготувань; саме в мирний час квітне наша торгівля, легко сплачуються податки, а державний дохід є найбільшим.

Президент через підпорядковані йому міністерства виконує офіційний обов'язок витратити громадські кошти і несе відповідальність за їх сумлінне використання для тих цілей, для яких вони були зібрані. Конгрес — пильний наглядач за громадським гаманцем. Його обов'язком є контроль над тим, щоб громадські гроші витрачалися чесно і належним чином. Щоб виконувати зазначений обов'язок, голові держави слід надати всі можливості для того, щоб суворо та своєчасно закликати до звітності державних службовців, яким було ввірено витрачання громадських коштів. До цих службовців не слід ставитися з упередженістю, але якщо після застосування належних повноважень виявиться, що громадські гроші довго марнувалися в їхніх руках, то ці службовці не будуть єдиними порушниками і деморалізуючий вплив не обмежуватиметься їхнім колом. Це стане свідченням недбалості та недостатньої вимогливості уряду, про що стане відомо всій громадськості. І я зроблю все від мене залежне, щоб забезпечити економію та чесність у цій важливій ланці адміністрації, і я не маю сумніву, що Конгрес виконуватиме свої наглядацькі функції з не меншим завзяттям. Знадобляться регулярні й ретельні перевірки, і я всіляко їм сприятиму.

Мені особливо приємно, що виконувати обов'язки глави держави я беруся тоді, коли Сполучені Штати користуються благословенними плодами мирного часу. Цей стан є найсприятливішим для їхнього процвітання та щастя. І я щиро прагнутиму зберегти його — тією мірою, якою це залежить від президента — на справедливих принципах з усіма країнами, не висуваючи нерозважливих вимог жодній з них і віддаючи належне кожній.

Не менш приємно мені бачити зростання тієї гармонії поглядів, якою пронизаний наш Союз. Нашій системі не притаманні чвари. Союз утверджується як вільними та доброзичливими принципами, на яких побудована наша система урядування, що забезпечує свої блага кожному індивідууму, так і іншими притаманними їй великими перевагами. Американський народ зітнувся з великими небезпеками і увесь, як один, з честю вийшов із суворих випробувань. Він складає одну велику родину зі спільними інтересами. Ми набули досвіду з певних питань, які мають для нашої країни життєво важливе значення. Прогрес у їх вирішенні був повільним, бо ця повільність була зумовлена потребою розважливих міркувань та висновків і найповнішим урахуванням усіх пов'язаних із цими питаннями інтересів. Об'єктом моїх постійних та завзятих зусиль буде сприяння цій гармонії у відповідності з принципами нашого республіканського уряду і таким способом, щоб забезпечити їх найповніше застосування, а також найліпшим чином сприяти інтересам Сполучених Штатів у всіх інших сферах.

Ще ніколи новий уряд не починав своєї роботи в умовах настільки сприятливих, ще ніколи успіх не був таким повним. Якщо поглянути на історію інших країн — древніх чи сучасних, — то ми не знайдемо прикладів зростання такого швидкого, такого велетенського, а народу такого заможного та щасливого. У роздумах про ті величні завдання, що стоять перед нами, серце кожного громадянина не може не сповнитися гордістю, коли він вдумається — як близько підійшов наш уряд до стану бездоганності; що нашій системі урядування вже не знадобляться якісь радикальні покращення; що метою нашою буде підтримання основних рис та принципів, які її характеризують, а ця мета досягатиметься збереженням доброчесності наших громадян та продовженням просвітницької діяльності заради збагачення їхнього розуму. А для забезпечення від іноземних загроз треба вдатися до таких практичних заходів, які є конче необхідними для захисту нашої незалежності, прав та свобод. Якщо ми будемо наполегливо та старанно йти по обраному нами шляху і продовжувати свою справу, то ми не схибимо і — за сприяння милосердного Провидіння — виконаємо наше історичне призначення, що, я певен, випало на нашу долю.

Урядування тих блискучих і талановитих людей, які займали цю посаду до мене і з кількома з яких я був тісно пов'язаний іще з юності, мені правлять за приклади, які завжди будуть надзвичайно повчальними та корисними для

іхніх наступників. З цих прикладів спробую я почерпнути всі ті вигоди, які можуть у них міститися. А кажучи ж про свого безпосереднього попередника, під керівництвом якого було здійснено дуже важливу частину цього величного та успішного експерименту, дозволю собі побажати йому, щоб він, вийшовши на пенсію, ще довго втішався любов'ю вдячної країни — найкращою винагородою за його високі таланти та віддану і плідну службу державі. Покладаючись на майбутню поміч департаментів нашого уряду, я заступаю на посаду, на яку мене покликало вільне волевиявлення моїх співвітчизників, і звертаюся зі своїми палкими молитвами до Всевишнього, щоб Він, коли буде Його ласка, і далі надавав нам ту підтримку, якою Він так недвозначно вже сприяв нам у минулому.

Друга інавгураційна промова

5 березня 1821 р.

Співгромадяни!

Не буду намагатися описати свої почуття вдячності, які викликав у моїй душі цей новий та недвозначний прояв довіри з боку моїх співвітчизників, котрі вдруге обрали мене на цей високий та відповідальний пост. Схвалення моєї діяльності, засвідчене цим фактом, дає мені втіху, яку я нестиму глибоко в серці все своє життя. А однастайність, з якою воно було висловлене, лише посилює моє почуття відповідальності за виконання тих величних обов'язків, що потребують пильної уваги і які мені випало виконувати. Тому мої завзяті та ненастанні зусилля будуть спрямовані на виправдання вашої заново висловленої довіри, яка стане мені втіхою у відставці на схилі літ.

Не претендуючи досягти високих та складних стандартів, заданих моїми попередниками, чії імена набагато більше асоціюються з нашою революцією і які зробили так багато для її успіху, я вважаю себе радше знаряддям, а не натхненником чи причиною того громадського об'єднання, що перемогло на останніх виборах. Після подолання — на користь моїх скромних претензій — тих труднощів, які часто зумовлюють розбіжності в подібних ситуаціях, стало зрозуміло, що до вашого об'єднання доклалися й інші досить важливі причини, які свідчать про велику силу та стабільність нашого Союзу. Я переконаний: ці потужні причини існують, і вони перманентні; і я завжди палко молитимуся Найвищому Творцю нашого блага, щоб ці причини і надалі породжували таку ж однастайність в усіх питаннях, що стосуються — хоч як би віддалено — свободи, процвітання та щастя нашої країни.

В уряді, заснованому народом, що є єдиним джерелом верховної влади, заведено, що особа, покликана виборцями на найвищу посаду, має викласти, починаючи виконувати свої обов'язки, ті принципи, на яких вона збирається

будувати діяльність своєї адміністрації. Якщо особа, обрана таким чином, уже відслужила на державній посаді перший термін, вона отримує внаслідок переобрання можливість проаналізувати принципові моменти своєї діяльності і пояснити їх так, щоб це стало в пригоді її виборцям. Події одного року впливають на події наступного, і так само діяльність однієї адміністрації має вплив на діяльність наступної. Кроки, що їх робить велика нація, взаємопов'язані між собою в усіх своїх аспектах. Якщо було зроблено помилки, то їх слід виправляти, а якщо проводилася розумна й розважлива політика, то її слід підтримувати і продовжувати. І лише детальне знання всього предмета дає нашим співгромадянам можливість правильно судити про минуле і давати належний напрямок майбутньому.

Якраз перед початком мого першого терміну на посаді голови виконавчої влади Сполучені Штати завершили війну з могутньою країною на умовах рівних та почесних для обох сторін. Події цієї недавньої війни іще надто глибоко закарбовані в нашій пам'яті, щоб мені була потреба докладно на них зупинятися. Нашу морську комерцію було значною мірою придушено, наші атлантичні та внутрішні кордони було порушено майже скрізь; людські втрати на прибережних та внутрішніх кордонах, на захист яких було покликано наших хоробрих та патріотичних громадян, були величезними, а на додачу до цього державний борг зріс іще на 120 мільйонів доларів.

Щойно війна скінчилася, наша нація, засвоївши її уроки, сповнилася рішучості поставити себе в таке становище, яке б давало кращу змогу запобігати повторенню такого лиха, а в разі його повторення — пом'якшити неминучі тяжкі наслідки. Для цього після зменшення нашого сухопутного війська до базової кількості армії мирного часу і подальшої його модернізації було вжито заходів для будівництва фортифікаційних укріплень у потрібних місцях по всій довжині нашого узбережжя, а наші військово-морські сили було збільшено таким чином, щоб вони могли ефективно виконувати свої завдання як у мирний, так і у воєнний час. Закони під ці заходи було прийнято в 1815 та 1816 роках, і відтоді їх втілення стало об'єктом постійних зусиль голови держави.

Вигоди — з точки зору ощадливості — від будівництва вищезазначених фортифікаційних споруд та належного збільшення військово-морських сил були нещодавно широко висвітлені у звіті Військово-інженерного комітету та Військово-морського комісаріату, переданому до Конгресу. Згідно з цим звітом, при вторгненні війська чисельністю 20 тисяч, підтриманого достатньо потужним військово-морським угрупованням — за умови, що кампанія триватиме лише півроку, всі витрати на будівництво укріплень та збільшення нашого військово-морського флоту покриються різницею між сумою, необхідною для утримання військових сил, достатніх для нашого захисту, з використанням збудованих укріплень, і сумою грошей, які довелося б витратити

у тому разі, якби не було здійснено фортифікаційного будівництва та збільшення нашого флоту. Причини такої різниці в коштах є очевидними. Якщо правильно розташувати укріплення в наших великих затоках настільки далеко від крупних міст, наскільки дозволять обставини, то ці укріплення стануть єдиними об'єктами атаки, і ворог буде стриманий біля них лише невеликою кількістю регулярних військ упродовж часу, достатнього для того, щоб наше ополчення встигло мобілізуватися і підійти на підмогу в ті місця, де було вчинено напад. Усе, що потрібно, — це військо, сумірне з військом супротивника, зосереджене в тій єдиній точці атаки, а також належна підготовка в місцях потенційної загрози. Але якщо укріплень не буде, то ворог матиме змогу рухатися, куди йому заманеться, і нашим військам доведеться безперервно міняти дислокацію, а флоту — перепливати з місця на місце. У результаті наші сили будуть розпорошені у великих кількостях по всьому узбережжю та по обидва боки заток та річок та на всю їхню довжину, судноплавну для військових кораблів противника. Тож за допомогою зазначених укріплень, належним чином підтриманих нашим військово-морським флотом, ми зможемо протиставити вторгненню іноземних держав збройний фронт від Сен-Крокса до ріки Сабін, який захистить у разі війни усе наше узбережжя та внутрішні кордони від вторгнення. Навіть за умов війни між іншими державами ці укріплення стануть нам у пригоді, тримаючи кораблі ворога подалі від наших міст, в яких зберігатимуться мир та спокій, а наш уряд буде захищеним від образ його гідності.

Слід особливо наголосити, що ці заходи не мали на меті ворожість до інших держав. Ми не маємо ворожості до жодної з них. З усіма ними ми підтримували і підтримуватимемо мирні та добросусідські відносини зі щирим та неухильним дотриманням принципу справедливості. Така позиція обумовлюється нашою любов'ю до миру та щирим бажанням захистити наших співгромадян від загрози смерті, а нашу країну — від спустошення, нерозривно пов'язаного з війною, коли вона застає нас невідготовленими до неї. Вважається — і це підтверджено досвідом, — що вищезазначена підготовка є найкращим засобом, до якого ми можемо вдатися для запобігання війні. І я з превеликим задоволенням хочу сповістити, що в цих оборонних заходах було вже досягнуто істотного прогресу і що для їхнього завершення знадобиться іще кілька років, зважаючи на великий обсяг робіт та крайню важливість цих об'єктів, і то за умови завязятого та неустанного продовження робіт.

Політика уряду у відносинах з іноземними державами завжди має велике значення для всієї країни. Вона має здатність впливати на її сільське господарство, комерцію, промислове виробництво, риболовлю, державні доходи і, зрештою, на мирні умови її життя. Тому мені хочеться приділити увагу цій темі.

У зазначений період держави Європи після довгих та руйнівних війн одна з одною уклали мирну угоду, яку, на щастя, і досі виконують. Підтримуються

також мирні стосунки з державою, з якою ми воювали. Тож війна між Іспанією та колоніями в Південній Америці, яка почалася багато років тому, залишалася єдиним неврегульованим конфліктом. Це була ворожнеча між різними частинами однієї і тієї самої спільноти, в яку інші країни не втручалися і своїх миротворчих послуг не пропонували.

На початковій стадії мій попередник вважав цю ворожнечу громадянською війною, під час якої її учасники мали користуватися в наших портах однаковими правами. Це рішення, до якого спочатку вдалася б будь-яка інша держава, прийняте на підставі ретельного врахування порівняльної сили та ресурсів учасників війни, її тривалості та успішного опору, який чинили колонії, знаходилося у суворій відповідності до міжнародного права.

Конгрес незмінно діяв на підставі цього принципу і не змінював стосунків з жодною зі сторін конфлікту. Тому наше ставлення до останніх було нейтральним, і уряд з найсуворішою безпристрасністю дотримувався цього нейтралітету. Жодній зі сторін не було надано допомоги, жодній з них не було дано привілеїв, які в однаковому обсязі не було надано супротивній стороні, і з однаковою ревністю ми докладали всіх зусиль, щоб дотримуватися законів, які забороняли оснащення кожного з учасників.

Завдяки такому безпристрасному і рівному ставленню з нашого боку державні судна воюючих сторін приймалися в наших портах на однакових засадах, вони користувалися однаковим правом купувати та вивозити зброю, боєприпаси та інші військові товари, експорт яких не підпадав під заборону згідно з законами, прийнятими задовго до початку цього конфлікту. Наші громадяни однаково торгували з обома ворогуючими сторонами, і їхня торгівля в кожному з випадків захищалася нашим урядом.

Поважаючи політику щодо цих країн, яку Сполученим Штатам, можливо, буде вигідно продовжувати й надалі, я без вагань висловлював думку, що нейтралітет, якого ми досі дотримувалися, мусить бути збережений і надалі. На підставі змін, що сталися в іспанському уряді, та з наближенням переговорів, запропонованих кортесами та прийнятими колоніями, можна зробити припущення, що розбіжності між сторонами будуть вирішені на умовах, запропонованих колоніями. Та якщо війна продовжиться, то Сполучені Штати, залежно від її перебігу, завжди матимуть можливість удалися відносно цієї війни до таких дій, яких вимагатиме від них їхня честь та їхні інтереси.

Невдовзі після загального перемир'я згряя авантюризм, скориставшись цим конфліктом і тими можливостями, які в результаті цього виникли, вдалися до систематичного розбою в сусідніх морях, завдаючи чималої шкоди торговельній діяльності Сполучених Штатів та, як виявилось, інших держав. Зайвим доказом цієї піратської діяльності та її згубного впливу на Сполучені Штати стало захоплення острова Амелія-Айленд в 1817 році та ті цілі, для яких його використала ця згряя бандитів, а також події, що сталися в інших

частинах Флориди в 1818 році, деталі яких надто добре всім відомі, щоб мені на них докладно зупинятися. Я задоволений тим, що було вжито рішучих заходів, інакше ця авантюра мала б украй серйозні наслідки. Але ми пересвідчилися, що ці заходи, хоч якими б рішучими вони не були, виявилися недостатніми, щоб знищити отой дух піратства. Багато захоплених нами зловмисників було засуджено до страти — покарання, сумірного з їхніми жажливими злочинами. Справедливі та освічені трибунали однаково ретельно розглядають усі злочини, що входять до їхньої компетенції, і виголошують вироки справедливо тлумачачи закон. Голова держави мусить слідкувати, щоб покарання та страти, здійснювані згідно з цими výroками, не затьмарили ту велику мету, заради якої таке покарання має бути здійснене. Після досягнення потрібного ефекту як політичні міркування, так і гуманізм вимагають припинення оголошення смертних вироків у подальшому. Я діяв, виходячи саме з цього принципу, і помилював тих, кого, найпевніше, ввели в оману і хто не усвідомлював злочинності своїх дій; водночас я дозволив закону повною мірою покарати тих, на чий захист не можна було навести пом'якшувальних обставин.

Ми дуже сподіваємося, що недавній договір з Іспанією, який був ратифікований — після чого відбувся обмін ратифікаційними документами, — справді закладе фундамент міцної дружби під наші стосунки. Вважається, що положення, які містяться в ньому стосовно тих наших громадян, котрі мають певні претензії до Іспанії, великою мірою їх задовольнять. Хотілося б також сподіватися, що питання кордону, встановленого між територіями сторін цього договору на захід від Міссісіпі — який досі був предметом суперечок, — було вирішено на умовах обопільної вигоди. Але здобуття Флориди не можна переоцінити. Вона сама по собі є територією, вкрай важливою для Сполучених Штатів, і ця важливість стосується багатьох життєвих інтересів нашого Союзу. Для декількох суміжних штатів набута провінція відкриває вільний вихід до океану через ріки, витоки яких знаходяться глибоко на територіях зазначених штатів. Флорида захищатиме нас від усіх можливих наскоків потужних індіанських племен у майбутньому. Вона забезпечує нам кілька прекрасних бухт у Мексиканській затоці, придатних для найбільших військових кораблів. Своїм розташуванням біля затоки Флорида прикриває Міссісіпі та інші великі річки на обширній території і таким чином дозволяє Сполученим Штатам надійно захистити численні й цінні виробництва на всьому нашому Заході, продукція доходитиме до ринків через вищезазначені водні шляхи.

Згідно з договором, підписаним 20 жовтня 1818 року з британським урядом, конвенцію, що регулювала торгівлю між Сполученими Штатами та Великою Британією, підписану 3 липня 1815 року і термін якої невдовзі мав вийти, було поновлено і продовжено на термін у десять років з часу закінчення початкового строку дії. Згідно з цим договором розбіжності, що виникли

після підписання Гентської угоди стосовно обстоюваного Сполученими Штатами права їхніх громадян ловити і обробляти рибу на узбережжі американських домініонів Її Величності Королеви Великої Британії, були — разом з іншими розбіжностями — вирішені на взаємовигідних умовах. Однак іще не було підписано угоди стосовно торгівлі між Сполученими Штатами та британськими домініонами у Вест-Індії, а також на цьому континенті. Обмеження, введені на цю торгівлю Великою Британією, та контроброблення, що їх ввели Сполучені Штати, виходячи з принципу самозахисту, і досі залишаються в силі.

Переговори з Францією для врегулювання комерційних стосунків між двома країнами, розпочаті минулого літа в Парижі, були пізніше переведені до цього міста. Ці переговори вестимуться з боку Сполучених Штатів у дусі примирення і з щирим бажанням завершити їх взаємовигідно для обох сторін.

Наші стосунки з Берберійськими державами зберігаються в тому ж стані і за допомогою тих самих методів, які використовувалися тоді, коли я вперше заступив на цю посаду. Ще в 1801 році було вирішено послати ескадру до Середземного моря для нашої торгівлі, і не було такого часу, за винятком дуже короткого періоду, коли б було визнано доречним цю ескадру звідти вивести. Ті великі інтереси, як у комерційній діяльності, так і в риболовлі, також спричинилися до необхідності тримати в тому регіоні військово-морські сили. Направляючи туди свої ескадри, ми в обох випадках забезпечили вжиття ними ефективних заходів для придушення работоргівлі та піратства в сусідніх морях, не завдаючи при цьому шкоди виконанню їхніх основних обов'язків.

Ситуація в Сполучених Штатах стосовно їхніх ресурсів, суми державних доходів та системи, за допомогою якої ці доходи прибувають, являє собою картину вкрай приємну. Сплата майже шістдесяті семи мільйонів доларів державного боргу, а також великий прогрес в оборонних заходах та покращення в інших сферах, що відбулися після останньої війни, є переконливим свідченням цього безприкладного процвітання, особливо, якщо зважити на те, що ці витрати були здійснені без переобтяження наших громадян; пряий податок та акциз були скасовані невдовзі після закінчення війни, а державний дохід, що використовувався для здобуття зазначених досягнень, стягувався так, що він не відчувався напряму. Тому наші гігантські ресурси залишаються недоторканими і можуть бути використані з будь-якою метою для забезпечення життєвих інтересів нації. І за будь-якого використання вони будуть невичерпними. А найголовнішим нашим ресурсом є добропорядність, патріотизм та розум наших співвітчизників, а також та відданість, з якою вони готові поступитися будь-якою часткою свого майна у вигляді сплати справедливого податку, аби захистити права і честь своєї країни.

За нинішнього падіння цін, що впливає на все виробництво нашої країни і викликане причинами, про які уже йшлося, державний дохід значно зменшився, і це зменшення змусило Конгрес одночасно зменшити видатки на оборону та звернутися до запозичень або ж внутрішніх податків, щоб покрити нестачу коштів. Виходячи з того припущення, що падіння цін та спричинене ним зменшення державних доходів матимуть тимчасовий характер, були санкціоновані запозичення, щоб покрити видатки минулого та нинішнього років. Турбуючись про те, щоб зняти зі своїх співгромадян у 1817 році всякий податковий тягар, без якого можна обійтися, і знаючи, що стан скарбниці дозволяє це зробити, я рекомендував скасувати внутрішні податки, будучи свідомим того, що таке полегшення буде вкрай необхідним після тих великих зусиль, яких було докладено під час ведення війни. Я зробив цю рекомендацію, урочисто пообіцявши, що коли для задоволення гострих громадських потреб знадобиться повернення до цих податків у будь-який час мого перебування на цій посаді, я з такою ж швидкістю виконаю покладений на мене обов'язок. Поки що експеримент триває, і наступна сесія Конгресу буде вирішувати, чи слід міняти державний дохід таким чином, щоб він відповідав усім потребам. А якщо нестача державних коштів триватиме, а надто якщо це явище стане постійним, то мені ясно, яким курсом нам слід іти. Мені приємно, що за певних умов можна з великою вигодою вдаватися до запозичень. Мені приємно також, що витрати поточного року, враховуючи теперішні мирні часи, мають покритися державними доходами минулого року.

У якій би ситуації я не опинявся, я ніколи не боявся та не уникав апелювати до доброчесності та патріотизму моїх співгромадян, прекрасно знаючи, що ці заклики ніколи не залишаться без відповіді, особливо під час національної скрути або здійснення мети, яка має величезне державне значення. Незалежно від потреб поточного моменту, численні міркування великої державної ваги вимагають провадити політику, спрямовану на забезпечення державного доходу під конкретні витрати Союзу без звернень при цьому до такого ненадійного джерела надходжень, як іноземна торгівля. Я задоволений, що внутрішні податки та акцизи, разом з відповідними податками на аналогічні закордонні товари, піднімуть — не переобтяжуючи наших громадян — ціни на внутрішню продукцію, сприятимуть, таким чином, нашим виробникам, збільшать державний дохід, водночас роблячи його стабільнішим та постійнішим.

Турбота про індіанців давно стала важливою частиною нашої системи, але, на жаль, той спосіб, яким вона здійснювалася, не дав бажаних результатів. Ми ставилися до них як до незалежних народів, а вони й не претендували на такий статус. Таке виняткове ставлення тішило їхню пиху, гальмувало їхній прогрес, а в багатьох випадках — вимостило шлях до їхнього знищення. Просування наших поселень на захід, супроводжуване значним збільшенням на-

селення, постійно змушувало індіанців відступати і покидати свої землі. Вони мають право на нашу поблажливість, щедрість та, мушу особливо зазначити, на справедливість нашої нації, і ми всі повинні це добре розуміти. Ми мусимо стати їхніми справжніми добродійниками, ми мусимо виконувати обов'язки їхнього Великого Батька — цим шанобливим титулом індіанці емоційно величають президента нашого Союзу. Їхній суверенітет на обширні території має бути скасований і поступитися місцем праву на землю, забезпеченому в розумних межах кожному окремому індіанцю та його нащадкам. А для території, отриманої таким способом кожним племенем, треба буде виділяти адекватні кошти, щоб наповнювати ними фонди, призначені для функціонування цивільного уряду, під проводом якого вони б жили, для освіти їхніх дітей, для навчання індіанців господарських ремесел і для забезпечення їх усім необхідним, поки вони не привчаться самі забезпечувати власне існування. Я щиро сподіваюся, що Конгрес розробить той чи інший план, ґрунтований на цих принципах, внісши в нього доповнення, які підкажуть його членам розум та досвід, і втілять цей план у життя, як тільки він набуде практично застосовного вигляду.

У Європі знову неспокійно, і перспектива війни зростає. Якщо її полум'я спалахне в якомусь краї, то неможливо передбачити, як сильно воно розгориться і як далеко сягне. Наше щастя, що ми абсолютно не пов'язані з тими причинами, що створюють загрозу війни в тому чи іншому місці. З кожною країною у нас прекрасні дружні стосунки, і в наших інтересах, щоб вони такими й залишалися за умови їх практичної користі та справедливості. Я не бачу слушних причин побоюватися виникнення розбіжностей з якою-небудь державою, якщо ці розбіжності не спричиняються порушеннями наших морських прав. А якщо виникатимуть суперечки між іншими державами, то, незалежно від розмаху, якого вони можуть набути, нам слід зберігати нейтралітет; але, як держава нейтральна, ми маємо свої права, і захист цих прав є нашим обов'язком. Компенсацію шкоди, яка потенційно може бути нам завдана, ми мусимо вимагати в дусі доброзичливості, прекрасно усвідомлюючи, що коли ми нікого не образимо, то ніхто й не образить нас. Для серйозніших загроз ми маємо бути напоготові, при цьому завжди слід пам'ятати, що така підготовка, адаптована до конкретних умов і санкціонована міркуваннями та побажаннями наших виборців, не може не мати сприятливого впливу на уникнення тієї чи іншої небезпеки. Нам також не слід забувати, що мирний період є найкращим часом для таких приготувань.

Співгромадяни! Якщо ми звернемо нашу увагу на нагальні внутрішні потреби нашої країни, а особливо на ті, від яких залежить наше майбутнє, то ми маємо всі підстави очікувати сприятливих результатів. Уже минуло більше сорока чотирьох років відтоді, як ми проголосили нашу незалежність, і тридцять сім років із часу її визнання. Наші таланти та чесноти, проявлені в тій

великій боротьбі, стали надійною запорукою всіх наших наступних досягнень. Народ, який у своєму дитячому стані спромігся здолати такі великі небезпеки, змужнів і тепер здатен перемогти всякого ворога, який стане на його шляху. Наша фізична сила мала стати ще потужнішою і адекватнішою іноземній загрозі, а практика самоврядування, зміцнена набутим досвідом, не могла не справити так само потужного і благотворного впливу на всі питання, пов'язані з внутрішньою організацією. І ці приємні сподівання цілком справдилися.

В усій нашій системі, як загальнодержавній, так і окремого штату, нам удалося уникнути всіх тих вад, які безконечно переслідували життєво важливі функції держави і призвели до знищення республік древності. У них існували чіткі суспільні верстви — шляхта й простий народ, або така система, коли люди здійснювали урядування на асамблеях. Отже, в першому випадку існував перманентний конфлікт між верствами суспільства за владу, під час якого перемога тієї чи іншої сторони закінчувалася поваленням уряду та руйнуванням держави; а в другому випадку, коли народ управляв як єдиний орган держави, чиї розміри рідко перевищували розміри округу в якомусь із наших штатів, незмінний безлад та хаос аж ніяк не сприяли стабільності державного життя. У нашій же великій країні існує лише одна суспільна верства, і цією верствою є народ, чия влада, завдяки дуже вдалому покращенню представницького принципу, передається — без найменшої шкоди його суверенності — від нього до ним же створених органів влади і ним же обраних осіб і в обсязі, цілковито достатньому для здійснення вільного, освіченого та діючого урядування. Уся система є обираною, єдиним джерелом влади є народ, і кожен чиновник у кожному департаменті отримує свою владу від народу і відповідає перед ним у своїх діях.

Наша історична хода відповідала цим великим накресленням. На початку не можна було очікувати бездоганності організації ані Центрального уряду, ані уряду штатів; не можна було від самого початку чітко розмежувати їхні повноваження. Але відтоді не виникло жодного серйозного конфлікту та жодної суперечки, яку б не можна було розв'язати, справедливо апелюючи до здорового глузду нашого народу, тому значну частину вад, що з ходом часу чітко проявилися як у Центральному уряді, так і в урядах штатів, удалося успішно усунути. Твердо продовжуючи в тому ж дусі, ми маємо всі підстави вважати, що наша система невдовзі набуде найвищого ступеня бездоганності, на який тільки здатні інститути людської спільноти, і що розвиток усіх її гілок виявить таку міру порядку та гармонії, яка викличе захоплення та повагу всього цивілізованого світу.

Не менш значущими були й наші матеріальні здобутки. Двадцять п'ять років тому річку Міссісіпі було перекрито, і наші браття із Заходу втратили вихід для своєї торговельної діяльності. Якого ж прогресу було досягнуто відтоді? Не лише ця ріка стала власністю Сполучених Штатів — від витоку

і аж до океану та з усіма притоками (за винятком верхів'я ріки Ред Рівер), до нас також приєдналися Луїзіана зі зручним та довгим кордоном на заході і Флорида на сході. Тепер Сполучені Штати мають повний і неперервний суверенітет над усією територією від Сен-Крокса до ріки Сабін. Нові штати, самостійно зорганізувавшись у тому та іншому кряях, приєдналися до нашого Союзу на правах рівного суверенітету з початковими штатами. Наше населення надзвичайно зросло і поширилося в усіх напрямках. Тепер, мої співвітчизники, за розмірами, владою та ресурсами ми маємо в своїх межах велику державу, керовану урядом, який має всю силу будь-якого уряду Старого Світу, але повністю неспроможного гнобити власний народ.

Починаючи з цими думками віддано та з докладанням усіх своїх сил та здібностей виконувати свої обов'язки, про що я щойно присягнув, я отримую велике задоволення від усвідомлення того, що в кількох міністерствах мені надаватимуть допомогу ті ж самі високоосвічені та чесні громадяни, від яких я отримав так багато допомоги в попередній термін. З цілковитою вірою в те, що великодушне та доброзичливе ставлення з боку моїх співгромадян, яке вони виказували мені раніше, триватиме й надалі, а також твердо покладаючись на підтримку й захист Всемогутнього Господа, я негайно беруся до виконання обов'язків на тій високій посаді, на яку ви мене покликали.

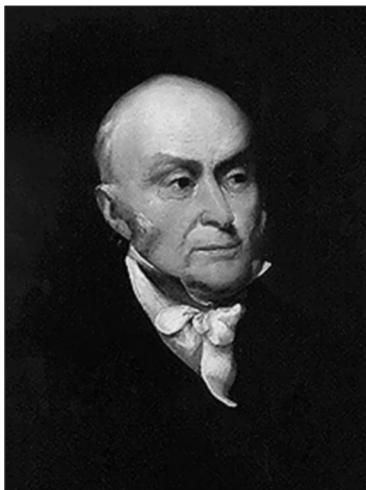
ДЖОН КВІНСІ АДАМС

Народився 11 червня 1767 року, помер 28 лютого 1848 року.

Шостий Президент США з 4 березня 1825 року по 4 березня 1829 року.

*Член Федеральної партії, Демократично-республіканської партії,
Національної республіканської партії, Партії вігів.*

Віце-президентом був Джон С. Келхоун.

Народився у штаті Массачусетс у родині майбутнього другого Президента США Джона Адамса. З 1794 року посол у Гаазі, а під час президентства його батька у 1798 році став послом у Берліні, однак у 1801 році відкликаний з цієї посади. Згодом відійшов від громадської діяльності, але у 1809 році був призначений послом у Росії. У 1814 році досяг Гентського миру, після чого був послом у Великобританії, а з 1817 року протягом 8 років обіймав посаду державного секретаря. Як один з авторів долучився до створення доктрини Монро.

Після президентських виборів, які не принесли перемоги жодному кандидату, Д. Адамса було обрано палатою представників на посаду

президента. Причому він отримав менше голосів, ніж його суперник Ендрю Джексон. Це був єдиний випадок в історії, коли президента країни призначив Конгрес. Йому вдалося досягти торговельних домовленостей з більшістю європейських та латиноамериканських держав, хоча відносини з Великобританією загрожували серйозним конфліктом. По закінченні президентського терміну Адамс поїхав у свій маєток біля Бостона. Згодом його було обрано до палати представників, де він проводив політику за звільнення рабів.

Інавгураційна промова

4 березня 1825 р.

Згідно з традицією, такою ж давньою, як і наша федеральна Конституція, а також під впливом прикладу моїх попередників на посаді, яку я невдовзі обійму, я з'явився перед вами, мої співгромадяни, та перед Небесами, щоб зв'язати себе урочистістю святоблिवого зобов'язання сумлінно виконувати обов'язки, покладені на мене тим відповідальним постом, на який ви мене покликали.

При викладенні моїм співвітчизникам тих принципів, яких я дотримуватимуся, виконуючи зазначені обов'язки, я спочатку пошлюся на Конституцію, яку я клянуся зберігати, захищати та охороняти в повну міру своїх сил та можливостей. Цей вартий шанобливого трепету інструмент перелічує повноваження і визначає обов'язки голови держави, а в своїх перших словах декларує цілі, яким незмінно та свято відповідатиме вся діяльність заснованого відповідно до неї уряду: утворити досконаліший союз, встановити справедливість, забезпечити внутрішній спокій, сприяти спільній обороні, розвивати загальний добробут, а також гарантувати блага свободи громадянам цього Союзу та їхнім майбутнім поколінням. Відтоді, як була укладена ця соціальна угода, одне покоління вже пішло з життя. Ця угода була творінням наших предків. Керована деякими з тих видатних людей, які доклалися до її створення, впродовж найбагатшого подіями періоду світової історії — крізь усі мінливості миру та війни, такі властиві організованим людським спільнотам, — цей Союз не розчарував сподівань та прагнень тих великих благодійників своєї доби та своєї країни. Він забезпечував і забезпечує тривалий добробут такої дорогої нам нашої країни, він мірою набагато більшою, аніж досі в історії людства, забезпечив свободу та щастя нашого народу. І тепер ми отримуємо його як безцінний спадок від тих, кому ми зобов'язані його заснуванням, двояко зобов'язані — через приклади, що вони їх нам залишили, та ті блага, якими ми користувалися й користуємося як плодами їхніх трудів і які ми мусимо передати неушкодженими наступним поколінням.

Упродовж тридцяти шести років після впровадження цієї великої національної угоди зведення законів, прийняте під її егідою та відповідно до її положень, розгорнуло повноваження Союзу і ввело в практичну дію його творчу енергію. Підпорядковані департаменти поширили виконавчі функції, що стосувалися іноземних справ, державних доходів та витрат, а також військових сил Союзу на суходолі та на морі. Координаційний департамент судової влади тлумачив Конституцію та закони, вирішуючи згідно з волею законодавця численні важливі питання тлумачення, які недосконалість людської мови зробила неминучими. Щойно минув ювілейний рік з дня утворення нашого Союзу; незабаром ювілей проголошення нашої незалежності. Вінцем обох стала наша Конституція.

Відтоді населення з чотирьох мільйонів зросло до дванадцяти. Територія, що обмежувалася рікою Міссісіпі, простягнулася від моря до моря. До Союзу були приєднані нові штати у кількості, що майже дорівнює початковій кількості штатів нашої Конфедерації. З головними домініонами світу були укладені угоди про мир, дружбу й торгівлю. Представники інших націй, мешканці регіонів, не завойованих, а надбаних згідно з договором, приєдналися до нас і тепер користуються такими ж, як і ми, правами та благами, виконують такі ж обов'язки і несуть такий же тягар. Під сокирами наших лісорубів упа-

ли ліси; земля, полита потом наших фермерів, рясніе врожайми; наша торгівля поширилася по всіх океанах. Винаходи наших науковців збільшили владу людини над фізичними явищами природи. Свобода і законність ішли пліч-о-пліч. Усіх цілей людської спільноти досягалось і досягається так само ефективно, як і за всякого іншого уряду на землі, але при витратах, які впродовж життя одного покоління склали суму меншу, аніж витрати інших країн усього за один рік.

Отакою є неприкрашена картина нашого стану за Конституції, яка спирається на республіканський принцип рівності прав. Сказати, що на цій картині є тіні — та вони є і в інших країнах Землі. Ми не заявляємо, що вільні від зла — фізичного, морального та політичного. Інколи Небеса карали нас хворобами, часто ми страждали від зла та несправедливостей, заподіяних нам іншими країнами, і часто навіть доходило до війни, — останнім часом ми страждали від чвар поміж собою — незгод, які, мабуть, є невіддільні від благ свободи, але які вже не один раз загрожували розпадом нашого Союзу та знищенням усіх гараздів нашого сьогодення життя та наших земних надій на майбутнє. Причини цих чвар були різними, часто вони ховалися в розбіжностях щодо тлумачення теорії республіканського урядування, у суперечливих поглядах на політику в наших відносинах з іноземними державами, у підозрах щодо переслідування групових та містечкових інтересів, і ці підозри посилювалися забобонами та упередженістю, які часто виникають між людьми, що мало знають одне одного.

Джерелом радості та натхнення є для мене споглядати, що величний результат цього експерименту з утілення теорії прав людини під кінець життя того покоління, яке її розробило, увінчався успіхом, що виправдав найсміливіші сподівання тих, хто цей експеримент розпочав. Союз, справедливість, спокій, спільна оборона, загальний добробут та блага свободи — усьому цьому сприяла діяльність уряду, за якого ми жили й живемо. Стоячи тут у цей історичний момент і кидаючи погляд у минуле, на те покоління, що пішло, а потім дивлячись у майбутнє, на покоління прийде, ми зможемо відчутти водночас і вдячне піднесення, і оптимістичну надію. З досвіду минулого ми черпаємо повчальні уроки на майбутнє. Щодо тих двох великих політичних партій, які розділили між собою думки та почуття нашої країни, люди розважливі та справедливі скажуть, що обидві віддали свої найкращі таланти, незаплямовану чесність, палкий патріотизм та безкорисливу жертвовність справі створення та керування цим урядом і що обидві потребували великодушної поблажливості за певну частку людської непослідовності та схильності помилятися. Революційні війни в Європі, які вибухнули саме в той момент, коли відповідно до Конституції вперше запрацював Уряд Сполучених Штатів, збурили зіткнення почуттів та симпатій, які розпалили пристрасті та роздмухали конфлікт між партіями так сильно, що країна була втягнута

у війну, а Союз захитався аж до своїх підвалин. Цей період випробувань охопив двадцять п'ять років, упродовж яких політика Союзу в його відносинах з Європою складала основу наших політичних розбіжностей і породжувала найбільші труднощі у діяльності нашого федерального уряду. Після катастрофи, якою завершилися війни Французької революції, і після нашого миру з Великою Британією цей згубний бур'ян партійних чвар був викорінений. Відтоді жодної розбіжності у принципах, як щодо теорії урядування, так і щодо наших відносин з іноземними країнами, не існувало чи не розвивалося до сили, достатньої, щоб покликати до життя тривку спілку партій чи спричинитися до громадського пожвавлення або дебатів у законодавчому органі. Наше політичне кредо, якому не суперечать якісь чутні голоси, полягає в тому, що воля народу є джерелом влади, а щастя народу — метою діяльності всіх легітимних урядів на Землі; що найкращою запорукою добробуту та найліпшою гарантією проти владних зловживань є свобода, чесність і частота проведення народних виборів; що Центральний уряд Союзу та окремі уряди штатів є суверенами з обмеженими повноваженнями, спільними слугами одних і тих самих панів, невідповідні у відповідних сферах своєї компетенції один одному і захищені від зазіхань на повноваження один одного; що найнадійнішою гарантією миру є підготовка в мирний час до оборони на випадок війни; що жорстка економія та підзвітність витрат державних коштів мають запобігати зловживанням та полегшувати, коли можливо, податковий тягар; що військові мають бути суворо підпорядковані цивільній владі; що свобода преси та релігійних переконань мусить бути недоторканою; що політика нашої країни — це мир, а ковчег нашого спасеного Союзу є символом віри, на якому ми всі тепер зійшлися. Якщо й були ті, хто сумнівався, чи представницька демократія Конфедерації буде системою урядування, адекватною для мудрого та впорядкованого керування спільними проблемами великої та могутньої країни, то ці сумніви тепер розвіялися; якщо й були проекти часткових конфедерацій, вибудованих на руїнах нашого Союзу, то ці проекти зазнали нищівної поразки; якщо й були небезпечні симпатії до однієї іноземної країни і антипатії до другої, то вони згасли. Десять років миру, як удома, так і за кордоном, вгамували ворожнечу політичного протистояння та перетворили на гармонію найсуперечливіші складові громадської думки. Залишилося зробити ще одне велетенське зусилля, пожертвувати забобонами та пристрастями, і це зусилля мають зробити ті особи, які досі гуртувалися під штандартами політичних партій. Ця жертва полягає у відмові від усіх залишків злоби один проти одного, у тому, щоб обійнятися і стати друзями та співвітчизниками, і у тому, щоб довіра ґрунтувалася єдино на талантах та чеснотах, а не на партійній приналежності, як це було в часи суперечок із принципових питань.

Зіткнення партійних пристрастей, які беруть початок у теоретичних незгодах чи розбіжностях поглядів на управлінську політику, є за своєю природою

дою скороминушими. А ті, що ґрунтуються на розбіжностях географічних, на різних видах ґрунту, клімату та способу життя, сталіші, а значить — небезпечніші. І саме ця обставина і робить неоціненно важливим характер нашого уряду, який водночас і федеральний, і загальнонаціональний. Він безперервно нагадує нам про необхідність зберігати однаковими та з однаковою старанністю права кожного окремого штату на власний уряд та права всієї нації на уряд нашого Союзу. Усе те, що стосується місцевих справ, не пов'язаних з іншими членами Союзу або з іноземними країнами, належить виключно до компетенції урядів штатів. А все те, що безпосередньо стосується прав та інтересів федеративного братства чи іноземних країн, є сферою діяльності нашого Центрального уряду. Обов'язки обох очевидні загалом і в принципі, хоча інколи важко зрозумілі в деталях. Повага до урядів штатів є непорушним обов'язком уряду Союзу; уряд кожного штату мусить відчувати свій обов'язок поважати та охороняти права цілого. Забобони, з якими, зазвичай, ставляться до незнайомих з далеких країв, зникають, а підозри, пов'язані з конфліктом інтересів, вгамовуються завдяки складу та функціям Великих Національних зборів, які щорічно збираються тут і на які приїздить делегати з усіх куточків Союзу. Тут видатні люди з усіх регіонів нашої країни збираються для того, щоб поміркувати і поговорити про основні інтереси тих, хто їх делегував, і водночас навчитися поважати таланти одне одного і віддавати належне чеснотам своїх колег. Таким чином здійснюється сприяння злагоді нації, і весь Союз сплітається воедино почуттями взаємної поваги, звичками громадського спілкування та узами особистої дружби, що утворюються між представниками різних частин країни під час виконання обов'язків у нашій столиці.

Переходячи від загального огляду цілей та функцій федеральної Конституції та їх наслідків, що визначатимуть мої перші кроки на шляху чину під час виконання моїх офіційних обов'язків, я хочу тепер повернутися до адміністрації мого безпосереднього попередника. Вона відійшла в історію в період стабільного миру — і наскільки цей мир був добрим для країни та сприяв уславленню її імені, всі ви добре знаєте. Головними рисами політики попередньої адміністрації, політики, яка в основному збігалася з волею законодавчого органу, були плекання миру та одночасна підготовка до оборонної війни; максимально справедливе ставлення до інших країн і захист прав нашої країни; підтримка принципів свободи та рівних прав скрізь, де вони були проголошені; намагання якомога швидше позбутися державного боргу; скорочення військових, сил при максимальному збереженні їхньої боєздатності; покращення організації та дисципліни армії; створення і підтримка військових училищ; забезпечення однаково надійного захисту усіх основних інтересів нашої країни; сприяння поширенню цивілізації серед індіанських племен і продовження втілення великого проекту внутрішніх покращень у межах конституційної влади уряду. Після того, як цей видатний громадянин дав

зазначені обіцянки під час свого першого входження в президентську посаду, впродовж восьми років його правління було скасовано внутрішні податки й виплачено шістдесят мільйонів державного боргу; вжито заходів для забезпечення комфорту і кращого життя старих та нужденних ветеранів Війни за незалежність; регулярну армію було скорочено, а її структуру — реформовано та вдосконалено; звітність за витрату державних коштів було зроблено більш ефективною; мирним шляхом було придбано Флориду, а наші кордони розширено до Тихого океану; було визнано незалежність південних країн нашої півкулі, визнати її було також рекомендовано європейським монархам; було досягнуто прогресу в захисті нашої країни за допомогою будівництва фортів та збільшення нашого військово-морського флоту, спрямованого на ефективно придушення нелегального завезення рабів з Африки; було досягнуто прогресу в заохоченні мисливців-аборигенів нашої країни до обробітку землі та до удосконалення їхнього інтелекту, в дослідженні внутрішніх районів Союзу і в підготовці шляхом наукових досліджень та спостережень подальшого застосування наших національних ресурсів для внутрішнього розвитку нашої країни.

У цій стислій характеристиці обіцянок та результатів роботи мого безпосереднього попередника чітко окреслене коло обов'язків його наступника. Щоб довести до завершення заходи для покращення нашого загального стану, розпочаті чи рекомендовані ним, треба буде напружено працювати у всій сфері моїх обов'язків. До теми внутрішнього розвитку, про який він з таким ентузіазмом говорив під час своєї інавгурації, я повертаюся з особливим задоволенням. Я впевнений, що саме за цей розвиток іще ненароджені мільйони наших нащадків, яким судилося заселити цей континент, будуть безмежно вдячні засновникам нашого Союзу; саме в цьому розвитку сприятлива діяльність нашого уряду відчуватиметься і визнаватиметься якнайповніше. Велич та краса громадських споруд значаться серед невмирущих здобутків древніх республік. Дороги та акведуки Риму були об'єктами захвату впродовж усіх століть і простояли тисячі років після того, як усі території, завойовані римлянами, були поглинуті деспотіями або стали здобиччю варварів. Стосовно повноважень Конгресу приймати законодавство щодо подібних об'єктів була певна розбіжність думок. Необхідність такого законодавства піддається сумнівам, які породжуються місцевим патріотизмом та підтримуються поважними авторитетами. Але минуло майже двадцять років з початку будівництва першої загальнонаціональної дороги. Необхідність її спорудження на той час була безперечною. Скільком тисячам наших співвітчизників вона принесла користь? Чи зашкодила вона хоч одному-єдиному індивіду? Неодноразові широкі та розважливі обговорення в законодавчому органі примирили настрої та узгодили думки просвічених умів стосовно питання конституційних повноважень. Я все ж сподіваюся, що в процесі так само доброзичливих, тер-

пимих та розважливих обговорень усі конституційні заперечення будуть врешті-решт усунуті. Обсяг та межі повноважень Центрального уряду стосовно цієї справи неабиякої державної ваги будуть визначені та підтверджені до загального задоволення всіх, а кожна дрібна теоретична деталь буде вирішена загальним схваленням.

Співгромадяни! Вам знайомі ті особливі обставини недавніх виборів, які спричинились до того, що я маю тепер змогу до вас звертатися. Ви вже чули виклад принципів, яких я дотримуватимуся під час виконання тих обов'язків, що їх покладає на мене цей високий пост. Будучи менше, аніж мої попередники, упевненим у вашій майбутній підтримці, я глибоко усвідомлюю перспективу того, що мені більше й частіше буде потрібна ваша поблажливість та великодушність. Наміри чисті і щирі, серце, віддане добробуту нашої країни, а також невтомне докладання всіх своїх сил, щоб їй прислужитися, — оце і всі зобов'язання, що я їх приймаю на себе, беручися сумлінно виконувати суджені мені нелегкі обов'язки. На поради законодавчих органів, на підтримку з боку виконавчих та підвідомчих департаментів, на дружню співпрацю з відповідними урядами штатів, на щирю та великодушну підтримку народу — якщо мені судилося заслужити її чесністю, сумлінністю та завзяттям — покладатимуся я, хоч би який успіх супроводжував мою державну службу; і, знаючи, що, «коли Господь не зберігає міста, дарма пильнує сторож», палко благаючи Його благословення, Його панівному Провидінню ввіряю я зі смиренням, але з безстрашною впевненістю власну долю та долю моєї країни.

ЕНДРЮ ДЖЕКСОН

Народився 15 березня 1767 року, помер 8 червня 1845 року.

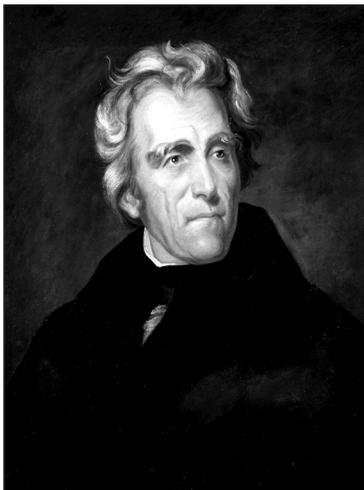
Сьомий Президент США з 4 березня 1829 року по 4 березня 1837 року.

*Член Демократично-республіканської партії,
Демократичої партії.*

Віце-президенти: Джон С. Келхоун (з 1829 по 1832 р.),

Мартін ван Бюрен (з 1833 по 1837 р.).

У період 1832—1833 рр. посада віце-президента була вакантною.

У 1788 році Ендрю Джексона призначили прокурором на території Теннесі, де він брав участь у складанні основних законів нового штату у 1796 р. У 1798 році він став суддею Верховного суду Теннесі, де служив до 1804 року. Під час війни з Великобританією він був призначений командиром міліції Теннесі у 1812 році в званні генерал-майора. З 1821 року став першим губернатором залишеної іспанцями Флориди. На президентських виборах 1824 року Е. Джексон отримав невелику більшість голосів, але за рішенням палати представників президентом обрали Джона Адамса. Однак у 1829 році Е. Джексона було обрано на посаду президента від Демократичної партії. У 1833 році його було

переобрано президентом. Це був період розквіту демократів, лідером яких він залишався. У зовнішній політиці йому вдалось підтримати дружні відносини з Великобританією. Е. Джексон виявився одним з найбільш видатних президентів, своєю діяльністю він намагався мінімізувати втручання держави в економіку і політику.

Перша інавгураційна промова

4 березня 1829 р.

Співгромадяни!

Збираючись узятися до виконання тих нелегких обов'язків, на що мене покликав вибір, що його зробили вільні люди, я користуюся цією традиційною урочистою нагодою, щоб висловити вдячність, яку вселяє в мене їхня довіра, і засвідчити розуміння відповідальності, яку покладає на мене ця висока посада. Велич народних інтересів переконує мене, що не вистачить ніяких подяк

за ту честь, яку народ мені виказав, але усвідомлення цієї величі радить мені, що найкращою подякою від мене буде старанне та віддане служіння йому на його благо всіма своїми скромними силами та здібностями.

Як представнику державного інструмента, обумовленого федеральною Конституцією, мені доведеться впродовж зазначеного періоду впроваджувати закони Сполучених Штатів, управляти їхніми іноземними та внутріконфедеративними стосунками, керувати збором їхніх державних доходів, командувати їхніми збройними силами і, через відносини з законодавчим органом здійснювати загальне сприяння їхнім інтересам та захищати їх. А поки я вважаю доречним стисло пояснити принципи дій, до яких я вдаюся для виконання цього кола моїх обов'язків.

Впроваджуючи закони, прийняті Конгресом, я завжди матиму перед очима межі та обсяг моєї виконавчої влади, намагаючись таким чином виконувати функції своєї посади, не перевищуючи надану нею владу. У стосунках з іноземними державами я зберігатиму мир і розвиватиму дружбу на справедливих та почесних засадах, а при залагодженні тих чи інших розбіжностей, що існують чи можуть виникнути, я радше демонструватиму поблажливість, як і личить великій державі, а не вразливість та чутливість, притаманні народам хоробрим та войовничим.

У заходах, які мені, можливо, доведеться вживати щодо прав окремих штатів, я сподіваюся керуватися належною повагою до суверенних членів нашого Союзу, всіляко намагаючись не переплутати повноважень, які вони залишили за собою, з тими, які вони делегували Конфедерації.

Управління державними доходами — діяльність непроста в усіх урядах — у нашому уряді є одним із найважливіших та найделікатніших обов'язків, який, звісно, вимагатиме від мене як голови виконавчої влади чималої частки зусиль. З якої точки зору на це питання не поглянути, все зводиться до того, що вигода має бути результатом жорсткого та сумлінного дотримання ощадливості. Саме їй я і приділю більшу увагу як через те, що вона допоможе погасити державний борг, непотрібне збереження якого є несумісним зі справжньою незалежністю, так і тому, що ощадливість протидіє тій тенденції марнотратства державних та приватних коштів, яка, на жаль, аж надто швидко породжується надміру щедрою фінансовою політикою уряду. Потужні допоміжні засоби для досягнення цієї мети може забезпечити прийняття Конгресом розумного законодавства щодо конкретних асигнувань державних коштів та належної підзвітності чиновників.

Що ж стосується правильного вибору об'єктів митного обкладення для забезпечення державних доходів, то мені здається, що той дух рівноправності, обачливості та компромісу, в якому була створена Конституція, вимагає, щоб основні інтереси сільського господарства, торгівлі та промислового виробництва отримали однакову прихильність та сприяння, і що, можливо,

єдиним винятком з цього правила має бути особливе сприяння тому виробу чи виробам, які можуть видатися важливими для нашої національної незалежності.

Самовдосконалення, розвиток науки та поширення знань мають велике значення і отримують належне сприяння через конституційні акти федерального уряду.

Вважаючи наявність регулярної армії небезпекою для вільного уряду в мирні часи, я не прагнутиму збільшення її нинішньої штатної кількості, а й не забуватиму того важливого уроку з політичного досвіду, який вчить нас, що військові мають підкорятися цивільній владі. Поступове зростання нашого військово-морського флоту, чий прапор продемонстрував у далеких краях нашу вправність у судноплаванні та хоробрість у бою, збереження наших фортів, арсеналів та доків, а також введення прогресивних методів у дисципліну та навчання обох гілок нашої військової служби настільки явно диктуються обачливістю та здоровим глуздом, що мені пробачать, коли я не буду розводитися про їх важливість, а обмежуся лише нагадуванням. Але bastіоном нашої оборони є ополчення, яке при нинішньому стані нашого духу та розуму і при достатній кількості населення мусить зробити нас непереможними. Поки наш уряд працює на благо народу і керується його волею, поки він забезпечує нам права особистості та майнові права, свободу совісті і преси, все це буде варто захищати, а поки ці цінності варто захищати, патріотичне ополчення оборонить їх, взявши під свій непереможний захист. Нам можуть заподіяти часткової шкоди, якась частина наших громадян може загинути, але ворог ніколи не зможе перемогти мільйон озброєних вільних людей, що мають необхідні засоби для ведення війни. І я з ентузіазмом надам усю допомогу, яка є у моїй владі, щоб підтримати ту чи іншу раціональну систему, спрямовану на посилення цієї природної гарантії безпеки нашої країни.

Моїм щирим та постійним бажанням буде дотримання в необхідних межах справедливої та великодушної політики щодо індіанських племен і забезпечення того гуманного та шанобливого ставлення до їхніх прав та потреб, яке відповідає традиціям нашого уряду та почуттям нашого народу.

Недавній вияв народних настроїв вписує у перелік президентських повноважень — літерами настільки великими, що не помітити їх неможливо, — завдання здійснювати реформи, що особливо вимагатимуть виправлення тих зловживань, до яких призвело втручання федерального уряду в конфлікт навколо свободи виборів, а також протидіяти причинам, що викликали порушення справедливої процедури призначення, ввіривши владу в нечесні або некомпетентні руки або ж продовживши її перебування в цих руках.

Для виконання цих стисло описаних завдань я намагатимуся залучати осіб, чії сумлінність і таланти, застосовані на відповідних посадах, забезпечать ефективну, старанну й ретельну роботу уряду, коли покращення та розвиток

державної служби більше залежатиме від чесності та завзятості чиновників, аніж від їх кількості.

Виправдана невпевненість у власних силах спонукуватиме мене звернутися з шанобливістю до прикладів громадської доброчесності, що їх полишили мені мої славетні попередники, і з благоговінням — до світла, що йде від інтелекту тих, хто заснував, а згодом — і реформував нашу систему. Та ж сама невпевненість спонукуватиме мене шукати поради та підтримки від координаційних гілок уряду, а також розраховувати на зацікавлену підтримку широкого загалу моїх співгромадян. А непохитна надія на доброту тієї Вищої Сили, чие Провидіння милосердно захистило наше національне дитинство, а відтоді охороняло наші вольності у всіх незгодах, надихає мене піднести мої благання, щоб Він і надалі вважав нашу улюблену країну об'єктом Своєї божественної турботи і милосердного благословення.

Друга інавгураційна промова

4 березня 1833 р.

Співгромадяни!

Воля американського народу, виражена через його вільне голосування, кличе мене до вас, щоб пройти крізь урочистості, що передують покладанню на мене обов'язків Президента Сполучених Штатів на другий термін. Мені бракує слів, якими я хотів би висловити свою вдячність за народне схвалення моєї публічної поведінки впродовж періоду, який не минувся без своїх труднощів, і за нове вираження народної віри у мої добрі наміри. Свою вдячність я продемонструю в міру своїх скромних можливостей під час моєї нової діяльності в уряді, яка буде спрямована на збереження вольностей народу та сприяння його щастю.

Так багато подій сталося за останні чотири роки, подій, що вимагали втілювати в дійсність — інколи в обставинах вельми делікатних та болісних — мої погляди на принципи та політику, яких має дотримуватися Центральний уряд, що за сьогоднішньої нагоди я не можу не згадати декілька з основних міркувань про деякі з них.

Іноземна політика, прийнята нашим урядом невдовзі після ухвалення нашої теперішньої Конституції, політика, якої в загальних рисах дотримувалися всі наступні адміністрації, увінчалася майже повним успіхом і підвищила та зміцнила нашу репутацію серед країн світу. Чинити справедливо з усіма і ні від кого не терпіти наруги — таким був керівний принцип роботи моєї адміністрації і такими гарними були його результати: ми не лише підтримуємо мирні стосунки з усім світом, але й маємо вкрай обмаль іще не врегульованих суперечностей.

У внутрішній політиці нашого уряду є дві мети, які заслуговують на особливу увагу народу та його представників і які й надалі будуть об'єктом моєї все більшої турботи. Це — збереження прав кількох штатів та цілісність нашого Союзу.

Ці дві великі мети є неминуче взаємопов'язаними, і їх можна досягнути лише просвіченим застосуванням повноважень у відповідних сферах за волею громади, вираженою згідно з Конституцією. Для цього потрібна загальна патріотична готовність дотримуватися впроваджених конституційним способом законів, щоб таким чином поширювати та зміцнювати довіру до тих інститутів у кількох штатах та Сполучених Штатах взагалі, що їх самі люди призначили для свого власного урядування.

Мій досвід вирішення громадських проблем та спостереження, що накопичилися за довгі роки життя, лише підтверджують мої давні переконання в тому, що знищення урядів наших штатів або унеможливлення їхнього контролю над проблемами місцевого населення прямо призведе до революції та анархії, а насамкінець — до деспотизму та військової диктатури. Тому наскільки Центральний уряд зазіхає на права штатів, настільки ж він шкодить і своїй владі та позбавляє себе можливості виконувати ті завдання, заради реалізації яких він і був створений. Серйозно занепокоєні такими міркуваннями, мої співвітчизники завжди можуть розраховувати на мою готовність скористатися моїми конституційними повноваженнями та перепинити дії, здатні прямо чи непрямо зазіхнути на права штатів, або навпаки — тенденцію зосередження всієї політичної влади в руках Центрального уряду. Але не менш, а може, навіть і більш важливим є питання Союзу цих штатів, і священний обов'язок кожного — сприяти його збереженню шляхом цілковитої підтримки Центрального уряду під час виконання ним обґрунтованих повноважень. Вам мудро радили «призвичаїтися думати про Союз як про запоруку вашої політичної безпеки та заможності, пильнувати його цілісність із ревним завзяттям, відкидаючи все, здатне містити хоча б підозру того, що від нього збираються відмовитися, і обурено засуджувати перші ж прояви будь-яких спроб відірвати якусь частину країни від її решти або ослабити ті священні узи, які тепер зв'язують воедино всі її різноманітні складники». Без Союзу ми б ніколи не досягли нашої незалежності та свободи — без Союзу ми б ніколи не змогли їх зберегти. Розділившись на двадцять чотири або й на більшу кількість утворень, ми б швидко стали свідками того, як наша торгівля зігнулася б під тягарем незчисленних обмежень та поборів; сполучення між віддаленими точками та регіонами обмежилось б або взагалі перервалося; наші сини стали б солдатами і залили потоками своєї крові ті поля, на яких вони тепер мирно трудяться; великі маси нашої людності розорилися б і впали в злидні через податки, які йшли б на утримання армій та флотів, а військові ватажки на чолі своїх переможних легіонів стали б нашими суддями та законодавцями.

Розпад Союзу неминуче потягне за собою втрату свободи, миру, заможності та щастя. Тому, підтримуючи його, ми підтримуємо все, що є дорогим серцю вільної людини та філантропа.

Я стою тут перед вами в дуже цікавий час. Погляди всіх народів спрямовані на нашу республіку. Її здатність подолати нинішню кризу буде вирішальною для думки всього людства про практичну життєздатність нашої федеральної системи урядування. Багато поставлено на карту, велика відповідальність, що лежить на народів Сполучених Штатів. Збагнімо ж важливість того, який ми вигляд матимемо в очах усього світу. Будьмо ж великодушними, стриманими та непохитними. Витягнімо ж нашу країну з тих небезпек, що її оточили, і навчимося мудрості з уроків, що вони їх нам прищеплять.

Глибоко вражений істинністю цих міркувань та зобов'язавши себе присягою, яку я незабаром прийму, я й надалі докладатиму всіх зусиль, щоб зберегти обґрунтовану та справедливу першість Конституції і передати нащадкам блага нашого федерального Союзу цілими та неушкодженими. Водночас моєю метою буде привчати громаду та урядовців — через мої офіційні акти — до необхідності застосування Центральним урядом лише тих повноважень, які були йому чітко делеговані; заохочення простоти та ощадливості в урядових витратах; збирання з людей не більше коштів, аніж це необхідно для конкретних цілей, і способом, що якнайкраще сприятиме інтересам усіх класів нашої громади та всіх частин нашого Союзу. Усякчас пам'ятаючи, що, приєднуючись до суспільства, «індивіди мають ділитися часткою свободи, щоб зберегти її решту», моїм бажанням буде виконувати свої обов'язки таким чином, щоб плекати у наших братів у всіх регіонах країни дух великодушної терпимості та компромісу, а заохочуючи наших співгромадян робити оті часткові пожертви, на які їм неминуче доведеться йти заради збереження вищого і більшого блага, виховувати в американського народу довіру та любов до нашого безцінного Союзу та нашого уряду.

І насамкінець, мені хотілося б звернутися з палкою молитвою до Всевишнього Творця, перед Яким я оце стою і Який підтримував нас Своїми руками від дитинства нашої республіки і до сьогоднішнього дня, щоб Він так скерував усі мої наміри і так надихнув серця моїх співгромадян, щоб ми убереглися від усіляких небезпек і назавжди залишилися згуртованим та щасливим народом.

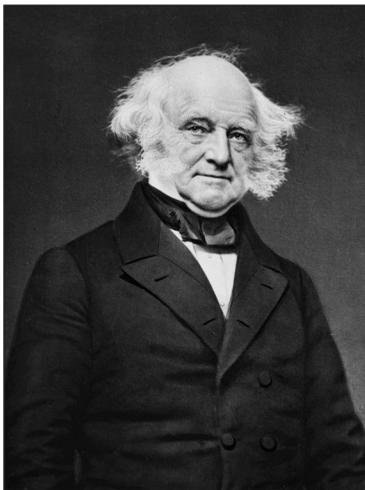
МАРТІН ВАН БЮРЕН

Народився 5 грудня 1782 року, помер 24 липня 1862 року.

Восьмий Президент США з 4 березня 1837 року по 4 березня 1841 року.

*Член Демократично-республіканської партії, Демократичної партії,
Партії вільної землі.*

Віце-президент — Річард Ментор Джонсон.

З 1821 року Мартін ван Бюрен був сенатором Конгресу США від Демократичної партії. Він виступав проти системи високих митних зборів, висловлювався за продаж і передачу загальнодержавних земель відповідним штатам. З 1833 по 1837 рік був віце-президентом під час каденції Ендрю Джексона.

На посаді Президента США М. Бюрен вирішив покінчити з фінансовими проблемами, які на той час переживала країна. Для цього він запропонував остаточно відділити фінанси від банків та влаштувати державну казну у Вашингтоні, а також її відділення у провінційних містах. Ван Бюрен намагався політичними зусиллями започаткувати незалежну депозитну

систему країни в рамках державного фінансового управління. Важливим досягненням його президентства стало упорядкування партійних змагань і їх приведення до конституційних норм.

Інавгураційна промова

4 березня 1837 р.

Співгромадяни!

Практика всіх моїх попередників накладає на мене обов'язок, який я з радістю виконую, — супроводжувати перший урочистий акт на найвищій державній посаді викладенням принципів, яких я дотримуватимуся в своїй діяльності, та висловленням своїх почуттів від заступання на пост такий відповідальний та високий. Наслідуючи їхній приклад, я йду просто за великими людьми, рівних яким — і в цьому наше щастя — немає і не було у виконавчій владі жодної з країн. Серед них ми вбачаємо найперші та найміцніші опори нашої республіки — тих, хто оголосив нашу незалежність, хто захистив її на полі бою, а також тих, чий широкий інтелект та патріотизм створили, поліп-

шили та довели до бездоганності ті безцінні інститути, під егідою яких ми живемо. І якщо вже такі люди на посаді, яку я зараз обіймаю, відчували себе приголомшеними почуттям вдячності за цю найвищу ознаку довіри у нашій країні, а також усвідомленням своєї нездатності належним чином виконувати обов'язки посади такої важкої і такої високої, то наскільки ж сильніше ці міркування та почуття впливають на того, хто не має права просити терплячого чи поблажливого ставлення до себе! На відміну від усіх моїх попередників, я не був свідком війни, яка забезпечила наше існування як єдиного народу, — Війни за незалежність, — що вже добігала кінця на час мого народження; і коли я шанобливо розмірковую про ту вікопомну подію, то відчуваю, що належу до пізнішої доби і що не можу розраховувати на те, що мої співвітчизники зважуватимуть мої дії так само доброзичливо та небайдуже.

Так відчутно, мої співгромадяни, тиснуть ці обставини на мене, що я не наважився б стати на цей шлях високого чину, якби не розраховував на великодушну підтримку тих, хто працюватиме зі мною в координаційних та інших гілках уряду, якби я не покладався з непохитною впевненістю на патріотизм, розум та доброту людей, які ніколи не кидали напризволяще державного службовця, котрий сумлінно працював на спільне благо, і, найперше, якби я не смів смиренно сподіватися на невпинну підтримку неусипного та благодійного Провидіння.

До тої впевненості та тої втіхи, що я черпаю з цих джерел, було б невдячністю не додати ті впевненість та втіху, що їх вселяє в мене наш нинішній сприятливий стан. Хоча й не без негараздів, що тривожать наш спокій удома та загрожують йому за кордоном, в усіх атрибутах великого, щасливого та процвітаючого народу нам немає рівних у всьому світі. За кордоном ми втішаємося повагою та, за рідкісними винятками, дружбою кожної країни, а вдома в той час, коли наш уряд спокійно, але ефективно працює на єдину легітимну мету політичних інститутів — найбільше благо для найбільшого числа людей, — ми являємо собою спільноту заможних людей, досі небачену в усьому світі.

Тож яким настійним є зобов'язання кожного громадянина в його царині діяльності, вузькій чи широкій, докладати всіх своїх зусиль для увічнення такого винятково щасливого стану речей! Усі уроки історії та людського досвіду будуть змарновані, якщо ми обмежимося тим, що покладатимемося лише на ті особливі переваги, які нам випало мати. Розташування, клімат і щедрі ресурси, якими природа наділила нас своєю щедрою рукою, — навіть непересічний розум та високий дух нашого народу — не дадуть нам нічого, якщо ми виявимося неспроможними шанобливо плекати ті політичні інститути, що були так мудро та завбачливо створені з ретельним урахуванням кожної обставини, здатної зберегти чи поставити під загрозу ті блага, що ми ними користуємося. Глибокодумні творці нашої Конституції творили закони

для такої країни, яку вони перед собою бачили. Споглядаючи її очима державців та патріотів, вони узрили всі джерела швидкого та дивовижного зростання добробуту, але вони завбачили також, що різноманітні традиції, думки та інститути, притаманні різним частинам такого обширного регіону, були глибоко вкоріненими. Фактично існували різні суверенні утворення, чий сердечний Союз був важливою умовою для добробуту і щастя усіх. Між багатьма з цих утворень існували — принаймні до певної міри — реальні розбіжності інтересів, вразливі до перебільшення через зловісні інтриги; вони різнилися у розмірах, населенні, заможності, а також у фактичних та потенційних ресурсах та впливові, вони різнилися за характером своєї промисловості та виробництвом предметів першої необхідності, а в деяких із них існували внутрішні інститути, що, якби їх нерозумно потривожили, могли б поставити під загрозу спільну злагоду. Усі ці обставини були найретельнішим чином зважені, і були закладені підвалини нової системи урядування на принципах взаємних поступок та справедливих компромісів. Підозри малих штатів щодо спокуси потужних штатів скористатися своєю силою були вгамовані за допомогою правила представництва, яке на той час визнавалося нерівноправним і яке, згідно з задумом, таким і мало залишитися назавжди. Природне побоювання, що широкий спектр загального законодавства може створити надмірний тиск і породити нерозумне бажання взяти під контроль конкретні місцеві інтереси, було зняте тим, що потенційні дії федеральної влади окреслили чіткими межами, а людям та штатам лишили недоторканною їхню суверенну владу над незчисленними об'єктами, що належали до компетенції місцевих урядів справедливої республіки, за винятком тих, які неминуче мали відноситися до інтересів усієї конфедерації або до її відносин як об'єднаної спільноти з іншими країнами світу.

Час підтвердив цей далекоглядний прогноз. Минуло півстоліття, сповненого надзвичайними подіями, півстоліття, яке подеколи спричинилося до разючих та несподіваних результатів, але на наших інститутах воно не залишило жодного пошкодження. З невеликої спільноти ми вирости в народ, могутній своєю чисельністю та силою, але наше зростання йшло рука в руку з прогресом справедливих принципів. Привілеї — громадянські та релігійні — найскромнішого з індивідів і досі свято захищені всередині країни, і хоча доблесть та рішучість нашого народу і відкинули далеко від нас найменші загрози з боку іноземних держав, це не дає нам права ані на мить забувати, що то зло, а що то добро. Наша торгівля поширилася на найвіддаленіші країни; цінність та якість наших товарів сильно змінилися на краще; між різними частинами нашої країни виникли великі розбіжності у відносному багатстві та ресурсах; однак дух взаємної поваги сумлінного дотримання чинних угод продовжував переважати в наших стосунках та ніколи не зникав надовго з нашої поведінки. Досвід дав нам корисний урок: безумовне та неухильне до-

тримання принципів, з якими ми вирушили в дорогу, забезпечуватиме заможність під час нашого поступу — крізь усі конфліктні ситуації та мінливості, невід'ємні від плину років.

Успіх, що досі супроводжував наш великий експеримент, уже сам по собі є достатньою підставою для вдячності, з огляду на щастя й заможність, які він приніс, і на той наочний урок, що він його дав. Але для мене, мої співгромадяни, — хоч я й прагну далекого майбуття з палкими молитвами та сокровенними надіями — ця ретроспектива дає підстави для іще глибшого задоволення. Вона закарбовує у моїй свідомості тверде переконання в тому, що увічнення наших інститутів залежить від нас самих, що коли ми підтримуватимемо ті принципи, на яких вони були засновані, то їм судилося передати свої блага незліченним прийдешнім поколінням, і що Америка надасть кожному людинолюбів підбадьорливий доказ того, що народному урядові, якщо він створений мудро, ніколи не бракуватиме якогось елемента стійкості чи сили. П'ятдесят років тому йому сміливо передрікали швидке падіння. Приховані та неконтрольовані чинники розпаду згодом існують навіть у мудрих та добрих, і не лише недружні чи упереджені теоретики припускали, що нас чекає сумна доля попередніх республік, але й страхи багатьох чесних патріотів переважали над оптимістичними сподіваннями. Пригадайте всі ці лиховісні передчуття не похапцем, а ретельно, і ви побачите, що в жодному аспекті вони не справдились.

Небездоганний досвід під час Війни за незалежність згодом мав підкріпити думку про те, що народ не знесе тягара оподаткування, необхідного для сплати величезного державного боргу, який на той час встиг накопичитися, і для здійснення урядом необхідних витрат. Вартість двох воєн була оплачена не лише без ремствувань, а навпаки — з безприкладною готовністю. І вже ніхто не сумнівається, що кожен тягар буде бадьоро витриманий, якщо це буде необхідно для підтримки наших громадських інститутів або для захисту нашої честі чи добробуту. І справді, увесь досвід продемонстрував, що бажання народу захищати свою мету в обставинах вкрай несприятливих цілковито перевершило всі сподівання його представників.

На ранніх стадіях нового уряду, коли всі усвідомлювали свої обов'язки під впливом безприкладної державотворчої діяльності першого президента, здавалося, що один лише великий вплив його особистості буде здатен зв'язати до купи дисгармонійні компоненти нашого уряду і вберегти нас від шаленості ворогуючих фракцій. З дня його смерті вже минуло майже сорок років. Часто партійні пристрасті досягали точки кипіння, інколи добродієність та сила духу людей зазнавали великих випробувань, однак наша система, очистившись та збільшивши свою цінність завдяки всьому тому, через що вона пройшла, і досі зберігає свій дух вільної та безстрашної дискусії, змішаний зі щирими братерськими почуттями.

Здатність нашого народу до демократичного самоврядування і його добровільне бажання, зумовлене високим почуттям обов'язку, а не виявами грубого примусу, що так часто і повсюдно використовується в інших країнах, миритися з усіма необхідними обмеженнями місцевого законодавства та всіма тягарями, також стала однією з характерних рис історії Американських Штатів. Справді, інколи гарячість громадських настроїв, що виходили за рамки звичної процедури судочинства або намагалися вирішити справи, які за чинним законодавством не вважаються кримінальними, проявлялася так що засмучувала прихильників вільного уряду і оживляла надії тих, хто сподівався його повалити. Однак у нашій країні подібні випадки траплялися набагато рідше, аніж у будь-якій іншій країні світу зі співмірним населенням, а за умови поширення просвіти та розуму можна з усією впевненістю сподіватися, що частота цих випадків та їх жорстокість неухильно зменшуватиметься. Безсумнівно, великодушний патріотизм та розвинене почуття здорового глузду великої маси наших співгромадян із часом принесуть свої плоди, бо оскільки кожне незаконне застосування сили не лише порушує верховенство закону, а й дає привід для обмеження людських вольностей, то ті ж люди мають прямий та незмінний інтерес у збереженні основ соціального порядку та підтриманні за всіх обставин непорушності тих конституційних та законодавчих положень, які вони самі і прийняли.

У здогадній непридатності наших інститутів протистояти загрозам під час критичного становища, якого не може уникнути жодна країна, прихильники цих інститутів знаходили багате джерело побоювань, а їхні вороги — сподівань на їх повалення. Передбачаючи меншу швидкість дій та реагування на небезпеки, аніж та, що притаманна урядам, організованим за іншим принципом, вони прогледіли одне набагато важливіше міркування: у нас війна ніколи не буде результатом індивідуального чи безвідповідального волевиявлення, а навпаки — вона буде неминучим заходом, спрямованим на компенсацію завданої шкоди, до якого добровільно вдадуться ті, кому випаде нести всі необхідні жертви, хто обов'язково відчує свій індивідуальний інтерес у цій боротьбі і чия енергія буде співмірною з труднощами, які треба буде подолати. Фактичні події продемонстрували хибність подібних припущень; остання війна не лише не похитнула довіри до нашого уряду, а навпаки — зміцнила її, а на тлі нещодавніх побоювань стосовно виникнення схожого конфлікту ми побачили, що енергії нашої країни буде більш ніж достатньо, щоб захистити її права. Може, ми й не маємо — бо не бажаємо мати — такої розгорнутої і завжди готової до дії військової організації, яку мають інші країни, інколи на початку війни ми справді можемо постраждати через її відсутність, але в нашому середовищі всі сумніви стосовно цього вкрай важливого питання вже відпали, а наш корисний досвід не дозволить протилежній думці заохотити вторгнення з-за кордону.

Передрікалися певні небезпеки через розширення нашої території, через збільшення кількості штатів та зростання кількості населення. Згідно з задумом, наша система мала бути розрахована лише на досить вузькі кордони. Але вони розширилися поза межі всяких сподівань: кількість членів нашої Конфедерації вже подвоїлася, а кількість нашого населення зростає просто неймовірно. Здогадні причини небезпек уже давно вийшли за рамки передрікань, але нічого поганого не сталося. Міць та вплив нашої республіки піднялися на висоту, видну в усьому світі, повага до неї та її авторитет стали більш очевидними в теперішніх кордонах, аніж у колишніх, відкрито нові та невичерпні джерела загального добробуту, геніальна винахідливість нашого народу зменшила негативний вплив великих відстаней, і ця винахідливість усіяло розвивалася та заохочувалася вільним духом наших інститутів, а зростає розмаїтість та кількість підприємств, виробництв та занять посилює узи взаємозалежності та утворила коло спільних вигод та благ — надто очевидних, щоб їх не помічати.

На початку процесу справедливого збалансування повноважень федеральної та штатівської влади виникли майже непереборні труднощі, і подальші зіткнення та суперечки видавалися майже неминучими. На цьому тлі здавалося практично неможливим, що така складна схема державного управління зможе залишитися неушкодженою. Час від часу недоречності та негаразди справді виникали, але усвідомлення того, що всі вони, зрештою, були успішно усунені, додає великої впевненості у безпечності нашого майбутнього! Якщо відкинути часткові та тимчасові негаразди як невіддільні від практичного функціонування всіх людських інститутів і дивитися лише на загальний результат, то кожен патріот має підстави для задоволення. У той час, як федеральний уряд успішно справлявся зі своїми функціями у веденні іноземних справ та справ загальнонаціональної ваги, уряди всіх штатів значно покращили свою роботу в царині захисту та розвитку місцевої ділової активності та індивідуального благополуччя, а якщо і траплялися перекося влади в той чи інший бік, то не підлягає сумніву, що загальне функціонування всієї системи було спрямоване на посилення всіх чинних інститутів та піднесення нашої країни до процвітання та слави.

Останнім і, мабуть, найбільшим з основних джерел суперечок та небезпек, що ховаються в нашому політичному сьогоднішні, є інститут внутрішньодержавного рабства. Наші батьки-засновники настільки глибоко розуміли всю делікатність цього питання і ставилися до нього з такою очевидною тепер мудрістю, що, незважаючи на всі зловісні передрікання, воно лише тепер потривожило спокій нашої спільної країни. Такий результат є достатнім свідченням правильності та патріотизму обраного ними курсу, це безпомилкове свідчення того, що дотримання цього курсу здатне відвернути всі негаразди від цієї, а також від інших можливих причин труднощів чи небезпек. Хіба ж

останні події не зробили очевидним — а для цього і думати довго не треба було, — що найменше відхилення від духу терпимості та поблажливості шкодить інтересам усіх, зокрема інтересам гуманізму? На тлі несамовитості збурених пристрастей ці великодушні та братерські почуття були дещо призабуті, і тепер, стоячи тут перед вами, мої земляки, на цьому високому місці честі та довіри, я не можу ще раз не закликати своїх співгромадян, щоб вони не були глухими до владного голосу цих почуттів. Розуміючи під час виборів той глибокий інтерес, який ця тема почала викликати, я вважав своїм урочистим обов'язком викласти свої почуття та погляди на неї, і тепер, коли мене вже важко запідозрити у нещирості, я вірю, що ці погляди та почуття будуть належним чином зважені та усвідомлені. Принаймні вони будуть моїм кодексом поведінки на тому шляху, що лежить переді мною. До виборів я заявляв, що коли бажання тих моїх співвітчизників, які хочуть мого обрання, здійсниться, то «я займу президентське крісло непохитним та безкомпромісним опонентом всякої спроби Конгресу скасувати рабство в окрузі Колумбія всупереч бажанню рабовласницьких штатів і з не меншою рішучістю протистоятиму найменшому втручання в справи тих штатів, де воно існує». Я виклав також перед своїми співгромадянами підстави, які зумовили таку мою рішучість. Результат виборів дає мені право вважати, що мої погляди отримали схвалення і розділяються більшістю народу Сполучених Штатів, включно з тими штатами, яких це стосується безпосередньо. Зараз залишається тільки додати, що жоден законопроект, що суперечитиме таким поглядам, не отримає мого схвалення. Ці переконання були засвоєні з твердою вірою в те, що вони цілком збігаються з тим духом, який спонукав засновників нашої республіки, і що подальший досвід підтвердив, що ці переконання гуманні, патріотичні, доречні, почесні та справедливі. Якщо агітація на цю тему мала наміром похитнути стабільність наших інститутів, то вже сталося достатньо, щоб переконатися в її гучному фіаско і в тому, що у цьому та кожному іншому випадку побоювання полохливих та сподівання несамовитих на знищення нашого уряду знову приречені на розчарування. Справді, то тут, то там виникали сцени небезпечного збурення емоцій, траплялися жажливі випадки місцевого насильства, а через бездумне нехтування наслідками своєї поведінки деякі індивідууми викликали народний гнів, але ні великі маси народу, ні значні частини нашої країни не були відвернуті від своєї відданості узам, що єднають наш Союз, та принципам, які стали для них священними. І так буде завжди. Спроби небезпечної агітації періодично можуть і надалі відбуватись, але з кожною з них розуміння цієї проблеми покращуватиметься. Та загальна любов до нашої політичної системи, яка перетинає наші територіальні кордони, ті просвічені та спокійні судження, якими врешті керуються наші люди як одне велике ціле, завжди допоможуть контролювати кожную спробу — внутрішню чи зовнішню, яка матиме на меті повалення наших інститутів, та протидіяти їй.

Що може бути приємнішим за таку ретроспективу? Ми кидаємо погляд назад — на подолані небезпеки та на перешкоди, яких удалося уникнути, на сподівання, що втілилися сповна, і навіть більше — ми дивимося на гарантований добробут і процвітання. Надіям недругів, страхам полохливих і сумнівам стривожених наш фактичний досвід дав переконливу відповідь. Ми побачили, як час поволі розвіював усі лиховісні передчуття і як наша Конституція здолала всі перешкоди, яких так боялися на початку і які вважали непереборними. Швидко збудження завжди призводило до швидкого наростання наявних проблем, але істинна філософія мусить навчити нас, що немає небезпек, загрозливіших за ті, які лишилися у спадок від минулого, і нам слід — бо маємо на це підстави — всякчасно підтримувати віру в стабільність наших інститутів та загальне переконання в тому, що коли ними користуватися таким чином та в такому дусі, як вони були засновані, то ці інститути будуть цілком достатніми для того, щоб зберегти для нас та наших дітей ті великі блага, які вони нам уже забезпечили, і зробити нашу улюблену країну на тисячу поколінь уперед тією Обіцяною Землею, де щастя б'є з джерела цілковитої рівності політичних прав.

А щодо себе я хочу заявити, що принцип, якого я дотримуватимуся на тій високій посаді, на яку покликала мене моя країна, — це принцип суворого дотримання духу й букви Конституції в тому вигляді, в якому вона була задумана її творцями. Розглядаючи її як священний інструмент, що створений ретельно й нелегко, пам'ятаючи, що укладено його через поступки та компроміси, вважаючи Конституцію такою, що наділяє народ та штати всіма повноваженнями, які вона не ввірила чітко і недвозначно Центральному урядові, я зберігатиму, охоронятиму та захищатиму її, сумлінно дотримуючись її положень, щоб керуватися ними в кожній своїй дії. Я цілковито присвячу себе вирішенню наших внутрішніх питань, які я маю повноваження вирішувати згідно з Конституцією, — за її рамки я ніколи не вийду.

Говорити більше та докладніше про мої погляди на різні питання внутрішньої політики було б і набридливо, і, мабуть, дещо несподівано. Перед тим, як громадяни віддали мені свої голоси, я вже надав їм дуже детальний виклад своїх поглядів стосовно найважливіших із цих питань. І ці погляди я намагатимуся втілювати в життя в повну міру своїх сил та можливостей.

Курс нашої закордонної політики був і є таким послідовним та зрозумілим, що став чимось на кшталт кодексу поведінки глави держави, який залишає мені незначну свободу дії, якщо, звісно, мені не забажається піти всупереч досвіду та відомим поглядам моїх виборців. Ми старанно розвиваємо дружбу з усіма країнами як найсприятливішу умову для нашого добробуту і тому, що така політика відповідає принципам нашого уряду. Ми відкидаємо альянси як такі, що шкодять нашому миру. Ми бажаємо торговельних стосунків на рівноправних умовах і завжди готові віддячувати по справедливості за отри-

мані вигоди. Ми прагнемо мати відкриті та щирі відносини з іноземними державами, наполегливо досягати наших цілей і намагатись досягнути тієї взаємної відвертості, яка у відносинах між країнами так само сприяє, як і в стосунках між людьми. Ми не маємо наміру і відмовляємося від бажання втручатися в суперечки, внутрішні чи зовнішні, що можуть зашкодити іншим країнам, які ми поважаємо в їхньому теперішньому стані як соціальні спільноти і жорстко дотримуємося нейтралітету в усіх їхніх суперечках. Добре знаючи вже підтверджену життям доблесть нашого народу та наші невичерпні ресурси, ми не очікуємо і не боїмося якоїсь навмисної агресії, і, знаючи, що поведимося справедливо та чесно, ми відчуваємо впевненість, що нам ніколи не доведеться демонструвати нашу рішучість не дозволити, щоб зазіхання на наші права лишилося непокараним та невідшкодованим.

Тож, збираючись у присутності моїх земляків, що сюди прийшли, зробити ще не зроблену урочисту обіцянку і присягнути, що я сумлінно виконуватиму обов'язки на посаді, яку я незабаром обійму, я плекаю в душі твердий намір зберігати інститути моєї країни, яка, сподіваюся, вибачить мені помилки, які я зроблю.

Приймаючи від нашого народу священний пост, до цього двічі ввірений моєму попередникові, котрий виконував свої обов'язки так сумлінно і так добре, я усвідомлюю, що не зможу впоратися з цим нелегким завданням так само успішно і вправно, як він. Та оскільки я неодноразово брав участь у його нарадах, щоденно бачив його виняткову та неперевершену відданість добробуту своєї країни, розділяв з ним ті почуття та настрої, які з таким ентузіазмом підтримували наші співвітчизники, і був часто утаємничений у його сокровенні думки, то я можу сподіватися, що і мене на моєму шляху супроводжуватиме хоч якась частка такого ж самого бадьорого схвалення. Я не можу не висловити моєму попереднику свого побажання, а разом з моїм — побажання усіх присутніх, щоб він жив довго і насолоджувався прекрасним вечором свого гідно прожитого життя, а я, не маючи іншого бажання, як сумлінно служити своїй країні, цілковито і безстрашно покладаюся на її справедливість та доброту. Окрім цього, я сподіваюся лише на милосердний захист Божественного Творця, чиеї міцної підтримки я смиренно прохаю і якого я палко молю змилюватися над усіма нами. Тож нехай Він, посилаючи нам дари Свого Провидіння, благословить нашу улюблену країну славою та довгими днями. Нехай її шляхи будуть шляхами радості та миру!

ВІЛЬЯМ ГЕНРІ ГАРРИСОН

Народився 9 лютого 1773 року, помер 4 квітня 1841 року.

Дев'ятий Президент США з 4 березня 1841 року по 4 квітня 1841 року.

Член Партії вігів.

Вице-президент — Джон Тайлер.

З 1792 року Вільям Гаррісон служив в армії, був ад'ютантом у генерала Вейна. Брав участь у війні за Огайо в 1795 році. З 1798 року зайнявся політикою. З 1800 по 1813 рік був першим губернатором Індіани (на той час не штату, а території). Перебуваючи на цій посаді, займався розширенням поселень англо-американців і надбанням нових земель. З 1816 по 1819 рік Гаррісон був членом палати представників, а з 1824 по 1828-й — сенатором від Огайо. У 1836 році був кандидатом у президенти від Партії вігів, але програв Мартіну ван Бюрену. Однак на наступних виборах у 1840 році знову став кандидатом від опозиції і здобув повну перемогу. Обійнявши посаду у віці 68 років, В. Гаррісон став

найбільш похилою людиною, обраною президентом, до обрання Роналда Рейгана в 1980 році. Невдовзі після проголошення двогодинної інавгураційної промови, найдовшої в американській історії, він застудився. Хвороба перейшла у запалення легень і плеврит. Він помер о 12 годині 30 хв. 4 квітня 1841 року від правостороннього запалення легень. В. Гаррісон пробув главою американської держави менше від інших президентів — 32 дні. Він став першим президентом, що помер на посаді. Його онук Бенджамін Гаррісон також був Президентом США з 1889 по 1893 рік.

Інавгураційна промова

4 березня 1841 р.

Викликаний з відставки — на якій я збирався провести решту свого життя, — щоб обійняти найвищу виконавчу посаду в цій великій та вільній країні, я стою перед вами, співвітчизники, щоб прийняти присягу, яку Конституція прописує обов'язковою умовою для виконання президентських обов'язків; і, відповідно до давньої традиції нашого уряду та, як мені здається, згідно з вашими очікуваннями, я збираюся викласти вам основи тих принципів, якими керуватимусь при виконанні тих обов'язків, до яких невдовзі приступлю.

Якось римський консул у ранній період тієї славної республіки вказав на різкий контраст, що його помічають у поведінці кандидатів на владні посади до і після того, як вони їх обіймуть, зауваживши при цьому, що вони рідко виконують у другому стані свої зобов'язання та обіцянки, що вони їх дали у стані першому. Хоч як би істотно не покращився світ багатьма сторонами після того, як минуло дві тисячі років з часу того, зробленого обуреного зауваження добропорядного римлянина, я боюся, що ретельне дослідження анналів декотрих із сучасних демократично обраних урядів дало б схожі приклади невинуватої довіри.

Хоча воля народу проголосила мене главою виконавчої влади цього славного Союзу, і народ зі свого боку зробив усе, що від нього вимагається, у деякого може виникнути думка про можливе існування у мене мотиву підтримувати ту оману, під впливом якої люди, можливо, зробили висновки щодо моїх принципів та думок; можливо, серед тих, хто тут зібрався, є такі, що прийшли, приготувавшись засудити думки, які я зараз висловлю, або ж, загалом схвалюючи їх, поставити під сумнів щирість, з якою вони будуть мовлені. Але кілька місяців, що спливають від сьогодні, або підтвердять їхні страхи, або ж розвіють їх. Невдовзі загальні обриси принципів урядування та заходів, які необхідно вжити, неминуче стануть надбанням історії, і мене мої співвітчизники або очистять від підозр, або віднесуть до класу тих, хто обіцяв для того, щоб обдурити, і улещував для того, щоб зрадити. Хоч яким би сильним не було тепер моє бажання виправдати сподівання великодушних та довірливих людей, я надто добре розумію ті небезпечні спокуси, яким я піддаватимуся під тиском величезної влади, милостиво ввіреної в мої руки народом, спокуси, які підштовхуватимуть мене не покладати своєї головної надії на допомогу тієї Всемогутньої Сили, що до сьогодні захищала мене і давала змогу успішно виконувати інші, хоча й важливі, та все ж набагато менш значущі, посадові обов'язки, які досі ввіряла мені моя країна.

Оскільки широким фундаментом, на який спирається наша Конституція, є народ — своєю волею він її створив, своєю волею він може її скасувати, змінити або ж підправити, — то її долю не можна ввіряти жодному різновиду влади, окрім демократії. Якщо така теорія, то ті, кого кличуть демократією урядувати, муситимуть визнати керівним принципом необхідність планувати заходи таким чином, щоб забезпечити найбільше благо для найбільшого числа людей. Але якщо, зробивши такі широкі припущення, ми порівняємо верховну владу, яка визнано панує серед нашого народу, з тією владою, про яку заявляють інші суверенні держави, навіть сприймані як найдемократичніші, то ми виявимо істотну розбіжність. Усі інші заявляють про владу, обмежену лише їхньою власною волею. А більшість наших громадян навпаки — володіють суверенністю з обсягом влади, який чітко дорівнює тому, який був гарантований їм сторонами національного договору — і не більше. Ми не

визнаємо, що влада — божественне право, дане згори, бо віримо, що в тому, що стосується влади, Милосердний Творець не створював відмінностей між людьми, — ми віримо, що всі рівні одне перед одним і що єдиним легітимним правом урядувати є чітко виражений дозвіл на владу, даний самими об'єктами урядування. Конституція Сполучених Штатів є інструментом, що містить у собі цей дозвіл на владу кільком департаментам, що складають уряд. При вивченні цього інструмента виявляється, що він містить декларацію влади дозволеної та влади недозволеної. Оця друга також підлягає розподілу на владу, яку більшість має право дозволяти, хоча вважає недоречним наділяти нею своїх представників, і ту, яку дозволити не змогла б, бо не має її сама. Іншими словами, є певні права, що ними володіє кожен американський громадянин особисто, якими він ніколи не ділився з іншими в їхньому суспільному договорі. Деякі з них він і справді не може віддати, бо вони, як заведено у нас казати, є невідчужуваними. Хвалений привілей римського громадянина служив для нього захистом лише від дрібного провінційного правителя, в той час як гордий демократ з Афін, будучи засудженим до смертної кари за згодне порушення національної лояльності — яку ніхто не розумів і яка часто ставала об'єктом загального глузування — або будучи засудженим до вигнання з дому, з родини чи країни, знаходив утіху в тому, що це був не акт поодинокого тирана чи ненависної аристократії, а колективна воля його співвітчизників. Геть іншою є влада нашої суверенної країни. Вона не може втручатися в чийсь віру, приписувати обов'язкові форми поклоніння, не може карати, якщо провина не була з усією впевненістю доведена в результаті розслідування, правила якого встановлюються самою Конституцією. Ці безцінні привілеї, а також ті не менш важливі приписи, що стосуються висловлення думок та поглядів, усного або ж письмового, обмеженого лише відповідальністю за нанесення шкоди іншим, а також привілеї необмеженого користування усіма тими вигодами, що гарантуються нашою системою урядування і є визнаною власністю всіх та кожного, — усе це американський громадянин отримує не завдяки праву, яке дав йому його ближній. Він отримує їх тому, що сам є людиною, створеною тією ж рукою Всемогутнього, що й інші його одноплемінники, і наділеною правом на повну частку тих благ, які Він їм дарував. Незважаючи на обмежену верховну владу, що її має народ Сполучених Штатів, та обмежений дозвіл на владу, даний ним урядові, було гарантовано достатньо влади для досягнення тих цілей, для якого і створено нашу систему урядування. Вона виявилася потужною під час війни, і донині має успіх справедливості, цілісний наш Союз, підтримано стабільний внутрішній мир, а громадяни забезпечені особистою свободою. Однак, як і слід було чекати, через вади формулювання та неминуче сентенційний характер мови, якою була написана Конституція, виникли суперечки щодо обсягу владних повноважень, які були делеговані або ж мали бути делеговані за наміром.

Особливо це стосується тієї частини документа, що трактує законодавчу гілку влади, і не лише щодо здійснення повноважень, виписаних у загальному пункті, що наділяє цей орган владою приймати всі закони, необхідні для введення в дію конкретних повноважень, а також і щодо самих законів. Утішає, однак, та думка, що більшість випадків згодного відходу від букви чи духу Конституції зрештою отримали відповідь більшості народу. А той факт, що багато наших державців, відомих своїми талантами та патріотизмом, у той чи інший час своєї політичної кар'єри давали цілком протилежні відповіді на найпалкіше обговорювані питання, змушує нас припустити, що помилки, якщо вони справді були помилками, пояснюються неминучою і внутрішньо притаманною їм складністю визначити — в багатьох випадках — наміри творців нашої Конституції, а не впливом якихось зловісних та непатріотичних мотивів. Але мені здається, що велика небезпека, що загрожує нашим інститутам, ховається не в узурпації урядом влади, неделегованої народом, а в накопиченні в одному з департаментів тієї влади, яка була призначена іншим. Хоч якими б обмеженими не були делеговані повноваження, все одно достатньо багато було делеговано для того, щоб виник деспотизм, якщо ці повноваження будуть сконцентровані в одному з департаментів. Ця небезпека значно зросла, бо вже давно було завважено, що люди менш підозріло ставляться до зазіхань одного департаменту на інший, аніж на їхні власні забезпечені права. Коли Конституція Сполучених Штатів уперше з'явилася по Конференції, на якій її уклали, багато хто з тодішніх найнепохитніших республіканців тривожились через обсяги влади, делегованої Центральному урядові, а особливо в тій частині, де йшлося про виконавчу гілку влади. У ній були риси, що дисгармоніювали з їхніми ідеями простої представницької демократії чи республіки, і, знаючи про схильність влади самій себе нарощувати, особливо коли ця влада втілюється однією особою, республіканці робили припущення, що в якийсь період не дуже віддаленого майбутнього уряд перетвориться на фактичного монарха. Мені б не личило казати, що побоювання тих патріотів справдилися, але я щиро вірю, що оскільки заходи та думки за останні кілька років рухалися саме в такому напрямку, то тепер було б дуже доречним, якби я скористався цією нагодою і знову повторив свої, вже дані нещодавно, запевнення в тому, що я маю твердий намір зупинити прогресування цієї тенденції, якщо вона справді існує, і повернути урядові його первинну чистоту та енергію настільки, наскільки це буде можливо досягти за допомогою застосування певних владних повноважень, ввірених в мої руки.

А тепер я якомога стисліше викладу свою думку про витоки зла, на яке було так багато скарг, і про виправні заходи, які я вважаю за можливе застосувати. Деякі з цих витоків, без сумніву, ховаються у вадах Конституції, інші, на мою думку, пояснюються неправильною побудовою деяких з її положень. Це стосується права однієї особи двічі обіймати президентську посаду. Пан

Джефферсон своїм проникливим розумом відразу ж побачив цю помилку і став бити на сполох, — було здійснено спроби — поки що безуспішні — застосувати права штатів на поправки до Конституції, щоб цю помилку виправити. Однак, з огляду на те, що один із способів виправлення знаходиться у владній руці кожного президента, а значить — і в моїй, було б даремно, а може, навіть образливо перераховувати ті лиха, джерелом яких, на думку наших співгромадян, була ця помилка мудреців, які писали нашу Конституцію, а також перераховувати ті гіркі плоди, які ми й досі продовжуємо збирати які продовжують псувати нашу систему. Можна, однак, зробити загальне зауваження в тому плані, що республіки не можуть зробити більшої помилки, ніж прийняти або продовжувати плекати ту особливість їхньої системи, яка є потенційно здатною породити або виростити любителя влади серед тих, кому народ ввіряє управління своїми справами; і, безсумнівно, ніщо з більшою імовірністю не породить такої моральної вади, ніж довге перебування на найвищій посаді. Ніщо не може більше розбещувати й руйнувати шляхетні почуття, характерні для вдачі патріота-республіканця. А коли ця розкладницька пристрасть опановує людський розум, як любов до золота, то вона стає ненаситною. Вона — як невмирущий черв у його серці, вона зростає разом із ним і стає тим сильнішою, чим старіша її жертва. І якщо це так, то було б мудрим кроком з боку республіки обмежити владний термін хоча б того чиновника, якому ввірено управляти її зовнішніми справами, впроваджувати її закони та командувати її армією та військово-морським флотом, до періоду настільки нетривалого, щоб цей чиновник не встигав забути, що він — підзвітний представник народу, а не правитель, слуга, а не хазяїн. І поки не буде прийнято необхідної поправки до Конституції, громадська думка може забезпечити бажаний результат. Я підтримую її тим, що іще раз повторю свою обіцянку за жодних обставин не давати згоди на другий президентський термін.

Але якщо існує небезпека громадянським свободам, яка виходить із визнаних вад Конституції, що полягають у бракові обмежень на термін перебування вищої виконавчої влади в одних руках, то, боюся, існує також не менша небезпека, обумовлена хибною побудовою цього інструмента в тому, що стосується влади, делегованої фактично. Я не можу уявити, що, за умови правильної побудови якого-небудь або всіх відповідних положень Конституції, може виявитися, що президент є частиною законодавчої влади. Цього не можна заявити на підставі владного повноваження давати рекомендації, оскільки, хоча й покладений на нього як обов'язок, це привілей, який він розділяє з кожним іншим громадянином, і, хоча в першому випадку може бути більше впевненості в правильності рекомендованих заходів, ніж у другому, для тих у законодавчій владі, хто приймає остаточне рішення, стосовно цього немає жодної різниці. Як записано в Конституції, «всі законодавчі повноваження»,

які вона делегує, «покладаються на Конгрес Сполучених Штатів». Було б лінгвістичним солецизмом сказати, що будь-яка частина їх не входить у ціле.

І справді, можна сказати, що Конституція дала президенту владу скасовувати акти законодавчого органу, висловлюючи свою незгоду з ними. Тож схоже повноваження неодмінно впливало б із цього інструмента і щодо судової влади, однак судова влада не є частиною законодавчої. Щоправда, існує ось яка різниця між цими випадками делегування влади: президент може засвідчити свою незгоду з актами законодавчого органу з інших причин, окрім невідповідності Конституції, в той час як судова влада може лише проголосувати недійсними ті, які порушують приписи цього документа. Але в такому випадку рішення судової влади є остаточним, в той час як у кожному випадку президентське вето може бути подолане голосуванням двох третин голосів обох палат Конгресу. Вето на акти законодавчого органу, що його накладає представник виконавчої влади, і право на яке до того ж знаходиться в руках однієї особи, видається недоречним нашій системі. Однак, подібно до деяких інших недоречностей схожого характеру, воно виявляється вкрай доцільним, а якщо користуватися ним розважливо та в душі, який передбачали її автори, то право вето зможе принести багато користі і стати однією з найміцніших гарантій нашого Союзу. У період написання Конституції цей принцип, схоже, був не надто популярним в урядах штатів. Він існував лише у двох штатах, а в одному з них був колективний виконавчий орган. Якщо спробувати розібратися в мотивах, які спонукали виключно патріотичну та просвічену асамблею, котра упорядковувала Конституцію, прийняти положення, настільки відверто вороже тому основному демократичному принципу, що правити має більшість, то муситимемо відкинути ту ідею, що вони сподівались від цього якоїсь вигоди рутинному ходу законодавчого процесу. Вони прекрасно усвідомлювали той високий рівень інтелекту, що був у людей, та просвічений характер законодавчих органів штатів і тому не могли не мати повної впевненості в тому, що обидва обрані ними органи стануть гідно представляти своїх виборців і, звісно, що вони не потребуватимуть допомоги в плануванні та удосконаленні тих заходів, які можуть видатися необхідними в обставинах, у яких опиниться країна. Тому сміховинно було б припускати, що хоч на хвилину виникне думка про те, що президент, перебуваючи у столиці, в центрі країни, зможе краще зрозуміти потреби та бажання народу, ніж його безпосередні представники, які добру частину року проводять у його, народу, середовищі, живуть поряд з людьми, часто працюють пліч-о-пліч і пов'язані з ними потрійними зв'язками інтересів, обов'язків та симпатій. Тож, гадаю, мотив звичайного законодавства не полягав у наданні президенту права вето для того, щоб він допомагав Конгресу чи контролював його. Цей аргумент дістає додаткову переконливість від того факту, що право вето не було жодного разу використане саме таким способом першими шістьма президентами — а двоє

з них були учасниками Конференції: один головував під час дебатів, а другий доклався до завершення трудів цього поважного зібрання більше, ніж будь-хто інший. Але якщо закони ніколи не поверталися до Конгресу з волі двох вищезгаданих президентів на підставах недоречності цих законів або неповної відповідності потребам народу, то вето таки накладалося через брак узгодженості з Конституцією або через похибки, допущені в результаті похапливого прийняття.

Існує ще одна підстава для схвального ставлення до принципу вето, яка мабуть, вплинула більше за інші під час прийняття цього принципу на Конференції. Я маю на увазі ту безпеку, що він її гарантує справедливим та безстороннім діям законодавчих органів у всіх регіонах нашого Союзу. Делегати Конференції не могли не розуміти, що у великій країні, де існує багато різних видів клімату та ґрунту, а відповідно — і виробів, у країні, яка саме через ці причини буде мати великі розбіжності в кількості населення в різних своїх частинах, розбіжності, що впливатимуть на види людської діяльності та зайнятості, — що в такій країні прийняте більшістю законодавство не завжди буде справедливо враховувати інтереси меншості і що подібні закони можуть прийматися відповідно до права, чітко делегованого Конституцією, а тому не зможуть бути визнані недійсними судовою владою; що хоч би якими просвіченими та патріотичними ці закони не вважалися, виходячи з минулого досвіду членів Конгресу, і хоч як би багато духу загального лібералізму не несли, неможливо було б сподіватися, що утворені таким способом органи не будуть інколи триматися місцевих інтересів та групових пристрастей. Тому видалося доречним забезпечити наявність такого собі третейського судді, при призначенні якого можна було забезпечити більше свободи та незалежності від вищезазначених місцевих впливів. І така можливість була надана у вигляді інституту виконавчої влади, обумовленого Конституцією. Особа, обрана на цей високий пост, особа, яка має своїх виборців у кожному куточку, кожному штаті та кожному краї нашого Союзу, обов'язково вважатиме себе зобов'язаною найвищою санкцією зберігати, захищати та охороняти права всіх частин країни та кожної з них окремо, великі та маленькі, від несправедливостей та гноблення з боку решти. Тому я вважаю право вето, надане Президенту Сполучених Штатів виключно як охоронне повноваження, що має використовуватися, по-перше, для захисту Конституції від порушення, по-друге, для захисту людей від впливу необдуманого та поквапно прийнятого законодавства, що ігноруватиме або хибно тлумачитиме їхню волю, і, по-третє, для перешкоджання махінаціям, спрямованим на порушення прав меншин. Щодо другої мети я можу сказати, що вважаю правом та привілеєм народу вирішувати суперечні конституційні питання, що виникають із загального делегування Конгресу права здійснювати повноваження, надані в чіткій та ясній формі; і я разом із паном Медісоном дотримуюся думки, що «неодноразове схвалення

за різних обставин в актах законодавчої, виконавчої та судової гілок влади, супроводжуване зробленими різним способом підтвердженнями відповідності спільній волі нації», надає президенту достатньо влади визначати те чи інше суперечне питання вирішеним.

Уже минуло п'ятдесят років з часу прийняття нинішньої форми урядування. Було б не зайве — і не лише для задоволення цікавості схильних до теоретизування державців — чітко продемонструвати стан справ у цій сфері і без зайвих прикрас показати роботу кожного департаменту, як вони користуються своїми повноваженнями, які суперечки виникають між ними або між усім урядом та урядами штатів — загалом та зокрема. Таким чином ми зможемо порівняти наш фактичний стан після півстолітнього випробування нашої системи з тим, що було на початку її функціонування, і дізнатися, чи справдилися передбачення тих патріотів, які опонували її встановленню, чи навпаки — як найповніше втілилися найсміливіші надії її палких прихильників. Здається, великий страх перших полягав у тому, що забезпечені права штатів будуть поглинуті правами федерального уряду і буде встановлена консолідована влада, так що штатам залишиться тільки тінь від тих незалежних дій, за які вони так уперто змагалися і зберегти які так сподівалися, ніби це був останній оплот їхньої свободи. Не заперечуючи, що результат, якого вони так боялися, тепер знаходиться в процесі реалізації, слід, однак, зазначити, що вони не зовсім ясно уявляли механізм такої реалізації. Центральний уряд не привласнив жодного із забезпечених прав штатів. Хоч якими б запеклими були суперечки, властям штатів удалося зберегти свої права у повному обсязі. Безсторонньому спостерігачеві наша система не демонструє якоїсь незгоди між різними членами, з яких вона складається. Навіть приєднання до Союзу численних нових штатів не викликало ніякого розходження. Вони рухаються за власними орбітами у повній гармонії з центральною владою та один з одним. Та все одно існує прихована течія, яка, коли її час від часу не перепиняти, призведе до реалізації найгірших побоювань наших антифедерально налаштованих патріотів, і не лише права штатів будуть поглинуті істотно зростлою владою Центрального уряду, а й радикально та глибоко зміниться характер цього уряду, а можливо — і його функція. На такий стан речей частково вплинули чинники, внутрішньо притаманні Конституції, а частково — безперервна тенденція політичної влади до самозбільшення. Здається, що зробивши президента єдиним розподільвачем урядового заступництва та опіки, автори Конституції не розуміли, наскільки швидко його посада може перетворитися на потужний інструмент контролю за вільним функціонуванням урядів штатів. Здаючись спочатку дріб'язковою, уже на початку адміністрації пана Джефферсона вона стала настільки потужною, що викликала велике занепокоєння в умах патріотів тим величезним впливом на вільне волевиявлення під час виборів, який президент став спроможним чинити. Якщо наслідки

цього впливу могли бути такими кардинальними на той час, то наскільки ж вони, безперечно, зросли сьогодні, багатократно посилені і набагато жорсткіше контрольовані волею глави держави, аніж передбачалося початковим задумом засновників або допускалося поблажливою вдачею перших американських президентів! Але не лише значно зростало мірою свого патронажу стала небезпечною виконавча гілка влади, а й потенційним використанням права призначати державних службовців — але для того, щоб узяти під контроль усі державні доходи країни. Обов'язок контролювати дотримання законів Конституція поклала на президента, а ще вона робить його головнокомандувачем армії та військово-морського флоту Сполучених Штатів. Якщо думка найавторитетніших фахівців щодо того різновиду змішаної системи урядування, яка в сучасній Європі визначається як монархія — на відміну від деспотизму, правильна, то щоб визначити характер нашого уряду як монархічний, залишилося тільки додати до повноважень президента контроль над державними фінансами; і мені буде дивно, якщо хтось заперечуватиме, що той повний контроль, що його має президент над чиновниками, котрі відають державними коштами, робить його фактичним хазяїном державної скарбниці. Перший римський імператор, намагаючись захопити контроль над омріяною скарбницею, зламав опір чиновника, у чие відання вона була ввірена, прозоро натякнувши на те своїм мечем. При виборі політичних інструментів для контролю над державними грошима натяк на повноваження президента призначати відповідних чиновників буде аргументом не менш ефективним, аніж натяк імператора на свій меч. Я цілком свідомий того, як важко скласти належний план для надійного зберігання та витрачання державних коштів, і я знаю про ту велику увагу, яку приділяли люди талановиті та патріотичні для того, щоб, як кажуть, «розлучити» скарбницю з банківськими установами. Але справа не в розлученні, а в тому нечестивому союзі, що утворився між скарбницею та виконавчою владою, і саме це й викликає таку велику тривогу. Для захисту наших республіканських інститутів від небезпеки, створеної через вплив президента на призначення федеральних чиновників, я пропоную застосувати всі засоби, що є у нашому розпорядженні. Звісно, творці Конституції сильно помилились, не зробивши чиновника на чолі Міністерства фінансів абсолютно незалежним від голови держави. Принаймні треба було передбачити його усунення з посади лише на вимогу палати представників Конгресу. Я твердо вирішив не звільняти міністра фінансів без попереднього викладення всіх супутніх обставин такого звільнення обом палатам Конгресу.

Президентський контроль вільного волевиявлення під час виборів, здійснюваний за допомогою державних службовців, можна ефективно перепинити шляхом поновлення опублікованого паном Джефферсоном заборонного судового наказу, який не дозволяє чиновникам жодного втручання в процес виборів, окрім власного голосування, коли їхня незалежність забезпечується

гарантією повної волі та недоторкваності при реалізації цього священного привілею вільних людей, що діють за наказом власного неупередженого судження. Ніколи жоден чиновник, що служить людям і отримує платню з їхньої кишені, не стане слухняним інструментом волі президента.

Жодні засоби, ввірені в президентські руки, не можуть використовуватися з такою ефективністю для нечестивих цілей, як контроль за громадською пресою. Принцип, запозичений нашими предками у метрополії, згідно з яким «свобода преси є могутнім bastіоном громадської та релігійної свободи», є ледь не найціннішою спадщиною, яку вони нам залишили. Зі свого досвіду, а також із досвіду інших країн ми дізналися, що золоті кайдани, хто і під яким завгодно приводом їх не накидав би, так само фатальні, як і залізні кайдани деспотизму. Ті органи преси, які безпосередньо фінансуються урядом, ніколи не можна використовувати для «виправдання винуватих чи для відбілювання злочинців». Суворе та чесне розслідування дій уряду має не лише толеруватися, а й заохочуватися.

За інших обставин я вже викладав досить детально свою думку про недоречність втручання президента в законодавчу діяльність Конгресу — а саме, що стаття Конституції, яка зобов'язує президента сповіщати інформацію та надає йому право рекомендувати певні заходи, не мала на меті зробити його джерелом законодавчих ініціатив і, зокрема, щоб на нього не поклалися як на попихача схем фінансування. Справді, було б дуже дивно, якби Конституція суворо заборонила одній гілці законодавчої влади втручатися в розробку та ініціювання таких законопроектів, а натомість визнала за доречне покласти цю функцію на зовсім іншу — виконавчу — гілку влади. Деякі з наших найкращих політичних принципів та думок були запозичені з острівної країни наших предків. Однак є й інші, які можна ввести в нашу систему, тільки викликавши при цьому певні недоречності або й спричинивши багато лиха, — і саме таким я і вважаю принцип, про який ідеться. Неважливо, в якій з палат парламенту може виникнути законопроект чи ким може бути внесений — міністром чи членом опозиції, — через юридичну фікцію, або радше фікцію конституційного принципу передбачається, що глава держави має підготувати його відповідно до своєї волі, а потім подати до парламенту для поради та його згоди. А у нас же ми маємо абсолютну протилежність, і не лише щодо принципу, але й щодо форми, обумовленої Конституцією. Безсумнівно, цей принцип наділяє єдиний орган, визначений Конституцією (законодавчий орган), повноваженням розробляти закони, а форма навіть приписує, щоб надання закону чинності теж здійснювалося цим органом. Що стосується законодавства про державні доходи, то сенат має право пропонувати поправки, і те ж саме право має глава держави згідно з наданим йому повноваженням повертати їх до палати представників зі своїми застереженнями. Президент має також владу пропонувати поправки до чинного законодавства про дер-

жавні доходи, обґрунтовані його зауваженнями стосовно їхніх вад або шкідливого впливу. Але делікатний обов'язок розробляти схеми отримання державних доходів має залишатися там, де йому було приписано Конституцією: серед прямих представників народу, тобто в палаті представників. На тій же підставі спосіб утримання державної скарбниці має визначатися також прямими представниками народу, і чим далі все це буде від контролю президента, тим прозорішим та ефективнішим ставатиме цей механізм і тим більше він відповідатиме республіканським принципам.

З цією темою пов'язані характер та властивості обігових грошей. Однак ідея зробити їх винятково металевими, хоч які б благі наміри за нею стояли, видається мені, таїть у собі набагато небезпечніші наслідки, ніж усякий інший проект, який коли-небудь розроблявся і який не має безпосереднього стосунку до особистих прав громадян. І якщо є якийсь проект, здатний миттєво затримати той процес змін, через який тисячі наших найталановитіших громадян, завдяки своїй підприємливості та винахідливості, піднімаються до багатства та заможності, то це і є саме він. Якщо і є якийсь засіб, краще за інші розрахований на те, щоб породжувати той порядок речей, так сильно засуджуваний істинними республіканцями, — за якого багаті щоденно накопичують свої багатства, а бідні дедалі глибше опускаються в злидні, то цим засобом і будуть виключно металеві гроші.

Серед інших обов'язків, що їх покликаний виконувати президент, є урядовий нагляд за територіями Сполучених Штатів. Ті з них, яким судилося стати членами нашої великої політичної родини, компенсують своїм швидким поступом від свого дитинства до дорослості часткові та тимчасові утиски їхніх політичних прав. Тільки в цьому окрузі можна знайти американських громадян, яких, згідно з усталеною політикою, позбавлено багатьох важливих політичних привілеїв і натхнення від надії на майбутнє. Їхньою єдиною втіхою в таких умовах позбавлення прав є втіха вартових у військовому таборі — що їхні страждання забезпечують спокій усередині. Чи є іще хтось із їхніх співвітчизників, хто захоче піддавати цих людей іще більшим випробуванням, іще більшим приниженням, ніж необхідні для гарантування безпеки країни, безпеки, заради якої вони були таким чином відокремлені від своїх співгромадян? Хіба ж не слід зміцнити їхні права через застосування тих великих принципів, на які спиралися всі наші закони та Конституція? Найвидатніші британські оратори та державні діячі кажуть нам, що на початку Війни за незалежність найдурніші люди в Англії казали про своїх «американських підданців». А чи є серед громадян наших штатів ті, кому б забажалося говорити про «своїх підданих з округу Колумбія»? За мого президентства таким бажанням не судилося збутися. Люди округу Колумбія не є підданцями народу Сполучених Штатів. Вони вільні американські громадяни. Вони й були такими на момент написання Конституції, і в ній не містилося формулювань, спрямованих на

позбавлення їх цього статусу. Якщо великий принцип невід'ємності прав, так пристрасно викладений у Декларації про незалежність, — це не просто слова, то ці люди ніколи не відмовляться від своїх вольностей, — а Сполучені Штати ніколи не погодяться з такою відмовою і не стануть підданцями, а іншими словами — рабами своїх колишніх співгромадян. І якщо це так — а навряд чи це заперечать ті, хто має правильне уявлення про власні права американського громадянина, — то делегування Конгресу виключної юрисдикції в окрузі Колумбія можна тлумачити, коли йдеться про сукупність всього народу Сполучених Штатів, як надання Конгресу контролюючих повноважень, необхідних для забезпечення вільного та безперешкодного виконання функцій, призначених Центральному уряду Конституцією, і не інакше. У всіх інших відношеннях прийняте Конгресом законодавство має бути адаптоване до конкретного становища та потреб цих громадян та узгоджене з їхнім баченням власних інтересів.

Я вже говорив про необхідність утримування відповідних департаментів уряду, а також інших органів влади в нашій країні, у властивих їм рамках. Інколи це пов'язано з певними труднощами, бо деякі їхні — різних інститутів — повноваження не завжди чітко розмежовані. Однак хоч якими б потенційно шкідливими були зіткнення інтересів цих органів, зіткнення, які можуть статися між тими чи іншими громадами, з яких складається країна, ще небезпечніші, бо не може така країна довго існувати, не плакаючи тривалий час тих почуттів довіри та симпатії, які є дійовими та реальними узами, що об'єднують вільні конфедеративні штати. Хоч яким би міцним був зв'язок, забезпечуваний спільним діловим інтересом, він часто демонстрував свою ненадійність. Часто бувало, що люди, засліплені пристрастями, вживали для своєї країни заходів, які йшли всупереч усім принципам розважливої політики. Тож альтернатива полягає в знищенні чи придушенні шкідливої пристрасності та плеканні й підтримці корисної, і це, без сумніву, і є той наріжний камінь, на якому наші американські політичні архітектори збудували споруду нашої системи урядування. Цементом, який мав скріпити і увічнити її існування, мали стати симпатія та дружба між усіма членами Союзу. Для забезпечення тривалості цих почуттів, породжених спочатку спільними небезпеками, стражданнями та спільними інтересами, вигоди кожного були зроблені доступними для всіх. Жоден громадянин з будь-якого штату не був позбавлений права участі в користуванні благами, якими володіли інші члени нашої обширної Конфедерації, окрім тих, що стосувалися місцевого управління. Через просту процедуру, не пов'язану з якимись труднощами, затримками чи витратами грошей, окрім тих, що витрачалися на переїзд, громадянин одного штату міг стати громадянином кожного іншого штату. Межі, що розділяють права та повноваження громадян одного штату від прав та повноважень громадян іншого, проведені так чітко, що не залишають місця для двозначності та непорозумінь.

У своїй особі громадяни кожного штату поєднують усі привілеї, гарантовані цим статусом, і все, на що вони мають право як громадяни Сполучених Штатів, але в жодному разі не може один і той же індивід в один і той же час діяти як громадянин двох різних штатів, і тому він фактично захищений від будь-якого втручання застережених повноважень будь-якого іншого штату, окрім того штату, громадянином якого він є на цей час. Утім, цей індивід може надавати громадянам інших штатів свої поради щодо ведення справ, і форма, в якій він це зробить, залежить від його вибору та його розуміння пристойності. Однак інколи можна спостерігати, що організовані об'єднання громадян, що вимагають дослухатися до їхніх вимог, надто сильно нагадують ті рекомендації, що їх робили Афіни своїм союзникам, спираючись на міць свого військового флоту. І справді саме амбіційне бажання провідних держав Греції контролювати внутрішні справи інших призвело до краху тієї славної конфедерації, в подальшому — і всіх її членів, і навпаки, відсутність такого бажання і духу в Гельветичній конфедерації забезпечило її тривале існування. Ніколи не було в інститутах окремих членів інших конфедерацій більшої кількості елементів незгоди. У принципах та формах уряду та релігії, а також в обставинах кількох кантонів мала місце така явна розбіжність, яка начебто не залишала жодних сподівань на гармонію в їхніх стосунках та тривалість їхнього союзу, але впродовж століть зберігалось і перше, і друге. Задоволені реальними вигодами, які забезпечував їхній Союз, а також маючи гарантовані ним же незалежність та захищеність від іноземної агресії, ці проникливі та далекоглядні народи поважали інститути один одного, хоч якими б противними їхнім власним принципам та заборонам вони видавалися.

Нашу Конфедерацію, мої співгромадяни, можна зберегти лише такою ж самою поблажливістю та терпимістю. Наші громадяни мають бути задоволені тими правами та повноваженнями, якими їх наділяє Конституція. Спроба одного штату взяти під контроль інститути іншого призведе лише до виникнення почуттів недовіри та підозри, до появи всіляких глашатаїв роз'єднання, насильства та громадянської війни і зрештою — до повного знищення наших вільних інститутів. Наша Конфедерація прекрасно виявляється умовами та принципами, які регулюють наше спільне партнерство. Існує запас сили та влади, який можна використати під керівництвом спільних органів влади наших об'єднаних членів, але той запас, який міститься в кожному окремому члені Конфедерації, недосяжний для Центрального уряду або всякого іншого члена Союзу. Будь-яка спроба заволодіти цим індивідуальним запасом суперечить принципам нашої Конституції.

Нам слід невпинно та щиро плекати дух злагоди та гармонії серед різних частин Конфедерації. Багатий досвід не раз вчив нас, що агітація, здійснювана громадянами однієї частини Союзу щодо питання поза віданням Центрального уряду і цілковито в компетенції місцевої влади, призводить лише

до озлоблення, відчуження, розбрату та шкоди самій тій справі, заради якої і здійснювалася агітація. З усіх великих інтересів, які має наша країна, інтерес єдності — сердечної, довірливої та братерської єдності — чи не найважливіший, бо є єдиною й надійною гарантією всіх інших інтересів.

Унаслідок сум'яття в бізнесі та в стані грошового обігу деякі із штатів можуть зігнутися з труднощами у виконанні своїх фінансових обов'язків. Хоч би як глибоко ми жалкували з приводу нерозважливості та надмірності тих зобов'язань, які взяли на себе деякі штати заради досягнення власних цілей нам не личить принижувати їхні уряди та розохочувати їх робити необхідні зусилля для полегшення свого становища. Навпаки, це наш обов'язок — захоплювати їх у межах наших конституційних повноважень уживати найкращих заходів, іти на всі необхідні жертви і брати на себе усякий належний тягар, щоб виконати свої зобов'язання і підтримати свою кредитоспроможність, бо репутація кількох штатів та їхня кредитоспроможність частково формують репутацію та кредитоспроможність усєї країни. Ресурси нашої країни багаті, заповідливість та діяльність нашого народу вже стала легендарною, і ми справедливо можемо сподіватися, що розумне законодавство та розважливе ведення справ відповідними урядами, кожен із яких діятиме у сфері своїх повноважень, допоможуть повернутися до колишнього добробуту.

Хоч якими б неприємними, ба навіть небезпечними були зіткнення між законними властями нашої країни стосовно меж, що розділяють їхню юрисдикцію, їхні результати можуть і не завдати великої шкоди нашим інститутам, якщо той палкий патріотизм, та самовіддана любов до свободи, той дух поміркованості та поблажливості, які колись характеризували наших співвітчизників, будуть збережені й надалі. Якщо переважатиме такий настрій наших душ, то слабше за цей настрій почуття збитого з пантелику ентузіаста буде спрямоване в правильне русло, утопічні сподівання інтриганів-політиків згинуть, як роса на сонці, а хитромудрі інтриги демагогів будуть знешкоджені. Дух свободи — найліпший бальзам на ті рани, яких може бути завдано нашим інститутам. І навпаки — жодні рецепти покращення нашого уряду, ніяке розділення повноважень, ніяке поширення контролю в департаментах виконавчої влади не виявиться спроможним зберігати наш статус вільних людей, якщо цей дух занепаде, а він занепаде, якщо його всякчас не плекати. Усі історики сходяться на тому, що саме нехтування цим обов'язком і призвело до падіння всіх тих республік, про існування яких ми й дізналися з їхніх праць. Ті самі причини завжди дадуть той самий наслідок, а оскільки любов до влади є найбільшою пристрастю серця людського і поки людське розуміння можна буде спотворювати, а політичні симпатії — скеровувати, маніпулюючи людськими пристрастями та забобонами, доти люди матимуть вольності, тільки плачучи їх. Небезпека для всіх стабільних вільних урядів виникає з небажання народу вірити в її існування або із впливу інтриганів, що відволіка-

ють його увагу від того джерела, з якого ця небезпека виникає, до місця, в якому вона ніколи виникнути не може. Це старий трюк, до якого вдаються охочі узурпувати владу в країні. Вони промовляють в ім'я демократії, застерігаючи людей від впливу багатіїв та аристократії. Історія — як стародавня, так і сучасна — повниться такими прикладами. Цезар став господарем римського народу та сенату, ніби підтримуючи демократичні прагнення першого і захищаючи від аристократії другого; Кромвель, проголошуючи себе захисником людських вольностей, став диктатором Англії, а Болівар захопив собі необмежену владу під машкарою визволителя країни. Навпаки, в історії не існує прикладів, коли велика і стабільна республіка перетворюється на аристократію. Коли всі подібні уряди занепадають, вони схиляються до монархії, в той час як принципом, протилежним свободі, є дух фракційності і розбрату — дух, який у годину великого збурення набуває вигляду істинного духу свободи і опановує людей. Як фальшивий пророк, чиє прищестя передрік наш Спаситель, він прагне — і деінде це в нього виходить — вселитися в істинних та найпослідовніших прихильників свободи. Саме в такі періоди, як наш, людям слід бути максимально обачливими і пильнувати тих, кому вони ввірили владу. І хоча інколи буває дуже важко відрізнити фальшивий дух від істинного, спокійне і неупереджене дослідження допоможе виявити фальшивку, яку буде видно також за манерою її дій та за їхніми результатами. Істинний дух свободи, хоча й відданий, сміливий та принципово безкомпромісний — завжди й повсякчас, урівноважений, толерантний та скрупульозний у виборі засобів, якими він користується, в той час як дух розбрату, прикидаючись духом свободи, є грубим, мстивим, нетолерантним і цілковито нерозбірливим щодо союзників, яких він кличе собі на допомогу. Коли істинний дух свободи піднімає масу людей на ретельне вивчення своїх справ, то він відтинає всі ненормальні нарости, що утворилися в департаментах уряду, і повертає системі первинну чистоту та красоту. Але панування нетерпимого духу розбрату серед вільних людей майже завжди призводить до небезпечного посилення виконавчої влади, яке впроваджується й усталюється на тлі запевнень у відданості демократії.

Попередні зауваження майже виключно стосуються справ, пов'язаних із нашими внутрішніми проблемами. Однак було б доречним, якби я дав своїм землякам певне уявлення про той курс, який я збираюся обрати у веденні наших закордонних справ. Тож я запевняю вас, що збираюся використовувати всі засоби, що є в моїй компетенції, щоб зберегти ті дружні стосунки, які ми, на щастя, підтримуємо тепер із кожною зарубіжною країною, і хоча я, звісно, ще не надто добре поінформований про стан переговорів, що ведуться з тією чи іншою з них, усе ж в особистій удачі голів держав, а також у взаємності наших інтересів та інтересів тих урядів, з якими у нас склалися найтісніші стосунки, я вбачаю заспокійливу гарантію того, що гармонія, така

важлива для інтересів їхніх підданців, а також для інтересів наших громадян, не буде порушена висуненням якихось вимог чи претензій з їхнього боку, які наша честь не дозволить нам прийняти. Як давній захисник прав нашої країни на полі бою, я вірю, що мої співвітчизники не забачать у моєму щирому бажанні зберегти мир з іноземними країнами якогось натяку на те, що їхні права колись будуть принесені в жертву або честь країни буде заплямована якимись діями їхнього президента, негідними нашої колишньої слави. У відносинах з нашими сусідами-аборигенами я буду суворо дотримуватися тієї ж самої великодушності та справедливості, які характеризували курс, приписаний мені двома моїми блискучими попередниками, коли я діяв під їхнім проводом, виконуючи обов'язки воєначальника та спеціального уповноваженого. Я не уявляю шляхетнішої поведінки, здатної, як ніщо інше, умилостивити безстороннього та спільного для всіх Творця, аніж жорстке дотримання принципів справедливості з боку могутньої нації у її відносинах зі слабшим та нецивілізованим народом, волею обставин ввіреном їй в опіку.

Співгромадяни! Перш ніж закінчити свою промову, я мушу дещо сказати вам із приводу партій, які існують у нашій країні. Для мене є абсолютно зрозумілим те, що інтереси нашої країни вимагають, щоб той дух насильства, яким ці партії тепер керуються, був істотно притлумлений, якщо не цілковито придушений, інакше це скінчиться наслідками, про які навіть страшно подумати.

Якщо партії в республіці потрібні для того, щоб забезпечити ступінь пильності, достатній для утримання державних службовців у межах закону та обов'язку, то саме тут їхня корисність і закінчується. За межами вказаного вони стають руйнівними та небезпечними для громадської моралі, батьками духу, супротивного духу свободи, а врешті — його приборкувачем. Ми маємо приклади республік, де любов до країни та свободи була свого часу панівною пристрастю великої маси громадян, але згодом, при позірному збереженні назви та форми вільного уряду, в серцях громадян не залишилося і сліду від цього почуття. Якось визначний англійський письменник зробив прекрасне зауваження, що «в римському сенаті Октавій мав партію і Антоній мав партію, а у Співдружності партії не було». Однак сенат продовжував збиратися в храмі свободи, щоб поговорити про святість та красу Співдружності та повітритися на статуї старшого Брута, а також на статуї Курції та Деції, люди збиралися на форум не для того, щоб, як за днів Каміла та Сципіона, віддати свої вільні голоси під час щорічних виборів магістратів, а щоб отримати з рук лідерів відповідних партій свою частку здобичі та погорлати і поторгуватися, бо здобич, зібрана в Галлії, Єгипті та Малій Азії, забезпечувала більші дивіденди. Дух свободи покинув їх і, уникаючи жител цивілізованих людей, знайшов притулок у диких місцевостях Скіфії та Скандинавії; отак і під впливом тих самих причин цей дух втече з Капітолію та з наших форумів. Проти та-

кого нещастя, жахливого не лише для нашої країни, а й для всього світу, мусить виступити кожен патріот, а кожна тенденція, що може призвести до такого стану речей, має бути перепинена. Така тенденція існувала, і вона існує й досі. Як друг своїм співвітчизникам, а не як їхній підлесник, я вважаю своїм обов'язком сказати їм з цього високого місця, на яке покликала мене їхня небайдужість, що в нашій країні існує дух, ворожий їхнім найголовнішим інтересам — ворожий самій свободі. Цей дух обмежений у своїх поглядах і корисливий у своїх цілях. Він прагне до возвеличення небагатьох навіть за рахунок шкоди інтересам загалу. Рецепт боротьби проти нього — в руках усього народу. Однак дечого можна досягти і тими засобами, які були ввірені в мої руки. Нам потрібний Союз, а не партії заради партій. Нам потрібний Союз усієї країни заради всієї країни, заради захисту її інтересів та честі проти іноземної агресії, для захисту тих принципів, на яких зійшлися наші славні предки. Що ж стосується мене, то я зроблю все від мене залежне. Весь вплив, що я його маю, буде спрямований на те, щоб принаймні запобігти створенню партії виконавчої влади в залах законодавчого органу. Я не прагну, щоб хтось із того органу підтримував той чи інший мій захід, якщо це суперечить його поглядам та його почуттю обов'язку перед тими, хто призначив чи обрав його на посаду, не буду я також вимагати нічого наперед, окрім того, що вимагав пан Джефферсон, а саме «жорстко й ефективно керувати своїми справами в рамках законів».

Я вважаю оцю нагоду достатньо важливою та урочистою, щоб виправдати моє бажання висловити своїм співгромадянам глибоку пошану за їхню християнську релігійність та свідоме переконання в тому, що здорова мораль, релігійна свобода та правильне почуття релігійної відповідальності в основі своїй пов'язані з істинним і тривалим щастям; тому об'єднаймося в нашому палкому бажанні довірити кожен інтерес нашої любої країни на всі прийдешні часи тому милосердному Творцю, Який благословив нас дарами громадянських та релігійних свобод, Хто оберігав і примножував труд наших предків і до сьогоднішнього дня зберіг для нас усі наші інститути, які далеко переважають своєю бездоганністю інститути всіх інших народів світу.

Співгромадяни! Перебравши на себе всі повноваження тієї високої посади, на яку мене покликала небайдужість моїх земляків, я з любов'ю в серці покидаю вас. Ви понесете з собою у ваші домівки пам'ять про мою сьогоднішню присягу виконувати всі високі обов'язки президентської посади по моїй змозі, і я візьмуся до своєї роботи з цілковитою впевненістю у підтримці справедливого та великодушного народу.

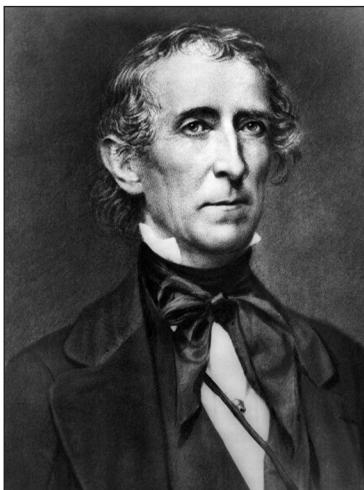
ДЖОН ТАЙЛЕР

Народився 29 березня 1790 року, помер 18 січня 1862 року.

Десятий Президент США з 4 квітня 1841 року по 4 березня 1845 року.

Член Партії вігів та Демократичної партії США.

Під час його президентства посада віце-президента була вакантною.

З 1816 по 1821 рік Джон Тайлер входив до палати представників у Конгресі. У 1825—1827 роках обіймав посаду губернатора Вірджинії, з 1827 по 1836 рік був сенатором від цього штату. У 1840 році він був висунутий Партією вігів як кандидат на посаду віце-президента і обраний 4 березня 1841 року, а 4 квітня 1841 року став президентом внаслідок смерті Вільяма Генрі Гаррісона.

На посаді президента Д. Тайлер намагався протидіяти зменшенню конституційного принципу розділення влади. У 1842 році було укладено договір, який врегулював прикордонний конфлікт між Меном і Брансуїком і за яким також було встановлено на північному сході кордони,

що згодом принесло країні великі поклади залізної руди. Після довготривалих протистоянь Д. Тайлер домігся приєднання у 1845 році до США Техасу. Його президентство мало велике значення у конституційно-правовому відношенні. Він зміг зміцнити інститут президента по відношенню до Конгресу, а також не дозволив знівелювати посаду президента до рівня з'ясування відносин між партійно-політичними інтересами.

Віце-президент Джон Тайлер став президентом по смерті Вільяма Генрі Гаррісона через місяць після його інавгурації. Суддя виїзного суду Вільям Кранч привів пана Тайлера до присяги в його резиденції в готелі «Індіан Квін» 6 квітня 1841 року. Він пробув на посаді лише один термін і не мав змоги виголосити інавгураційну промову.

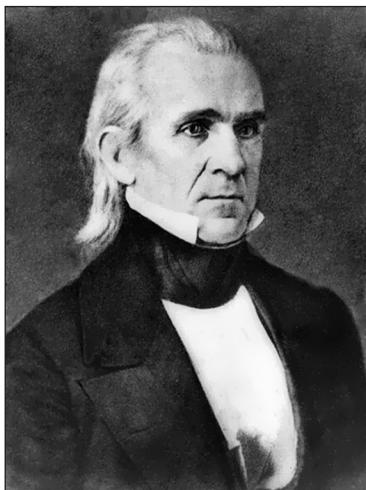
ДЖЕЙМС НОКС ПОЛК

Народився 2 листопада 1795 року, помер 15 червня 1849 року.

Одинадцятий Президент США з 4 березня 1845 року по 4 березня 1849 року.

Член Демократичної партії.

Віце-президент — Джордж Даллас.

Обраний в члени Конгресу від штату Теннесі, Джеймс Нокс Полк став лідером Демократичної партії. У 1835 році його було обрано спікером палати депутатів. З 1839 по 1841 рік він був губернатором Теннесі. Перший раз він був кандидатом на посаду президента у 1840 році, але програв вибори. 1845 року демократи, що знов висунули Полка кандидатом у президенти, взяли верх.

Правління Д. Полка ознаменувалося найбільшими територіальними придбаннями США з часів Луїзіанської покупки — були приєднані Нью-Мексико, Каліфорнія, Орегон. Внаслідок цього США отримали вихід до Тихого океану і посіли місце великої тихоокеанської держави.

За часів президентства Д. Полка була відкрита Морська академія, споруджена пам'ятна стела на честь Д. Вашингтона, а також випущені перші поштові марки США.

Інаугураційна промова

4 березня 1845 р.

Співгромадяни!

Без мого настирливого клопотання я був обраний вільним та свідомим голосуванням моїх співвітчизників на найпочеснішу та найвідповідальнішу посаду на Землі. Я відчуваю глибоку вдячність за виявлену мені довіру. Відзначений такою високою честю у віці молодшому, аніж будь-хто з моїх попередників, я не в змозі приховати остраху, з яким починаю виконувати мої офіційні повноваження.

Якщо навіть доросліші та досвідченіші чоловіки, що займали посаду Президента Сполучених Штатів ще у дитячому віці нашої республіки, сумнівалися у своїй здатності виконувати обов'язки такої високої посади, то якими ж тоді мають бути почуття чоловіка, набагато молодшого та менш обдарованого, тепер, коли наші володіння простягаються від океану до океану, коли

наш народ так сильно виріс у своїй кількості, і в той час, коли переважає таке розмаїття думок щодо принципів та політики, які мусять характеризувати роботу нашого уряду? Звісно, що я відчуваю неприхований страх та глибокодумне тремтіння, бо йдеться про покладання на мене зобов'язань, від яких можуть залежати мир та процвітання нашої країни, а якоюсь мірою — і сподівання та щастя всієї сім'ї народів світу.

Приймаючи на себе таку велику відповідальність, я палко прохаю допомоги Всемогутнього Правителя Всесвіту, в чийх руках знаходиться доля країн та народів, щоб він оберігав цю благословенну Небесами землю від лих, які без Його керівництва можуть постати з нерозумної державної політики. Твердо покладаючись на Всемогутнього в тому, щоб Він мудро підтримував мене і спрямовував на шляху чину, йти по якому мене призначив народний вибір, я стою тепер перед великою масою моїх співвітчизників, які тут зібралися, щоб узяти на себе урочистий обов'язок «всіма своїми силами та здібностями зберігати, охороняти та захищати Конституцію Сполучених Штатів».

Стислий перелік принципів, яких я дотримуватимуся, керуючи урядом, не лише відповідає тим прикладам, що їх дали мені мої попередники, а ще й буде дуже доречним за нинішньої ситуації.

Так просто написана сама Конституція, яка є гарантією цілності нашого федеративного утворення, плодом поступок та компромісів, яка зв'язує воедино узами миру та єдності цю велику і дедалі більшу родину вільних та незалежних штатів, буде тією картою, яка визначатиме напрям моєї діяльності.

Найпершим моїм принципом буде керувати урядом в істинному дусі цього знаряддя і брати на себе тільки чітко гарантовані повноваження, що недвозначно впливають з її положень. Уряд Сполучених Штатів — це уряд делегованих та обмежених повноважень, і саме через суворе дотримання чітко гарантованих повноважень та непривласнення сумнівних, несанкціонованих та прямо не сформульованих повноважень зможемо ми забезпечити надійну гарантію від повторення тих гідних жалю колізій між федеральними властями та властями штатів, які час від часу так сильно порушували гармонію нашої системи і навіть загрожували існуванню нашого славного Союзу.

«Штатам — кожному зокрема — або народу» були дані «повноваження, не делеговані Сполученим Штатам Конституцією і не заборонені нею штатам». Кожен має повний суверенітет у межах сфери своїх забезпечених повноважень. Уряд Союзу, діючи у сфері делегованої йому влади, також є повним сувереном. Тоді як Центральний уряд має утримуватися від перебрання на себе влади, чітко йому не делегованої, штати теж мають рівною мірою пильнувати, щоб під час здійснення своїх прав вони не вийшли за межі ввірених їм повноважень. Один із найвидатніших моїх попередників заслужено надавав великого значення «підтримці урядів штатів в усіх їхніх правах як найефективнішому способу вирішення наших внутрішніх проблем та надійному бас-

тіону проти антиреспубліканських тенденцій», а також «збереженню та енергійній підтримці Центрального уряду у всіх його повноваженнях як запоруці нашого миру вдома та безпеці за кордоном».

Урядові Сполучених Штатів було ввірено виключне право вести наші закордонні справи. Окрім цього, він володіє кількома загальними і всім відомими повноваженнями. Він не примушує штати до реформ. Він дає індивідам, на яких здійснює свій захисний вплив, повну свободу покращувати умови свого життя, легітимно застосовуючи всі свої розумові та фізичні здібності. Уряд є спільним захисником усіх штатів та кожного окремо; захисником кожної людини, яка мешкає на нашій землі, незалежно від того, народилася вона тут чи за кордоном, захисником кожної релігійної громади, яка поклоняється Всевишньому згідно з наказами їхнього сумління, кожного відтінку думки та вільних наукових досліджень, кожного ремесла, фаху та заняття, сумісного з законами штатів. І ми втішаємося загальним щастям, добробутом та поступом нашої країни, які є плодами свободи, а не влади.

Ця гідна захвату і наймудріша система добре відрегульованого демократичного самоврядування людської спільноти, яку тільки міг придумати розум людський, успішно витримала випробування впродовж більш ніж півстоліття і, за умови убезпечення від узурпації влади Центральним урядом, з одного боку, та від перебрання штатами повноважень, не передбачених, з другого боку, існуватиме, як я гаряче сподіваюся, іще не одне століття, поширюючи блага громадянських та релігійних свобод на прийдешні покоління. Досягненню цієї мети, дорогої серцю кожного патріота, я присвячу себе з енергійною дбайливістю. Моїм бажанням буде вжити запобіжних заходів проти найпотужнішого джерела небезпеки злагодженим діям нашої системи, яка полягає в заміщенні звичайної сваволі та примхи голови виконавчої влади або більшості в законодавчому департаменті уряду тими повноваженнями, яких позбавила федеральний уряд Конституція. Згідно з теорією нашого урядування влада належить більшості, але це право не є свавільним чи необмеженим. Цим правом слід користуватися, підкоряючись Конституції та відповідно до неї. Однією з великих цілей Конституції було стримування більшості від гноблення меншості чи зазіхання на її законні права. Меншини мають право апелювати до Конституції як до захисту від такого гноблення.

Щоб благами свободи, які забезпечує наша Конституція, могли однаково користуватися і більшість, і меншість, глава держави був мудро наділений конкретизованим правом накладати вето на акти законодавчого органу. Це негативне повноваження, і воно є консервативне за своїм характером. Воно на певний час стримує похапливе, непродумане або антиконституційне законодавство, відкриває шлях до перегляду та передає конфліктні питання, що розділяють законодавчу та виконавчу гілки влади, на суд народу. Як і всі інші повноваження, воно має лазівки до зловживань. Якщо ж самою Конституцією

користуватися розважливо та належним чином, то її можна уберегти від порушень, а права усіх людей зберегти й захистити.

Безмежна цінність нашого федеральної Союзу відчувається та визнається всіма. Ця система об'єднаних конфедеративних штатів дозволяє нашому народу колективно та індивідуально по-своєму прагнути щастя, і результати були дуже сприятливими. Відтоді, як був створений Союз, кількість штатів зростає з тринадцяти до двадцяти восьми, — два з них стали членами Конфедерації за останній тиждень. Наше населення збільшилося з трьох до двадцяти мільйонів. Нові громади та штати шукають захисту під його егідою, а величезна кількість людей зі Старого Світу цілими хмарами прибуває до наших берегів, щоб пізнати смак їхніх благ. Під його доброзичливою владою розцвітають мир та гаразди. Звільнені від тягаря та лих війни, наша торгівля та наші зв'язки розкинулися по всьому світу. Розум, більше не обтяжений необхідністю плести інтриги, щоб утілити чи стримати чийсь амбіції, здійснити узурпацію чи завоювання, присвячує себе істинним інтересам людини, які полягають у розвитку її сили та здібностей, а також розвитку здатності природи служити задоволенню її потреб. Геній вільний оголошувати про свої відкриття та знахідки, а руки людини вільні творити все, що задумав її розум, якщо це не суперечить правам ближнього. Усі відмінності в народженні чи званні були скасовані. Усім громадянам, як корінним, так і натуралізованим, створюються умови цілковитої рівності. Усім гарантуються однакові права та однаковий захист. Між церквою та державою не існує зв'язку, і всім сектам та конфесіям гарантується абсолютна свобода думки.

Отакими є деякі блага, забезпечені в нашому щасливому краю федеральним Союзом. Щоб зберегти ці блага, ми маємо зберігати наш Союз, і це наш священний обов'язок. Хто визначить межі досягненням вільного розуму та вільних рук під захистом нашого славного Союзу? Жодна зрада людства від того часу, як суспільство набуло організованих форм, не зрівняється за своєю жорстокістю з жорстокістю того, хто посміє підняти руку, щоб знищити наш Союз. Він зруйнує найблагороднішу споруду людської мудрості, яка захищає і його, і його ближніх. Він зупинить прогрес вільного уряду і ввергне свою країну або в анархію, або в деспотизм. Він затопче вогонь свободи, який зігріває і збадьорює серця щасливих мільйонів і пропонує всім країнам на Землі повторити наш приклад. Якщо він скаже, що робота нашого уряду хибна і лиха, то нехай пам'ятає, що ніщо людське не може бути бездоганним і що за жодної іншої системи урядування, посланої Небесами чи замисленої людиною, не мав здоровий глузд такої вільного та широкого діапазону дій для подолання вад і помилок. Хіба меч деспота виявився надійнішим чи безпечнішим інструментом реформ уряду, аніж просвічений здоровий глузд? Він що — сподівається знайти серед руїн нашого Союзу щасливіше житло для наших численних мільйонів, аніж те, яке вони мають тепер, під його захистом? Кожен,

хто любить цю країну, неодмінно здригнеться від думки про можливість його розпаду і буде готовий проїнятися патріотичними почуттями. «Наш федеральний Союз має бути збережений». Для його збереження необхідно з релігійною поштивістю дотримуватися політики компромісів, бо лише вони дали змогу нашим батькам утворити спільну Конституцію для управління та захисту такої великої кількості штатів та різноманітних громад, таких розмаїтих звичаїв, інтересів та внутрішніх інститутів. Усяка спроба порушити чи зруйнувати ці компроміси, які є запорукою цілісності Союзу, не приведе ні до чого іншого, як до вкрай руйнівних та катастрофічних наслідків.

Для мене є джерелом глибокого жалю той факт, що в деяких частинах нашої країни введені в оману особи час від часу замислюють змови та ведуть агітацію, мета якої — знищити вітчизняні інститути, що існують в інших регіонах, — інститути, які існували під час прийняття Конституції і були нею визнані та захищені. Усі мусять бачити, що якби ці люди змогли добитися успіху в досягненні своєї мети, то це призвело б до швидкого розпаду нашого Союзу та подальшого знищення нашої корисної форми урядування.

Я щасливий вірити, що в усі періоди нашого буття як нації існувала і буде квітнути серед великих мас нашого народу відданість Союзу штатів, яка прикриє і захистить її від морального зрадництва всякого, хто всерйоз замислить її знищити. Для збереження та зміцнення цієї відданості треба не лише зберігати компроміси Конституції, а й викривати містечкові заздрощі та пристрасті, — і всі мають пам'ятати, що вони члени однієї й тієї самої політичної родини, яка має спільну долю. Для збільшення любові нашого народу до Союзу, наші закони мають бути справедливими. Всяка політика, що матиме схильність надавати переваги монополіям чи вузьким інтересам груп населення чи класів, неодмінно шкодитиме інтересам інших громадян, тому такої політики слід уникати. Якщо зберігати закладені в Конституції компроміси, якщо викривати містечкові заздрощі та пристрасті, якщо закони наші будуть справедливими, а уряд фактично працюватиме в межах ввірених йому владних повноважень, то ми зможемо забути про всі наші страхи щодо цілісності Союзу.

Маючи такі погляди на природу, характер та цілі уряду, а також на цінність нашого Союзу, я незмінно виступатиму проти тих інститутів та систем, які через свою природу відвертатимуть Союз від його законних цілей і намагатимуться зробити з нього інструмент груп, класів та індивідів. Нам не потрібен національний банк чи інші зовнішні інститути, приставлені до уряду контролювати або посилювати його всупереч волі його — Союзу — творців.

Досвід навчив нас, наскільки вони непотрібні як допоміжні структури державних органів влади, які неспроможні на добро і які здатні тільки сіяти зло.

Я збирався зробити наш уряд простим та ощадливим у роботі, тому я вважаю своїм обов'язком рекомендувати Конгресу і, що стосується мене як

глави держави, всіма засобами в моїй компетенції впроваджувати найжорсткішу економію витрат державних коштів, щоб вони йшли виключно на задоволення громадських потреб.

У європейських монархіях державний борг став ледь не обов'язковим державним інститутом. У деяких із цих монархій на нього дивляться як на одну з основних підпор чинної влади. Сумна доля чекає той народ, чий уряд можна підтримувати лише за допомогою системи, яка періодично перерозподіляє велике багатство, створене працею багатьох, по валізах маленької купки людей. Така система несумісна з тією метою, заради якої був заснований наш республіканський уряд. Унаслідок провадження мудрої політики борги, накопичені під час Війни за незалежність та війни 1812 року, були щасливо погашені. Немає сумніву, що за рахунок розважливого застосування державних доходів, непотрібних для покриття інших нагальних витрат, той борг, що утворився внаслідок несприятливих обставин кількох останніх років, можна буде швидко сплатити.

Я вітаю моїх співгромадян з повним відновленням кредитної платоспроможності Центрального уряду та урядів багатьох штатів. Було б дуже гарно для багатьох штатів, якби вони звільнилися від тих боргових обов'язків, які вони так необачно накопичили. І хоча уряд Союзу ані в законодавчому, ані в моральному сенсі не має зобов'язань перед боргами штатів, і було б порушенням нашого союзного договору ці зобов'язання на себе брати, але ми не можемо не бути глибоко зацікавленими в тому, щоб усі штати виконали всі свої громадські зобов'язання і сплатили свої наявні борги настільки швидко, наскільки це дозволяють фактичні обставини. Гадаю, немає підстав сумніватися, що так вони і вчинять, не обкладаючи при цьому своїх громадян надмірним тягарем податків. Моральне здоров'я та порядність людей штатів, де виникла заборгованість, не можуть бути поставлені під сумнів, і ми радо відзначаємо твердий намір з їхнього боку — у міру того, як відновлюється їхня платоспроможність після періоду безприкладних фінансових ускладнень — виплатити всі наявні борги і погодитися на всі розумні заходи, спрямовані на досягнення цієї мети.

Одна з трудностей, з якими ми зіштовхнулися в практичному урядуванні, полягає в регулюванні наших законів про державні доходи та стягнення податків для підтримки роботи уряду. Здається, всі сторони погоджуються з тією загальною пропозицією, що грошей треба збирати не більше, аніж це необхідно для ощадливого керування державними справами. Начебто немає також істотних розбіжностей щодо відсутності в уряді права оподатковувати одну частину країни або якийсь один прошарок суспільства просто на користь іншої частини чи іншого прошарку. «Справедлива та розважлива політика забороняє федеральному уряду заохочувати одну галузь промисловості на шкоду іншій або ж сприяти інтересам однієї частини на шкоду іншій частині

нашої спільної країни». Раніше я заявляв своїм співгромадянам, що «на мою думку, обов'язок уряду полягає в забезпеченні — в міру практичної потреби — своїм законодавством про державні доходи та всіма іншими засобами, що є в його компетенції, рівного та справедливого захисту всіх основних інтересів усього Союзу, включно із сільським господарством, промисловістю, ремеслами, комерцією та судноплавством». Я також заявляв, що моя думка «прихильна до диференційованого тарифу на доходи» і що «через врегулювання деталей такого тарифу я санкціонував такі помірні диференційовані мита, які дадуть необхідний обсяг державних доходів і водночас забезпечать розважливий та диференційований захист нашої вітчизняної промисловості», а ще заявляв, що «виступаю проти тарифу просто для протекції, а не для отримання доходу».

Наділення уряду повноваженням «призначати та збирати податки, мита та акцизи» було необхідним кроком, бо без цього він не мав би засобів підтримувати власне існування. При застосуванні цього повноваження шляхом введення диференційованих мит для фінансування потреб уряду збір державного доходу має бути метою, а протекція — супутньою обставиною. Якщо змінити цей принцип на протилежне та зробити протекцію метою, а дохід — супутньою обставиною, то це було б явною несправедливістю щодо всіх інших незахищених інтересів. При обкладенні митом для отримання державного доходу, без сумніву, доречно встановити таку диференціацію в самому принципі отримання доходу, яка забезпечить супутню протекцію нашим вітчизняним інтересам. У межах доходу застосовується право на диференціацію; поза цими межами законне застосування цього права вже не допускається. Вважається, що супутня протекція, забезпечувана нашим вітчизняним інтересам завдяки диференціації в межах доходу, буде цілком достатньою. За умови застосування такої диференціації всі наші вітчизняні інтереси будуть на практиці рівномірно захищеними. Найбільшу частку нашого народу складають сільськогосподарські виробники. А інші працюють у промисловості, комерції, у флоті та механічних ремеслах. Усі вони роблять свої справи, і їхній об'єднаний труд є основою національної або місцевої промисловості. Оподатковувати якусь галузь місцевої промисловості на користь іншої було б несправедливо. Ніхто з представників її інтересів не може вимагати якихось переваг перед іншими та збагачуватися за рахунок збіднення інших. Усі вони мають однакове право на сприяння, турботу та захист з боку уряду. Розумно застосовуючи право на свободу дій при обкладенні диференційованим митом у приписаних межах, слід остерігатися й робити це так, щоб не догодити нечисленним багатим за рахунок мільйонів трударів, оподатковуючи за найнижчими ставками предмети розкоші або вироби найвищого ґатунку та високої вартості, які можуть споживати лише багаті люди, а за найвищими ставками оподатковуючи предмети першої необхідності чи ж вироби низької якості та

вартості, які змушена споживати переважна маса нашого народу та бідняки. Фінансовий тягар уряду слід — наскільки це практично можливо — розподіляти справедливо та рівномірно серед усіх верств нашого населення. Отакими є мої загальні погляди на цю тему. Я їх дотримуюся вже давно і визнав наразі за необхідне викласти ще раз. Це та проблема, навколо якої стинаються інтереси різних груп населення та представників різних професій, тому дух взаємних поступок та компромісів при врегулюванні деталей слід плекати в кожному регіоні нашої обширної країни, бо він є єдиним засобом збереження гармонії та готовності загалу йти на компроміси в тому, що стосується функціонування податкових законів. Наші патріотично налаштовані громадяни з готовністю підкоряться необхідності сплачувати податки, необхідні для нормальної роботи уряду — чи то в мирний час, чи то під час війни, — якщо їх збиратимуть таким чином, який забезпечить максимально справедливий розподіл податкового тягара серед усього населення.

Республіка Техас заявила про свій намір приєднатися до нашого Союзу, стати частиною Конфедерації і користуватися разом з нами тими благами свободи, що їх гарантує наша Конституція. Колись Техас був частиною нашої країни, якою колись нерозумно поступилися іноземній державі. Тепер він незалежний і має невід'ємне право розпоряджатися або всією своєю територією, або її частиною і додати свій суверенітет до нашого як самостійний штат. Я вітаю нашу країну з тим, що згідно з нещодавнім актом Конгресу Сполучених Штатів було дано згоду нашого уряду на приєднання, і лишається тільки, щоб дві країни погодили між собою остаточні умови завершення такої важливої для обох справи.

Я вважаю питання анексії таким, що належить до компетенції виключно Сполучених Штатів та Техасу. Вони незалежні держави, що мають право укладати договори, а іноземні держави не мають права втручатися в їхні справи і заважати їхньому об'єднанню. Здається, закордонним країнам не надто подобається сама природа нашого уряду. Наш Союз є Конфедерацією незалежних штатів, політикою яких є мир між собою та з усім світом. Розширення меж Конфедерації значить розширення сфери миру на нові території та нові мільйони людей. Світ не має підстав боятися військових амбіцій нашого уряду. Оскільки президента й палату представників Конгресу обирають на короткий термін голосами тих мільйонів, які особисто мають нести на собі всі тягарі та нещастя війни, то наш уряд просто не може не бути мирним. Тому іноземні держави мають розглядати приєднання Техасу до Сполучених Штатів не як територіальне завоювання, здійснене країною, яка прагне розширити свої володіння зброєю та насильством, а як мирне придбання території, яка колись їй належала, шляхом приєднання до Конфедерації іще одного члена зі згоди цього члена, що зводить до мінімуму можливість виникнення війни та відкриває перед ним більші ринки для його продукції.

Воз'єднання є важливим для Техасу, тому що його візьме під свій захист сильна рука нашого уряду, а його багаті ресурси родючого ґрунту та благодатного клімату отримають швидкий розвиток, до того ж буде забезпечено захист Нового Орлеана і нашого південно-західного кордону від ворожої агресії, а також захист інтересів усього Союзу.

На ранніх стадіях нашого національного існування дехто думав, що наша система конфедеративних штатів не зможе успішно функціонувати на великій території, і тому час від часу висувалися серйозні заперечення проти розширення наших кордонів. Ці заперечення цілком щиро висувалися і під час приєднання Луїзіани. Досвід показав, що вони були необґрунтованими. Право численних індіанських племен на обширні частини нашої території було скасоване, до Союзу було прийнято нові штати, створено нові території, на які поширилася наша юрисдикція та наші закони. Зростало наше населення, а разом з ним зростав та зміцнював наш Союз. Коли наші кордони розширилися, а по великій надбаній території розселилися люди, що займалися сільським господарством, наша федеративна система набула додаткової сили та безпеки. Тож виникають сумніви: а чи не легше було б повалити нашу систему, якби населення так і залишалося у відносно вузьких межах початкових тринадцяти штатів і не розселилося, як тепер, на значно більшій території? Існує тверде переконання, що нашу систему можна цілком безпечно розширювати до крайніх територіальних меж, а у міру цього розширення зв'язки нашого Союзу не слабнутьимуть, а навпаки — істотно зміцнюватимуться.

Не можна не бачити загрози нам та майбутньому миру, якщо Техас залишиться незалежною республікою або стане союзником чи сателітом якоїсь іноземної держави, сильнішої, аніж він сам. Чи є хоч хто-небудь серед наших громадян, хто не бажав би стабільного та тривалого миру з Техасом на противагу війнам, які час від часу спалахують між сусідніми незалежними країнами? Чи є хто-небудь, хто не бажав би вільних відносин із Техасом замість високих мит на всі наші вироби, які потрапляли б до нього через порти або через сухопутні кордони? Чи є серед нас ті, хто не бажав би необмежених зносин із його громадянами замість прикордонних обмежень, які неодмінно виникали б, якби Техас залишився за межами нашого Союзу? А те добро чи зло, яке міститься в місцевих інститутах Техасу, лишиться його внутрішньою проблемою, незалежно від того, приєднається він до Конфедерації чи ні. Жоден із нинішніх штатів не буде відповідальним за них більше, аніж за внутрішні інститути інших штатів. Вони створили конфедеративне об'єднання заради певних конкретних цілей. Якби вони відмовилися сформувати вічний союз із Техасом через незгоду з його місцевими інститутами, то, виходячи з цього принципу, наші предки ніколи б не створили нинішнього Союзу. Не вбачаючи серйозних застережень проти цього кроку, а натомість бачачи багато підстав для його здійснення, яке буде життєво важливим для миру, без-

пеки та процвітанню обох країн, я, виходячи з того широкого принципу, який утворив основу нашої Конституції та спричинився до її прийняття, а не з вузького духу містечкової політики, всіма шляхетними та адекватними конституційними засобами сприятиму втіленню волі народу та уряду Сполучених Штатів шляхом приєднання Техасу до нашого Союзу настільки швидко, наскільки це дозволять практичні обставини.

Окрім того, мій не менший обов'язок — підтвердити та реалізувати всіма конституційними засобами право Сполучених Штатів на територію, що знаходиться за Скелястими горами. Наше право на місцевість Орегон є «чітким та недвозначним», і вже є люди, готові втілити це право, заселивши цю місцевість разом зі своїми дружинами та дітьми. Але вісімдесят років тому наше населення обмежувалося на заході хребтом Алеганських гір. Впродовж цього періоду — фактично, за життя декого з тих, хто мене оце слухає, — наші люди, кількісно вирісши до багатьох мільйонів, заповнили східну долину Міссісіпі, піднялися, сміливо долаючи перешкоди, до витоків Міссурі і вже поширюють блага демократичного самоврядування в долинах тих річок, що впадають у Тихий океан. Світ став свідком мирного тріумфу завзятості наших емігрантів. На нас лежить обов'язок належним чином захищати їх, де б вони не з'явилися на нашій території. Юрисдикція наших законів та блага наших республіканських інститутів мають поширюватися на них аж у тих віддалених регіонах, у яких вони вирішили оселитися. Розвиток засобів зв'язку з легкістю залучить штати, створення яких на тій частині нашої території не слід відкладати надовго, до сфери нашого конфедеративного Союзу. А тим часом треба буде неухильно і свято дотримуватися зобов'язань, покладених на нас договором або простими угодами.

Проводячи закордонні справи, я матиму на оці особливу повагу до прав інших країн, а повага до нашої країни буде предметом моєї всякчасної пильності. Рівна для всіх та однаково вимоглива справедливість має характеризувати наші відносини з іноземними державами. Усіх альянсів, що матимуть тенденцію ставити під загрозу добробут і честь нашої країни або примушуватимуть пожертвувати хоч невеличкою часткою національних інтересів, ми будемо старанно уникати, однак не марнуватимемо жодної можливості розвивати сприятливе взаєморозуміння з іноземними урядами, завдяки якому ми зможемо отримати змогу розширяти наше судноплавство та комерцію, а щедрі плоди нашої родючої землі і вироби наших ремісників-умільців знайдуть у закордонних країнах перспективні ринки з дуже вигідними цінами.

При «забезпеченні сумлінного дотримання законів» від усіх держслужбовців суворо вимагатиметься виконувати їхні обов'язки. А особливо від тих чиновників, на яких покладається обов'язок збору та розподілу державних доходів, — вони муситимуть чітко й регулярно звітувати. Будь-яка злочинна неспроможність відзвітуватися за ввірені кошти чи затримка звіту впродовж

часу та способом, визначеним законом, безумовно потягне за собою офіційне припинення прав з урядом чиновника, що завинив.

Хоча в нашій країні глава держави мусить майже обов'язково обиратися від партії і зберігати відданість її принципам та політиці, однак у своїх офіційних діях він має бути президентом не лише від якоїсь партії, а представляти весь народ Сполучених Штатів. І коли він безпристрасною рукою впроваджує закони, уникає непритаманних президенту повноважень і сумлінно впроваджує в роботу виконавчої гілки влади принципи та політику його виборців, йому не слід забувати, що наші співгромадяни, які розійшлися з ним у думках, мають право на повне та вільне висловлення своїх думок та суджень і що права всіх треба поважати і враховувати.

З упевненістю покладаючись на допомогу та сприяння координаційних департаментів уряду під час ведення громадських справ, я беруся виконувати високі обов'язки, ввірені мені народом, і знову смиренно прошу Божественного Творця, який захищав нашу улюблену країну та піклувався про неї від її дитинства й до сьогодні, і далі милосердно посилати нам своє благословення, щоб ми і в майбутньому були людьми можливими та щасливими.

ЗАКАРІ ТЕЙЛОР

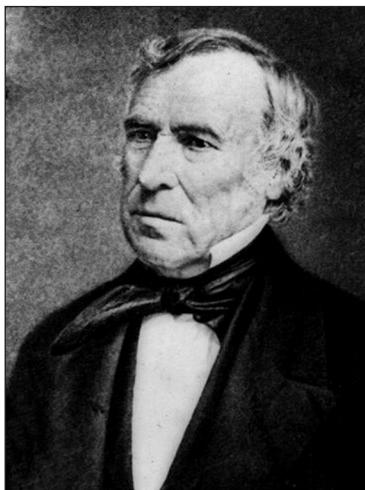

Народився 24 листопада 1784 року, помер 9 липня 1850 року.

Дванадцятий Президент США з 4 березня 1849 року по 9 липня 1850 року.

Член Партії вігів.

Віце-президент — Міллард Філлмор.

1840 року Закарі Тейлор був призначений головнокомандуючим армії, що займала Техас. У цей період він на чолі різних підрозділів одержав ряд визначних перемог, які сприяли територіальному зміцненню країни. Всі ці перемоги створили йому таку популярність, що Партія вігів запропонувала його кандидатуру на пост президента республіки, хоча раніше він не обіймав ніяких політичних посад. На посаді президента З. Тейлор намагався стояти вище дрібних партійних інтересів, але здоров'я його було підірване під час воєнних походів. Свого часу він неодноразово хворів малярією. З. Тейлор помер на другий рік свого президентства.

Інавгураційна промова

5 березня 1849 р.

Обраний американським народом на найвищу посаду, передбачену нашими законами, я постав перед вами, щоб прийняти обумовлену Конституцією присягу і, згідно з освяченою часом традицією, звернутися з промовою до тих, хто тепер тут зібрався.

Довіра та повага, яку висловили мені мої співвітчизники, покликавши мене стати президентом нашої республіки, яка займає чільне місце серед країн світу, надихнули мене почуттям надзвичайно глибокої вдячності, але коли я думаю про те, що згода обійняти посаду, яку ввірила мені небайдужість американських громадян, покладає на мене обов'язок виконувати дуже важкі повноваження та непрості завдання, то усвідомлюю, що той пост, на який я маю заступити, хоч яким би добрим він не був для задоволення найвищих амбіцій, сповнений величезної і навіть страхітливої відповідальності. Однак, на щастя, під час виконання моїх обов'язків я не залишуся без кваліфікованої допомоги та співробітництва. Законодавча та судова гілки

влади повняться яскравими особистостями, які досягли визначних успіхів у цивільно-правовій сфері та мають великий життєвий досвід, тому я докладаю зусиль для того, щоб залучити собі на допомогу в департаменти виконавчої влади осіб, чії таланти, чесність та щирість вдачі стануть вагомими гарантіями сумлінної та гідної поваги роботи ввірених їм відомств. Маючи таких помічників та чесний намір діяти справедливо, я сподіваюся старанно, неупереджено та в інтересах моєї країни виконувати ті багатогранні обов'язки, що були на мене покладені.

Під час виконання цих обов'язків моїм путівником та порадиником буде Конституція, яку я сьогодні присягаюся «берегти, охороняти і захищати». У тлумаченні цього інструмента я покладатимуся на рішення судових органів, ґрунтованих на її приписах і на практиці урядів при попередніх президентах, які зробили великий внесок у створення нашої системи урядування. Я завжди з поштивою повагою ставитимуся до прикладу цих видатних патріотів, а надто до прикладу тієї людини, яку так часто величали «Батьком нашої Країни».

Командувати армією та військово-морським флотом за порадою та згодою сенату, укладати угоди та призначати послів та інших державних службовців, надавати Конгресу інформацію про стан країни та рекомендувати вжити заходів, які він визнає необхідним і слідкувати за сумлінним дотриманням законів — отакими є найважливіші функції, ввірені президенту згідно з Конституцією, тому буде доречно, якщо я стисло викладу принципи, яких дотримуватимуся під час їх виконання.

Обраний великою кількістю народу, упевненого, що моя адміністрація присвятить себе роботі заради забезпечення добробуту всієї країни, а не підтримці якоїсь конкретної групи населення чи місцевих зацікавлених кіл, я сьогодні підтверджую ті заяви, які я зробив раніше, і проголошую свій рішучий намір усіма своїми силами та здібностями берегти незаплямованість уряду, взявши за основу своєї публічної політики ті величні республіканські доктрини, які є складниками сили нашого національного буття.

А щодо армії та флоту, нещодавно з такою відзнакою використаних у бойових діях, буде вжито заходів щодо забезпечення найвищого ступеня їхньої боєздатності та сприяння тому, щоб армійським та військово-морським навчальним закладам, щедро фінансованим Конгресом, було приділено особливу увагу виконавчої гілки влади.

Як вільні американські громадяни, ми не можемо не співчувати всім зусиллям, спрямованим на поширення благ громадянських та політичних свобод, але водночас перестороги історії та голос нашого улюбленого Джорджа Вашингтона радять нам утримуватися від втягування в альянси з іноземними державами. В усіх суперечках між конфліктуєчими державами не лише наш інтерес, а, не меншою мірою, і обов'язок полягає в суворому до-

триманні нейтралітету, в той час як наше географічне положення, дух наших інститутів та нашого народу, дух прогресу та цивілізації і, найперше, релігійні заповіді скеровують нас до розвитку мирних та дружніх стосунків з іншими державами. Треба сподіватися, що тепер не виникне жодного міжнародного питання, яке б уряд, упевнений у своїй силі та рішуче налаштований захищати свої невід'ємні права, не зміг би вирішити шляхом мудрих переговорів; і саме такому уряду, як наш, заснованому на моральності та розумі своїх громадян та підтримуваному їхньою довірою та симпатіями, притаманне прагнення вичерпати всі ресурси почесної дипломатії, перш ніж удатися до зброї. Проводячи наші іноземні справи, я дотримуватимуся саме таких поглядів, бо вважаю їх надзвичайно важливими для істинної честі нашої країни.

Надане президенту повноваження здійснювати призначення на державну службу покладає на нього нелегкі та делікатні обов'язки. Наскільки мені дозволятиме моя поінформованість, я зроблю чесність, роблящість та вірність обов'язковими передумовами призначення на державну посаду, а відсутність хоч якоїсь із них буде вважатися достатньою підставою для звільнення.

Я поставлю собі за мету рекомендувати Конгресу такі конституційні заходи, які можуть бути необхідними та доречними для забезпечення розвитку і захисту життєвих інтересів сільського господарства, торгівлі та промислового виробництва, для поліпшення наших річок та гаваней, для забезпечення швидкої сплати державного боргу, для впровадження суворої підзвітності в усіх державних витратах, — але саме від мудрості Конгресу, наділеного Конституцією всіма законодавчими повноваженнями, залежить врегулювання цих та інших питань внутрішньої політики. Я з певністю покладатимуся на просвічений патріотизм цього органу влади у вживанні таких заходів примирення, які зможуть узгодити суперечні інтереси та сприятимуть увічненню нашого Союзу, яка має стати найголовнішим об'єктом наших надій та прагнень. У будь-якій дії, що допомагатиме наближенню цієї мети, такої дорогої серцю кожного, хто справді любить цю країну, я палко підтримуватиму координаційні органи уряду.

На закінчення я хочу привітати вас, мої співгромадяни, з тим високим ступенем заможності, якого наша спільна країна досягла під проводом милосердного Божественного Провидіння. Просімо ж Господа й далі про той захист і турботу, які привели нас від скромного початку до сьогоднішнього визначного становища нашої країни, і давайте прагнути заслужити цих захисту і турботи розважливістю та обачністю наших рішень, добре спланованою діяльністю заради угамування тієї необачності, яка надто часто неминуче супроводжує розбіжності думок, поширенням та впровадженням справедливих та ліберальних принципів, а також зростанням патріотизму, який не знатиме інших меж, окрім меж нашої обширної республіки.

МІЛЛАРД ФІЛМОР

Народився 7 січня 1800 року, помер 8 березня 1874 року.

*Тринадцятий Президент США з 9 липня 1850 року по 4 березня 1853 року.
Член Партії вігів.*

Під час його президентства посада віце-президента була вакантною.

Міллард Філлмор вивчав правознавство в Буффало, після чого мав адвокатську практику, а також був членом Законодавчих зборів штату. З 1833 по 1835-й і з 1837 по 1843 рік був членом Конгресу. Належав до Партії вігів, але відрізнявся великою помірністю і схильністю до компромісів. У 1848 році його кандидатура була висунута партією на посаду віце-президента США. 4 березня 1849 року М. Філлмор зайняв цей пост, а 9 липня 1850 року після смерті президента Закарі Тейлора став тринадцятим Президентом США. На посаді президента М. Філлмор відстоював помірні антирабовласницькі погляди, а також вважав, що пов'язані з цим проблеми слід вирішувати шляхом домовленостей. За його

керівництва в цій сфері була сформована угода, яка отримала назву «Компроміс 1850». Філлмор підписав усі складові частини компромісу, а також намагався сумлінно впроваджувати їх у життя. Не в останню чергу його принципова позиція призвела до втрати значної підтримки членів Партії вігів, які на з'їзді партії намагалися відмінити «Компроміс 1850».

Міллард Філлмор 10 липня 1850 р. прийняв посадову присягу від судді Вільяма Кранча (який раніше приводив до присяги віце-президента Тейлора) в залі палати представників. Він пробув на посаді лише один термін і тому не мав змоги виголосити інавгураційну промову.

ФРАНКЛІН ПІРС

Народився 23 листопада 1804 року, помер 8 жовтня 1869 року.

Чотирнадцятий Президент США з 4 березня 1853 року по 4 березня 1857 року.

Член Демократичної партії.

Віце-президентом у 1853 році був Уїльям Кінг.

З 1853 по 1857 рік посада віце-президента була вакантною.

Франклін Пірс був адвокатом у своєму рідному штаті Нью-Гемпшир, потім став членом Законодавчих зборів штату. З 1833 року він обирався до Конгресу США спочатку представником, потім сенатором. У 1850 році був президентом конвенту, скликаного для перегляду конституції Нью-Гемпширу.

Під час президентства зусилля Ф. Пірса були направлені на нівелювання наростаючих протиріч між Півднем та Північню країни. Крім того, серйозною проблемою, яку він намагався вирішити, було освоєння та заселення нових земель — Каліфорнії, Нью-Мексико. При ньому було видано відомий білль Канзас—Небраска 1854 року, який надав цим новоствореним штатам

право зберегти чи скасувати рабство на власний розсуд. У зовнішній політиці він виявився старанним послідовником доктрини Монро. Особливо напружені стосунки були з Іспанією та Центральною Америкою.

Інавгураційна промова

4 березня 1853 р.

Співвітчизники!

Утішно відчувати, що нічье серце, окрім мого, не знає того особистого жалю та гіркогo смутку, які я пережив на своєму шляху до посади, більш підхожої для інших, аніж бажаної для мене.

Ті обставини, за яких мене було покликано впродовж обмеженого періоду часу вершити долю республіки, наповнюють мене глибоким почуттям відповідальності, а зовсім не побоюваннями не впоратися зі своїми обов'язками. Я збираюся обійняти ввірену мені посаду не як об'єкт моїх прагнень, а підкоряючись добровільному виразу вашої волі, яка спонукає мене до безстрашного, сумлінного та добросовісного здійснення своїх повноважень. Я мушу

подякувати — і я щиро дякую за такий рідкісний вияв довіри всієї нації, але це аж ніяк не полегшує мої зобов'язання, а навпаки — лише додає їм ваги. Ви покликали мене — слабкого та недосконалого, і ви мусите підтримувати мене вашою силою. Прагнучи втілення своїх резонних вимог, ви не можете не зважати на ті великі переми, що відбулися навіть за якихось останніх двадцять п'ять років і що їх наслідком стало збільшення та ускладнення обов'язків, виконання яких необхідне для управління справами як внутрішніми, так і зовнішніми.

Чи не відставали основи притаманної республіці внутрішньої сили від її безприкладного поступу в територіях, населенні та багатстві — ось що було темою щирих обмінів думками та дискусій по обидва боки океану. Менш ніж шістьдесят чотири роки тому засновник нашої країни зробив тодішнє «недавнє приєднання штату Північна Кароліна до Конституції Сполучених Штатів» темою свого особливого привітання. Однак у той момент, коли пристрасті, збурені боротьбою за незалежність, іще не вляглися, коли ми тільки позбувалися слабкості та замішання нашої Конфедерації, досить виразно відчувалося завзяття, сумірне з тією великою місією, яку так мудро і хоробро виконали наші батьки. Це не було претензійною самовпевненістю, а спокійною вірою, породженою чітким баченням джерел сили уряду, створеного таким способом, як наш. Не парадоксальні слова, що новонароджена нація, хоча й будучи відносно слабкою, мала велику внутрішню силу. Незначна за населенням та розвіданими ресурсами, вона була підтримана широким та свідомим розумінням прав та всеохопним бажанням оберігати їх — бажанням, сильнішим за зброю. Це розуміння й бажання вийшло з горнила революції та загартувалося у випробуваннях тієї епохи. Думки людей тієї доби були настільки ж практичними, наскільки патріотичними були їхні почуття. Вони не витратили ані децимі своєї енергії на марні та сповнені самообману просторікування, а твердим та безстрашним кроком вийшли за встановлені тодішнім урядом віхи, що позначали межі людської свободи, і встановили своє знамено, що встояло проти небезпек з-за кордону та проти внутрішніх суперечок та пристрастей, які часом перетворювалися на серйозну загрозу. Вони виявилися гідними вирішення тієї проблеми, для розуміння якої їхній розум освітився зорею боротьби за незалежність. Їхня мета не була просто об'єктом мрій — вона втілювалася в життя. Спочатку вони проявили тільки здатність та волю досягати, але історія — це було досить несподівано — підтвердила також ще одну здатність наших предків — здатність зберігати й підтримувати. Відтоді й донині в усьому світі гноблені спрямовували свої погляди сюди, і не для того, щоб побачити, що це полум'я згасло, чи переконатися в тому, що воно іще жевріє, а щоб потішитися тому, що наше полум'я міцнішає і стає яскравішим.

У цьому, на мій погляд, наша країна поки що справлялася зі своїм високим обов'язком перед стражденним людством. Вона промовляла і буде промовляти, і не лише словами, а й діями, промовляти мовою співчуття, підбадьорення та надії до всіх тих, хто щиро прислухається до виразів та інтонацій, які говорять на користь найбільшої вольності, заснованої на раціональних засадах. Та, зрештою, найпотужнішою принадою свободи та найенергійнішою спонукую до неї буде її власна історія — випробування, крізь які вона пройшла, та її тріумфальні перемоги. І справді, сила нашої апологетики ховається в самому нашому прикладі, але слід пам'ятати, що жоден приклад не зможе протриматися довго, хоч які б очевидні переваги він демонстрував, якщо не ґрунтуватиметься на вічних принципах добра та справедливості. Наші батьки самі для себе визначили годину для декларації та годину для удару. Вони були самі собі суддями і самі судили про умови, які видалися їм доречними для того, щоб поклястися одне одному «своїм життям, своїм майном та своєю священною честю» здобувати та залишити нам безцінну спадщину. Енергію, з якою цей конфлікт почався, і ту — за сприяння очевидно прихильного Провидіння — мужню самовідданість, з якою його було доведено до кінця, перевершили лише мудрість та патріотичний дух поступок та єднання, яким характеризувалися всі наради наших батьків-засновників.

Найдивовижніше підтвердження тієї мудрості слід шукати у факті, що практичне функціонування нашої системи розв'язало те занепокоєння, яке від початку певною мірою турбувало сміливі серця та далекоглядні уми. Побоювання небезпек, пов'язаних з обширною територією, зростанням кількості штатів та їх населення і збільшенням багатства, виявилися безпідставними. Зірок на нашому прапорі стало майже втричі більше від початкової кількості, наші щільно заселені володіння простягнулися вздовж узбережжя двох великих океанів, однак цей гігантський приріст території та населення виявився не лише сумісним із гармонійними діями штатів та федерального уряду у відповідних конституційних сферах їхньої компетенції, але й забезпечив додаткову гарантію сили та цілісності обох.

При такому оптимістичному та підбадьорливому досвіді політику моєї адміністрації не стримуватимуть ніякі полохливі побоювання уявних лих, пов'язаних із територіальним розширенням. І справді, не слід приховувати, що наш характер як нації та наше положення на земній кулі роблять надбання певних територіальних володінь, що лежать за межами нашої юрисдикції, вкрай важливим для нашого захисту, а у майбутньому — ще й необхідним для охорони права торгівлі та миру в усьому світі. Якщо ці надбання будуть здійснюватися, то не в загарбницькому дусі, а з огляду на очевидну корисність для національних інтересів та безпеки, а також способом, цілковито сумісним із найсуворішим дотриманням наших національних переконань. Ми не маємо в нашій історії та нашому положенні нічого такого, що провокувало б агресію;

ми маємо все, що спонукатиме нас до розвитку відносин миру та дружби з усіма країнами. Тому наші одночасно справедливі та мирні мотиви будуть виразними рисами нашого способу ведення іноземних справ. Я маю намір діяти так, щоб моя адміністрація не залишила темної плями на нашій добрій репутації, і вірю, що можу з упевненістю обіцяти, що в законних межах моїх конституційних повноважень не потерплю якихось дій з боку частини наших громадян, недостатньо виправданих в очах цивілізованого світу. Адміністрація не буде гідною довіри вдома та поваги за кордоном, якщо припинить дотримуватися тих переконань, що жодна очевидна вигода не може бути отримана ціною національного безчестя чи завдання шкоди інтересам країни. Ми, як нація, не маємо привілею говорити про далеке минуле. Видатні моменти нашої історії, сповненої повчальних прикладів та багатой оптимістичними причинами з надією та певністю дивитися в майбутнє, вміщені у відносно короткий період часу. Але якщо наше минуле обмежене, то майбутнє наше — безкрає. Його проблеми часто траплятимуться нам на незвіданому шляху нашого поступу, і вони не обмежуватимуться ані кількістю, ані часом. Тому твереза і всебічна політика має охоплювати не лише віддалене майбутнє, а й сьогодення з його нагальними проблемами.

Великі цілі нашого поступу як народу можуть найліпше бути досягнуті в умовах миру, і вони цілком сумісні зі спокоєм та інтересами решти людства. З сусідніми країнами нашого континенту ми маємо розвивати і підтримувати доброзичливі та братерські відносини. Ми нічого не бажаємо від них, окрім спостерігати, як вони зміцнюють свою силу та йдуть шляхом до заможності та щастя. Якщо в процесі їхнього зростання ми відкриємо нові канали торгівлі і створимо додаткові можливості для дружніх стосунків, то реалізовані вигоди будуть рівними та взаємними. Досі ми були незалежні від складної європейської системи національних держав. На щастя, ми були майже цілком захищені від їхніх воєн, збурень та тривоги. Поки ці катаклізми обмежуються рамками країн, що їх породили, та перебувають в їхній легітимній юрисдикції, вони не можуть стосуватися нас, за винятком тих випадків, коли вони апелюють до нашої прихильності до справи людських свобод та загального прогресу. Але широкі торгові інтереси спільні для всього людства, і вигоди торгівлі та міжнародних відносин мусять завжди створювати шляхетну сферу морального впливу великого народу.

Твердо і чесно дотримуючись цих поглядів, ми маємо право сподіватися, а за певних умов — і вимагати належної взаємності. Слід поважати не лише права, які ми маємо як нація, а й ті, що належать кожному громадянину окремо. Ці права громадянина мають бути вповні забезпечені — як удома, так і за кордоном. І поки він здатен буде розрізнити на цьому прапорі кожную зірку на своєму місці, хоча й не матиме багатства купити високе становище або ж титул, щоб забезпечити собі місце в перших рядах, він матиме привілей

та визнане право стояти без ніяковості навіть у присутності правителів з гордим усвідомленням, що він сам є представником нації суверенних правителів і що, хоч би як далеко він поїхав, переслідуючи свої законні інтереси, його представник на тій посаді, яку зараз посідаю я, потурбується про те, щоб ні груба владна рука, ні тиранічна забаганка не доторкнулася до нього безкарно. Він мусить усвідомити, що на кожному морі та на кожній землі, де наша хазяйновитість може справедливо прагнути захисту з боку нашого прапора, американське громадянство буде недоторканим обладунком для захисту прав американця. І, з огляду на це, навряд чи є потреба ще раз підтверджувати принцип, який слід вважати основоположним. Що права, безпека та спокій нашої Конфедерації відкидають ідею втручання чи колонізації по цю сторону океану з боку тієї чи іншої іноземної країни поза межами її юрисдикції як абсолютно неприйнятну.

Можливості спостерігати деякі реалії, що я їх отримав під час свого нетривалого військового досвіду, утвердили в моїй свідомості ту думку, яку поділяли і якою керувалися в своїй діяльності інші люди ще від часів утворення нашого уряду: утримання великих регулярних армій у нашій країні буде не лише небезпечним, а й непотрібним. Мої спостереження підтвердили також важливість — і я б сказав, навіть абсолютну необхідність — військової науки та практичного вишколу, забезпечуваних належною мірою тим інститутом, що зробив нашу армію такою, якою вона є, в той час як дисципліну та навчання будуть гарантувати офіцери, не менш ушановані своїми знаннями, хоробрістю та відданістю державній службі, аніж ненав'язливою манерою триматися і високими моральними якостями. Армія, як організована сила, мусить бути ядром, довкола якого завжди в разі потреби основу нашої військової сили та надійний бастіон нашої оборони — національне ополчення — можна буде швидко перетворити на дисципліновану та ефективну організацію. А виучка та самовідданість військово-морського флоту є гарантією того, що його славні досягнення в минулому є запорукою на майбутнє, і ми можемо упевнено сподіватися, що прапор, який майорів своїми незаплямованими брижами над кожним морем, і надалі купатиметься в своїй осяйній славі. Але ці питання, разом з іншими, будуть належним чином винесені у майбутньому на розгляд координаційних комітетів уряду, до яких я завжди звертатимуся з глибокою повагою та щирою довірою, знаючи, що вони нададуть мені допомогу та підтримку, яка мені невдовзі так сильно знадобиться і яку вони мені з готовністю запропонують, тримаючись свого досвіду та мудрості.

В галузі управління внутрішніми справами ви сподіваєтеся відданості та чесності державних службовців, а також дотримання жорсткої економії в усіх департаментах, необхідність перевірки якої ще ніколи не була такою нагальною та потрібною. Якщо цим справедливим сподіванням не судилося справдитися, то я чесно зізнаюся, що одна з ваших основних надій приречена на

розчарування і що мої зусилля в цій дуже важливій сфері неодмінно закінчатимуться принизливою поразкою. Державні посади слід розглядати належним чином лише в світлі їх сприяння виконанню цих цілей, а оскільки саме обіймання посади не забезпечує ані першості, ані реалізації чийогось настирливого бажання вирішити на свою користь те чи інше питання, то громадський інтерес передусім вимагає, щоб державні посади розглядалися тільки в плані тих повноважень, які були їм надані. Добропорядні громадяни, звісно, можуть вимагати захисту з боку гарного законодавства та дійового впливу гарного уряду, але вимога надати посаду заради корисливих цілей — це те, чого не мусить дозволяти народ нашої республіки. Жоден розважливий чоловік із будь-якої партії не може припустити, що адміністрація так нехтуватиме своєю відповідальністю та суспільним благом, що покриватиме людей, відомих тим, що знаходяться під впливом партійної ворожнечі та фанатичних забобон, на посадах, де вимагають не лише важко трудитися, але й сердечно та доброзичливо співпрацювати. Не маючи ані якихось прихованих зобов'язань, ані необхідності когось винагороджувати державною посадою, ні зла, ні наміру радитися про державні призначення з кимось конкретно, я виконаю цей важкий та делікатний обов'язок і не дозволю собі триматися жодного мотиву, який не буде гідним моєї вдачі та моєї високої посади і який нестиме у собі щось інше, ніж вимогу ефективно виконувати обов'язки в інтересах моєї країни. Я підтверджую свої зобов'язання перед широкими масами моїх співвітчизників, і лише перед ними одними. Під час недавнього голосування їх спонукали вищі мотиви, а не бажання особистих вигод та звеличення, і люди не будуть розчаровані. Від мене мої співвітчизники вимагатимуть дбайливо, чесно та завзято виконувати посадові обов'язки разом зі всіма чиновниками. Якщо державні службовці не матимуть цих чеснот, то не допоможуть ніякі суворі закони задля покарання шахрайства, безвідповідальності та казнокрадства. А за наявності таких чеснот ці закони будуть непотрібними.

Але це не єдині моменти, в яких ви маєте проявляти невсипущу пильність. Небезпека концентрації всієї влади в руках Центрального уряду такої обширної Конфедерації, як наша, занадто очевидна, щоб нею нехтувати. Тому ви маєте право вимагати, щоб ваші державні службовці в кожному департаменті суворо дотримувалися обмежень, накладених на них Конституцією Сполучених Штатів. Велична система наших конституційних вольностей спирається на належний розподіл повноважень між штатами та федеральними властями, і досвід продемонстрував, що гармонійне та щасливе життя нашого народу мусить залежати від ретельного розрізнення окремих прав та обов'язків штатів, ваших загальних прав та обов'язків перед Центральним урядом; і ось які міркування, на мою думку, мають формувати міцний базис майбутньої єдності та злагоди стосовно тих питань, які вельми серйозно збурювали громадський спокій. Якщо федеральний уряд обмежиться здійснен-

ням повноважень, чітко гарантованих Конституцією, то навряд чи його дії з того чи іншого питання поставлять під загрозу інститути штатів або ж порушать їхнє право керувати виключно місцевими справами згідно з волею їхніх мешканців.

Стисло висловлюючи свої погляди на важливу тему, яка ще недавно так хвилювала націю, я не маю іншого мотиву, окрім щирого бажання увічнити наш Союз, який зробив нас такими, якими ми є, осипав нас благами та надав нам владу і вплив, про які наші батьки-засновники навряд чи й думали у своїх найсміливіших сподіваннях про віддалене майбутнє. Настрої, які я оце висловлюю, вже були відомі, коли пролунав голос народу, який покликав мене сюди. Моя власна позиція з цього питання була чіткою, ясною і недвозначною, якщо пригадати мої слова та мої вчинки, і я висловлюю її тепер наново лише тому, щоб мовчання не було хибно розтлумачене. З нашим Союзом пов'язані мої найзаповітніші та найдорожчі земні бажання. Без нього — хто ми такі? Колективно і одноосібно? Що станеться тоді з осяйними перспективами, які тільки відкривалися перед нашим народом у царині релігії, урядування, мистецтва — в усьому, що ушляхетнює людство і робить його кращим? Якщо з того яскравого сузір'я, що освітлює нам шлях і вказує на майбутній шлях тим народам, що прагнуть свободи, зникне хоч одна-єдина зірка, то якщо й не настане суцільна темрява, блиск усього сузір'я таки потьмяніє. Чи потрібні моїм землякам запевнення, що ця катастрофа не впаде їм на голови, допоки я матиму владу запобігти їй? Я глибоко та щиро переконаний, що Союз був — завдяки Провидінню — тим джерелом, що до цього часу забезпечувало нам добробут, тому він є найнадійнішою запорукою збереження тих благ, що ми їх мали і які ми маємо передати нашим дітям, бо це — наш священний обов'язок. Поле спокійних та вільних обговорень у нашій країні відкрите і завжди таким буде, але ніколи не розітнуть його назавжди настрої сепаратизму та жорстокості. Засновники нашої республіки розв'язували проблеми, що перед ними стояли, в дусі саможертвовного патріотизму і, як підтвердив час, зі всеохопною мудрістю, до якої ми завжди можемо звертатися по надійну пораду. Кожен крок до посилення братерських почуттів серед усіх членів нашого Союзу зустрічав і зустрічатиме мою щирю підтримку. А кожній теорії суспільства чи урядування, хай навіть вона є породженням нездорових амбіцій чи хворобливого ентузіазму, націленій на розрив тих уз закону та приязні, що нас об'єднують, я дам швидко й сувору відсіч. Я гадаю, що примусове поневолення, що існує в деяких штатах, визнає Конституція. Я вважаю, що воно існує так само, як і всяке інше дозволене право, і що штати, де практикується примусове поневолення, мають, згідно з законодавством, ефективні засоби для впровадження положень Конституції. Я дотримуюся тієї думки, що законодавство 1850 року, яке зазвичай називають «компромісними заходами», чітко відповідає Конституції і що його слід впроваджувати без вагань.

Я вважаю, що законна влада нашої республіки зобов'язана розглядати права Півдня в цьому відношенні так само, як і всяке інше легальне чи конституційне право, і що закони з його впровадження слід поважати і виконувати, і то не з нехиттю, підбурюваною абстрактними міркуваннями стосовно їхньої доречності в сучасному суспільстві, яке зазнало змін, а з енергійністю та відповідно до рішень суду, в чий компетенції ці закони знаходяться. Отакими були і є мої переконання, і відповідно до них я і маю намір діяти. Я гаряче сподіваюся, що хвилювання щодо цього питання вже вщухло і що вже ніякі групові амбіції чи фанатична збудженість не похитнуть стабільності наших інститутів та не затьмарять світла нашого процвітання.

Але не допустімо, щоб фундамент нашої надії спирався лише на людську мудрість. Мало, щоб розкольницькі забобони не мали місця в наших громадських обговореннях. Мало, щоб відкидалися похапливі поради, породжені людськими пристрастями. Треба, щоб усі відчували, що не буде справжньої національної безпеки без смиренного та вдячного покладання нашої нації на Бога та Його панівне Провидіння.

Ми щасливо пережили небезпечну кризу. Мудрі рішення та поради, що ми їх черпали з Конституції, взяли гору і допомогли нам захистити її. Нехай же цей період запам'ятається в кожному регіоні Союзу як застереження, а не як заохочення робити експерименти, здійснення яких таїть страшну небезпеку. Нехай же закарбується в кожному серці, що, хоч яка прекрасна наша споруда, жодна сила на землі і жодна мудрість ніколи не зможуть знову з'єднати воедино її розбиті шматки. Стоячи отут майже поруч із зеленими схилами Монтічелло¹ та немовби поруч із могилою Вашингтона і відчуваючи, як довкола мене збираються всі дорогі серцю спогади минулого, що линуть з небес, наче промовисті та застережливі голоси, я не зможу висловити надії кращої, аніж надія, що милосердне Провидіння, яке осміхалося до наших батьків, дасть змогу їхнім дітям зберегти ті блага, які вони отримали в спадщину.

---

¹ маєток Т. Джефферсона (прим. перекладача).

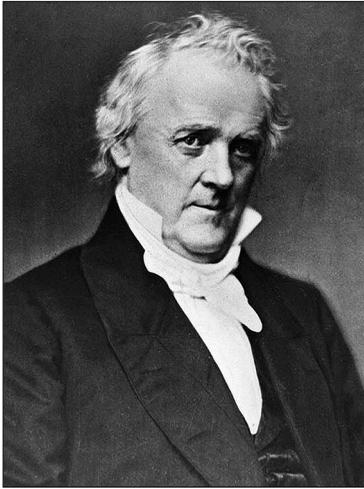
ДЖЕЙМС Б'ЮКЕНЕН

Народився 23 квітня 1791 року, помер 1 червня 1868 року.

П'ятнадцятий Президент США з 4 березня 1857 року по 4 березня 1861 року.

Член Демократичної партії.

Віце-президентом був Джон Брекінридж.

З 1814 року Джеймс Б'юкенен був членом Законодавчих зборів штату Пенсільванія, а в 1820 році обраний депутатом до Конгресу. З 1813 року він був послом при петербурзькому дворі й уклав першу торгову угоду між Росією і Сполученими Штатами. Після повернення на батьківщину (1833 р.) Б'юкенен був обраний від Пенсільванії у сенат. Під час президентства Джеймса Полка, кандидатуру якого Б'юкенен підтримував, він був призначений державним секретарем США (1845—1849 рр.). Під час його правління конфлікт з Великобританією стосовно території Орегону був залагоджений угодою, в якій північно-східним кордоном Штатів визначена 49-та паралель. У 1849 році він прийняв пост посла

в Лондоні. Наступного року Б'юкенен був членом Остендської конференції, що проголосила право Сполучених Штатів на приєднання острова Куба. Під час президентства Д. Б'юкенена загострилися протиріччя між південними та північними штатами. Він деякий час тримався невизначеного напрямку, прагнучи якщо не усунути, то відстрочити розрив між Північчю і Півднем. Проте його неенергійний спосіб дій дав можливість зміцніти й організуватися партії сецесіоністів, і коли в 1861 році Б'юкенен поступився президентським постом Аврааму Лінкольну, Конфедерація південців була вже готова почати Громадянську війну.

Інавгураційна промова

4 березня 1857 р.

Співгромадяни!

Я постав сьогодні перед вами, щоб урочисто присягнути, що «я сумлінно виконуватиму обов'язки президента Сполучених Штатів і робитиму все, що в моїх силах та змозі, щоб зберігати, охороняти і захищати Конституцію Сполучених Штатів».

Заступаючи на цей великий пост, я мушу смиренно кликати Бога наших предків і просити, щоб Він дав мені мудрості та твердості виконувати високі та відповідальні обов'язки таким чином, щоб відновити злагоду та традиційну дружбу між мешканцями кількох штатів та зберегти наші вільні інститути для багатьох прийдешніх поколінь. Перекоаний, що завдячую своїм обранням притаманній американському народові любові до Конституції та Союзу, яка і досі зігріває його серця, я щиро прошу його потужної підтримки у проведенні всіх належних та обґрунтованих заходів, розрахованих на увічнення тих величезних політичних благ, якими Господь обдарував нашу країну, як ніяку іншу. Вирішивши не висувати вдруге своєї кандидатури на президентську посаду, я не матиму іншої спонуки під час ведення справ уряду, окрім сумлінного служіння своїй країні, щоб надовго залишитися у вдячній пам'яті моїх співвітчизників.

Ми щойно пройшли крізь передвиборне президентське змагання, під час якого пристрасті наших співгромадян сягнули найвищої точки щодо питань глибокої та життєво важливої значущості, та коли люди виразили свою волю, буревій відразу ж ущух і настав штиль.

Голос більшості, промовлений способом, прописаним у Конституції, було почуто, і йому негайно ж скорилися. Тільки наша велика країна могла влаштувати таку величну демонстрацію здатності народу до демократичного самоврядування.

Тож дуже добре, що Конгрес скористався цією гарною концепцією і застосував просте правило, згідно з яким урядувати має воля більшості, до вирішення питання рабства, яке існує на територіях. Конгрес не може «ані прийняти закон про введення рабства в тій чи іншій території чи в якомусь зі штатів, ані скасувати його там, але він залишає мешканцям зазначених регіонів повне право утворювати місцеві інститути та регулювати їхню діяльність на свій розсуд за умови підпорядкування Конституції Сполучених Штатів».

Цілком природно, що Конгрес також визначив, що коли територія Канзас буде прийнята на правах штату, то «її приймуть до Союзу — з рабством або без нього — відповідно до положень її Конституції на момент прийняття».

Виникла розбіжність думок щодо того часу, коли народ території має вирішити це питання для себе.

На щастя, ця справа не має великої практичної значущості. Окрім того, це — юридичне питання, вирішувати яке за законом має Верховний суд Сполучених Штатів, який невдовзі візьметься його розглядати і, як сподіваються, вирішить це питання швидко та остаточно. Рішенню Верховного суду я, разом з усіма добропорядними громадянами, радо скорюся, яким би воно не було, хоча я завжди дотримувався тієї думки, що, згідно з Актом «Канзас — Небраска», підходящий час настане тоді, коли фактична кількість мешканців

території дасть підстави для написання Конституції з метою подальшого прийому до Союзу в якості штату. Хай там як, але першочерговим та невід'ємним обов'язком уряду Сполучених Штатів є забезпечити кожному постійному мешканцю вільне та незалежне висловлення своєї думки шляхом голосування. Це священне право кожного індивіда має бути гарантоване. І коли це буде зроблено, то ніщо не буде справедливішим, аніж дати народу території волю самим, без стороннього втручання, визначити свою долю лише відповідно до Конституції Сполучених Штатів.

Якщо вирішити все питання територій на основі принципу народного суверенітету, принципу такого ж давнього, як і саме урядування, то розв'яжуться і всі питання практичного характеру. І більше не залишиться неврегульованих питань, тому що всі погодяться, що, згідно з Конституцією Сполучених Штатів, рабство знаходиться поза межами людських звичаїв, за винятком відповідних штатів, де воно існує. Тож чи можемо ми сподіватися, що тривала агітація на цю тему невдовзі вщухне і що партії, породжені за географічним принципом саме цією проблемою, партії, появи яких так боявся засновник нашої країни, швидко занепадуть і щезнуть? Було б дуже корисно для країни, якби громадські настрої відволіклися від цієї проблеми і зосередилися на якихось інших питаннях — важливіших і практично більш значущих. За весь той час, поки тривала ця агітація, яка не знала спочинку понад двадцять років і яка не принесла нічого корисного жодній людській істоті, вона стала потужним джерелом великих негараздів як для хазяїна, так і для раба, а також для всієї країни. Вона відчужила мешканців сусідніх штатів і зробила їх ворогами, поставивши під загрозу саме існування Союзу. І ця загроза й досі існує. За нашої системи існує один рецепт проти всіх політичних лих — це здоровий глузд та твереза розважливість народу. Час теж є великим майстром залагоджувати розбіжності. Політичні питання, які ще кілька років тому збуджували та розлючували громадську думку, тепер відійшли у минуле, і про них майже забули. Але це питання нашого внутрішньоамериканського рабства є набагато серйознішим за всі інші політичні питання, бо якщо агітація триватиме, то вона зрештою поставить під загрозу особисту безпеку великої частини наших співвітчизників там, де існує інститут рабства. У такому разі жодна форма урядування, хоч якою б прекрасною сама по собі вона була і хоч які б численні матеріальні вигоди вона забезпечувала, не спроможеться компенсувати втрату миру та домашнього спокою довкола родинного олтаря. Тому нехай кожна людина, якій дорог наш Союз, реалізує увесь свій вплив для того, щоб придушити цю агітацію, яка, з огляду на недавнє рішення Конгресу, не має під собою жодних підстав.

Це вже зловісна ознака нашого часу — коли люди стали обчислювати суто матеріальну вартість нашого Союзу. Було представлено обґрунтовані оцінки грошових доходів та місцевих переваг, які дістануться різним штатам та гру-

пам населення внаслідок розпаду Союзу, а також тієї потенційної шкоди, якої такий розпад завдасть іншим штатам та групам населення. Навіть якщо опуститися до рівня цього спрощеного та вузьколобого підходу до такого широкого та непростого питання, то всі подібні розрахунки виявляться хибними. Тут досить буде посилання на одне просте міркування. Тепер на всій території нашої великої країни, що водночас розширює свої кордони, ми користуємося перевагами такої вільної торгівлі, якої іще досі не знав світ. Ця торгівля йде через залізниці та канали, через великі річки та морські протоки, що сполучають Північ та Південь, Схід та Захід нашої Конфедерації. Скасуйте цю торгівлю, зупиніть її вільний поступ географічними межами заздрісних та ворожих штатів — і ви зруйнуєте заможність та прогрес кожного регіону та країни в цілому і поховаєте всіх під однією спільною руїною. Але такі міркування, хоч і важливі самі по собі, поблякнуть і відступлять на задній план, якщо ми замислимося над тими страшними лихами, що їх принесе розчленування нашої Конфедерації — принесе як Півночі, так і, не меншою мірою, Півдню, Сходу не менше, аніж Заходу. Я не буду розписувати ці лиха, тому що зі смиренністю, але й з твердістю вірю в те, що Провидіння, яке надихнуло наших батьків-засновників мудрістю для створення найдосконалішої форми правління та найдосконалішого Союзу в історії людства, не потерпить їхнього зникнення, принаймні допоки наша форма правління не посприє своїм прикладом мирному поширенню громадських та релігійних свобод в усьому світі.

Наступним за важливістю для збереження Конституції та Союзу є обов'язок уберігати уряд від найменшої плями чи навіть підозри в корупції. Громадська моральність є життєвим духом республіки, і історія свідчить, що коли цей дух занепадає та змінюється на жагу грошей, то хоча форма вільного урядування може до певного часу й зберігатися, але сутність зникне назавжди.

Наш нинішній фінансовий стан не має прецедентів в історії. Ще ніколи жодна країна не перебувала в сум'ятті від такого великого надлишку коштів у своїй скарбниці. Це майже неминуче призводить до прийняття марнотратного законодавства. Надлишок сприяє появі химерних та хитромудрих схем витрат і породжує прошарок спекулянтів та шахраїв, чий підприємливість і кмітливість спрямовуються на вигадування та впровадження засобів привласнення державних коштів. Правильно чи безпідставно, але це ставить під сумнів чесність державних службовців, а від цього в очах громадськості страждає репутація усього уряду. І це саме по собі є великим злом.

Природним способом вирішення проблеми надлишку є скерування його зі скарбниці на великі загальнодержавні цілі, і чіткі підстави для цього можна знайти в Конституції. Серед них я можу нагадати такі, як погашення державного боргу, а також здійснювана в розумних межах розбудова військово-морського флоту, який на сьогодні є недостатнім як для захисту вели-

кої кількості наших торгових суден, так і для охорони нашого обширного морського узбережжя.

Немає жодного сумніву в правильності того принципу, що з народу не слід збирати податків більше, аніж того вимагають потреби розумного, ощадливого та ефективного ведення справ в уряді. Щоб цього досягти, довелося вдаватися до змінення тарифів, і це, мені здається, було здійснене таким чином, щоб завдати практично досяжного мінімуму шкоди нашим вітчизняним виробникам, особливо тим, чия продукція важлива для обороноздатності нашої країни. Будь-яка дискримінація якоїсь галузі на догоду привілейованим корпораціям, індивідуумам та зацікавленим колам була б несправедливою по відношенню до решти громади і несумісною з тим духом справедливості та рівності, якого слід триматися, коригуючи фіскальні тарифи.

Але розтрата громадських грошей блякне і відходить на задній план як спокуса до корупції, якщо порівняти з розтринькуванням державних земель.

Жодна країна впродовж свого існування не мала благословення такої багатоті та щедрої спадщини, яку ми маємо у вигляді державних земель. Управляючи цим важливим майном, нам не слід забувати, що хоча, можливо, і було б доречним та мудрим кроком безоплатно надати певні ділянки цієї землі під обробіток та меліорацію, але все ж основна наша політика полягає в максимально можливому збереженні цих земель для фактичних майбутніх поселенців, яким вона продаватиметься за помірними цінами. Таким чином ми не лише якнайкраще посприяємо розвитку та заможності нових штатів і територій, заселивши їх сміливою, незалежною та стійкою породою чесних та запопадливих людей, а й забезпечимо домівки для наших дітей і для дітей наших дітей, а також для тих вигнанців з чужинських берегів, які прагнуть потрапити до нашої країни заради кращої долі і змоги користуватися всіма благами громадянської та релігійної свободи. Такі емігранти чимало зробили для розвитку та добробуту нашої країни. Вони виявили свою вірність як у мирні часи, так і в часи війни. Ставши громадянами, вони, згідно з Конституцією та законами, отримують рівний статус із корінними громадянами, і в цьому статусі їх відтоді й сприйматимуть із належною доброзичливістю та прихильністю.

Федеральна Конституція — це оформлена згода штатів передати Конгресу певні й конкретні повноваження, і питання широкого чи жорстко обмеженого тлумачення цієї згоди тією чи іншою мірою розділяло погляди політичних партій від самого початку. Не вступаючи в дискусію, я вважаю за потрібне на початку функціонування моєї адміністрації заявити, що великий досвід та тривалі спостереження переконали мене в тому, що ідея жорсткої побудови повноважень уряду — це єдина істинна, а також єдина безпечна теорія Конституції. Щоразу в нашій історії, коли Конгрес користувався сумнівними повноваженнями, це неодмінно призводило до сумних та шкідливих наслідків. Якби були час та нагода, то можна було б навести чимало подібних прикладів.

Немає також необхідності державним чиновникам силувати мову Конституції і знаходити в ній те, чого там немає, тому що всі важливі та корисні повноваження, необхідні для успішного ведення справ уряду — як у мирний, так і у воєнний часи — або викладені чіткими та виразними термінами, або чітко і недвозначно впливають зі сказаного.

Глибоко переконаний у правильності цих істин, я, однак, вважаю абсолютно зрозумілим і неспростовним те, що, відповідно до своїх повноважень воєнного часу, Конгрес може виділити гроші на побудову військової дороги, коли це є абсолютно необхідним для захисту якогось штату чи території Союзу від іноземного вторгнення. Згідно з Конституцією, Конгрес має повноваження «оголошувати війну», «мобілізувати і утримувати армію», «будувати та утримувати військово-морський флот», а також скликати ополчення для «відсічі вторгненням». Цими повноваженнями вести війну, щедро наданими Конгресу, підкріплюється обов'язок Сполучених Штатів «захищати кожен із них (штатів) від вторгнення». А тепер скажіть, чи можливо забезпечити такий захист Каліфорнії чи наших Тихоокеанських володінь, не збудувавши через території Сполучених Штатів військової дороги, якою зі штатів на Атлантичному узбережжі можна буде швидко доставляти війська та боєприпаси для відсічі агресії? У випадку війни з морською потугою, набагато сильнішою за нашу, у нас не залишиться іншого маршруту, окрім цієї дороги, бо супротивник негайно перекриє шлях постачання через перешийок Центральної Америки. Неможливо уявити, що Конституція, так недвозначно вимагаючи від Конгресу захищати всі штати, водночас з незрозумілої причини позбавляє їх можливості скористатися єдиним засобом, за допомогою якого і можна буде захистити один із цих штатів. Окрім того, уряд весь час від самого початку свого створення практикував спорудження військових доріг. Було б також незайвим подумати, а чи не згасне та любов до Союзу, яка тепер зігриває наших співгромадян на Тихоокеанському узбережжі, від того, що ми знехтуємо чи відмовимося забезпечити для них, у їхньому далекому та ізольованому краю, єдиний засіб, за допомогою якого військові сили штатів, що знаходяться по цей бік Скелястих гір, могли б потрапити до них якраз вчасно, щоб «захистити від вторгнення»? Поки що я утримаюсь від висловлення думки з приводу найкращого та найощадливішого способу, за допомогою якого уряд зможе допомогти у виконанні цієї великої та необхідної роботи. Гадаю, що більша частина труднощів на цьому шляху, які тепер видаються майже непереборними, значною мірою зникнуть, як тільки буде належним чином визначено найкоротший та найкращий маршрут.

Вважаю також за доречне скористатися нагодою і стисло висловитися стосовно наших прав та обов'язків як члена великої родини націй. У нашому спілкуванні з ними є кілька простих принципів, підтверджених нашим досвідом, від яких ми ніколи не повинні відходити. Ми маємо розвивати мир, тор-

гівлю та дружбу з усіма країнами, і це не лише засіб сприяння нашим матеріальним інтересам; ці принципи відповідають духові християнського милосердя та терпимості до наших ближніх, якою б не була їхня доля. Наша дипломатія має бути прямою та широю і не прагнути ані отримати більше, ані прийняти менше, ніж нам належить. Ми маємо плекати священну повагу до незалежності всіх націй і ніколи не намагатися втручатися у внутрішні справи жодної з них, окрім того випадку, коли це буде абсолютно необхідним з огляду на великий закон самозбереження. Унікати втягнення в альянси завжди було максимую нашої політики ще з часів Вашингтона, і її мудрість ніхто не збирається ставити під сумнів. Коротше кажучи, ми маємо справедливо і в дусі доброзичливості ставитися до всіх країн і навзаєм вимагати від них справедливого ставлення до нас.

Нам додає слави і честі той факт, що коли інші країни розширювали свої володіння мечем, ми жодного разу не надбали території окрім як шляхом купівлі за належну суму або, як це було з Техасом, за виявом волі хоробрих, споріднених із нами та незалежних людей, які твердо вирішили пов'язати свою долю з нашою. Навіть наше надбання від Мексики не робить тут винятку. Не бажаючи вигідно користатися наслідками війни з братньою республікою, ми купили ці володіння згідно з мирною угодою за суму, яка на той час вважалася справедливим еквівалентом. Наша історія забороняє нам придбати в майбутньому території, якщо таке придбання не узгоджується з законами справедливості та честі. Коли ми діятимемо на підставі цього принципу, то жодна з націй не матиме права втручатися чи скаржитися, якщо в ході подій ми ще більше розширимо наші володіння. До цього часу в усіх здобутих нами територіях люди, перебуваючи під захистом американського прапора, користувалися громадянськими та релігійними свободами, рівними та справедливими законами і були задоволені, заможні та щасливі. Їхня торгівля з рештою світу значно зросла, і таким чином кожна комерційна нація внесла велику частку в їхній успішний розвиток.

А тепер я збираюся прийняти присягу, обумовлену Конституцією, смиренно прохаючи благословення Божого Провидіння для нашого великого народу.

АВРААМ ЛІНКОЛЬН

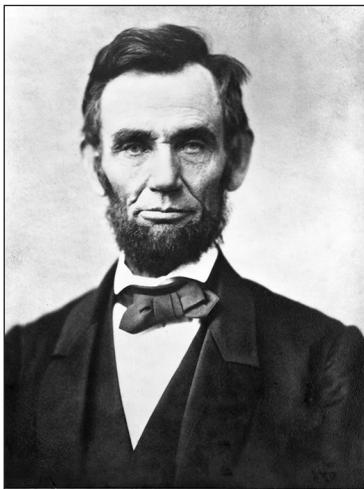
Народився 12 лютого 1809 року, помер 15 квітня 1865 року.

Шістнадцятий Президент США з 4 березня 1861 року по 15 квітня 1865 року.

Член Республіканської партії.

Віце-президентами були: Ганнібал Гамлін (з 1861 по 1865 р.),

Ендрю Джонсон (1865 р.).

Здобувши фах юриста, Авраам Лінкольн почав працювати адвокатом. У 1834 році його було обрано до Законодавчих зборів штату Іллінойс. 1847 року він обирався до палати представників Конгресу США. У 1858 році був кандидатом у сенатори, але програв вибори. Виступив одним з організаторів Республіканської партії і був обраний від неї президентом.

Це послужило сигналом 11 південним штатам для початку процесу відокремлення, та ще до офіційного вступу на президентську посаду А. Лінкольна вони утворили Конфедерацію. В свою чергу А. Лінкольн закликав до примирення, але не зміг запобігти конфлікту. Саме за часів його президентства відбулось найбільше військове

протистояння в історії США — Громадянська війна між Півднем та Північчю (1861—1865 рр.). Вона перетворилась на зіткнення прихильників та супротивників рабства, закінчившись перемогою Федерації, війська якої очолював А. Лінкольн. Після війни він вів політику примирення та реконструкції Півдня. Крім того, оголосив про відміну рабства на території США та підписав «Акт Гомстед», який став вирішальним при розв'язанні аграрного питання. За часів А. Лінкольна було прокладено трансконтинентальну залізницю до узбережжя Тихого океану, була проведена інфраструктурна реформа, створена нова банківська система. Невдовзі після переобрання на другий термін А. Лінкольна було смертельно поранено у театрі прихильником Конфедерації.

Перша інавгураційна промова

4 березня 1861 р.

Співвітчизники — громадяни Сполучених Штатів! Відповідно до традиції, традиції настільки ж старої, як сама форма правління, я з'являюся перед вами, щоб звернутися до вас із короткою промовою і скласти у вашій присутності

присягу «перед вступом на посаду», як того вимагає від президента Конституція Сполучених Штатів.

Сьогодні я не вважаю для себе потрібним обговорювати ті проблеми управління, які не викликають особливого занепокоєння або хвилювання. Судячи з усього, серед жителів південних штатів існують побоювання, що з приходом республіканської адміністрації їхня власність, мирне життя й особиста безпека можуть опинитися під загрозою. Проте для подібних побоювань не було і немає жодних розумних підстав. Насправді, завжди були і є найпереконливіші докази, що свідчать про інакше, і їх легко перевірити. Їх можна знайти майже в усіх опублікованих промовах того, хто зараз виступає перед вами. Наведу лише один вислів, що міститься в одному з моїх виступів, де я заявляю, що не маю жодних намірів прямо або побічно втручатися у функціонування інституту рабства в тих штатах, де воно існує. Я вважаю, що не маю законного права робити це, і я не схильний це робити.

Ті, хто висунув мою кандидатуру і вибрав мене на цей пост, вчинили так із повною свідомістю того, що я зробив цю і багато інших подібних до неї заяв і жодного разу не зрікся їх; більше того, ці люди запропонували мені включити в політичну платформу — причому як закон для самих себе й для мене — зрозумілу й виразну резолюцію, яку я зараз зачитаю: «Постановили, що збереження непорушності прав штатів і особливо права кожного штату встановлювати порядки в своїх внутрішніх інститутах і управляти ними виключно за своїм власним розумінням є надзвичайно важливим для тієї рівноваги сил, від якої залежать досконалість і довговічність нашої політичної структури; і ми засуджуємо незаконне вторгнення збройних сил на землю будь-якого штату або території, хоч би під яким приводом воно було здійснене, як один із найтяжчих злочинів».

Я знов наголошую тепер на цих переконаннях, і, роблячи це, я лише повертаю особливу увагу громадськості до найпереконливішого зі всіх можливих у цій справі доказів того, що власність, порядки й безпека будь-якого регіону жодним чином не зазнаватимуть втручання з боку адміністрації, яка береться до своїх обов'язків, я хочу також додати, що будь-який захист, який можна надати відповідно до Конституції і законів, буде наданий усім штатам, коли його законно зажадають, з будь-якого приводу і з однаковою готовністю, незалежно від того, хто цього захисту прохатиме.

Багато суперечок виникає щодо видачі втеклих слуг або працівників. Стаття, яку я зараз зачитаю, записана в Конституції так само зрозуміло, як і всяка інша:

«Жодна особа, зобов'язана до служби чи роботи в одному зі штатів згідно з його законами, і яка тікає до іншого штату, не може на підставі законів або

постанов останнього бути звільнена від цієї служби або роботи і мусить бути видана на вимогу сторони, для якої така служба чи робота виконується».

Навряд чи можна сумніватися в тому, що автори цього положення створювали його для вимог повернути назад тих, кого ми називаємо втеклими рабами, але намір законодавця — закон. Усі члени Конгресу присягаються дотримуватись Конституції у всіх її частинах, зокрема й цього положення — як і всякого іншого. Отже, пропозиція, щоб раб, чий випадок підпадає під дію цієї статті, «був виданий», дістає одностайне схвалення, сформульоване у вигляді клятви. Тепер, якби законодавці доклали належних зусиль, то хіба вони не змогли б з майже такою ж одностайністю виробити й ухвалити закон, за допомогою якого можна було б надійно захистити цю одностайну клятву?

Є певні розбіжності в думках щодо того, хто має забезпечувати дотримання цієї статті — федеральна влада чи влада штату, але ці розбіжності, звичайно ж, не настільки істотні. Якщо раб має бути виданий, то для нього або кого-небудь іншого навряд чи матиме велике значення, яка влада зробить це. Хай там як — чи слід задовольнитися тим, що твоя клятва залишиться невиконаною через неістотну розбіжність із приводу того, як саме її треба дотримуватися?

Знову ж таки, хіба не слід у будь-який закон з цього питання внести всі відомі в цивілізованій і гуманній юриспруденції гарантії свободи, аби вільна людина у жодному випадку не була видана як раб? І хіба не варто водночас із цим забезпечити законом реалізацію тієї статті Конституції, яка гарантує, що «громадянам кожного штату надаються всі привілеї і пільги громадян інших штатів»?

Сьогодні я виголошую офіційну клятву, не маючи на думці якихось застережень та без наміру тлумачити Конституцію або закони за допомогою якихось надмірно суворих правил; і хоча я тепер не називаю конкретно ті або інші закони Конгресу, які слід запровадити, я наполягаю на тому, що для всіх — і для офіційних, і для приватних осіб — буде набагато безпечніше виконувати і дотримуватися всіх тих законів, які продовжують бути чинними, аніж порушувати будь-який із них, бажаючи знайти собі виправдання в тому, що, за чіємось власним розумінням, вони є антиконституційними.

Сімдесят два роки минуло від дня першої інавгурації президента, що відбулася за нашою Конституцією. Протягом цього періоду п'ятнадцять різних видатних громадян один за одним здійснювали управління органами виконавчої влади. Вони діяли всупереч численним небезпекам і, як правило, з великим успіхом. Та все ж, при всій масштабності прецеденту, тепер я на короткий чотирирітній конституційний термін берусь виконувати те ж саме завдання в украй важкій і незвичайній ситуації. Розкол федерального Союзу, що досі маячив лише як загроза, тепер проявляється як страхітлива спроба здійснити його.

Я вважаю, що з точки зору універсального права і Конституції Союз цих штатів вічний. Вічність, навіть якщо вона не виражена прямо, є на увазі в Основному законі всіх державних форм правління. Можна з упевненістю стверджувати, що жодна система правління як така ніколи не мала в своєму Основному законі положення про припинення власного існування. Продовжуйте виконувати всі чітко виражені положення нашої національної Конституції, і Союз залишатиметься завжди, бо його неможливо знищити інакше, як удавшись до дії, не передбаченої в самому цьому документі.

Знову ж таки, якщо Сполучені Штати є не системою урядування у власному значенні слова, а Союзом штатів, заснованим просто на договорі, чи може він, як договір, бути мирно розірваним меншою кількістю сторін, аніж їх було під час його створення? Одна сторона — учасниця договору може порушити його, тобто розірвати, — але хіба ж скасування його дії не потребує згоди всіх?

Виходячи з цих загальних принципів, ми приходимо до твердження, що з юридичної точки зору Союз вічний, і це підтверджується історією самого Союзу. Союз набагато старший за Конституцію. Його фактичне існування почалося з підписання Статей асоціації в 1774 році. Він зміцнів і продовжував розвиватися з прийняттям Декларації незалежності 1776 року. Подальше зміцнення Союзу, відданість якому всі тодішні тринадцять штатів наочно підтвердили, давши слово вірності й пообіцявши, що він буде вічним, було відображено в Статтях Конфедерації в 1778 році. І, нарешті, в 1787 році однією з цілей розробки і прийняття Конституції було проголошено завдання «утворити досконаліший Союз».

Але якщо руйнування Союзу одним або лише частиною штатів стане можливим згідно з законом, то тоді Союз буде менш досконалим, аніж до прийняття Конституції, тому що буде втрачено життєво важливий елемент вічності.

Звідси випливає, що жоден зі штатів не має права суто за власною ініціативою вийти з Союзу, що рішення і постанови, приймані з цією метою, не мають юридичної сили і акти насильства, здійснені в межах будь-якого штату (або штатів), спрямовані проти Уряду Сполучених Штатів, набувають, залежно від обставин, заколотницького або революційного характеру.

Тому, з огляду на Конституцію та права, я вважаю, що Союз непорушний, і буду в межах моїх можливостей, як того прямо і недвозначно вимагає від мене Конституція, піклуватися про те, аби закони Союзу були сумлінно дотримані в усіх штатах. Я вважаю, що чинити так — це мій обов'язок, і я виконуватиму його, наскільки дозволять обставини, поки мій законний господар, американський народ, не відмовить мені в необхідних засобах або яким-небудь владним чином не накаже мені інше. Я сподіваюся, що це буде розцінено не як загрозу, а всього лише як оголошений намір Союзу захищати і зберігати себе конституційними засобами.

Під час проведення цієї політики немає жодної потреби в кровопролитті або насильстві, і їх не буде, якщо їх не нав'яжуть загальнонаціональним органам влади. Довірені мені повноваження будуть використані для того, щоб контролювати, займати власність і території, що належать уряду, і володіти ними, а також збирати мито й податки, але не виходити за рамки того, що може бути необхідним для виконання цих завдань, що є неприпустимим, так само як і використовувати силу проти народу або в його середовищі — хоч би де це було. Якщо в якому-небудь внутрішньому районі країни ворожість до Сполучених Штатів буде настільки велика й повсюдна, що не дозволить компетентним місцевим громадянам виконувати свої обов'язки на федеральних постах, то в цьому випадку для вирішення виниклої проблеми не буде зроблено жодних спроб нав'язати людям неприйнятних для них осіб зі сторони. Навіть якщо уряд матиме юридично бездоганне право застосувати силу, щоб забезпечити виконання згаданих обов'язків, спроба добитися цього може стати настільки визивною і до того ж майже нездійсненною, що, на мою думку, краще на якийсь час утриматися від створення таких посад.

Пошта, якщо її не відкидають, як і раніше доставлятиметься в усі частини Союзу. Усюди, наскільки це можливо, люди повинні мати те відчуття абсолютної безпеки, яке є найсприятливішим, для того, щоб спокійно мислити і міркувати. Указаний курс послідовно буде втілювано в життя, якщо поточні події і досвід не доведуть доцільності внесення до нього коректив або змін, і кожного разу за такої потреби я оптимально використовуватиму свої повноваження, погоджуючись із обставинами, маючи на увазі і сподіваючись, що таким чином буде мирно врегульовано проблеми, що хвилюють націю, і буде відновлено братську симпатію і стосунки.

Я не стану ані стверджувати, ані заперечувати, що у нас подекуди є люди, які так чи інакше хочуть знищити Союз і радіють будь-якому приводу, аби зробити це. Але якщо вони існують, мені немає потреби звертатися до них. Проте чи можу я не говорити з тими, хто справді любить Союз?

Перш ніж звернутися до такого серйозного питання, як руйнування нашого державного устрою зі всіма його вигодами, пам'ятними подіями і сподіваннями, чи не слід уточнити, навіщо це руйнування потрібне. Чи зважителя ви на такий безрозсудливий вчинок, якщо є всі підстави вважати, що тих чи інших бід, яких ви намагаєтеся уникнути, насправді не існує? Чи ризикнете ви зробити таку жахливу помилку, якщо цілком конкретні біди, до яких ви наближаєтеся, є набагато тяжчими, аніж усі ті біди, від яких ви тікаєте?

Усі публічно заявляють про своє задоволення Союзом за умови дотримання в нім усіх конституційних прав. Чи правда тоді, що кому-небудь відмовили в якому-небудь чітко записаному в Конституції праві? Думаю, що ні. На щастя, людський розум влаштований так, що жодна зі сторін не наважиться на це. Пригадайте, якщо зможете, хоч би один випадок, коли ясно записане

положення Конституції було б знехтуване. Якби більшість просто через свою кількісну перевагу позбавила меншість будь-якого чітко виписаного конституційного права, це могло б з моральної точки зору виправдати революцію, за тієї умови, звичайно, що таке право мало б життєво важливе значення. Але в нашому випадку це не так. Усі життєво важливі права меншин й індивідів настільки певно забезпечені положеннями Конституції, а також її застереженнями, гарантіями і заборонами, що стосовно них ніколи не виникає суперечок. Але в жодному Основному законі неможливо сформулювати положення, за стосовне до якогось конкретного випадку, який може виникнути в практиці управління. Жоден провидець не може передбачити всіх питань майбутнього, і жоден документ розумного обсягу не може вмістити правильні відповіді на всі можливі питання. Хто мусить видавати втеклих рабів — влада федерального центру чи штату? У Конституції не сказано нічого конкретного. Чи може Конгрес заборонити рабство в територіях? У Конституції не сказано з цього приводу нічого визначеного. Чи може Конгрес захищати рабство в територіях? У Конституції не сказано і з цього приводу нічого певного.

Довкола питань такого роду виникають усі наші конституційні суперечки, і ми розділяємося у відношенні до них на більшість та меншість. Якщо меншість не погоджуватиметься, то більшість повинна погодитися або ж уряд має піти у відставку. Іншої альтернативи не існує, бо, залишаючись при владі, уряд солідаризуватиметься з однією або іншою стороною. Якщо меншість у такому разі відщепиться від більшості замість погодитися з нею, то вона створить прецедент, який, у свою чергу, розщепить і погубить її, тому що всяка меншість, що виникне в її власному середовищі, відщеплюватиметься від неї кожного разу, коли більшість відмовиться бути контрольованою такою меншістю. Чому, наприклад, через два або три роки яка завгодно частина нової Конфедерації не зможе довільно відколотися знову, так само, як і частини чинного Союзу мають намір вийти з його складу?

Усі, хто тепер плакає наміри відокремитися, поволі привчаються саме до таких дій.

Чи існує серед штатів, що збираються створити новий Союз, така бездоганна тотожність інтересів, яка породжуватиме лише гармонію і не допустить нового розколу?

Ясно, що центральна ідея прибічників розколу — це, по суті, анархія. Єдиним справжнім сувереном вільного народу є більшість, яка обмежується певними рамками за допомогою конституційних застережень та заборон і завжди легко міняється разом зі зваженими змінами думок і відчуттів народу. Усякий, хто відкидає це, неминуче скочується до анархії або деспотизму. Одностайність неможлива. Правління меншості як перманентний устрій є абсолютно неприпустимим, тому якщо відкинути принцип більшості, то нічого не залишається, окрім анархії або деспотизму в певній формі.

Я не забуваю про займану деяким позицію, згідно з якою конституційні питання треба вирішувати у Верховному суді, і я нітрохи не заперечую, що рішення, які він ухвалює, мають у будь-якому випадку бути обов'язковими для сторін як щодо судового клопотання, так і щодо предмета цього клопотання, і що всім іншим органам влади належить ставитися до них у крайшановливо і враховувати у всіх аналогічних випадках. Звичайно, не виключено, що таке рішення в якій-небудь конкретній справі може виявитися помилковим, проте через те, що потенційні згубні наслідки обмежуватимуться лише цим окремим випадком, а рішення може бути анульоване, так і не ставши прецедентом для інших справ, у нього є всі шанси виявитися меншим злом, аніж ті біди, які породила б інша практика.

У той же час чесний громадянин повинен визнати, що коли політику уряду з життєво важливих питань, котрі зачіпають увесь народ, треба остаточно зміцнити постановами Верховного суду, то, як тільки ці постанови будуть прийняті в звичайному судовому позові між сторонами з особистими позовами, народ перестане бути власним правителем, адже в цих межах він практично передасть свою виконавчу владу до рук цього видатного трибуналу. І в цій думці немає жодних нападок на суд або суддів. Вирішувати справи, що подаються до суду, належним чином — їхній обов'язок, від виконання якого вони не можуть ухилитися; і не вони винні, якщо хтось прагне використовувати їхні рішення в політичних цілях.

Одна частина нашої країни вважає, що рабство — це справа правильна та потрібна і що його слід поширювати, тоді як інша вважає, що це зло і його поширювати не слід. Це єдина суперечка по суті. Статті Конституції про втеклих рабів і закону, спрямованого на припинення зарубіжної работоргівлі, дотримуються, мабуть, так само сумлінно, як і будь-якого іншого закону в суспільстві, де моральні засади людей змушують їх — хоча й небездоганно — підтримувати сам закон. Основна частина народу дотримується безстороннього правового зобов'язання в обох випадках, але деякі порушують і те, й інше. Це становище, на мій погляд, неможливо виправити до кінця, і в обох випадках після розпаду частин воно може стати ще гіршим, аніж раніше. Зарубіжна работоргівля, до теперішнього часу ще не остаточно ліквідована, була б урешті-решт відновлена без будь-яких обмежень в одній частині, тоді як утеклі раби, що їх видають сьогодні лише в окремих випадках, не були б видані іншою частиною взагалі.

Щиро кажучи, ми не можемо розділитися. Ми не можемо відгородити частини нашої країни одну від одної або побудувати між ними непробивну стіну. Чоловік та дружина можуть розлучитися і вийти за межі спілкування та досяжності одне одного, але різні частини нашої країни цього зробити не зможуть. Вони не зможуть відвернутися одна від одної, і відносини між ними, дружні або ворожі, мусять тривати. Чи можна буде тоді після розділення зро-

бити ці відносини вигіднішими або більш задовільними, аніж до нього? То хіба чужоземцям простіше укласти договори, аніж друзям розробляти закони? То хіба легше дотримуватися договорів між чужоземцями, аніж законів серед друзів? Припустімо, ви розпочнете війну, але ви не зможете воювати вічно, і тоді, після того як обидві сторони зазнають тяжких втрат і жодна з них не доб'ється успіху, ви припините бойові дії і перед вами знову постане те ж саме старе питання: на яких умовах будувати відносини?

Ця країна, з усіма її установами, належить тим людям, які її населяють. Кожного разу, коли їх починає дратувати чинний уряд, вони можуть скористатися своїм конституційним правом внести поправки до його діяльності або своїм революційним правом розігнати або повалити його. Я не можу не зважати на той факт, що багато гідних і патріотично налаштованих громадян хочуть, щоб у національну Конституцію були внесені поправки. Не даючи жодних рекомендацій щодо поправок, я водночас вважаю за потрібне сказати, що цілком визнаю законні повноваження людей щодо всієї сукупності даної проблематики, які вони можуть здійснити будь-яким способом, безпосередньо зазначеним у цьому документі.

І за нинішніх обставин мені слід не протидіяти, а сприяти тому, щоби люди могли користуватися справедливо наданою їм можливістю впливати на хід подій у цій справі. Наважуся додати, що я б віддав перевагу погоджувальному методу, тому що в цьому випадку поправки можуть виходити безпосередньо від самого народу, на відміну від того, коли йому дозволяється лише приймати або відкидати чийсь пропозиції, які не були вироблені спеціально для вирішення даного питання і які можуть не відповідати його бажанню схвалити або відкинути їх. Наскільки мені відомо, через Конгрес пройшла запропонована до Конституції поправка — яку, проте, я ще не бачив, — що має на своїй меті не допускати жодного втручання федерального уряду в діяльність внутрішніх інститутів штатів, включаючи інститут осіб, що перебувають на офіційній службі. Щоб уникнути неправильного тлумачення того, що я сказав, я відступаю від свого наміру не говорити про конкретні поправки лише для того, щоб зазначити, що в застосуванні цього положення до конституційного закону, про який ідеться в цьому випадку, я не заперечую проти надання йому недвозначного і необоротного характеру.

Президент США отримує всі свої повноваження від народу, і в жодному з них йому не доручалося ставити умови роз'єднання штатів. Народ сам може зробити це, якщо, звичайно, прийде до такого рішення, але президент як такий до цього не має жодного відношення. Його обов'язок — керувати дійсною системою управління в тому вигляді, в якому вона дісталася йому, і передати її неослабленою своєму наступникові.

Чом би нам не зберігати терплячу віру в кінцеву справедливість народно-го рішення? Чи є в світі надія краща або хоча б сумірна з цією? В умовах

нинішніх розбіжностей хіба ж не вірить кожна зі сторін у свою правоту? Якщо Всемогутній Правитель Народів з Його вічною істиною і справедливістю буде на вашому боці на Півночі або на вашому боці на Півдні, ця істина і ця справедливість, звичайно ж, запанують завдяки рішенню цього великого суду американського народу.

У рамках системи правління, за якої ми живемо, цей самий народ, проявляючи мудрість, надав своїм державним чиновникам дуже малі повноваження для лиходійства і настільки ж мудро передбачив повернення цих малих повноважень у власні руки через дуже короткі проміжки часу. І доки народ зберігатиме свою гідність і пильність, жодна адміністрація, попри всю її порочність або глупоту, не зможе заподіяти дуже серйозної шкоди системі правління за короткий чотирилітній термін.

Мої співвітчизники, кожен і всі разом, спокійно й ґрунтовно обдумайте всі сторони цієї проблеми! Ми не втратимо нічого цінного, якщо не квапитимемося. Якщо є мета, що спонукає кого-небудь з вас до необачних дій, до того, щоб у гарячому поспіху зробити вчинок, на який ви ніколи не пішли б навмисне, то ця мета залишиться нездійсненою, якщо ви не квапитиметеся, але добрій меті не може зашкодити неквапливе обдумування. При всьому вашому незадоволенні нинішнім становищем у вас і досі є стара, але як і раніше сильна Конституція, а з дразливих питань — закони, створені вами в її рамках; до того ж у новій адміністрації не буде ані повноважень, ані бажання негайно міняти який-небудь з них. Навіть якщо припустити, що ви з вашим незадоволенням стоїте в цій суперечці на стороні істини, то все одно для поспішних дій немає жодної поважної причини. Інтелект, патріотизм, християнство і тверда віра в Нього, який ніколи не залишав цю благословенну землю, як і раніше в змозі щонайкраще улагодити всі наші сьгоднішні труднощі.

У ваших руках, мої невдоволені співвітчизники, а не в моїх, знаходиться найважливіша проблема Громадянської війни. Уряд не збирається нападати на вас. Ви не матимете конфлікту, якщо не нападете самі. Ви не зв'язані жодною карбованою на небесах клятвою знищити дійсну систему правління, натомість я буду зобов'язаний найурочистішою клятвою «підтримувати, охороняти і захищати» її.

Мені дуже не хочеться завершувати на цій ноті. Ми не вороги, а друзі. Ми не маємо бути ворогами. Хоча пристрасті, можливо, і ослабили узи нашої прихильності, вони не повинні розривати їх. Таємні струни пам'яті, що протягнулися від кожного поля битви й могили патріота до кожного живого серця і домівки через усю нашу широку країну, таки зазвучать єдиним хором Союзу, коли до них знову доторкнуться кращі ангели нашого ества, і це неодмінно станеться.

Друга інавгураційна промова

4 березня 1865 р.

Співвітчизники!

Під час моєї другої появи для принесення президентської присяги існує менше підстав для розлогої промови, аніж першого разу. Тоді досить детальний виклад майбутнього курсу видавався доречним та підходящим. А тепер, коли збігло чотири роки, під час яких публічні декларації виголошувалися постійно на кожному етапі та кожній фазі великого протистояння, яке і досі поглинає увагу та ресурси всієї нації, мало є нового, вартого розмови. Досягнення наших збройних сил, від яких головню залежить усе інше, добре відомі як громаді, так і мені; ці досягнення, хочеться вірити, досить задовільні та обнадійливі для всіх. Тож покладаймося на майбутнє і не будемо нічого загадувати наперед.

Під час аналогічної події чотири роки тому всі думки були з тривогою спрямовані на загрозу громадянської війни. Усі її боялися і всі прагнули її відвернути. У той час, коли перша інавгураційна промова виголошувалася з цього самого місця, промова, цілковито присвячена тому, щоб порятувати Союз, не вдаючись до війни, в цьому місті вже похапливо діяли екстрені посланці, які намагалися зруйнувати наш Союз, теж не вдаючись до війни, прагнучи розпустити його та закріпити наслідки розподілу шляхом переговорів. Обидві сторони рішуче виступали проти війни, але одна з них воліла радше воювати, аніж зберегти життя нації, а друга воліла погодитися на війну, але не допустити зникнення країни. І війна розпочалася.

Одну восьму всього населення складали чорношкірі раби, не поширені рівномірно по всьому Союзу, а зосереджені головню в південній частині. Ці раби являли собою об'єкт специфічного і потужного інтересу землевласників. Усі знали, що цей інтерес і став основною причиною війни. Посилення, увічнення та поширення цього інтересу було метою, заради якої заколотники ладні були навіть роздерти Союз війною, у той час як уряд заявляв лише про своє право обмежити цей інтерес певною територією. Жодна зі сторін не очікувала, що війна набуде такого розмаху і тривалості, як тепер. Жодна зі сторін не припускала, що причина конфлікту може зникнути ще до припинення конфлікту або разом із його припиненням. Кожна сторона шукала легкої перемоги з результатом менш фундаментальним та приголомшливим. Обидві користувалися тією ж самою Біблією і вірили в того ж самого Бога, і кожна сподівалась на Його допомогу у своїй боротьбі. Дивно, що люди взагалі можуть просити Божої помочі, щоб вирвати тяжко зароблений шматок хліба з рота іншої людини, але не судімо, і не будемо суджені. Молитви кожної зі сторін не могли справдитися. Вони і не справдилися, принаймні повністю.

У Всемогутнього — свій задум. «Горе світові від спокус. Воно й треба, щоб прийшли спокуси, однак горе тій людині, через яку спокуси приходять!» Якщо припустити, що рабство в Америці є однією з тих спокус, яка, з Божої волі, мала прийти, але яку по закінченні призначеного часу Він тепер бажає усунути, і що Він насилає на Північ та Південь цю страшну війну як горе для тих, через кого ця спокуса прийшла, то чи слід нам вбачати в цьому якийсь відхід від тих божественних атрибутів, які вірні живому Богові завжди йому приписують? Ми з надією сподіваємося та палко молимося, щоб ця тяжка кара війни невдовзі минулась. Однак коли Богові вгодно, щоб вона тривала, аж поки багатство, накопичене невольниками за двісті п'ятдесят років неоплаченого труда, щезне і поки кожна краплина крові, вибита батогом, буде відплачена іншою краплиною, вирубаною мечем — як було сказано три тисячі років тому, — то все одно мусимо сказати, що «кари Господні є цілковито праведними та справедливими».

Не маючи злоби ні до кого, з милосердям до всіх, з непохитною вірою в добро, як Господь вчить нас його бачити, докладаймо зусиль, щоб закінчити розпочату роботу, перев'язати рани нації, турбуймося про тих, на кого впав тягар битви, про їхніх вдів та їхніх сиріт, зробімо все, щоб здобути і виплекати справедливий і тривалий мир як серед нас, так і з усіма іншими країнами.

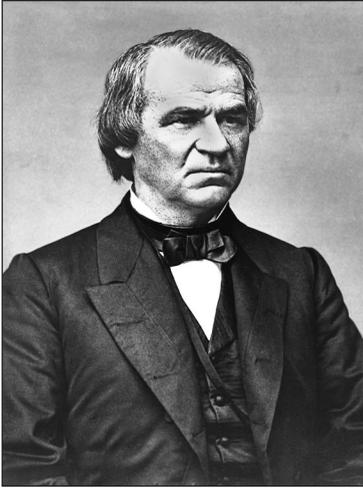
Ендрю Джонсон

Народився 29 грудня 1808 року, помер 31 липня 1875 року.

Сімнадцятий Президент США з 15 квітня 1865 року по 4 березня 1869 року.

Член Демократичної партії (до 1864 року та після 1869 року).

Під час його президентства посада віце-президента була вакантною.

З 1833 року Ендрю Джонсон був членом Законодавчих зборів штату Теннесі. З 1843 по 1853 рік — членом Конгресу, а з 1853 по 1857 рік — губернатором штату Теннесі, а потім — сенатором. У 1861 році на початку Громадянської війни Джонсон став єдиним південним сенатором, що залишився на своєму посту і стояв за недоторканність Союзу. На початку воєнних дій він повернувся на батьківщину і весною 1862 року був призначений військовим губернатором Теннесі в чині бригадного генерала. Обраний 1864 року віце-президентом США, він вступив на цю посаду 4 березня 1865 року.

Після загибелі президента А. Лінкольна у 1865 році

Е. Джонсон став Президентом США. Найбільш визначною подією під час його каденції вважають купівлю Аляски у Російської імперії у 1867 році, хоча сучасники значно недооцінювали цей крок Джонсона. Він залишається одним з двох Президентів США, разом з Біллом Клінтоном, проти яких сенат розглядав справу про імпічмент, але для звинувачувального вироку проти Джонсона не вистачило голосів.

Віце-президент Ендрю Джонсон прийняв посадову присягу 15 квітня 1865 р. від голови Верховного суду, судді Соломона Чейза у своєму номері в Керквуд Хаус в той день, коли помер президент Лінкольн. Він пробув на посаді лише один термін і не мав змоги виголосити інавгураційну промову.

УЛІСС ГРАНТ

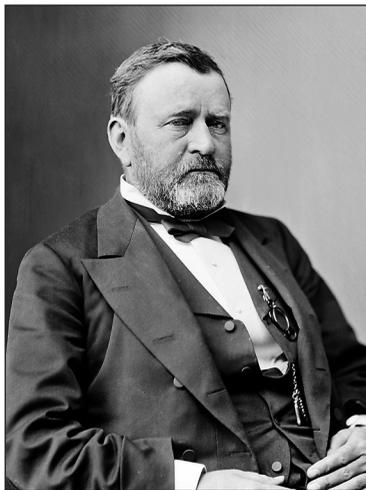
Народився 27 квітня 1822 року, помер 23 липня 1885 року.

Вісімнадцятий Президент США з 4 березня 1869 року по 4 березня 1877 року.

Член Республіканської партії.

Віце-президенти: Шайлер Колфакс (з 1869 по 1873 р.),

Генрі Вілсон (з 1873 по 1875 р.). З 1875 по 1877 р. посада віце-президента була вакантною.

Отримавши у 1843 році військово освіту, Улісс Грант брав участь у багатьох воєнних діях. У роки Громадянської війни був полководцем військ Півночі, отримав кілька визначних перемог, після чого став національним героєм країни. У квітні 1865 року після цілого ряду наполегливих битв Грант примусив командуючого південними військами генерала Лі здатися зі всією армією і цим поклав край війні. Потім йому було надано особливий титул — «генерал армії». У 1867 році він тимчасово обіймав посаду військового міністра. Широка популярність У. Гранта спонукала республіканців висунути його кандидатуру на президентських виборах, де він отримав перемогу. Головним завданням внутрішньої

політики у цей період його президентства було встановлення нормальних стосунків з Півднем; у сфері міжнародної політики на першому плані стояли дипломатичні переговори з «алабамського питання». У 1872 році У. Грант знов був обраний президентом. Другий період його президентства ознаменувався сильним внутрішнім розбратом серед Республіканської партії і навіть розкриттям значних корупційних справ республіканської адміністрації. Незважаючи на наміри однодумців запропонувати йому втретє балотуватися на посаду президента, він відмовився від цієї пропозиції.

Перша інавгураційна промова

4 березня 1869 р.

Громадяни Сполучених Штатів!

Обраний вашими голосами на посаду Президента Сполучених Штатів, я, у відповідності до Конституції нашої країни, прийняв присягу згідно з її вимогами. Я прийняв цю присягу без задніх думок та з рішимістю зробити най-

ліпшим чином те, що від мене вимагається. Відчуваючи велику відповідальність, я, однак, приймаю її без побоювань. Я не надто прагнув потрапити на цей пост, тому приступаю до виконання пов'язаних з ним обов'язків вільний від будь-яких обмежень. І, виконуючи їх, я робитиму це свідомо і з рішимістю здійснити все, що в моїх силах, для задоволення потреб народу.

З усіх питань, що хвилюють громадську думку, я завжди висловлюватиму свої погляди Конгресу і, згідно зі своїми переконаннями, спонукатиму його до дії; а коли вважатиму за потрібне — користуватимуся конституційним привілеєм накладати вето і перешкоджати здійсненню заходів, з якими я не згоден; але всі прийняті закони будуть належним чином упроваджуватися, незалежно від того, схвалюю я їх чи ні.

З усіх питань я рекомендуюватиму свої політичні заходи, але жоден з них не буде нав'язуватися всупереч волі народу. Закони мають керувати всіма однаково — як тими, хто з ними не згоден, так і тими, хто їх підтримує. Я не знаю ефективнішого способу анулювати поганий або шкідливий закон, окрім як забезпечити його суворе виконання.

Країна щойно пережила великий бунт, і в подальші чотири роки доведеться вирішувати питання, з якими не доводилося мати справу жодній з попередніх адміністрацій. До їх вирішення слід підходити спокійно, без упередженості, ненависті та кланової пихатості, пам'ятаючи, що найбільшим благом для найбільшого числа людей є та мета, яку треба досягнути.

Такий підхід вимагатиме безпеки особистості, майна та вільного висловлювання релігійних та політичних переконань у будь-якій частині нашої спільної країни, без оглядки на місцеві забобони. До впровадження всіх необхідних для цього законів я докладу всіх зусиль.

Зберігши для себе і для своїх нащадків наш Союз, ми прийняли на себе великі боргові зобов'язання. Їх виплата, як основної суми, так і процентів, а також повернення до обігу металевих грошей мусить бути забезпечена, як тільки це можна буде здійснити без завдання матеріальної шкоди всьому класові боржників та країні в цілому. Для захисту національної честі кожен долар державного боргу має бути сплачений золотом, якщо контрактом чітко не передбачено іншого способу. Я хочу, щоб усі зрозуміли: той, хто відмовиться від сплати хоча б фартингу нашого державного боргу, втратить довіру суспільства і можливість обіймати державні посади; ми зробимо все необхідне, щоб посилити довіру, яка має бути найвищою в світі, бо в кінцевому підсумку це дозволить нам замінити грошовий борг облігаціями з процентами, меншими за ті, які ми зараз сплачуємо. До цього слід додати іще ретельне збирання державних доходів, сувору підзвітність перед казною за кожен зібраний долар і максимально досягне на практиці скорочення витрат кожним урядовим департаментом.

Якщо порівняти теперішню платоспроможність нашої країни, в якій десять штатів скніють у злиднях внаслідок пережитої війни, але які, я переконаний, невдовзі піднімуться до більшої заможності, аніж будь-коли, з її платоспроможністю двадцять п'ять років тому, а потім вирахувати приблизну платоспроможність через двадцять п'ять років від сьогодні, то хто сумніватиметься, що тоді ми будемо спроможні сплачувати кожен долар з більшою легкістю, аніж зараз платимо за непотрібні предмети розкоші. Схоже на те, що Провидіння подарувало нам сейф з дорогоцінними металами, схований в диких горах далекого Заходу, і ми зараз майструємо ключ, щоб цей сейф відкрити і використати його вміст для вирішення нагальних проблем, що стоять перед нами.

Зрештою, можливо, доведеться забезпечувати необхідні засоби, щоб добратися до тих багатств, і, можливо, уряду доведеться надавати свою підтримку для забезпечення такого доступу; але це має статися лише тоді, коли долар, який треба сплачувати згідно з фінансовими зобов'язаннями, забезпечить такий самий долар, яким ми користуємося зараз — і не раніше. Поки питання повернення до обігу металевих грошей не вирішене і перебуває в непевності, розважливий бізнесмен з великою обережністю приймає на себе боргові зобов'язання на майбутнє. І наша країна теж мусить слідувати цьому правилу. Завмерлу торгівлю треба оживити і дати поступальний поштовх усім галузям промисловості.

Молоді люди нашої країни — ті, хто за своїм віком стануть через двадцять п'ять років керівниками, — мають особливу зацікавленість у збереженні національної честі. Нехай лишень на мить замисляться: яким же великим буде вплив нашої країни на Землі, якщо вони збережуть вірність самим собі, і ця мить вселить у них почуття національної гордості. Ця загальна думка мусить поглинути всі розбіжності — географічні, політичні та релігійні. Як саме сплачуватиметься державний борг і коли відбудеться повернення до металевих грошей — є менш важливим, аніж прийняття узгодженого плану. Рішимість до спільної узгодженої роботи коштує більше, аніж невпорядковані та розрізнені поради стосовно методів виконання цієї роботи. Наразі законодавство стосовно цього питання не є необхідним або навіть бажаним, але воно стане таким, коли громадянське право буде повніше відновлене в усіх регіонах країни, а торгівля знову потече своїми звичними каналами.

Я вимагатиму ефективного впровадження всіх законів, збору всіх належних державних доходів і забезпечуватиму їх ретельне обрахування та ощадливе витрачання. Я зроблю все від мене залежне, щоб призначати на державні посади лише тих людей, які втілюватимуть цей задум.

Що стосується закордонної політики, то я будуватиму з усіма країнами стосунки так само, як справедливий та рівноправний закон вимагає від індивідів будувати стосунки одне з одним. Я захищатиму законслухняних

громадян корінного чи іноземного походження скрізь, де їхні права будуть під загрозою, і скрізь, де майорить наш прапор. Я поважатиму права інших країн і вимагатиму від них поваги до нас. Якщо ж інші відійдуть від цього правила в своїх стосунках з нами, то ми будемо змушені слідувати їхньому прецеденту.

Належне ставлення до аборигенного населення цієї землі — індіанців, є питанням, що заслуговує на докладне вивчення. Я підтримаю будь-яку політику, яка сприятиме залученню їх до цивілізації з остаточною перспективою набуття громадянства.

Питання права голосу — це питання, яке неодмінно хвилюватиме громадськість доти, поки частку громадян країни позбавлятимуть її привілеїв у будь-якому із штатів. Я вважаю вкрай бажаним, щоб ця проблема була вирішена зараз, і сподіваюся, що здійснити це можна буде через ратифікацію п'ятнадцятої поправки до Конституції.

На завершення я прошу виявляти терплячу поблажливість одне до одного і закликаю кожного громадянина докласти рішучих зусиль і зробити свій внесок у консолідацію нашого прекрасного Союзу; я закликаю всю країну молитися Всемогутньому Богу заради досягнення цієї мети.

Друга інавгураційна промова

4 березня 1873 р.

Співгромадяни!

Провідіння вдруге покликала мене виконувати обов'язки президента нашої великої нації. У минулому я докладав зусиль для підтримання законності і, наскільки мені дозволяли повноваження, діяв в інтересах усього народу. І в майбутньому мої зусилля також будуть скеровані в тому ж напрямку, і ці зусилля, хотілося б вірити, будуть тепер підкріплені моїм чотирирічним досвідом перебування на президентській посаді.

Коли починався мій перший президентський термін, країна ще не встигла відбудуватися після наслідків великого внутрішнього конфлікту, а трьом з колишніх штатів Союзу ще не повернули колишнього федерального статусу.

Я вважав за доречне і мудре не піднімати нових питань, поки існував тодішній стан справ. Тому останні чотири роки — наскільки я був здатен контролювати події — були присвячені діяльності, спрямованій на відновлення злагоди, громадської довіри, торгівлі та всіх інших видів діяльності, котрі сприяють миру і прогресу. Я твердо переконаний у тому, що цивілізований світ розвивається у напрямку республіканізму, тобто урядування народу через обраних ним представників, і що історичне призначення нашої республіки — бути провідною зіркою для всіх інших країн.

У нашій республіці ми утримуємо армію меншу, аніж у будь-якій із європейських країн, а наш військово-морський флот поступається флотам принаймні п'ятьох із них. Не буде на нашому континенті такого розширення території, яке вимагатиме збільшення цієї військової сили, навпаки — таке розширення радше дасть змогу зменшити її.

Разом із загальним прогресом змінюється і теорія урядування. Тепер, коли телеграф уможливив передачу думок на відстань, а всі регіони країни стали досяжними для уряду завдяки енергії пару, сполучення між найвіддаленішими куточками нашої країни легше, аніж сполучення між початковими тринадцятьма штатами, які були на світанку нашого національного існування.

Наслідком недавньої Громадянської війни стало звільнення раба і перетворення його на громадянина. Але він іще не має тих громадянських прав, які має нести з собою громадянство. Це неправильно, і це становище слід виправити. І я залишаюся відданим такому виправленню і сприятиму йому в рамках своїх повноважень президента.

Соціальна рівноправність не має бути предметом законодавчого врегулювання, і я не буду вимагати якихось дій, спрямованих на покращення соціального статусу чорношкірого чоловіка, окрім тих, які забезпечать йому справедливий шанс розвивати свої корисні здібності, дадуть йому змогу навчатися в школі і вселять у нього впевненість у тому, що в разі зміни місця проживання ставлення до нього та його платня залежатиме тільки від його поведінки.

На щастя, ті штати, що недавно воювали з Центральним урядом, уже відбудовано та відновлено, і президентський контроль, який над ними здійснюється, нічим не відрізняється від контролю, здійснюваного за цих умов над рештою штатів.

У перший рік минулої адміністрації виникла пропозиція надати Санто-Домінго статус території Сполучених Штатів. Це не було моєю ініціативою, це була пропозиція мешканців Санто-Домінго, до якої я поставився схвально. Я вважаю тепер, як уважав і тоді, що в найкращих інтересах нашої країни, народу Санто-Домінго та всіх зацікавлених є позитивна відповідь на цю пропозицію. Однак вона була відкинута в конституційному порядку, і цю тему більше не піднімав.

У майбутньому, поки я обійматиму цю посаду, питання приєднання території мусить мати підтримку народу, щоб я міг рекомендувати ту чи іншу пропозицію щодо позитивного розгляду цього питання. У цьому відношенні мушу зазначити, що я не поділяю побоювань тих, хто вважає, що урядування ослабне або взагалі зруйнується через розширення території. Комерція, освіта і швидка передача думок та матеріалів на відстань завдяки телеграфу та паровим машинам сильно все це змінили. Мені радше здається, що Великий Творець готує наш світ, щоб той у слушний час міг стати єдиною

нацією, яка говоритиме однією мовою, а потреба в арміях та військово-морських флотах відпаде.

У майбутньому мої зусилля будуть спрямовані на відновлення доброзичливих стосунків між різними регіонами нашої спільної країни; на відновлення нашої валюти і набуття нею фіксованої вартості відносно світового стандарту ціни — золота і, якщо можливо, на зрівняння з ним; на спорудження недорогих транзитних шляхів в усій нашій країні, щоб продукція всіх виробників могла знайти свій ринок і приносила їм гарні прибутки; мої зусилля будуть спрямовані на підтримання добрих стосунків з усіма нашими сусідами та далекими країнами; на відновлення нашої торгівлі та нашої частки в морських перевезеннях товарів; на розвиток таких промислових підприємств, які компенсуватимуть вартість нашого імпорту, як єдиний надійний метод повернення до обігу золотих та срібних монет і його подальшого підтримання; на покращення умов праці та підвищення її статусу; і — в плані гуманізму — на забезпечення сприятливого впливу освіти та цивілізації на аборигенне населення нашої країни. Тут існують два шляхи: або цей, або війна на знищення. Війна на знищення, яку ведуть люди, що переслідують комерційні та промислові інтереси, коштує дорого навіть тоді, коли вона ведеться проти найслабшого народу, вона деморалізує і робить людей грішними та аморальними. Перевага нашої сили та здобутки цивілізації мають налаштувати нас до індіанця поблажливо. Слід зважати на все зло, заподіяне йому, і змістити баланс на користь індіанця шляхом належної компенсації. Слід узяти до уваги моральну сторону цієї проблеми і запитати себе, чи можна зробити індіанця корисним та продуктивним членом нашого суспільства через належну освіту та правильне поводження з ним? Якщо працювати над цим зі щирим бажанням, то нас шануватимуть у цивілізованому світі, а наше сумління буде спокійним завдяки тому, що ми намагатимемося допомагати індіанцю.

Усього цього не досягти зусиллями лише однієї людини, але зусилля в цьому напрямку отримають моє сприяння, і я рекомендуватиму Конгресу такі заходи, які, на мою думку, найліпше прислужаться реалізації цих зусиль. Я прошу вашої підтримки та заохочення.

Моїм щирим бажанням було і є викоринити зловживання, які набули поширення в нашій державній службі. Для забезпечення цієї реформи були вироблені та випробувані правила, що регулюють способи призначення на посаду та підвищення по службі. У міру свого розуміння я продовжуватиму докладати зусиль для такого реформування. Дух прийнятих правил буде збережено.

Я висловлюю перед цим зібранням, яке представляє кожен прошарок нашого суспільства, велику вдячність моїм співвітчизникам за те, що вони показали мені велику честь і знову довірили мені найвищий пост, і підтверджую покладений на мене обов'язок робити для них усе належне в межах моїх пов-

новажень. Я обіцяю це, з великим нетерпінням очікуючи того дня, коли звільнюся від відповідальності та обов'язків, тягар яких інколи буває просто нестерпним і від яких я майже не мав перепочинку від часу того вирішального за своїми наслідками обстрілу форту Самтер у квітні 1861 року і до сьогоднішнього дня. Тоді я запропонував свої послуги — і їх було прийнято — при першому ж заклику до мобілізації військ, що став результатом захоплення форту.

Я не просив ані посади, ані високого становища, я не мав ніякого впливу і ніяких впливових знайомих, але я був сповнений рішучості взяти участь у боротьбі, яка загрожувала самому існуванню нашої нації. Я виконував свої обов'язки, не просячи підвищення по службі чи у званні і не маючи почуття помсти ні до якоїсь групи населення, ні до якогось окремого індивіда.

Незважаючи на це, впродовж усієї війни, а також від часу висунення моєї кандидатури на президентську посаду і аж до завершення недавньої президентської кампанії, я був об'єктом образ та наклепів, яких, мабуть, іще не знала наша історія, однак які, мені здається, я зможу ігнорувати завдяки вашому вердикту, який я з вдячністю приймаю як доказ вашої підтримки і моєї правоти.

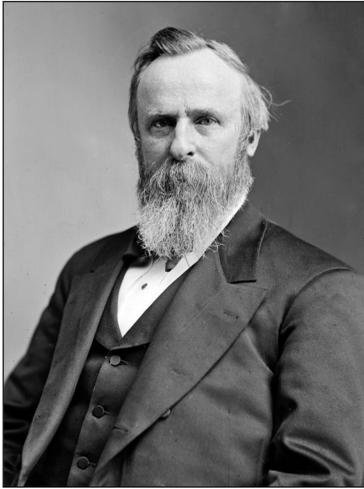
РЕЗЕРФОРД ХЕЙЗ

Народився 4 жовтня 1822 року, помер 17 січня 1893 року.

Дев'ятнадцятий Президент США з 4 березня 1877 року по 4 березня 1881 року.

Член Республіканської партії.

Віце-президентом був Уїльям Уїлер.

Резерфорд Хейз займався адвокатурою, а після початку Громадянської війни волонтером пішов на фронт і незабаром досяг чину бригадного генерала. Після закінчення війни входив до Конгресу США і протягом трьох термінів був губернатором штату Огайо.

Р. Хейз обійняв президентську посаду внаслідок суперечливих виборів. Вони проводились не за правилами через шахрайство та залякування, що чинилось з обох сторін. Для мирного вирішення результатів виборів обидві палати представників організували двопартійну Електоральну комісію для дослідження і визначення переможця, після чого Конгрес США визнав перемогу Хейза.

Під час президентства Р. Хейз висунув своєю

політичною програмою остаточне примирення між північними і південними штатами і викоренення підкупу в адміністрації. Був одним з ініціаторів побудови Панамського каналу.

Інавгураційна промова

5 березня 1877 р.

Співгромадяни!

Ми зібралися тут, щоб повторити ту публічну церемонію, яку започаткував Вашингтон, проводили всі мої попередники і яка перетворилася на освячену часом традицію, що відзначає початок нового терміну перебування на президентській посаді. Покликаний виконувати обов'язки цієї високої посади, я хочу, відповідно до традиції, викласти деякі керівні і важливі принципи з питань, що тепер перебувають у центрі громадської уваги. Я не збираюся конкретно й остаточно викладати принципи діяльності адміністрації та заходи, яких вона буде вживати, а натомість скажу про мотиви, які мають спонукати нас і запропонувати деякі важливі цілі, що їх ми маємо досягти

відповідно до можливостей наших інститутів та які є важливими для добробуту нашої країни.

На початку дискусій, що передували недавній президентській виборчій кампанії, мені здавалося доречним повністю викласти мої думки та почуття щодо деяких важливих питань, котрі тоді, як здавалося, вимагали ретельного розгляду нашою країною. Наслідуючи приклад та частково користуючись лексиконом одного зі своїх попередників, я хочу тепер, коли кожен мотив для неправильного розуміння щезнув, повторити сказане перед виборами, вірячи, що мої співвітчизники милосердно сприймуть мою промову і зрозуміють її, і відчують упевненість: переконання, висловлені в моїй згоді на висунення на посаду президента, будуть стандартом моєї поведінки на шляху переді мною, коли я вже візьму на себе серйозне та важке завдання втілення цих переконань у практичній діяльності уряду тією мірою, як це дозволяють Конституція та закон щодо голови держави.

Перманентне умиротворення нашої країни на таких принципах і такими засобами, які повно і цілковито забезпечать можливість вільно користуватися всіма їхніми конституційними правами, тепер є тим питанням нашого громадського життя, яке всі вдумливі та патріотичні громадяни вважають надзвичайно важливим.

Численні наслідки гігантського перевороту, якого нещодавно зазнали південні штати, і досі залишаються. Ті величезні вигоди, які неодмінно, рано чи пізно, прийдуть слідком, щире та великодушне прийняття легітимних результатів цього перевороту ще не стали фактами реальності. Важкі та неоднозначні питання очікують нас на порозі цієї теми. Люди в тих штатах і досі живуть у злиднених умовах, і неоціненні блага мудрого, чесного та мирного самоврядування проявилися ще далеко не повністю. Які б розбіжності не існували щодо причини нинішнього стану речей, незаперечним є той факт, що розвиток подій спричинився до настання такого моменту, коли демократичне самоврядування стало нагальною потребою всіх зацікавлених — як громад, так і окремих громадян тих штатів. Однак не слід забувати, що лише місцевий уряд, який визнає і зберігає недоторканими права всіх громадян, є справжнім самоврядним демократичним урядом.

Зважаючи на дві різко відмінні раси, чиї специфічні стосунки накликали на нас гідні жалю ускладнення та досадні недоречності, які існують у тих штатах, це має бути уряд, який оберігатиме інтереси обох рас ретельно та на рівноправній основі. Це має бути уряд, який підкоряється Конституції та законам — загальнонаціональним та законам самих штатів, — приймаючи Конституцію в цілому.

Лише на цьому надійному та солідному фундаменті можна звести споруду добродійних і корисних місцевих урядів, і не інакше. За умови сприяння такому слідуванню духу та букві Конституції і зважаючи на все те, що впливає

з такого дотримання, всі так звані партійні інтереси втраять свою позитивну важливість, а партійна політика, може, навіть зблякне та втратить свою значущість. Питання, яке ми маємо розглядати, — конкретний добробут цих штатів нашого Союзу — є питанням наявності уряду чи його відсутності; соціального порядку та всіх мирних занять і того щастя, яке з ним пов'язане, або ж повернення до варварства. Це питання, в якому глибоко зацікавлений кожен громадянин нашої країни і супроти якого ми мусимо бути не представниками партій — республіканської чи демократичної, — а співгромадянами та співвітчизниками, яким дорогі спільні інтереси країни та гуманізм.

Радикальна та всеохопна революція всієї системи труда у великій частині нашої країни і перехід чотирьох мільйонів людей зі стану рабства до стану громадянства на рівних засадах з їхніми колишніми господарями не могла відбутися, не призвівши до серйозних проблем, які мають вирішувати звільнена раса, її колишні хазяї та Центральний уряд, який був автором акта про звільнення. Те, що це був мудрий, справедливий та далекоглядний акт, який ніс добро усім зацікавленим сторонам, визнають не у всій країні. Але у всій країні погоджуються з тим, що на урядові лежить моральний обов'язок скористатися своїми конституційними повноваженнями та впливом, щоб реально забезпечити права людей, яких він звільнив, а також захистити їх у користуванні цими правами, коли ці права порушуються або зазнають наскоків.

Негаразди, від яких потерпають південні штати, можна усунути або виправити об'єднаними та злагодженими зусиллями обох рас, спонуканих мотивами обопільної симпатії та поваги; готуючись зайняти високий пост і збираючись рішуче захищати права кожного всіма конституційними засобами, що є в розпорядженні президента, я щиро прагну використати будь-який легітимний спосіб впливу, щоб сприяти чесному та ефективному демократичному самоврядуванню як реальному ресурсу тих штатів у справі забезпечення щастя й добробуту їхніх громадян. У своїх діях заради досягнення цієї мети я проситиму щирого співробітництва всіх тих, хто піклується про добробут країни, і я вірю в те, що партійні зобов'язання та расові заботи будуть охоче відкинуті заради досягнення цієї великої мети. У важливій роботі з відбудови Півдня важить не лише політична ситуація. Матеріальний розвиток цієї частини країни був зупинений через соціальні та політичні збурення, через які їй довелося пройти, і тепер вона заслуговує на ретельну увагу та турботу Центрального уряду в межах, визначених Конституцією та мудрою економією громадських коштів.

Але в основі всього добробуту, як для цієї частини країни, так і для решти, лежить поліпшення інтелектуального та морального стану народу. Загальне право голосу має спиратися на загальну освіченість. А для цього треба забезпечити постійні та широкі умови для підтримки вільних шкіл урядами штатів, заохочених, якщо виникне потреба, допомогою центральних властей.

Дозвольте мені запевнити моїх співвітчизників у південних штатах про моє щире бажання поважати їхні справжні інтереси та сприяти їм — однаковою мірою інтересам білих людей та чорношкірих — і докласти всіх своїх зусиль до провадження такої політики, яка назавжди усуне з наших думок колір шкіри та розбіжності між Північчю та Півднем, — щоб у нас були не просто об'єднана Північ або об'єднаний Південь, а об'єднана країна.

Я закликаю громадськість звернути увагу на нагальну необхідність реформувати нашу державну службу — реформувати не просто для того, щоб усунути певні зловживання та практику так званого офіційного патронажу, яка вже набула статусу звичаю в декількох департаментах нашого уряду, — ідеться про зміни в самій системі призначення, про реформу ретельну, радикальну та повну, про повернення до принципів та практики засновників нашого уряду. Вони не очікували і не бажали від державних службовців якихось послуг, обумовлених груповими чи партійними інтересами. Вони розраховували, що державні чиновники служитимуть урядові та народу. Вони розраховували, що чиновник буде захищеним упродовж усього терміну своєї служби, якщо його особиста репутація залишатиметься незаплямованою, а виконання службових обов'язків — задовільним. Засновники нашого уряду вважали, що призначення на посаду не можна здійснювати й сподіватися просто як нагороди за партійні заслуги і не просто за рекомендацією членів Конгресу як органу, наділеного правом контролювати такі призначення.

Той факт, що обидві великі політичні партії нашої країни, заявляючи про свої принципи перед виборами, на одне з перших місць ставлять тему реформування нашої державної служби, особливо наголошуючи при цьому на її невідкладності, користуючись виразами, майже аналогічними за смыслом тим, якими користався щойно я, мусить вважатися вирішальним аргументом на користь цих заходів. Це слід сприймати як об'єднаний голос та волю всієї країни щодо цієї теми, і обидві партії фактично пообіцяли надати необмежену підтримку вирішенню цього питання.

Президент Сполучених Штатів неодмінно завдячує своєму обранню на посаду голосам та завзятій діяльності політичної партії, члени якої плекають із палкістю і захватом принципи своєї партії як такі, що мають дуже важливе значення, але він мусить завжди пам'ятати про те, що той найкраще прислужиться своїй партії, хто найкраще прислужиться своїй країні.

Для подальшого поглиблення реформи, якої ми прагнемо, а також заради важливих змін в інших сферах я пропонуватиму поправку до Конституції, яка встановить президентський термін у шість років без права переобрання.

Щодо фінансового стану країни, я не буду довго зупинятися на тій історії сум'яття й прострації, від яких ми страждали останні три роки. Депресія в усіх наших різноманітних комерційних та виробничих підприємствах по всій країні,

яка почалася у вересні 1873 року, і досі триває. Однак я радію змозі заявити, що довкола вже є багато ознак наближення змін і настання часів процвітання.

Щодо питання валюти, тісно пов'язаного з цією темою, дозвольте мені повторити тут твердження, що я його зробив у листі про прийняття пропозиції: на мою думку, почуття непевності, невід'ємне від неконвертованої паперової валюти з притаманним їй коливанням вартості, є однією з найбільших перешкод на шляху повернення часів заможності. Єдиною надійною паперовою валютою є та, що ґрунтується на монетарній основі і яку в будь-який час можна швидко обміняти на монети.

Я дотримуюсь поглядів, які я раніше висловлював на підтримку Конгресового законодавства щодо якомога швидшого відновлення платежів повноцінними грошима, і я вдоволений не лише тому, що це було мудро, а й тому, що інтереси країни та її суспільні настрої цього вимагають.

Коли ми переходимо від розгляду становища всередині країни до наших стосунків з іноземними країнами, то міжнародні ускладнення, що загрожують миру в Європі, нагадують нам, що наше традиційне правило невтручання у справи іноземних держав за минулі роки продемонструвало свою велику цінність, і тому його слід суворо дотримуватися.

Політика, введена моїм славним попередником, президентом Грантом, яка полягає у необхідності вдаватися до арбітражу серйозних питань у суперечках між нами та іноземними державами, є новим та незмірно найкращим інструментом для збереження миру. Я вірю, що ця політика стане добрим прикладом того курсу, який слід обирати іншим країнам у схожих екстремальних умовах.

Якщо, на жаль, у якийсь момент виникнуть розбіжності між моєю адміністрацією та якимось іноземним урядом, то я, безперечно, сподіватимуся і прагнути вирішувати їх тим самим мирним та поважним способом, забезпечуючи таким чином нашій країні великі блага миру та взаємовигідних стосунків з усіма країнами світу.

Співгромадяни! Ми досягли завершення політичного змагання, позначеного збудженням та збуренням, які зазвичай супроводжують конкуренцію великих політичних партій, чії члени висловлюють і з великим ентузіазмом та щирістю обстоюють свої відповідні політичні переконання. Нинішні умови в жодному з аспектів не були незвичайними, за винятком запеклості змагання, результатом якої стала неможливість попереднього визначення результатів.

Уперше в історії країни було визнано за доцільне, з огляду на особливі обставини справи, щоб заперечення та суперечні питання підрахунку голосів вирішувалися спеціальним судом, призначеним саме з цією метою.

Цей суд — заснований законом виключно для виконання цього завдання; усі члени якого є люди бездоганної репутації і давно знані своєю чесністю та

розумом і, за винятком тих, хто був також членом Верховного суду, у рівній кількості вибрані від обох партій, і чий міркування були позначені просвіченими дослідженнями та аргументами здібних помічників, — отримав цілковиту підтримку та довіру американського народу. Його рішення терпляче чекали, і широкий загал сприймав їх як юридично переконливі та остаточні. Утім, тепер існують великі розбіжності щодо мудрості декількох висновків, оголошених цим судом. Цього слід очікувати у всіх справах, де суперечні питання стають предметом арбітражного розгляду згідно з правовими нормами. Людське рішення ніколи не буває бездоганим, і воно майже завжди вважається несправедливим тією стороною, що програла суперечку.

Та обставина, що дві великі політичні партії саме таким чином владнали свою суперечку, щодо якої розважливі люди розходяться в думках і з приводу фактів та законів, і з приводу правильності обраного способу розв'язання суперечних питань, є прецедентом, гідним загального схвалення та радості.

В одному моменті існує повна однастайність громадського настрою — що суперечливі претензії на президентство мусять мирно і доброзичливо розглядатися, а результат розгляду мусить безумовно сприйматися всією нацією.

Саме народному правлінню, при якому право голосу є загальним, судилося дати світові перший приклад в історії великої нації, коли в розпал боротьби конкурентних команд за владу партійні чвари були залагоджені за рахунок того, що суперечні питання було вирішено відповідно до норм права.

Маючи надію на керівництво Божого Перста, який визначає долю націй та окремих людей, я закликаю вас, сенатори, члени палати представників, судді та співгромадяни — тут і повсюдно, об'єднатися зі мною заради щирої та серйозної діяльності, щоб забезпечити нашій країні блага не лише матеріального благополуччя, а й блага справедливості, миру та єдності у Союзі — єдності, що залежить не від примусу, а від люблячої відданості вільних людей, «і щоб усе було впорядковане та засноване на найкращому та найнадійнішому фундаменті, щоб мир і щастя, істина і справедливість, релігійність та побожність запанували серед нас та всіх прийдешніх поколінь».

ДЖЕЙМС ГАРФІЛД

Народився 19 листопада 1831 року, помер 19 вересня 1881 року.

Двадцятий Президент США з 4 березня 1881 року по 19 вересня 1881 року.

Член Республіканської партії.

Віце-президентом був Честер Артур.

У 1859 році Джеймса Гарфілда було обрано до сенату штату Огайо представником від округів Самміт і Портідж. Під час Громадянської війни він відзначився у декількох важливих військових подіях. 1863 року його було зведено в чин генерал-майора. Після цього у 1863 році він обійняв депутатську посаду в палаті представників від штату Огайо. 1863 року його було обрано до палати представників від рідного округу (в майбутньому його на цю посаду буде успішно переобрано ще 8 разів). У 1880 році його було обрано до сенату від штату Огайо.

Під час президентства Д. Гарфілд багато часу приділив реформуванню митної служби Нью-Йоркського порту, який слугував неабияким

джерелом прибутку — щороку Нью-Йоркська гавань приносила державній скарбниці коштів більше, ніж решта американських портів у сукупності. Гарфілд провів особисту експертизу державних фінансів (спираючись на досвід роботи у фінансових комітетах Конгресу) і знайшов шляхи рефінансування бюджету. Неабияких зусиль президенту коштувало сформувати свою адміністрацію, з огляду на невпинну внутрішньопартійну боротьбу між республіканцями. 2 липня 1881 року його було поранено пострілом на залізничній станції, а 19 вересня, незважаючи на зусилля щодо його лікування, він помер.

Інавгураційна промова

4 березня 1881 р.

Співгромадяни!

Ми стоїмо сьогодні на узвишші, з якого видно сто років нашого національного життя — сторіччя, сповнене важких випробувань, але увінчане тріумфами свободи та закону. Перш ніж продовжити наш поступальний марш, зупинімося на мить на цьому узвишші, щоб зміцнити нашу віру і відновити нашу надію, поглянувши на той шлях, який пройшов наш народ.

Уже минуло три дні після сторіччя прийняття першої офіційної Конституції Сполучених Штатів — Договору про утворення Конфедерації та вічний Союз. Одразу по прийнятті молоду республіку з усіх боків обсіли небезпеки. На той час вона ще не встигла завоювати собі місце в родині країн. Ще не відбулася та вирішальна битва за незалежність, сторіччя якої ми з вдячністю святкуватимемо в Йорктауні. Колоністи воювали не лише з військами великої держави, а й проти хибних переконань, поширених серед людства, бо світ тоді іще не міг повірити, що верховну владу можна безпечно та надійно ввірити в руки самого народу.

Важко переоцінити ту пристрасну любов до свободи, ту свідому мужність і ту сукупність здорового глузду, з якими наші предки здійснили цей величний експеримент демократичного самоуправління. Коли вони виявили після нетривалого випробування, що конфедерація штатів була надто слабкою, щоб відповідати потребам енергійної республіки, яка швидко розвивалася, вони сміливо відмовилися від неї і натомість заснували національний Союз, заснований безпосередньо на волі народу, наділеного повним правом самозбереження та достатніми владними повноваженнями, щоб досягти своєї великої мети.

За час дії цієї Конституції межі свободи були значно розширені, підвалини порядку та миру — зміцнені, а розвиток нашого народу в усіх прогресуючих сферах нашого життя підтвердив мудрість наших батьків-засновників та вселив нову надію в їхніх нащадків. Завдяки цій Конституції наш народ уже давно убезпечив себе від зовнішніх небезпек і гарантував нашим морякам та нашому прапору рівність прав на морях. За час дії цієї Конституції до Союзу були прийняті двадцять п'ять штатів із конституціями та законами, прийнятими та впровадженими їхніми громадянами для забезпечення численних благ демократичного самоврядування.

Юрисдикція нашої Конституції тепер охоплює територію в п'ятдесят разів ширшу, ніж ті початкові тринадцять штатів, і населення в двадцять п'ять разів більше, аніж у 1780 році.

Найважчим випробуванням для нашої Конституції став той важкий удар, якого завдала їй Громадянська війна. Ми самі стали свідками того, як Союз постав з крові та вогню і як конфлікт очистив нас і зробив сильнішими заради всіх тих благ, що їх несе з собою добре й ефективно урядування.

А тепер, наприкінці цього першого сторіччя нашого зростання, з надіями, які вселила в наші серця його історія, наш народ нещодавно переглянув умови існування нації, виніс свій присуд щодо поведінки та переконань політичних партій і офіційно висловив свою волю щодо майбутньої адміністрації нашого уряду. Тлумачення та виконання цієї волі відповідно до Конституції є першочерговим обов'язком голови держави.

Навіть із цього короткого огляду ясно видно, що наша нація впевнено крокує вперед, прагнучи залучати всю свою енергію та вміння до реалізації

тих великих можливостей, які дає їй майбутнє. Свято зберігаючи всі ті надбання для свободи та ефективного урядування, які були здобуті впродовж цього століття, наш народ має намір залишити позаду всі суперечки щодо питань, які вже були раз і назавжди вирішені і подальше обговорення яких може лише збурити ворожнечу і затримати наш енергійний поступ.

Верховенство нації та її законів більше не повинно бути предметом дебатів. Ця дискусія, яка впродовж півсторіччя загрожувала самому існуванню нашого Союзу, була нарешті завершена у високому суді громадянської війни декретом, який не підлягає апеляції: Конституція та закони, прийняті для її втілення, є і завжди будуть найвищим законом країни, однаково обов'язковим як для штатів, так і для окремих осіб. Цей декрет не зазіхає на автономію штатів і не обмежує жодне з їхніх невід'ємних прав на самоврядування, але він фіксує та усталює безстрокове верховенство Союзу.

Воля нації, висловлена збройно і через поправки до Конституції, втілила велику надію 1776 року, проголосивши «свободу на всій землі і для всіх її мешканців».

Піднесення негритянської раси з рабства до повних прав громадянства є найважливішою політичною зміною, яка сталася після прийняття Конституції 1787 року. Кожна розумна та далекоглядна людина може гідно оцінити корисний вплив цієї зміни на наші інститути та на наш народ. Вона звільнила нас від постійної небезпеки війни та розпаду Союзу. Вона величезною мірою посилила моральні та промислові сили нашого народу. Вона звільнила як хазяїна, так і раба від відносин, які калічили та ослабляли обох. Вона зробила господарями власної долі більш ніж п'ять мільйонів людей і відкрила перед кожною з них дорогу до свободи та осмисленого й суспільно корисного життя. Вона дала натхнення прагненню до самодостатності в обох расах, зробивши труд більш почесним для однієї і більш потрібним — для другої. З роками вплив цієї сили лише збільшуватиметься і приноситиме багатші плоди.

Звісно, ця велика зміна викликала серйозне занепокоєння в наших південних громадах. Це гідна жалю подія, але, мабуть, неминуча. Але ті, хто чинив опір переминам, мусять знати, що, згідно з нашими інститутами, для негритянської раси немає середини між рабством та рівноправним громадянством. У Сполучених Штатах не може бути безправних селян. Свобода ніколи не дасть усієї повноти своїх благ, якщо закон чи його впровадження чинитиме найменші перешкоди на шляху тих чи інших добропорядних громадян.

Звільнена раса вже добилася значного прогресу. З непохитною відданістю Союзу, з добротою й терплячістю, породженими аж ніяк не страхом, вони «пішли до світла, бо Господь дав їм змогу побачити світло». Вони швидко закладають матеріальні основи своєї самодостатності, удосконалюють свій інтелект і починають користуватися тими благами, якими вже користуються родини індустріальної бідноти. Вони заслуговують на великодушне заохочен-

ня від людей доброї волі. У рамках своїх владних повноважень я гарантувати їм повний та рівноправний захист з боку Конституції та законів.

Вільне користування рівним правом голосу і досі ставиться під сумнів, тому відверта розмова про цю проблему зможе допомогти її розв'язанню. Стверджують, що в деяких громадах негритянських громадян позбавляють права голосу. Коли ці звинувачення виявляються правдивими, то на них відповідають, що в багатьох місцях чесний місцевий уряд стане неможливим, якщо великій масі неосвічених негрів дозволити голосувати. Це серйозна проблема. Якщо припустити істинність останнього твердження, то воно є єдиним виправданням опору вільному голосуванню. Поганий місцевий уряд — це, безперечно, велике зло, якому слід запобігати, але порушення свободи та святості права голосу є більше ніж зло. Це — кримінальний злочин, який, якщо його скоюватимуть регулярно, може зруйнувати саму систему урядування. Але самогубство — не вихід. Якщо в інших країнах організація вбивства короля є державною зрадою, то в нашій країні не меншим злочином буде удушшення нашої суверенної влади та позбавлення її голосу.

Уже було сказано, що невіршені питання безжально переслідують нації, не даючи їм перепочинку. Тож слід чітко і ясно наголосити на тому, що це питання права голосу ніколи не дасть нам можливості перепочити й усунути проблему безпеки штатам або всій країні, допоки кожен, у межах своєї юрисдикції, не зробить голосування вільним і чесним через наполегливе і рішуче впровадження закону.

Але не можна заперечувати небезпеки, зумовленої неосвіченістю виборця. Ця небезпека охоплює сферу набагато ширшу, аніж право голосу для негрів та нинішній стан їхньої раси. Це та небезпека, яка ховається в джерелах влади у кожному штаті. Ми не маємо стандарту, яким змогли б визначити міру лиха, яке може накликати на нас неосвіченість та порочність громадян у поєднанні з корупцією та шахрайством на виборах.

Виборці Союзу, які приймають та скасовують конституції і від волі яких залежить доля наших урядів, не мають змоги передати свою верховну владу жодним наступникам, окрім майбутнього покоління виборців, які є єдиними спадкоємцями верховної влади. Якщо це покоління спадкоємців вступить у свої права наслідування, засліплене неосвіченістю та розбещене корупцією, то падіння республіки буде неминучим та непоправним.

Останній перепис уже прозвучав тривожним дзвоном, бо виявив жахливу статистику, яка свідчить, що на наших виборців та їхніх дітей накопилася небезпечно висока хвиля неписьменності.

На Півдні це питання має край важливе значення. Але відповідальність за існування рабства лежала не лише на самому Півдні. Тому вся країна несе відповідальність за розширення права голосу і має особливі зобов'язання допомагати здолати неписьменність, яка поширилася серед тих, хто має пра-

во голосувати. І для Півночі, і для Півдня існує один рецепт розв'язання проблеми. Уся конституційна влада країни та кожного штату, а також усі добровільні зусилля людей мають бути спрямовані на подолання цієї небезпеки за допомогою корисного впливу загальної освіти.

Високим привілеєм та священним обов'язком сучасників є освіта їхніх наступників та їхня підготовка — розумом та доброчесністю — до спадщини, що до них перейде.

Під час цієї корисної роботи треба буде забути про групові та расові інтенси, відкинути партійні суперечки. Нехай наш народ знайде нове значення в божественному пророцтві, яке провіщає, що «їх поведе мала дитина». Бо наші малі діти невдовзі виростуть і розпоряджатимуться долею республіки.

Співвітчизники! Тепер ми вже не сперечаємося щодо розбіжностей, притаманних минулим поколінням, а через п'ятдесят років наші діти не будуть сперечатися про розбіжності, які маємо тепер ми. Вони неодмінно висловлять вдячність своїм батькам та Богові своїх батьків за те, що було збережено Союз, що було скасовано рабство і що дві раси було зроблено рівними перед законом. Ми можемо пришвидшити, можемо пригальмувати, але ми не зможемо відвернути остаточного примирення. Хіба ж ми зможемо підписати зараз мирну угоду з часом, усвідомлюючи та приймаючи його неминучий вердикт?

Справи найвищої значущості для нашого морального та матеріального добробуту об'єднують нас і забезпечують повне використання наших найкращих талантів та здібностей. Нехай же всі наші люди, залишивши позаду поля битв за вже померлі проблеми й питання, рушають уперед і силою свободи та відновленого Союзу здобувають іще величніші перемоги у справі миру.

Панівна в цей час заможність не має прецедентів у нашій історії. Їй значною мірою посприяли врожайні роки, але вони не були єдиною причиною. Збереження державних кредитів та відновлення виплат повноцінними грошима, з таким успіхом забезпечені адміністрацією моїх попередників, дало можливість нашому народу повною мірою скористатися благами, що їх принесли врожайні роки.

Комерційний досвід країн в усі епохи свідчить, що золото й срібло є єдиним надійним фундаментом фінансової системи. Нещодавно виникло сум'яття через варіації відносної цінності цих двох металів, але я твердо вірю, що між провідними торговельними країнами можна створити такий механізм, який забезпечить загальне користування обома металами. Тепер Конгрес має на законодавчому рівні зробити так, щоб карбування срібних монет, до якого зобов'язує закон, не завдало шкоди нашій грошовій системі, витіснивши якийсь із цих металів. Якщо можна, то треба буде виробити такий механізм, щоб купівельна спроможність кожного викарбуваного долара повністю відповідала його боргосплатній спроможності на всіх ринках світу.

Основним обов'язком Центрального уряду щодо валюти нашої країни є карбування грошей і декларування їхньої вартості. Існують серйозні сумніви щодо права Конгресу згідно з Конституцією робити той чи інший різновид паперових грошей законним платіжним засобом. Недавній випуск банкнот Сполучених Штатів був спричинений потребами воєнного часу, але цінність та вживаність цих паперів мають залежати від їх зручності в користуванні та швидкості конвертації в монети з волі їх власника, а не від їхнього примусового обігу. Ці банкноти є не грошима, а зобов'язанням сплатити гроші. І якщо цього вимагає власник, то це зобов'язання має бути виконане.

Рефінансування державного боргу за нижчою процентною ставкою треба здійснювати без примусового вилучення національних банкнот, щоб не завдати шкоди бізнесовим підприємствам країни.

Дозволю собі нагадати про ту позицію, яку я займав стосовно фінансових питань під час тривалої роботи в Конгресі, і зазначити, що час і досвід лише підсилили ті переконання, які я часто висловлював на цю тему.

Фінанси уряду не постраждають від тієї шкоди, яку моя адміністрація спроможеться відвернути.

Інтереси сільського господарства потребують від уряду більшої уваги, аніж та, яка йому приділялася раніше. Ферми Сполучених Штатів забезпечують житлом та роботою половину нашого народу, а їх продукція складає переважну частину всього нашого експорту. Наш уряд освітлює прожекторами узбережжя з метою захисту моряків та створення зручностей морській торгівлі, тож нехай він просвітить наших землеробів яскравим світлом практичного досвіду та прикладної науки.

Наші промисловці швидко роблять нас незалежними і відкривають для капіталу та робочої сили нові прибуткові сфери застосування. Їхнє здорове та стабільне зростання ще має усталитися. Необхідно розвивати нашу транспортну систему через безперервне удосконалення наших гаваней та великих внутрішніх водних шляхів, а також через збільшення тоннажності океанських суден.

Розвиток світової торгівлі спричинився до нагальної потреби скорочення великого морського шляху навкруг мису Горн за допомогою будівництва судноплавних каналів або залізниць через перешийок, що з'єднає континенти. Для реалізації цієї мети були запропоновані різноманітні плани, що потребують детального вивчення, але жоден із них не був достатньо обґрунтованим та реалістичним, щоб Сполучені Штати погодилися виділити під нього кошти. Однак ця тема перебуває в полі зору прискіпливого уряду, бо стосується важливого питання захисту американських інтересів. Ми не будемо з наполегливістю проводити вузьколобу політику і не шукатимемо якихось особливих та виняткових привілеїв у тому чи іншому комерційному маршруті, але, як казав мій попередник, я вважаю правом та «обов'язком Сполучених Штатів встановлювати і підтримувати такий нагляд та контроль за тим чи іншим

міжконтинентальним каналом через перешийок, що з'єднує Північну Америку з Південною, який надійно забезпечить наші національні інтереси».

Конституція Сполучених Штатів гарантує повну свободу релігій. Конгресу заборонено приймати будь-який закон про заснування якоїсь релігії чи заборони вільного її визнання. Території Сполучених Штатів підлягають прямій законодавчій владі Конгресу, а це значить, що Центральний уряд несе відповідальність за порушення Конституції в будь-якій з них. Тому докором уряду є той факт, що в найбільш населеній із територій люди не користуються конституційними гарантіями, а влада Конгресу зведена нанівець. Мормонська церква не лише ображає моральне почуття людства, дозволяючи полігамію, а й перешкоджає здійсненню правосуддя через звичайні законодавчі механізми.

На мою думку, обов'язком Конгресу, поряд із максимальною повагою до свідомих переконань та релігійних принципів кожного громадянина, є заборона — в рамках його юрисдикції — всяких кримінальних обрядів та звичаїв, які руйнують родинні стосунки та загрожують суспільному порядку. І жодна церковна організація не повинна безкарно узурпувати — навіть найменшою мірою — функції та повноваження Центрального уряду.

Державну службу ніколи не вдасться поставити на здорову основу, якщо її не врегулювати законом. Заради блага самої ж цієї служби, заради того, щоб убезпечити осіб, яким ввірено повноваження з призначення чиновників, від марнування часу та перешкод їхній роботі на благо суспільства, спричинених безладним тиском зацікавлених осіб, а також для захисту тих, хто вже взявся виконувати свої обов'язки, я в належний час звернуся до Конгресу, щоб той чітко визначив термін перебування на чиновницьких посадах нижнього рівня і зазначив підстави, на яких чиновник може бути звільнений до закінчення терміну, на який він був призначений.

І, насамкінець, зазначу, що, завжди діючи в рамках владних повноважень та застережень, обумовлених Конституцією, не порушуючи ані прав штатів, ані прав людей, моя адміністрація матиме за мету зберігати верховенство нації повсюдно в межах своєї юрисдикції; добиватися виконання всіх законів Союзу в інтересах усього народу; вимагати жорсткої економії всіх урядових витрат і наполягати на чесній та вірній службі всіх чиновників переконанням, що контори та бюро створюються не для блага держслужбовців та їхніх прибічників, а для того, щоб служити уряду.

А тепер, мої співгромадяни, дозвольте мені заступити на той великий пост, який ви мені довірили. Я звертаюся до вас за щирою та розважливою підтримкою, яка зробить цей уряд не лише юридично, а й фактично урядом народу.

Я дуже покладатимусь на мудрість та патріотизм Конгресу та всіх тих, хто розділятиме зі мною відповідальність та обов'язки управлінської роботи, але передусім — у наших зусиллях зі сприяння добробуту американського народу та ефективній роботі його уряду я шанобливо сподіваюся на підтримку та благословення Всемогутнього Господа.

ЧЕСТЕР АРТУР

Народився 5 жовтня 1829 року, помер 19 листопада 1886 року.

Двадцять перший Президент США з 19 вересня 1881 року по 4 березня 1885 року.

Член Республіканської партії.

Під час його президентства посада віце-президента була вакантною.

У 1856 році Честер Артур сприяв створенню Республіканської партії. Під час Громадянської війни він обіймав посаду першого генерал-інспектора, а пізніше генерал-квартирмейстера Нью-Йорка, працював над озброєнням військ штату і доставкою їх до театру бойових дій. Призначений в 1872 році президентом Уліссом Грантом у нагороду за надані ним послуги головним митним директором Нью-Йоркської гавані. Під час розколу в Республіканській партії Ч. Артур став на бік тих, хто під проводом сенатора Конклінга чинив завзятий опір реформам Хейза. У 1880 році конвент Республіканської партії призначив Ч. Артура кандидатом у віце-президенти. Д. Гарфілд та Ч. Артур були обрані

2 листопада 1880 року. Після смертельного поранення президента Д. Гарфілда Ч. Артур утримувався від того, щоб ще за життя діючого президента в повному обсязі перебрати його обов'язки. Він прийняв президентство і 22 вересня 1881 року присягнув Конституції. До кінця цього року змінив головний склад колишнього кабінету. Нові міністри належали правому, так званому конклінгівському, крилу Республіканської партії. На посту президента Ч. Артур провів нову реформу цивільної служби, результати якої зберігалися тривалий час; його називають «батьком цивільної служби США». Попри початкову непопулярність, Ч. Артур упорався з президентськими повноваженнями більш ніж успішно і до закінчення терміну завоював загальну вдячність.

Віце-президент Честер Артур приймав посадову присягу двічі після смерті президента Гартфілда. 21 вересня 1881 року, того дня, коли помер президент, суддя Верховного суду Нью-Йорка Джон Р. Бреді привів віце-президента до присяги в його помешканні в Нью-Йорку. Наступного дня Головний суддя Верховного суду Моррісон Вейт знову привів його до присяги, цього разу — в офісі віце-президента у Вашингтоні, округ Колумбія. Честеру Артуру так і не довелося виступити з інавгураційною промовою.

ГРОВЕР КЛІВЛЕНД

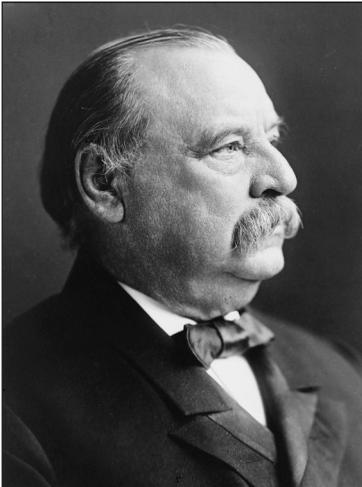
Народився 18 березня 1837 року, помер 24 червня 1908 року.

*Двадцять другий та двадцять четвертий Президент США
з 4 березня 1885 року по 4 березня 1889 року
та з 4 березня 1893 року по 4 березня 1897 року.*

Член Демократичної партії.

*Під час президентства 1885—1889 рр. віце-президент —
Томас Хендрикс (1885 р.).*

З 1885 по 1889 рік посада віце-президента була вакантною.

Гровер Клівленд займався адвокатською практикою, у той же час вирізнявся як яскравий оратор і згодом приєднався до Демократичної партії. Він став одним з основних діячів при її реорганізації. 1870 року був обраний шерифом округу Ері, у 1882 році став мером міста Буффало, а з 1883 року обійняв посаду губернатора штату Нью-Йорк.

Перший раз Г. Клівленд отримав перемогу на президентських виборах завдяки незначній більшості голосів. У період свого першого президентства він спробував відмовитися від зміни всіх чиновників після президентських виборів, поклав межу надмірному зростанню пенсій. Крім того, ощадливе управління привело

фінанси США в блискучий стан; надлишок доходів у 1888 році перевершував 100 млн доларів. Це дало привід президенту, котрий завжди був противником крайнього протекціонізму Республіканської партії, виступити з помірною фрітредерською програмою. Митна реформа не вдалася внаслідок опору сенату, і тоді Г. Клівленд вніс її у програму Демократичної партії.

Перша інавгураційна промова

4 березня 1885 р.

Співвітчизники!

У присутності цього численного зібрання моїх земляків я збираюся оприлюднити і скріпити присягою, яку я прийму, вияв волі великого та вільного народу. Користуючись своєю владою і правом самоврядування, він ввірив

одному зі своїх співгромадян найвищий та священний пост, і цей громадянин тепер присвячує себе служінню на благо народу.

Ця приголомшлива церемонія додає небагато до того урочистого почуття відповідальності, з яким я думаю про свій обов'язок перед усім народом нашої країни. Ніщо не може полегшити мого занепокоєння тим, що через якийсь мій учинок можуть постраждати його інтереси, і мені нічого не потрібно для зміцнення моєї рішучості задіяти всі свої здібності та всю свою енергію заради сприяння заможності народу.

На фоні гамору партійної ворожнечі люди зробили свій вибір, але супутні обставини іще раз продемонстрували силу та надійність народного уряду. З кожним роком стає дедалі ясніше, що наші демократичні принципи не потребують ніякої апології, і саме в їхньому безстрашному та послідовному застосуванні й ховається найміцніша гарантія доброго урядування.

Але найкращі результати функціонування уряду, в якому кожен громадянин має свою частку, значною мірою залежить від належного обмеження чистоти партійної завзятості та діяльності і правильного відчуття часу, коли розпал партійних пристрастей слід поєднати з патріотизмом громадян.

Сьогодні виконавча гілка влади міняє свій склад. Але все одно це уряд усього народу і він усе ж таки має бути предметом його симпатій та турботи. У цей час ворожнеча політичної конкуренції, гіркота партійної поразки та піднесеність партійного тріумфу має змінитися спокійним і розсудливим підкоренням народній волі і тверезій та свідомій турботі про загальне благо. Ба більше, якщо ми, починаючи з цієї години, чесно й бадьоро відкинемо всю фракційну недовіру та забобони і з чисто чоловічою довірою один до одного вирішимо гармонійно працювати заради досягнення нашої національної мети, то ми цілком заслужено спроможемося реалізувати всі переваги, які тільки може забезпечити наша прекрасна форма урядування.

Користуючись нагодою, ми не можемо не повторити обіцянки нашої відданості Конституції, яка, створена засновниками республіки та освячена їхніми молитвами та патріотичною відданістю, несла в собі сподівання та надії великого народу — крізь часи процвітання і миру, крізь потрясіння конфліктів з іноземними державами та лиха внутрішньої ворожнечі та зрадливості.

Батько нашої країни схвалив прийняти нашу Конституцію «як результат діяння духу дружби та взаємних поступок». У такому ж дусі Конституцію і слід виконувати, щоб сприяти стабільному добробуту країни і повною мірою забезпечити її безцінні вигоди для нас і для тих, хто прийде нам на зміну і користуватиметься благами нашого національного життя. Велике розмаїття конкурентних інтересів, підвідомчих федеральному контролю, які безперервно виникають, не повинно вселяти в нас страх, що «найбільше благо для найбільшої кількості» не буде досягнуте, — доти, доки в залах національних законодавчих органів переважає той дух дружби та взаємних поступок,

в якому народилася Конституція. Якщо при цьому йтиметься про відмову від приватних інтересів або ж тимчасове припинення чи скасування якихось місцевих пільг, то компенсація буде знайдена в переконанні, що таким чином забезпечується спільний інтерес та сприяння загальному добробуту.

Виконуючи мої офіційні обов'язки, я прагнутиму керуватися справедливим та недогматичним тлумаченням Конституції, ретельним дотриманням розмежування між повноваженнями федерального уряду та повноваженнями, закріпленими за штатами чи за народом, а також обережним визначенням та розрізненням тих функцій, які Конституцією та законами були особливим чином закріплені за виконавчою гілкою влади.

Але той, хто сьогодні присягається зберігати, охороняти і захищати Конституцію Сполучених Штатів, лише бере на себе урочисте зобов'язання, що його мусить розділити з ним кожен патріотичний громадянин — на фермі, в майстерні, на людному ринку і повсюдно. Конституція, яка вимагає прийняття цієї присяги, — це, мої співвітчизники, ваша Конституція; уряд, який ви обрали для керування справами на певний час, теж ваш уряд; виборче право, яке реалізує волю вільних людей, ваше; закони і вся система нашого цивільного управління — від міських зборів до столиць штатів та до столиці країни — ваші. Кожен виборець, так само, як і Верховний суддя, отримавши ту ж саму високу санкцію, хоча й в іншій сфері, виконує важливу громадську функцію. Але це ще не все. Кожен громадянин доручає країні невсипущо і прискіпливо контролювати своїх держслужбовців та справедливо і реалістично оцінювати їхню відданість своїй справі та їхню корисність. Таким чином народна воля впливає на всю систему нашого громадянського суспільства — муніципальну, штатівську та федеральну; і це — ціна нашої свободи та нашої натхненної віри в республіку.

Обов'язком тих, хто служить народу на державній посаді, є жорстке обмеження державних витрат фактичними потребами економно керованого уряду, тому що це обмежує право уряду стягувати податки з трудових заробітків або майна громадян і тому що марнотратство державних коштів породжує марнотратство серед людей. Нам ніколи не слід соромитися простоти та тверезої ощадливості, які якнайкраще відповідають республіканській формі правління і які є найбільш сумісними з місією американського народу. Ті, кого обирають на обмежений термін керувати громадськими справами, залишаються частиною народу і можуть зробити багато, своїм прикладом і завдяки своїй високій посаді заохочуючи той простий спосіб життя, котрий у середовищі їхніх співгромадян додає цілісності, чесності і сприяє ощадливості та заможності.

Геніальність наших інститутів, потреби наших людей у їхньому повсякденному житті та увага, яку треба приділяти заселенню нашої території та розробці її ресурсів, диктують необхідність ретельного уникання будь-якого

відхилення від тієї закордонної політики, яку виправдала наша історія, традиції та процвітання нашої республіки. Це політика незалежності, підкріплена нашим географічним становищем та захищена нашою міццю та нашою любов'ю до справедливості. Це політика миру, яка відповідає нашим інтересам. Це політика нейтралітету та відкидання будь-якої участі в міжнародних сварках та амбіційних претензіях на інші континенти і опір втручанням в наші внутрішні справи. Це політика Монро, Вашингтона та Джефферсона: «Мир, торгівля та чесна дружба з усіма країнами; але уникнення альянсів із будь-якою з них».

Належне дбання про інтереси та заможність усього народу вимагає, щоб наші фінанси були поставлені на такий міцний та добре продуманий фундамент, який гарантує безпеку та стабільність бізнесовим інтересам, а плату за труд зробить регулярною та надійною, і щоб наша система державних доходів була відрегульована таким чином, щоб позбавити народ непотрібного оподаткування, з належним урахуванням інтересів капіталу, вкладеного в американську промисловість, та робочої сили, яка в ній трудиться, і запобігаючи при цьому накопиченню в скарбниці надлишку, який спокушатиме до марнотратства та тринькання коштів.

Турбота за майно нації та потреби майбутніх поселенців вимагає, щоб державна сфера була захищена від шахрайських махінацій та незаконного захоплення.

Сумління нашого народу вимагає, щоб до індіанців, які мешкають у межах наших кордонів, ставилися як до підопічних нашого уряду, а їх навчання та залучення до цінностей цивілізації були проваджені з метою набуття ними в майбутньому нашого громадянства; має бути придушена полігамія на наших територіях, бо вона руйнує родинні стосунки і є образою моральних почуттів цивілізованого світу.

Треба жорстко впроваджувати закони, які забороняють імміграцію представників рабського класу без наміру набуття громадянства, бо вони створюють конкуренцію американським робітникам і привозять із собою звички й традиції, несумісні з нашою цивілізацією.

Люди вимагають реформи в адміністрації уряду і застосування бізнесових принципів до державних справ. Для досягнення цієї мети слід здійснити серйозну реформу державної служби. Наші громадяни мають право на захист від некомпетентності державних службовців, котрі дістають свої посади виключно у нагороду за партійну службу, а також від шкідливого впливу та огидних методів впливу тих, хто обіцяє такі винагороди, і тих, хто на них сподівається. А ті, хто завдяки своїм чеснотам справді гідний займати державні посади і прагне їх, мають право наполягати, щоб під час призначення зважали на здібності та компетенцію, а не на партійне підлабузництво та готовність відмовитися від своїх політичних поглядів.

Робота уряду, покликаного практикувати рівну та безпристрасну справедливість супроти всіх людей, не має давати приводу для занепокоєння щодо захисту прав вільновідпущеників та гарантування їхніх привілеїв згідно з Конституцією та її поправками. Усякі дискусії щодо їхньої відповідності тому місцю в суспільстві, яке надає їм американське громадянство, марні та пустопорожні, за винятком тих випадків, коли йдеться про покращення становища вільновідпущеників. Той факт, що вони громадяни, наділяє їх усіма відповідними правами і покладає на них усі обов'язки, зобов'язання та відповідальність.

Ці теми, а також повсякчасно мінливі потреби активного та запопадливо-го населення можуть із повним правом привернути увагу та патріотичні зусилля всіх тих, хто творить і впроваджує федеральні закони. Наші обов'язки цілком практичні і вимагають їх активного виконання, розумного усвідомлення потреб державної служби, а передусім — твердої рішучості об'єднаними діями забезпечити всьому народу нашої країни повний спектр переваг найкращої форми урядування, яку тільки удостоїлося мати людство. І покладаймося не лише на людські зусилля, але, смиренно визнаючи міць та милосердя Всемогутнього Бога, який вершить долі народів і чий вплив повсякчасно відчувався в нашій історії, попрохаймо Його допомоги та Його благословення трудам нашим.

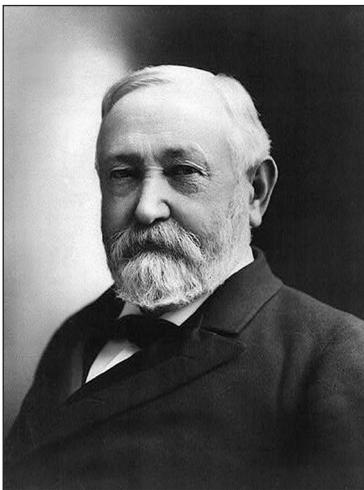
БЕНДЖАМІН ГАРРИСОН

Народився 20 серпня 1833 року, помер 13 березня 1901 року.

Двадцять третій Президент США з 4 березня 1889 року по 4 березня 1893 року.

Член Республіканської партії.

Віце-президент — Леві Мортон.

У 1881 році Бенджаміна Гаррісона було обрано від штату Індіана до сенату. Він був завзятим республіканцем, але не мав блискучих здібностей. Йдучи на президентські вибори, висловився за протекціоністську митну систему та проти надмірної імміграції, погоджуючись з принципом Республіканської партії: «Америка для американців». Він набрав менше голосів виборців, ніж його опонент, діючий президент Гровер Клівленд, проте результати голосування по штатах принесли йому на 70 голосів більше, які дали йому пост президента.

З економічного погляду правління Б. Гаррісона виявилось складним, адже завзята боротьба навколо митного тарифу не привела до успішного

рішення. При ньому в Білому домі провели електрику, він був першим президентом, який записав свій голос на фонограф. Під час його президентства були створені такі штати: Північна та Південна Дакота, Монтана, Вашингтон (1889 р.), Айдахо та Вайомінг (1890 р.). Б. Гаррісон був онуком дев'ятого Президента США В. Гаррісона.

Інавгураційна промова

4 березня 1889 р.

Співвітчизники!

Не існує конституційної чи законодавчої вимоги, щоб президент приносив посадову присягу в присутності народу, але доречність публічного введення на посаду голови виконавчої влади настільки очевидна, що від початку утворення нашої системи урядування народ, на службу якому офіційна присяга настановляє чиновника, відчуває потребу засвідчити своєю присутністю цю урочисту церемонію. Присяга, дана перед народом, стає обопільною угодою. Чиновник обіцяє служити всьому народу неухильним виконанням законів, щоб вони були надійним захистом для тих, хто їх поважає й дотримується, і щоб ані багатство, ані посада, ані сила синдикатів не змогли уникнути спра-

ведливої кари закону чи відвернути його від служіння громадському благу і скерувати на обслуговування лиховісних та егоїстичних намірів.

Моя обіцянка проголошена, ваша — ні, але від того вона не стає менш реальною та урочистою. Люди кожного штату мають тут своїх представників. Тож я не порушу духу сьогоднішньої події, коли висловлю припущення, що всі люди домовляються сьогодні зі мною та одне з одним підтримувати та захищати Конституцію та Союз штатів, а також добровільно і охоче дотримуватися всіх законів та поважати рівні громадянські та політичні права одного. Таким чином, укладаючи угоду одне з одним, ми можемо святобливо закликати і з упевненістю очікувати сприяння та допомоги Всемогутнього Бога — щоб Він дав мені мудрість, силу та відданість, а нашому народу — дух братерства і любов до справедливості, доброчесності та миру.

Сьогоднішня подія представляє особливий інтерес тим фактом, що президентський термін, який починається сьогодні, є двадцять шостим за нашою Конституцією. Перша інавгурація президента Вашингтона відбулася в Нью-Йорку, де тоді розташовувався Конгрес, 30 квітня 1789 року, бо була відстроена через затримки, пов'язані зі скликанням Конгресу та підрахунком голосів виборців. Наш народ уже належним чином відсвяткував столітні річниці Декларації про незалежність, битви при Йорктауні та прийняття Конституції, а невдовзі відзначатиме у Нью-Йорку заснування другого важливого департаменту в нашій конституційній системі урядування. Після того, як століття від заснування департаменту юстиції шляхом організації Верховного суду буде відсвятковане як годиться, — на що я і сподіваюся, — наша нація з повним правом увійде в своє друге сторіччя.

Я не буду докладно зупинятися на тому чудесному та переважно щасливому контрасті між нашою країною, яка переступає через поріг другого сторіччя свого злагідного існування під егідою Конституції, та тією слабкою, але мудро організованою молодого нацією, яка безстрашно дивилася в своє перше сторіччя, що простяглося перед нею своїми довгими роками.

Цього разу наш народ обов'язково пригадає ті знаменні події, що супроводжували заснування уряду згідно з Конституцією, пригадає, щоб знайти натхнення та наставництво в повчаннях та в прикладі, що його дав Вашингтон та його великі помічники, пригадає, щоб знайти надію та мужність у контрасті між тридцятьма вісьмома густонаселеними та квітучими штатами та тими тринадцятьма штатами, слабкими у всьому, крім мужності та любові до свободи, які простягнулися тоді вздовж нашого Атлантичного узбережжя.

Сучасна територія Дакоти більша за територію кожного з тодішніх штатів, за винятком Вірджинії, і більша за сукупні п'ять найменших штатів у 1790 році. Коли була заснована наша столиця, то центр нашого населення знаходився на схід від Балтимора, і багато добре поінформованих осіб стверджували, що цей центр зміститься далі на схід, а не на захід, однак у 1880 році було вста-

новлено, що він знаходиться біля Цинциннати, а новий перепис, який відбується невдовзі, покаже нове зміщення центру населення на захід. Те, що здавалося тілом, з часом виявилось лише багатою бахромою на сукні нації. Але наше зростання не обмежувалося територією, населенням та сукупним багатством, хоч яким би чудовим та гідним подиву був кожен із цих напрямків. Маса нашого народу тепер краще харчуються, краще вдягаються та живуть у кращих помешканнях, ніж наші предки. Кількість закладів народної освіти значно збільшилася, і вони охопили більшу територію.

Чесноти мужності та патріотизму нещодавно вкотре знайшли підтвердження свого існування та потужного зростання в серцях людей та в їхньому житті. Вплив релігії поширився і посилюється. Значно збільшилися послуги милосердної добродійності. Високо цінуються такі чесноти, як стриманість та помірність. Ми ще не досягли ідеальних умов життя. Не всі наші люди заможні й щасливі, не всі вони добродійні й законотворчі. Але в цілому можливості для самореалізації, пропонувані індивіду для забезпечення життєвих благ, кращі, ніж деінде, і значно кращі, ніж вони були сто років тому.

Передача значної частини суверенітету Центральному уряду, закріплена в Конституції, була фактично здійснена лише тоді, коли резонні міркування значно підсилювалися настійним голосом набутого досвіду. Розбіжні інтереси мирних часів вимагали «досконалішого Союзу». Торговець, капітан корабля та виробник промислової продукції виявили й донесли до наших державців та нашого народу те, що до свободи, яку було виборено з такою хоробрістю, слід додати і комерційну емансипацію. Торговельна політика метрополії не послабила жодної зі своїх жорстких гнобительських рис. Стримувати розвиток нашого торговельного флоту, не допускати або стримувати заснування та зростання виробництва у штатах і забезпечити американський ринок для їхніх підприємств та товарів, що доставлялися торговельними кораблями, — ось якою була політика європейських державців, і ця політика втілювалася з великою енергією та егоїзмом.

У Конгрес линує потік петицій, у яких закликалося встановити обмежувальне мито, щоб сприяти виробництву необхідних речей вдома. Патріотизм людей, більше не втягнутих у бойові дії, було енергійно спрямовано на захист незалежності республіки шляхом забезпечення самодостатності її громадян. У багатьох штатах були організовані товариства сприяння домашнім виробникам та заохочення використання місцевої сировини для виробництва одягу. Відродження в кінці нашого століття схожих патріотичних настроїв, спрямованих на захист та розвиток місцевої промисловості та на захист нашого робочого люду від шкідливої іноземної конкуренції, є подією, вартою уваги. Ми стали свідками не відходу, а повернення. У ті часи протекціоністська політика мала своїх опонентів. Як і тепер, тоді наводився той аргумент, що протекціонізм іде на користь лише певним класам та прошаркам суспільства.

Якщо це питання в якийсь час та в якомусь сенсі пов'язувалося з чиймісь груповими інтересами, то лише тому, що в деяких штатах існувало рабство. Але для цього не існувало підстав, бо чому б виробникам бавовни було не йти попереду або крок у крок зі штатами Нової Англії у виробництві бавовняної тканини? Ця тенденція проявлялася лише тоді, коли штати, що спільно з Пенсільванією володіють мінеральними скарбами великих південно-східних та центральних гірських кряжів, уперто доставляли до плавильних печей та фабрик залізо та вугілля зі схилів розташованих поблизу гір. Заводські печі стали погребальним вогнем рабства. Декларація звільнення була почута і в глибинах землі, і у високості неба; людей зробили вільними, і в цьому нам прислужилися речі цілком матеріальні.

На щастя, питання групових інтересів не виникло при обговоренні тарифної політики. У нас більше немає штатів, які є чисто сільськогосподарськими. Жоден із них не виключений із процесу забезпечення диверсифікації видів людської діяльності, які приносять щастя й заможність. Бавовняна плантація не втратить своєї цінності, якщо її продукція обробляється у провінційному місті робітниками, чії потреби вимагатимуть різноманітних злаків і створюватимуть місцевий попит на овочі, фрукти та іншу сільськогосподарську продукцію. Кожна нова шахта, плавильна піч та фабрика забезпечують розширення виробничої здатності штату реальніше і відчутніше, ніж будь-який приріст його території.

Чи ж мусять забобони та паралізуючі ефекти рабства чіплятися за фалди прогресу? Скільки ще ті, хто радів скасуванню рабства, терпітимуть або плекатимуть ті ганебні перекося, до яких воно призвело у наших громадах? Я з надією сподіваюся на подальше збереження нашої протекційної системи та подальший розвиток промислових та добувних підприємств у штатах, які досі були чисто сільськогосподарськими, бо це справить потужний вплив у справі тіснішого об'єднання нашого народу. Люди, що вклали свої капітали в ці підприємства, фермери, що відчули вигоди у сусідстві цих підприємств, а також ті, хто працює в цеху або ж у полі, обов'язково відчують цю спільність інтересів і захищатимуть її.

А хіба не можна уявити, що фермери та інвестори великих добувних та обробних підприємств, які нещодавно були засновані на Півдні, також відчують, що право голосу для робітника — без огляду на расову приналежність — є так само необхідним для захисту їхніх інтересів, як і для захисту його інтересів? Я не сумніваюся, що коли ті люди на Півдні, які тепер дотримуються тарифних поглядів Клея та тлумачень Конституції, з якими виступає Вебстер, хоробро висловлять і стануть захищати свої справжні переконання, то їм буде неважко — доброзичливим наставництвом та співпрацею — зробити чорну людину своїм ефективним помічником та надійним союзником не тільки в справі утвердження правильних принципів загальнонаціонального управління,

але й у справі забезпечення місцевих громад благами соціального порядку, а також ощадливого та чесного урядування. Принаймні допоки не будуть настійливо і чесно випробувані такі благодіючі заходи, як доброзичливе ставлення та освіта, супротивні думки на мають резонного права на поширення.

Я цілком відкинув пропозицію, що президент має проводити різну політику в різних регіонах країни. Обов'язок голови виконавчої влади — впроваджувати і забезпечувати виконання методами і засобами, вказаними і гарантованими Конституцією, всіх законів, прийнятих Конгресом. Ці закони всі загальні, і їх упровадження має бути однаковим та рівним. Як громадянин не може обирати, яких законів йому дотримуватися, так і голова держави не може вибирати, які закони він запроваджуватиме, а які ні. Обов'язок підкорятися і виконувати охоплює Конституцію в її цілісності, а також увесь звід законів, прийнятих відповідно до неї. Лихий приклад дозволу індивідам, корпораціям чи громадам ігнорувати закони через те, що вони ідуть усупереч егоїстичним або містечковим чи заботам, дуже небезпечний не лише для всієї нації, а ще більше для тих, хто вдається до цієї злочинної практики, щоб уникнути зобов'язань або ж отримати несправедливі переваги над іншими. Рано чи пізно вони самі будуть змушені апелювати до закону, щоб захиститися, але можуть і не отримати такого захисту, як і ті, кого вони свого часу позбавляли права на законний захист.

Якби наші великі корпорації сумлінніше дотримувалися законодавчих обмежень та своїх обов'язків, то вони б мали менше підстав скаржитися на начебто незаконне обмеження їхніх прав або грубе втручання в їхню роботу. Спільнота, яка за змовою — відкритою чи таємною — позбавляє частину своїх членів основних прав, гарантованих законом, таким чином відсікає єдиний надійний зв'язок, що сполучає її з соціальним порядком та заможністю. Зло діє двома шляхами з одного центру. Воно деморалізує тих, хто до нього вдається, і руйнує у тих, хто від нього страждає, віру в дієвість закону як надійного захисту. Людина, в серці якої така віра затьмарилася, цілком природно стає об'єктом небезпечних та лиховісних пропозицій. Тим, хто вдається до незаконних методів, якщо їх не спонукають ніякі високі мотиви, а лише корисливість та егоїзм, краще вчасно зупинитися і подумати: а чим усе це може скінчитися?

Незаконні засоби не можуть стати перманентним знаряддям уряду. Якщо освічені та впливові класи суспільства практикують систематичне порушення законів або дивляться на такі порушення крізь пальці, бо дотримання цих законів створює для них певні незручності, то чи варто їм дивуватися, що урок беззаконня, коли закон порушується через його незручність або невідповідність класовим інтересам, добре засвоюється нижчими та неосвіченими класами? Спільнота, в якій закон є правилом поведінки для всіх і в якій суди, а не натовпи, призначають відповідно до цього закону покарання, є єдиною привабливою сферою бізнесових капіталовкладень та чесної праці.

Наші натуралізаційні закони слід змінити таким чином, щоб ретельніше дослідити характер та добрі наміри осіб, які подають заявки на отримання громадянства. Чинні нині натуралізаційні закони в результаті застосування продемонстрували свою марність та неефективність. Ми надаємо людині громадянство, не знаючи про її підхожість, а ця людина приймає обов'язки громадянина, не маючи про них уявлення. Привілеї американського громадянства такі великі, а пов'язані з ним обов'язки такі серйозні, що нам конче потрібно наполягати на доброму знанні кожної особи, яка подає заявку на громадянство, і на доброму знанні кожною такою особою наших інститутів. Ми не мусимо відмовитися від доброзичливості до іммігрантів, але мусимо припинити бути легковажними щодо її характеру. Є люди всіх рас, навіть найкращі їх представники, чий приїзд неминуче стане тягарем для нашої державної скарбниці чи загрозою для нашого соціального порядку. Таких осіб слід віднаходити і висилати.

Ми щасливо уникали й уникаємо будь-якого втручання в європейські справи. Ми були лише зацікавленими спостерігачами їхніх дипломатичних суперечок та війн, завжди готові надати дружні послуги зі сприяння миру, але ніколи не нав'язуючи своїх порад і ніколи не намагаючись несправедливо перетворити негаразди інших держав на комерційні вигоди для себе. Ми маємо всі права сподіватися, що наша європейська політика буде американською політикою європейських керівних кіл.

Те, що коротший водний шлях між нашими західним та східним узбережжями може контролюватися тим чи іншим європейським урядом, настільки несумісне з тими запобіжними заходами для нашого спільного миру та безпеки, яких великі держави регулярно вживають у справах, які їх стосуються, що ми щиро сподіваємося, що жодна дружня нам країна не переслідуватиме такої мети.

У майбутньому, як і в минулому, ми будемо користуватись усякою нагодою для встановлення та розширення наших дружніх стосунків з усіма великими державами, але нехай вони не розраховують, що ми легковажитимемо тим чи іншим їхнім проектом, який зробить нас вразливими до недружнього спостереження чи небезпечного оточення. Ми не прагнули панувати над слабшими сусідами чи поглинути їх, а навпаки — допомагали їм та заохочували встановити вільні та стабільні уряди за згодою їхніх народів. Тому ми маємо повне право сподіватися, що жоден європейський уряд не прагнучиме встановити свою колоніальну владу над цими незалежними американськими штатами. Наше почуття справедливості втримало нас від такого кроку, і ми сподіваємося від європейських урядів того ж самого.

Однак не слід вважати, що ми настільки переймаємося власними, американськими інтересами, що нашу незацікавленість подіями деінде можна вважати гарантованою і само собою зрозумілою. Наші громадяни, які прожива-

ють в інших країнах та на океанських островах з метою здійснення торгівлі, будуть захищені нами в їхніх особистих та комерційних правах. Потреби нашого флоту вимагають наявності зручних вуглевантажувальних станцій, а також привілеїв користуватися доками та гаванями. Ці та інші привілеї ми, вважаємо, маємо право отримувати лише тими засобами, які зовсім не містять примусу та залякування, хоч яким би слабким був уряд, у якого ми будемо просити таких концесій. Після справедливого та чесного отримання їх такими методами та для цілей, цілковито сумісних з найдружелюбнішою політикою щодо всіх інших держав, для будь-якої зміни чи обмеження умов концесії наша згода буде обов'язковою.

Ми завжди поважатимемо прапор всякої дружньої нам країни, а також невід'ємні права її громадян, і вимагатимемо до себе такого ж ставлення. Характеристиками нашої дипломатії мають бути спокій, справедливість та розважливність. Послуги розумної дипломатії чи дружнього арбітражу в належних випадках мають сприяти мирному вирішенню всіх міжнародних проблем. Користуючись такими методами, ми робитимемо наш внесок у мир у всьому світі, який жодна нація не цінує так високо, як наша, і уникатимемо ганьби, яка неминуче впаде на країну, яка ці методи грубо порушуватиме.

Покладений законом на президента обов'язок висувати і, за порадою та згодою сенату, призначати всіх державних службовців, чие призначення інакшим способом не обумовлюється ані Конституцією, ані законодавчим актом Конгресу, став обтяжливим сам по собі, а його виконання — сповнене труднощів. Список претендентів на посади такий великий, що особисте знайомство з хоча якоюсь значною їх кількістю є просто неможливим. Тут президент має покладатися на рекомендації інших людей, а ці рекомендації часто робляться нерозважливо та без усякого належного почуття відповідальності. Тому, гадаю, я маю право наполягати, щоб ті, хто відгукується сам, або кого запрошують дати пораду щодо призначення, проявляли розважливність та чесність. Усіх державних службовців має характеризувати високе почуття обов'язку та амбітне бажання покращити службу.

Існує багато способів, якими вдумливий та відповідальний чиновник зможе посприяти зручності та вигодам тих, хто має справу з нашими державними закладами, і я маю право очікувати від тих, кого я можу призначити, що вони виправдають своє обрання ефективним виконанням своїх обов'язків. Вірну службу партійним інтересам я зовсім не вважатиму за достатню умову для призначення на державну службу, і я ніколи не дозволю, щоб вона стала прикриттям для нехтування своїми офіційними обов'язками, некомпетентності або ж злочинності. Заслугує всілякої похвали, коли державної служби добиваються пристойними методами та з пристойними мотивами й усіх претендентів розглядають прискіпливо та вдумливо; але і мені, і головам міністерств та департаментів знадобиться певний час для досліджень та роз-

думів. Тому настирливість не буде кращим помічником для тих, хто прагне призначення. Від керівників міністерств, бюро та всіх інших державних чиновників, що мають відповідні обов'язки, вимагатиметься неухильне виконання у повному обсязі законодавства про державну службу. Окрім цього цілком очевидного обов'язку, я сподіваюся зробити дещо більше для просування реформи державної служби. Очевидно, що ідеалу — і навіть свого особистого ідеалу — мені досягнути не вдасться. Ретроспектива буде кращою підставою для роздумів та суджень, аніж обіцянка. Однак я впевнений, що нам не вдасться поставити державну службу на непартійну основу доти, доки ми не забезпечимо потрапляння на посади розумних і достойних представників опозиції, які довели свою безсторонність та чесність. Коли їх число у списку на призначення зросте, то зменшиться число звільнень із державних посад.

Надлишок грошей у скарбниці не найбільше зло, але все одно — серйозне зло. Наші державні доходи мають бути достатньо великими, щоб покрити звичайні річні потреби нашого міністерства фінансів і забезпечувати невеликий надлишок на випадок непередбачених потреб, які від того не стануть менш нагальними і які час від часу таки виникають. Витрати слід завжди здійснювати ощадливо і тільки у випадку громадської потреби. Марнотратство, тринькання грошей та фаворитизм у державних витратах є злочином. Але в становищі нашої країни та нашого народу ніщо не вказує на потребу відкладення виплат, які тепер є необхідними для суспільного добробуту, безпеки та честі.

Обов'язком нашого Конгресу буде розважливо передбачити і оцінити ці непередбачені потреби і, додавши їх до наших регулярних витрат, змінити наші закони про державні доходи таким чином, щоб не залишалось великого щорічного надлишку. На щастя, ми будемо в змозі направляти на покриття державного боргу всякий невеликий та непередбачений надлишок державних доходів. Це краще, ніж зменшувати наш дохід нижче рівня необхідних витрат, а потім вибирати — чи знову змінювати наше законодавство про державні доходи, чи збільшувати державний борг. Я впевнений, що цілком можливо здійснити необхідне зменшення наших доходів без порушення захисного тарифу і без серйозної шкоди вітчизняній промисловості.

Спорудження достатньої кількості військових кораблів та їх устаткування необхідним озброєнням має просуватися настільки швидко, наскільки це дозволяють ретельне та бездоганне виконання планів та технічні умови. Бойовий дух, мужність та вишкіл наших флотських офіцерів багато разів у нашій історії додавали слабким військовим кораблям та недостатньо потужним гарматам ефективності, яка часто виходила далеко за межі їхніх технічних характеристик. Я не сумніваюся, що за потреби наші офіцери знову продемонструють високий бойовий дух, мужність та вишкіл, але їх не можна, навмисне чи через

недбалість, піддавати ризику та небезпечкою бою в нерівних умовах. Нам слід заохочувати відкриття американських пароплавних маршрутів. Комерційний обмін товарами вимагає стабільних, надійних та швидких засобів сполучення, і, допоки такі не буде забезпечено, розвиток нашої торгівлі з країнами, що лежать на півдні, буде неможливим.

Наші пенсійні закони мусять гарантувати адекватну та диференційовану допомогу солдатам та матросам Сполучених Штатів, а також їхнім вдовам та дітям. У зв'язку з цим слід пам'ятати, що ми — їхні довічні боржники за виявлені ними мужність та жертвовність.

Приводом для святкування є близька перспектива прийняття до Союзу територій Дакота, Монтана та Вашингтон. Щодо деяких із них цей акт справедливості був невинувато затягнутий. Люди, що заселили ці території, розумні, патріотичні, і тому прийняття цих нових штатів додасть моці нашому Союзу. Для поселенців на цих територіях, котрі скористалися нашим земельним законодавством і збудували житла на громадській землі, необхідно якомога швидше забезпечити врегулювання їхніх прав та засвідчити патентами ті відомості, які вони чесно надали.

Дуже приємно, що загальний інтерес тепер знаходить свій вияв у реформі нашого виборчого законодавства. Ті, хто роками привертав увагу до нагальної потреби посилити контроль за урною для бюлетенів та забезпечити виборцю додаткові гарантії, щоб наші вибори не лише називалися вільними та чесними, але й були такими насправді, вітатимуть згоду всіх тих, хто не відразу прийшов до розуміння необхідності такої реформи. Національний Конгрес ще не перебрав контроль над виборами в тій сфері, над якою Конституція забезпечує йому юрисдикцію, але вже розглянув та схвалив виборчі закони декількох штатів, передбачив покарання за їх порушення і метод нагляду. Лише неефективність штатівських законів або несправедливий партійний підхід до їх виконання може підштовхнути до відхилення від цієї політики.

Однак творці нашої Конституції передбачили виникнення таких небезпек і мудро винайшли запобіжний засіб проти цього. Вільні вибори є умовою нашого національного життя, тому з цього приводу жодне повноваження, надане Конгресу чи голові держави для їх забезпечення, не може залишатися невикористаним. Люди в усіх виборчих округах Конгресу однаково зацікавлені в тому, щоб вибори в кожному з них стали справжнім вираженням поглядів та побажань більшості легітимних виборців, які в цих округах мешкають. Результати цих виборів — загальнонаціональні, і тому вимоги виборців, що мешкають в інших округах, щоб вибори були чесними та вільними, аж ніяк не свідчать про їхню зухвалість та нахабство.

Якщо в кожному із штатів вважають, що громадській безпеці загрожує неосвіченість виборців, то найкращим засобом проти неї є освіта. Сприяння

та допомога наших людей будуть надані всякій громаді, що потерпає від проблем, пов'язаних з реалізацією права голосу, якщо запропоновані до вжиття заходи здійснюватимуться в межах законодавства і втілюватимуться чесними та шляхетними методами. Як же ті, хто практикує виборче шахрайство, збираються відновити довіру до священного права на таємне голосування, яке є першою умовою та обов'язком свідомого громадянина? Особа, яка стала вважати виборчу урну чимось на кшталт капелюха фокусника, є клятвopорушником.

Плекаймо патріотизм та гамуймо наші партійні чвари. Нехай ті, хто волів би загинути за американський прапор на полі бою, знайде кращий доказ свого патріотизму та бажання слави своїй країні — нехай він сприяє братерству та справедливості. Успіх партії, досягнутий нечесними методами, від яких відгонить революційним авантюризмом, шкідливий та скороминущий навіть з точки зору самої партії. Ми маємо взаємно поважати думки одне одного і, довіривши їх третейському суду виборців, мусимо прийняти несприятливий для себе результат з тією ж повагою, яку ми вимагали б від своїх опонентів, якби вибори закінчилися на нашу користь.

Жоден інший народ не має уряду, який більше заслуговував би на повагу та любов, та землі такої велично-обширної, такої милої оку і сповненої такими щедрими можливостями для підприємництва і праці. Бог надів нам на голову діадему, а біля ніг поклав силу та багатство, які важко виміряти та визначити. Але ми не можемо забувати, що беремо ці подарунки за умови, що кермо влади триматимуть руки справедливі та милосердні, а висхідні шляхи надії та щастя будуть відкритими для всіх людей.

Я сміливо дивлюся в майбутнє. Часто нас на нашому шляху підстерігали небезпеки, але ми викрили їх усі і здолали. Деякі з наших громад охопили пристрасті, але лише для того, щоб знову нам продемонструвати, що основна маса нашого народу є надійною, патріотичною і законслухняною. Жодна політична партія не зможе більше переслідувати свої вигоди, принижуючи честь громади або за допомогою грубих та недостойних методів, щоб не викликати при цьому протестів та не наразити себе на небезпеку остаточно втратити довіру власних членів. Мирна комерційна діяльність повніше демонструє необхідність єдності всіх наших громад, а зміцнілі стосунки між нашими людьми сприяють взаємній повазі. Ми знайдемо незатьмарену радість у результатах наступного перепису, який продемонструє нам швидкість розвитку величезних ресурсів деяких штатів. Кожен штат зробить свій щедрий внесок у сукупний приріст національного багатства. А коли урожай з полів, худоба з пагорбів та корисні копалини землі будуть зважені, пораховані та оцінені, ми відволічемося від усього цього багатства й увінчаємо найвищою честю ту державу, яка так потужно сприяє освіті, доброчесності, справедливості та патріотизму свого народу.

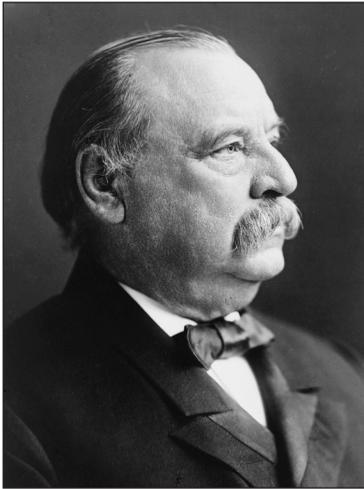
ГРОВЕР КЛІВЛЕНД

Народився 18 березня 1837 року, помер 24 червня 1908 року.

*Двадцять четвертий та двадцять другий Президент США
з 4 березня 1885 року по 4 березня 1889 року
та з 4 березня 1893 року по 4 березня 1897 року.*

Член Демократичної партії.

Під час президентства 1893—1897 рр. віце-президент — Едлай Стівенсон.

Гровер Клівленд займався адвокатською практикою, у той же час вирізнявся як яскравий оратор і згодом приєднався до Демократичної партії. Він став одним з основних діячів при її реорганізації. 1870 року обраний шерифом округу Ері, у 1882 році став мером міста Буффало, а з 1883 року обіймав посаду губернатора штату Нью-Йорк.

На виборах 1888 року за Г. Клівленда проголосувало більше людей, але через опосередковану виборчу систему більшість голосів отримав Бенджамін Гаррісон. Під час другого президентства Г. Клівленда було відновлено золотий стандарт (1893 р.) та прийнято протекціоністський тариф (1894 р.), місце тарифу

Мак-Кінлі зайняв тариф Вільсона, що встановив послаблення протекціонізму. Недостатньо рішуча поведінка Г. Клівленда цього разу викликала проти нього сильне невдоволення навіть серед його прихильників. На виборах у Конгрес США наприкінці 1894 року республіканці здобули блискучу перемогу. Під час другого терміну Г. Клівленда було створено штат Юта (1896 р.).

Друга інавгураційна промова

4 березня 1893 р.

Співвітчизники!

Підкоряючись наказу моїх земляків, я збираюся присвятити себе служінню їхнім інтересам згідно з прийнятою урочистою присягою. Я глибоко зворушений виразом довіри та особистої симпатії, які покликали мене на цю службу, і певен, що моя вдячність не знайде кращого виразу, ніж у тій обіцянці, що я даю перед Господом та присутніми свідками, що всього себе присвячую інтересам та добробуту тих, хто виказав мені таку високу честь.

Я вважаю доречним за цієї нагоди — і збираючись також висловити свою думку щодо громадських проблем нагальної важливості — коротко висловитися про існування певних умов і тенденцій серед нашого народу, які, на мій погляд, загрожують цілісності, чесності та корисності праці його уряду.

У той час як кожен американський громадянин може з гордістю та ентузіазмом споглядати зростання та розвиток нашої країни, здатність наших інститутів витримувати найжорстокіші удари насильства, гідну подиву ощадливість та запопадливість нашого народу та безперечні переваги нашої вільної системи урядування, нам слід весь час зважати на кожен симптом зрадницької непослідовності та слабкості, що загрожують нашій національній силі та енергії.

Дужий чоловік, упевнений у міцності свого здоров'я, знаходить утіху в найважчих видах діяльності та отримує задоволення від подолання труднощів безупинної праці, але однаково в ньому може ховатися підступна хвороба, що непомітно підточить його життєвий потенціал і прирече на раптове знесення або смерть.

Не підлягає сумніву те, що наші гідні подиви досягнення як нації та міць нашої країни призвели до легковажності тих законів, які визначають наше національне здоров'я і яких ми не можемо уникнути так само, як і людське життя не може уникнути законів Бога та природи.

Цілком очевидно, що ніщо не є таким важливим для нашого ствердження як нації та для спрямованої на благо нашого суспільства діяльності уряду, як здорова й стабільна валюта. Її вразливість і небезпека її занепаду мусять негайно покликати до дії найпросвіченіших державців, а відвернення падіння купівельної спроможності громадян має стати найсильнішим мотивом для життя швидких запобіжних заходів.

Намагаючись покращити сьогоднішню непросту ситуацію в аспекті, якого я щойно торкнувся, ми вчинимо мудро, якщо вгамуємо свої надмірну впевненість та віру в наші національні сили та ресурси щирим визнанням, що навіть вони не дають нам змоги безкарно нехтувати невмолими законами фінансів та торгівлі. Водночас у своїх намаганнях узгодити розбіжності думок нам слід бути вільними від нетерпимості чи запальності, а наші судження не можуть зазнавати впливу егоїстичних інтересів та оманливих красивих фраз.

Я певен, що такий підхід до цього предмета спричиниться до появи розважливого та ефективного коригувального законодавства. А тим часом у межах допустимого втручання уряду кожне з наданих йому повноважень буде задіяне, якщо його використання буде визнане необхідним для збереження довіри до нас як нації або для відвернення фінансової катастрофи.

Ще одна, не менш серйозна небезпека чигає на нас, і вона тісно пов'язана з надмірною впевненістю у величч нашої країни, впевненістю, котра призво-

дить до нехтування правилами національної безпеки. Я маю на увазі панівну серед народу схильність очікувати від роботи уряду якихось особливих та безпосередніх індивідуальних вигод.

Вердикт наших виборців, які засудили несправедливість продовження політики протекціонізму заради самого протекціонізму, накладає на слуг народу зобов'язання викривати і знищувати виводки споріднених лих, які є згубними наслідками патерналізму. Вони є прокляттям республіканських інститутів і постійною загрозою народовладддю. Вони зводять до лукавого махінаторства ту систему правління, яку встановили і заповіли нам наші предки і яка є об'єктом нашої любові та глибокої шани. Це зло розбещує і підриває патріотичні почуття наших співвітчизників і спокушає їх жалюгідними махінаціями підлої наживи за рахунок коштів їхнього ж уряду. Це зло підриває самодостатність нашого народу і натомість породжує залежність від державного фаворитизму. Воно умертвляє дух американства і дискредитує кожному шляхетну рису американського громадянина.

Мусимо забути уроки патерналізму і вивчити натомість кращий урок: люди повинні патріотично та енергійно підтримувати свій уряд, але до функцій уряду не входить безпосередня підтримка людей.

Прийняття цього принципу веде до відмови від премій та субсидій, які лягають тягарем на труд і ощадливість частини наших громадян, допомагаючи погано організованим та слабким підприємствам, про які народу байдуже. Це веде також до усвідомлення потреби припинити бездумні та марнотратні пенсійні виплати, які виходять за межі вдячної винагороди за патріотичну службу, розбещують та спокушають до використання в порочних цілях співчутливе та шляхетне бажання наших людей допомогти тим, хто втратив здоров'я, захищаючи свою країну.

Кожен розважливий американець мусить усвідомити важливість перепинити в зародку всяку тенденцію в державних та приватних організаціях розглядати ощадливість та економність як застарілі чесноти, яких ми можемо позбутися без будь-яких негативних наслідків. Терпиме ставлення до цієї ідеї призводить до марнування народних грошей обраними слугами народу і захочує марнотратство та тринькання в приватному житті наших земляків.

У нашій системі урядування марнотратство державних коштів є злочином проти громадян, а зневажливе ставлення наших людей до ощадливості в особистих справах підриває, на жаль, силу та твердість нашого національного характеру.

Прості міркування чесності та правильного урядування вимагають, щоб державні витрати обмежувалися суспільною необхідністю і щоб ця необхідність визначалася правилами жорсткої економії; так само ясно, що ощадливість серед людей — це найкраща гарантія однастайної та сильної підтримки вільних інститутів влади.

Одного вивау марнотратства державних коштів можна уникнути, коли призначення на державні посади, замість бути винагородою за партійну діяльність, діставатимуть ті, чия вмільсть і вправність обіцяє сумлінну роботу в обмін на зарплату. Для забезпечення адекватності та компетентності призначенців на державні посади та усунення з мотивів політичної діяльності деморалізуючої та безумної жаги наживи було розпочато реформу державної служби як у державній політиці, так і в законодавстві. Вигоди, вже отримані від цієї реформи, і її багатообіцяльна потенційна корисність забезпечують їй палку підтримку та заохочення всіх охочих бачити нашу державну службу ефективною і тих, хто сподівається на покращення політичної моралі та очищення політичних методів. Існування велетенських скупчень однорідних підприємств та синдикатів, створених з метою обмеження виробництва та маніпулювання цінами, несумісне з тим полем справедливості, яке має бути відкритим для кожного незалежного виду діяльності. Легітимна конкуренція в бізнесі не може підмінятися беззаперечним виконанням вимог синдикатів, які мають величезну силу, так само люди не мусять позбавлятися вигод від здешевлення продукції, до якого зазвичай веде здорова конкуренція. Ці скупчення та синдикати часто плетуть змови проти інтересів народу, і в усіх своїх іпостасях вони неприродні і супротивні нашому американському почуттю справедливості. Тією ж мірою, якою федеральна влада зможе вплинути на них та обмежити, Центральний уряд має захистити своїх громадян від втручання та здирництва синдикатів.

Вірність принципам, на яких стоїть наш уряд, недвозначно вимагає, щоби рівність перед законом, яку він гарантує кожному громадянину, була справедливо та чесно впроваджена у всіх куточках нашої країни. Користування цим правом є невід'ємним від звання громадянина, де б він не був, і, не обмежене расою чи кольором шкіри, це користування вимагає підтвердження в душі американської мужності та справедливості.

Наші стосунки з індіанцями, що мешкають у межах наших кордонів, накладає на нас відповідальність, якої ми не можемо уникнути. Гуманізм та справедливість вимагають від нас ставитися до них поблажливо, а у веденні з ними справ чесно та ретельно гарантувати забезпечення їхніх прав та інтересів. Необхідно докласти всіх зусиль, щоб повести їх шляхом цивілізації та освіти до самодостатності та незалежного громадянства. А тим часом їх, як підопічних нашої нації, слід належним чином захищати від пожадливості шахраїв і оберігати від усякого впливу чи спокуси, які стоятимуть на шляху їхнього поступу.

Народ Сполучених Штатів дав наказ, щоб сьогодні контроль над його урядом та законодавчою владою перейшов до політичної партії, яка недвозначно висловилася за здійснення тарифної реформи. Таким чином народ вирішив на користь справедливішої та рівноправнішої системи федерального оподат-

кування. Представники, яких він обрав для виконання своїх побажань, зобов'язані своїми обіцянками не менше, аніж наказами своїх керівників, цілковито присвятити себе виконанню цього завдання.

Не відступаючи від своїх принципів, ми мусимо виконувати його мудро та уникаючи бездумної мстивості. Наше завдання — не покарати, а усунути зло. Якщо ми зніmemo тягар із повсякденного життя нашого народу, то усунемо ті надмірні та несправедливі переваги, якими дехто користувався надто довго. І це буде вкрай необхідним кроком до правди і справедливості. Якщо ми доб'ємося від незгодних згоди з теорією справедливого розподілу фондів державної благодійності, які були накопичені для всіх, то ми недвозначно підтримаємо принцип, що лежить в основі наших вільних інститутів. А коли ми скинемо полуду та викриємо хибні уявлення, що засліплювали очі нашим землякам і не давали їм змоги бачити, в якому стані вони опинилися через згубні тарифні закони, то ми з усією ясністю продемонструємо їм, як далеко відхилилися вони від шляху, що веде до щастя та заможності. Коли ми заявляємо, що необхідність підтримувати діяльність уряду є єдиною підставою для оподаткування доходів людей, то ми проголошуємо істину настільки очевидну, що її заперечення продемонструє, наскільки обізнаність у зловживаннях податкових повноважень здатна вплинути на хід думок і на судження. І коли ми намагаємося відновити віру в свої сили та бізнесову заповзятливість наших громадян, дискредитуючи цілковите покладання на державну прихильність, то ми прагнемо стимулювати ті риси американської вдачі, які підтримують прагнення американців до нових звершень.

Турбота про виконання обіцянок, що їх дала моя партія, та піклування про повне справдження тієї довіри, яку висловив нам народ, змушують мене нагадати тим, з ким мені доведеться співпрацювати, що я зможу успішно виконувати дану нам роботу лише тоді, коли наші зусилля будуть щирими, гармонійними та безкорисливими. Навіть якщо нездоланні перешкоди чи опозиція заважатимуть виконувати наше завдання, це навряд чи стане нам виправданням; а якщо буде встановлено, що фіаско сталося з нашої вини чи через нашу недбалість, то ми не сумніваємося, що народ швидко призове нас до суворой відповідальності.

Присяга, яку я щойно прийняв — зберігати, охороняти і захищати Конституцію Сполучених Штатів, — не лише чітко визначає ту велику відповідальність, яку я на себе беру, але й нагадує про дотримання конституційних вимог як того правила, якого я мушу дотримуватися в своїй діяльності. Усіма своїми силами та в межах своєї сфери обов'язків я оберігатиму Конституцію, ревно охороняючи кожну гарантію федеральної влади, яка в ній міститься, захищаючи всі її обмеження від нетерплячості та невгамовності і використовуючи її обмеження та застереження на користь штатів та народу.

Цілковито свідомий важливості покладених на мене обов'язків та своєї слабкості, я буду прикро вражений, якщо мені випаде доля самому, без жодної допомоги, нести тягар відповідальності, який мені припало нести. Однак мій смуток зникає, коли я пригадую, що матиму підтримку, пораду та сприяння мудрих і патріотичних людей, які підтримуватимуть мене в уряді або представлятимуть народ в законодавчому органі.

Я знаходжу також велику втіху у тій думці, що мої співвітчизники — справедливі та великодушні, а також у моїй впевненості, що вони не гудитимуть тих, хто своєю щирою і відданою службою народу заслуговуватиме на його поблажливість та схвальність.

А ще я знаю, що є Верховний Творець, який керує справами людей і чия доброта й милосердя завжди супроводжували американський народ. Я знаю також, що Він не відвернеться від нас, якщо ми смиренно та поштиво прагнутимемо Його всемогутньої допомоги.

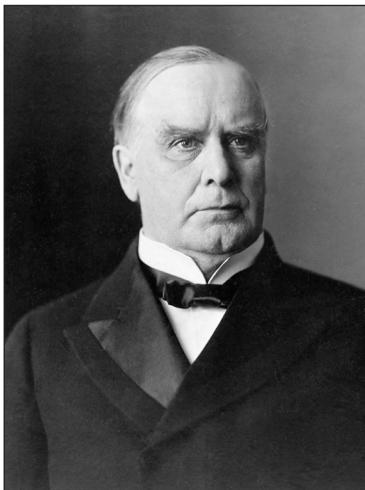
ВІЛЬЯМ МАК-КІНЛІ

Народився 29 січня 1843 року, помер 14 вересня 1901 року.

Двадцять п'ятий Президент США з 4 березня 1897 року по 14 вересня 1901 року.

Член Республіканської партії.

*Віце-президенти: Гаррет Гобарт (з 1897 по 1899 р.),
Теодор Рузвельт (1901 р.).*

Під час Громадянської війни Вільям Мак-Кінлі дослужився до чину майора, потім займався адвокатурою у штаті Огайо. У 1877 році обраний у Конгрес США, де належав до Республіканської партії. Добився прийняття білля Мак-Кінлі, який складався з двох окремих біллів: McKinley Administrative Bill та McKinley Tariff Bill. Він отримав значний авторитет у своїй партії і був обраний губернатором Огайо у 1891 році. Після першого президентського терміну наприкінці 1900 року В. Мак-Кінлі переобрано на наступні чотири роки. Під час його президентства у 1898 році США вели війну з Іспанією, яка закінчилася зайняттям Куби, а незабаром Філіппін та Пуерто-Рико. Також були приєднані

Гаваї і проголошена відмова США від ізоляціонізму (доктрини Монро). 6 вересня 1901 року на панамериканській виставці у Буффало В. Мак-Кінлі був поранений американським анархістом. Незважаючи на своєчасну операцію і первинне поліпшення, В. Мак-Кінлі помер у Буффало у приватному будинку, у присутності міністрів та сенаторів.

Перша інавгураційна промова

4 березня 1897 р.

Співвітчизники!

Підкоряючись волі народу та в його присутності, згідно з компетенцією, повіреною мені складеною присягою, я приймаю нелегкі та відповідальні обов'язки президента Сполучених Штатів, покладаючись на підтримку моїх співвітчизників та закликаючи на поміч наставництво Всемогутнього Бога. Наша віра вчить, що немає опори надійнішої за Бога наших предків, котрий так недвозначно сприяв американському народові в усіх його випробуваннях

і котрий ніколи не покине нас, якщо ми чинитимемо згідно з його заповідями і смиренно йтимемо за ним слід у слід.

Нелегкі і завжди такі значущі обов'язки високої посади, на яку ви мене покликали, обтяжуються сьогодні перевагою бізнесових умов, наслідками яких є вимушена бездіяльність охочих до роботи працівників та втрати, що їх зазнають виробничі підприємства. Країна потерпає від негараздів у промисловості, яких необхідно позбутися якнайшвидше. Наша фінансова система потребує певного перегляду, наша валюта тепер у доброму стані, але її вартість не мусить зазнавати нових небезпек. Усе це слід поставити на міцну основу, захищену від несподіваних наскоків, основу, стабільність якої не можна ставити під сумнів і робити предметом суперечок. Наша валюта і надалі має перебувати під контролем уряду. Ті кілька форм наших паперових грошей є, на мою думку, джерелом постійного сум'яття і труднощів для уряду та безпечного балансу для Міністерства фінансів. Тому я вважаю за необхідне вибудувати систему, яка, не зменшуючи грошову масу, що знаходиться в обігу, і не пропонуючи винагород за її зменшення, гарантуватиме запобіжний засіб від тих схем — тимчасових за своєю природою, — котрі в роки нашого процвітання давно пора було замінити більш продуманими фінансовими механізмами. Тільки після забезпечення належних надходжень зможемо ми взятися до впровадження таких змін у нашому фінансовому законодавстві, які, гарантуючи безпеку та належний обсяг наших грошей, більше не нав'язуватимуть урядові необхідність підтримувати великий золотий запас, який сам по собі неминуче породжуватиме спокусу спекуляції. Більшість наших фінансових законів з'явилися в результаті досвіду та випробувань, і тому їх не слід змінювати без усебічного дослідження та демонстрації доречності пропонованих змін. Ми мусимо бути і «впевненими в своїй правоті», і «поспішати повільно». Тому, якщо Конгрес, виказуючи мудрість, визнає необхідним створити комісію, яка негайно почне розглядати питання, пов'язане з переглядом нашої монетної системи, банківського та валютного законодавства, і забезпечить цим заходам ретельне, неспішне та безпристрасне вивчення, якого вимагає їхня важливість, то я залюбки приєднаюся до таких дій. Коли президенту надані такі повноваження, то я маю намір призначити комісію з відомих та добре поінформованих громадян із різних партій, які користуватимуться довірою суспільства — як завдяки їхнім здібностям, так і завдяки їхній особливій схильності та натренованості для такої роботи. Таким чином можна поєднати бізнесовий досвід та досвід у громадських справах, а патріотичний ентузіазм доброзичливців країни скерувати так, щоб звіт, отриманий у результаті роботи комісії, отримав підтримку всіх партій, а наші фінанси припинили бути предметом партійних чвар. Хай там як, а цей експеримент вартий здійснення, і, на мою думку, він не може не принести користі всій країні.

Питанню міжнародного біметалізму буде приділено негайну і щирю увагу. Предметом моїх постійних зусиль буде його вирішення шляхом співробітництва з іншими великими торговельними країнами світу. Поки не буде досягнуто такого становища, коли паритет між золотими та срібними грошима буде виникати й підтримуватися відносною цінністю цих двох металів, вартість уже вкарбованого срібла і того срібла, що невдовзі може бути викарбованим, мусить постійно підтримуватися в паритеті з золотом за допомогою всіх наших наявних ресурсів. Треба забезпечити довіру до уряду, до стабільності його грошової одиниці та до неухильності дотримання ним своїх зобов'язань. Таким був недвозначний наказ народу, і не зважати на нього не можна.

Економія потрібна в кожній гідці уряду в усі часи, та особливо потрібна вона в періоди депресії в бізнесі та пригніченості серед людей (на кшталт сьогоднішнього). Найсуворішої економії слід дотримуватися в усіх державних витратах, а марнотратство має бути перепинене там, де його виявлять, і відвернуте від повторення в майбутньому, де б то не було. Якщо ми хочемо, щоб державні доходи збереглися на нинішньому рівні, то єдиним засобом досягнення цього буде зменшення видатків. Але сьогоднішнє становище уряду не повинно стати перманентним. Наша практика незмінно полягала в скороченні, а не в збільшенні наших несплачених фінансових зобов'язань, тому треба знову повернутися до цієї політики і впроваджувати її з належною наполегливістю. Наші державні доходи мусять завжди бути досить великими, щоб легко і швидко забезпечувати не лише наші поточні потреби та обслуговування основної суми та процентів державного боргу, а й здійснювати належні й щедрі виплати для найціннішої спільноти громадських кредиторів — солдатів та матросів, удовиць та сиріт, які перебувають на пенсійному забезпеченні Сполучених Штатів.

Уряду не слід дозволяти затягувати сплату боргів і накопичувати нові, особливо в наш час. Щоб належним чином запобігти цьому, треба задіювати таку річ як мандат обов'язку — надійний та легко застосовний рецепт для більшості наших фінансових негараздів. Дефіцит неминучий тоді, коли видатки уряду перевищують його надходження. Дефіцит можна покрити або запозиченнями, або збільшенням доходів. Тоді як великий річний надлишок доходів може спонукати тринькання та марнотратства, недостатній доход породжує підозри та підриває суспільну та особисту довіру. Не слід заохочувати ані перше, ані друге. Необхідно виробити єдину точку зору на збільшення запозичень та збільшення доходів. Ми маємо отримати більше доходів, причому без затримки, перешкод чи відстрочки. Надлишок у скарбниці, утворений запозиченнями, не може бути перманентною та надійною опорою. Його вистачить, поки він є в наявності, але він не може існувати тривалий час, якщо видатки уряду перевищують доходи — як і відбувалося впродовж ос-

танніх двох років. Не слід також забувати, що, хоч би як ці запозичення полегшили — тимчасово — становище, уряд однаково буде в боргу за утворений запозиченнями надлишок, який таки доведеться сплачувати, в той час як здатність платити не посилиться, а лише послабиться через тривання дефіциту. Запозичення вкрай необхідні в часи непередбачених труднощів для того, щоб зберегти уряд та довіру до нього, але нездатність забезпечити належні надходження в мирний час для збереження і уряду, і довіри до нього не може бути виправданою.

Найкращий спосіб для уряду зберегти довіру до себе — це платити в робочому порядку, — не вдаючись до позик і не роблячи боргів, — через належний дохід, забезпечуваний системою оподаткування, внутрішнього чи зовнішнього, або ж змішаного. Традиційна політика уряду, якої дотримувалися від початку і яку проводили всі партії та адміністрації, полягає в збиранні більшої частини наших доходів за рахунок податків на іноземні вироби, імпортовані до Сполучених Штатів для продажу та споживання, та здебільшого — в уникненні тієї чи іншої форми прямого оподаткування за винятком воєнного часу. Країна чітко налаштована проти всякого невинного збільшення внутрішніх податків і під час недавнього голосування недвозначно висловила на користь системи тарифного оподаткування. Не може бути також жодних непорозумінь щодо принципу стягнення цих тарифних податків. Ніщо і ніколи не було висловлено чіткіше під час загальнонаціональних виборів, як те, що головним принципом отримання доходів з мита на імпорт має бути ревно турбота про американські інтереси та американських трудівників. Народ заявив про необхідність такого законодавства, яке гарантує належний захист та заохочення промисловості та розвитку нашої країни. Тому я щиро сподіваюсь, що Конгрес при першій же практичній нагоді прийме законодавство про державні доходи, яке буде справедливим, розважливим, консервативним і чесним та яке, забезпечуючи достатні надходження для громадських потреб, водночас буде однозначно і виразно сприятливим та вигідним для кожного сектора промисловості та кожної приватної ініціативи. До цієї політики ми, незалежно від партійної належності, міцно прив'язані наказом наших виборців — силою набагато потужнішою, аніж пункти тієї чи іншої політичної платформи. Першочерговий обов'язок Конгресу — припинення дефіциту шляхом відновлення того протекціоністського законодавства, яке завжди було найміцнішою опорою скарбниці. Прийняття таких законів посилює довіру до уряду як удома, так і за кордоном, і сильно посприяло б припиненню зменшення нашого золотого запасу, який ми зберігаємо для підтримки нашої валюти. Це зменшення було істотним і майже постійним упродовж кількох останніх років.

При перегляді тарифів особливу увагу слід приділити поверненню та розширенню принципу взаємності із закону 1890 року, завдяки якому наша за-

кордонна торгівля надлишками сільськогосподарської та промислової продукції отримала такий великий приріст на нових та перспективних ринках. Короткий період практичного застосування цього законодавства всіляко виправдує подальші експерименти та додаткові дискреційні повноваження під час укладання торговельних угод, метою яких завжди має бути відкриття нових ринків для виробів нашої країни шляхом надання поступок тим продуктам з інших країн, які нам потрібні, які ми не можемо виробляти самі і які не призведуть до втрати робочих місць нашими людьми, а навпаки — збільшать їхню зайнятість.

Депресія останніх чотирьох років дуже важко вдарила по великій масі трударів нашої країни, а особливо — по власниках малих ферм. Сільське господарство зупинилося в своєму розвитку, а люди, що трудилися на землі, сильно постраждали. Відродження промислового виробництва принесе полегшення як для промисловості, так і для сільського господарства. Жодна частина нашого населення не є такою відданою інституту вільного урядування і не надає йому такої лояльної підтримки, як працівники промисловості та сільського господарства, ніхто з більшим ентузіазмом та повнішою мірою не вносить свою частку в підтримання уряду і ніхто більше, ніж вони, не заслуговує на його мудру та щедрю турботу і захист. Законодавство, сприятливе для виробників, сприяє всім іншим. Депресивний стан справ на фермах, шахтах та фабриках зменшив здатність нашого народу виконувати покладені на нас фінансові зобов'язання, тому наші люди справедливо сподіваються, що буде не лише встановлено систему оподаткування, яка забезпечить максимум доходу з мінімумом фіскального тягаря, а й що буде вжито всіх засобів до зменшення, а не збільшення наших громадських витрат. Бізнесові умови не надто оптимістичні. На відновлення заможності попередніх років знадобиться певний час. І якщо нам не вдасться зробити це швидко, то нам треба сміливо поглянути в обличчя реальності і намагатися повернути колишній добробут за допомогою сприятливого законодавства. Хоч якою б бентежною видавалася теперішня ситуація, я сподіваюся, що Конгресу не забракне бажання та здатності полегшити її настільки, наскільки дозволить законодавство. Відновлення довіри та відродження бізнесу, якого так бажають представники всіх партій, залежать більше від швидких, енергійних та розумних дій Конгресу, аніж від будь-якого окремого закладу чи установи, які мають вплив на ситуацію.

Додають оптимізму і спогади про те, що всі важкі ситуації, що траплялися впродовж ста восьми років нашого багатого на події національного життя, були з мудрістю та мужністю подолані американським народом, з вірністю своїм найвищим інтересам та своїй історичній місії та з честю американського імені. Ці роки славної історії надихнули людство і поширили справу розповсюдження свободи в усьому світі, незмірно посиливши ті безцінні вільні

інститути, якими ми втішаємося. Наш народ любить ці інститути і буде їх підтримувати. Украй важливо для нашого щастя та процвітання те, що ми дотримуємося принципів, на яких було засновано нашу систему урядування, і наполягаємо на їхньому чесному та правдивому дотриманні. Рівність прав має бути домінантою, а наші закони скрізь і повсюдно мають поважатися і виконуватися. Може, ми десь і схибили, повною мірою виконуючи свої обов'язки — обов'язки громадян великої республіки, але втішає і підбадьорює усвідомлення того, що свобода слова, свобода преси, свобода думки, свобода освіти, вільне та непорушне право на свободу віровизнання, а також вільні та справедливі вибори сьогодні дорожчі для наших громадян та глибше вкорінені, ніж будь-коли. Ці гарантії треба шанобливо оберігати та мудро примножувати. Призначені органи влади слід енергійно підтримувати. Лінчування не може толеруватися в такій великій та цивілізованій країні, як Сполучені Штати, — суди, а не натовпи мають призначати і впроваджувати передбачене законом покарання. Збереження громадського порядку, право на дискусію, чесність судів та належне відправлення справедливості мусять завжди залишатися тим непохитним фундаментом безпеки, на якому міцно тримається наш уряд.

Один із уроків останніх виборів, якому ми всі можемо порадити, полягає в тому, що громадяни Сполучених Штатів поважають закон та дотримуються його і їх не так легко звести зі шляху патріотизму та честі. Це ще раз підтверджує геніальність наших суспільних інститутів і ще раз підтверджує потребу прищеплення у майбутньому навіть більшої любові до закону та порядку. Не може надаватися імунітет тим, хто порушує закон — ні індивідам, ні корпораціям, ні громадам; і оскільки Конституція накладає на президента обов'язок виконувати як її, так і закони, прийняті відповідно до її положень, то я намагатимуся ретельно і продумано втілювати їх. Платформа партії, яка тепер повернулася до влади, полягала в минулому в «протистоянні всім махінаціям капіталу, організованого в трести чи якимось іншим чином, спрямованим на волюнтаристський контроль над умовами торгівлі між нашими громадянами». Партія також підтримувала «таке законодавство, яке перепинить застосування всіх махінацій, спрямованих на пригноблення людей необгрунтованими цінами на товари, що вони їх постачають, або ж несправедливо високими розцінками на транспортування їхніх товарів до ринків». Ця мета буде неухильно здійснюватися, як через просування уже чинних законів, так і через рекомендоване прийняття нових інструкцій, які можуть знадобитися для втілення цих законів у життя.

Наші закони з натуралізації та імміграції слід і надалі покращувати таким чином, щоб вони незмінно сприяли притоку надійніших, кращих та вищих за рівнем громадян. Велика небезпека для республіки ховається в громадянах надто неосвічених і темних або ж надто порочних, щоб усвідомити велику

цінність та переваги наших інститутів та законів, і перед усіма тими, хто прибуває сюди для того, щоб з цими інститутами та законами воювати, двері нашої країни слід швидко та щільно зачиняти. Не слід нам також забувати і про необхідність удосконалювати й наших власних громадян і з ентузіазмом наших батьків-засновників поширювати знання та вільну освіту. Неписьменність у нашій країні мусить бути подолана, якщо ми хочемо досягти того високого становища найпоступовішої з просвічених країн світу, яке призначило нам Провидіння.

Реформи державної служби мусять тривати, але ці зміни мають бути реальними та справжніми, не поверховими чи спонуканими егоїстичними устремліннями тієї чи іншої партії просто через те, що вона опинилася при владі. Як член Конгресу я голосував та висловлювався на користь чинного закону, і я наполягатиму на його впровадженні в тому дусі, в якому він був прийнятий. Метою було забезпечити ефективну службу шляхом залучення найкращих людей, які погодяться на урядове призначення, збереження відданих і чесних державних службовців, але при цьому не захищаючи — ані силою інструкцій, ані впливом традицій — тих, хто виявиться неефективним, некомпетентним або ж недогідним. Цього вимагають найвищі інтереси країни, і люди гаряче підтримують цей закон тоді і там, де він активно впроваджується.

Конгрес мусить без зволікань приділити увагу відновленню американського торговельного флоту, який був колись нашою гордістю на всіх морських та океанських торговельних маршрутах. На мою думку, мало є важливих тем, які так настійно вимагають розважливого й розумного розгляду. Сполучені Штати прогресували з гідною подиву швидкістю в кожній царині підприємливості, аж поки ми не посіли перше місце у майже всіх великих маршрутах внутріматерикової торгівлі, у сферах комерції та промисловості. Однак при цьому американський торговельний флот невпинно занепадав і занепав до такого стану, що тепер за відсотком тоннажності та кількістю задіяних суден він перебуває в гіршому становищі, ніж перед Громадянською війною. Істотного прогресу було досягнуто за останні роки в розвитку американського військово-морського флоту, але ми мусимо доповнити ці зусилля і забезпечити йому як потужний додаток флот торговельний, який був би цілком спроможним повністю забезпечувати перевезення наших товарів до іноземних країн. Вирішення цього питання вимагають як наші бізнесові потреби, так і патріотичні прагнення нашої великої нації.

Відтоді, як був заснований уряд, політика Сполучених Штатів полягала в розвитку миру і дружби з усіма країнами світу, і це перегукується з моєю концепцією наших обов'язків на поточний момент. Ми плекали політику невтручання у справи іноземних урядів, яку мудро започаткував Вашингтон; ми трималися осторонь і не втручалися — ні як союзники, ні як супротивники, — вдовольняючись тим, що давали їм можливість самим вирішувати свої

внутрішні проблеми. Нашою метою буде проведення послідовної та сповненої почуття власної гідності політики на міжнародній арені, і ця політика буде справедливою, безпристрасною, завжди уважною до нашої національної честі і завжди настійно наполегливою стосовно дотримання законних прав американських громадян повсюдно у світі. Наша дипломатія не повинна прагнути більшого і не може приймати менше того, що нам належить. Ми не прагнемо агресивних воєн, ми мусимо уникати спокуси територіальних загарбань. Ми не повинні вступати у війну доти, доки не буде вичерпано всі мирні аргументи, — мир є кращим за війну майже у всіх аспектах. Переговори за участі посередника — це найліпший метод залагодження як міжнародних та локальних, так і особистих розбіжностей. Він був визнаний найкращим способом розв'язання суперечностей між робочими та роботодавцями Конгресом сорок дев'ятого скликання в 1886 році, і його застосування було поширене на наші дипломатичні стосунки одноставним рішенням сенату та палати представників Конгресу п'ятдесят першого скликання в 1890 році. Остання резолюція була взята за основу переговорів із британською палатою представників у 1893 році, і на наше прохання у Вашингтоні було підписано договір про арбітраж між Сполученими Штатами та Великобританією, який минулого січня був переданий до сенату на ратифікацію. Оскільки цей договір є результатом нашої ініціативи, оскільки його визнали основним складником нашої іноземної політики впродовж усієї нашої національної історії — вирішення проблем у переговорно-судовому порядку, а не силою зброї — і оскільки він являє світу славний приклад розважливості та миру, а не упередженості та війни в стосунках між двома найпотужнішими державами світу, приклад, який, безперечно, буде повторений іншими, то я шанобливо закликаю сенат не баритися з ратифікацією означеного договору, бо це не просто справа політики, а обов'язок перед усім людством. Навряд чи можна переоцінити важливість та моральний вплив ратифікації у справі поширення цивілізації. Вона стане предметом міркувань та обговорень найкращих умів серед державних діячів та народів кожної країни, і я не можу не вважати за щастя, що саме Сполученим Штатам випала роль лідера в такій величній роботі.

Звичною практикою кожного президента було намагання до останнього уникнути скликання Конгресу на позачергову сесію. Це гідний осуду приклад у звичайних обставинах і за відсутності суспільної потреби. Але нездатність скликати представників народу до Конгресу на позачергову сесію, коли йдеться про нехтування громадським обов'язком, покладає відповідальність на таке нехтування на самого президента. Стан державної скарбниці, як уже зазначалося, вимагає негайного розгляду Конгресом. Лише один він має повноваження забезпечувати надходження уряду. Нескликання Конгресу за таких обставин я не розглядаю ніяк інакше, окрім як нехтування прямим обов'язком. Мені не імпонує та думка, що скликання сесії Конгресу загро-

жуватиме нашим загальним бізнесовим інтересам. Його члени є представниками народу, і їхню присутність у місці розташування уряду на виконання народної волі слід вважати не приниженням, а благом. Не буде кращої нагоди поставити наш уряд на здорову фінансову та економічну основу, аніж зараз. Ще зовсім недавно люди проголосували, щоб це було зроблено, і ніщо не зобов'язує виразників їхньої волі більше, як необхідність швидких дій. Мені завжди здавалося, що відкладення зборів Конгресу на майже рік після його обрання часто позбавляло Конгрес натхненного впливу народної волі, а країну — відповідних вигод. Тому видається очевидним, що відкласти цю подію було б нерозумно з боку голови держави, бо було б несправедливо щодо інтересів народу. Зараз наші дії будуть вільнішими від партійного егоїзму та партійних міркувань, ніж тоді, коли питання перегляду тарифу буде відкладене до чергової сесії Конгресу. До виборів до Конгресу залишається ще два роки, і політика не може поглинати нас настільки, що нам почне здаватися, що ці вибори відбудуться буквально завтра. Цю проблему ми зможемо розв'язати спокійно і в патріотичному дусі, не боячись її впливу на дострокові вибори.

Наші співвітчизники, які можуть не погоджуватися з нами щодо характеру цього законодавства, воліють, щоб це питання було вирішене тепер, навіть усупереч їхнім упередженим поглядам, і, можливо, вирішене настільки розумно — як я сподіваюся і вірю, — що забезпечить більшу стабільність, ніж тоді, коли над нами нависне ще одна непевність, яка буде загрожувати широким та розмаїтим бізнесовим інтересам Сполучених Штатів. Тож яке б рішення не прийняв Конгрес, воно отримає добру можливість бути практично перевіреним до того, як людей покличуть, щоб висловити своє ставлення до нього, і це я вважаю вкрай важливим для справедливого і тривалого вирішення цього питання. Виходячи з таких міркувань, я вважаю своїм обов'язком як президента скликати Конгрес на позачергову сесію в понеділок, 15 березня 1897 року.

Завершуючи, я дякую країні за той дух братерства та прояви доброзичливості, такі очевидні повсюдно. Останні вибори не лише якнайкраще продемонстрували зникнення групових та географічних ліній поділу, але якоюсь мірою — і тих забобонів, які роками заважали працювати нашим місцевим урядам і кидали тінь на нашу справжню велич як держави. Тріумф народу, чий вердикт оце втілюється сьогодні, не є тріумфом якоїсь групи чи партії, це тріумф усіх груп і всіх людей. Північ та Південь уже не розділяються за старими лініями розколу, а за принципами та політикою, і в цьому факті кожен, хто справді любить свою країну, мусить знайти велику радість і правдиву втіху. Тож радіймо і розвиваймо цей дух; він ушляхетнює, він стане і здобутком, і благословенням для нашої улюбленої країни. Моїм постійним прагненням буде не робити нічого і не дозволяти робити іншим те, що змо-

же стримати чи порушити це зростання відчуття єдності та співробітництва, це відродження самоповаги та взаємозв'язку, яке тепер надихає стільки тисяч людей в обох колись ворожих одна одній частинах країни. Натомість я з ентузіазмом робитиму все можливе для поширення та зростання цього відчуття.

Дозвольте мені знову повторити слова присяги, до якої привів мене Верховний суддя і якої у відповідних сферах, наскільки це буде застосовним, я спонукатиму дотримуватися всіх моїх співвітчизників: «Я сумлінно виконуватиму обов'язки Президента Сполучених Штатів і всіма своїми силами й здібностями підтримуватиму, охоронятиму і захищатиму Конституцію Сполучених Штатів». Це зобов'язання, яке я шанобливо взяв на себе перед Усевишнім Господом. Дотримання його буде моєю єдиною метою, моєю постійною молитвою, і у виконанні моїх урочистих обов'язків я з упевненістю розраховуватиму на поблажливість та допомогу всього народу.

ТЕОДОР РУЗВЕЛЬТ

Народився 27 жовтня 1858 року, помер 6 січня 1919 року.

Двадцять шостий Президент США з 14 вересня 1901 року по 4 березня 1909 року.

Член Республіканської партії.

У період 1901—1905 рр. посада віце-президента була вакантною.

У період 1905—1909 рр. віце-президент — Чарлз Фейрбанкс.

У 1895 році Теодор Рузвельт був призначений шефом поліції Нью-Йорка, з 1897 року — заступник військово-морського міністра, брав участь у воєнних діях на Кубі. З 1899 по 1900 рік — губернатор Нью-Йорка.

У 1900 році В. Мак-Кінлі і Т. Рузвельт перемогли на виборах. 4 березня 1901 року В. Мак-Кінлі обійняв посаду президента на другий термін, а Т. Рузвельт став віце-президентом. 6 вересня цього ж року на В. Мак-Кінлі було вчинено замах, а 14 вересня він помер від отриманої рани. Того ж дня Т. Рузвельта було приведено до присяги президента. Він продовжив курс В. Мак-Кінлі на відмову від ізоляціонізму і становлення Америки як світової наддержави, яка активно діє у всьому

світі. Т. Рузвельт запобіг критичному становищу у 1902 році, коли знайшов рішення, як бути зі страйком вугільних гірників, що поставив під загрозу опалення більшості міських домівок. Він був першим президентом, який запросив у Білий дім представника чорношкірих, першим американцем, який отримав Нобелівську премію миру (за посередництво в укладенні російсько-японського Портсмутського мирного договору).

Інавгураційна промова

4 березня 1905 р.

Співвітчизники!

Жоден народ на землі не має більших підстав для вдячності, ніж наш, і я кажу це поштиво, не в дусі вихваляння нашою силою, а з вдячністю Творцю добра, який благословив нас тими умовами, котрі дали нам можливість досягти такого високого ступеня заможності та щастя. Нам, як народу, було дароване право закласти основи нашого національного життя на новому континенті. Ми нащадки століть, але на нашу долю випало менше покарань, які

накладає на країни Старого Світу кістлява рука давно померлих цивілізацій. Нам не довелося боротися за своє існування проти ворожої раси, однак наше життя вимагало бадьорості та енергійних зусиль, без яких тьмяніють такі чесноти, як відвага та рішучість. Якби ми зазнали поразки за таких сприятливих умов, то це було б цілковито нашою провиною, тож успіх, що супроводив нас у минулому, успіх, який, за нашим твердим переконанням, принесе нам майбутнє, мусить викликати в наших душах не марносластво, а повне та глибоке усвідомлення того, що подарувало нам життя; повне розуміння нашої — і тільки нашої — відповідальності; а також твердої рішучості продемонструвати, що під владою вільного уряду могутній народ здатен якнайбільше процвітати — як матеріально, так і духовно.

Нам багато подарували, але багато й вимагатимуть — і цілком справедливо. Ми маємо обов'язки перед собою та обов'язки перед іншими, — ні від перших, ні від других ми ухилитися не можемо. Ми стали великою нацією, змушеною самим фактом своєї величі мати стосунки з іншими країнами земної кулі, і тому ми мусимо поводитися, як личить народу з такою великою відповідальністю. Щодо інших країн — великих та малих — наша політика має бути політикою сердечної та щирої дружби. Не лише на словах, але і на ділі мусимо ми продемонструвати, що ми щиро бажаємо забезпечити їхнє доброзичливе ставлення до себе, поводячись із ними в душі справедливого та великодушного визнання всіх їхніх прав. Але справедливість та великодушність найбільше цінуються серед країн, як і серед людей, тоді, коли їх демонструє не слабкий, а сильний. Наполегливо утримуючись від завдання шкоди іншим, ми мусимо з не меншою наполегливістю забезпечувати, щоб шкоди не було завдано нам. Ми прагнемо миру, але миру справедливості, миру доброчесності. Ми прагнемо його тому, що вважаємо мир благом, а не тому, що ми когось боїмося. Жодна слабка країна, яка діятиме супроти нас відповідально та справедливо, не матиме підстав боятися нас, і жодна сильна держава ніколи не повинна мати змогу вибрати нас об'єктом зухвалої агресії.

Наші відносини з іншими країнами світу мають велике значення, але іще більше значення мають наші відносини між нами самими. Таке зростання багатства, населення та моці, свідком якого стала наша країна впродовж ста з чвертю років свого національного життя, неминуче супроводжувалося не меншим зростанням тих проблем, які завжди виникають перед кожною нацією, що підіймається до величі. Міць незмінно значитиме як відповідальність, так і небезпеку. Перед нашими батьками-засновниками постали певні лиха, які ми переросли в процесі становлення. Тепер перед нами стоять інші небезпеки, існування яких наші засновники просто не могли передбачити. Сучасне життя складне та напружене, і величезні зміни, спричинені безпрецедентним промисловим розвитком за останнє півстоліття, відчуються в усіх сторонах нашого соціального та політичного буття. Ще ніколи в історії не здійснювали люди

такого масштабного та значущого експерименту, як управління справами континенту за допомогою такої системи урядування, як демократична республіка. Ті умови, що сприяли нашій прекрасній заможності, умови, які розвинули до високого ступеня нашу енергію, впевненість у своїх силах та особисту ініціативу, викликали також неспокій та тривогу, невіддільні від накопичення великого багатства в промислових центрах. Від успіху нашого експерименту великою мірою залежить не лише наш добробут, а й добробут людства. Якщо нас спіткає невдача, то справа вільного урядування в усьому світі похитнеться до самих своїх основ. Тому наша відповідальність нелегка для нас, для сьогоднішнього світу і для прийдешніх поколінь. Ми не маємо достатніх підстав боятися майбутнього, але у нас є всі підстави дивитися в нього з усією серйозністю, ніколи не ховаючись від нелегких проблем, що виникатимуть перед нами, і не боячись їх розв'язувати з непохитною рішучістю.

Утім, хоча й ці проблеми нові, хоча завдання, що стоять перед нами, відрізняються від завдань, що стояли перед нашими предками, які заснували цю республіку, сам дух, у якому ці завдання мають вирішуватися, а проблеми — розв'язуватися (за умови належного виконання нами своїх обов'язків), сам дух залишається в основному незмінним. Ми знаємо, що самоврядування — це важко. Ми знаємо, що жоден народ не мусить мати таких високих рис вдачі, як той, що прагне керувати своїми справами через вільно висловлену волю вільних людей, з яких він складається. Але ми віримо, що не зганьбимо пам'яті людей з нашого славного минулого і виправдаємо їхні сподівання. Свою роботу вони виконали і залишили нам прекрасну спадщину, якою ми тепер утішаємося. У свою чергу, ми маємо повну впевненість у тому, що зможемо залишити цю спадщину нашим дітям та дітям наших дітей нерозтраченою та примноженою. Для цього ми мусимо продемонструвати не лише в часи великих потрясінь, а й у нашому повсякденному житті такі риси, як практичний розум, мужність, наполегливість, витривалість, а понад усе — силу відданості високому ідеалу, яка зробила великими людей, що заснували нашу республіку в час Вашингтона, і зробила великими тих людей, які зберегли нашу республіку в часи Авраама Лінкольна.

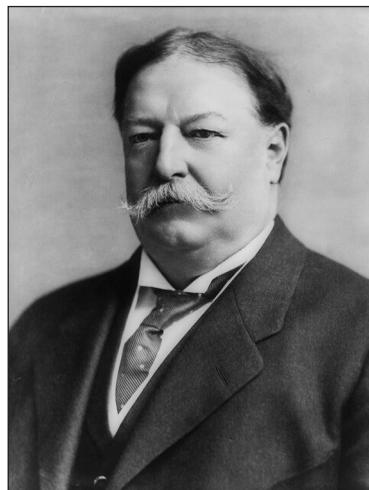
ВІЛЬЯМ ГОВАРД ТАФТ

Народився 15 вересня 1857 року, помер 8 березня 1930 року.

Двадцять сьомий Президент США з 4 березня 1909 року по 4 березня 1913 року.

Член Республіканської партії.

Вице-президентом був Джеймс Шерман.

З 1890 по 1892 рік Вільям Тафт — генеральний соліситор США, представляв інтереси держави у судових процесах, працював федеральним окружним суддею Огайо. З 1901 року — перший цивільний губернатор Філіппін. У 1904 році його призначено військовим міністром, а також радником президента. У 1905 році досяг угоди про розподіл сфер впливу з Японією. За рекомендацією Т. Рузвельта був висунутий кандидатом на посаду президента. Під час виконання президентських обов'язків В. Тафт виявляв обережність при вирішенні назрілих соціальних проблем. Провів широку реорганізацію державного управлінського апарату з метою підвищення його ефективності.

Був провідником рішучої антитрестової політики, у зовнішній політиці виступав за зовнішньоторговельну експансію, проводив курс на зближення з Канадою, сприяв пом'якшенню відносин з Росією. По закінченні президентського терміну у 1913—1921 роках був професором конституційного права у Єльському університеті, з 1921 року обіймав посаду голови Верховного суду США.

Інавгураційна промова

4 березня 1909 р.

Співвітчизники!

Усі, хто раніше приймав присягу, яку щойно прийняв я, напевне відчували великий тягар відповідальності. А той, хто не відчуває, той не має уявлення про повноваження та обов'язки, виконувати які невдовзі доведеться почати, або йому бракує належного розуміння зобов'язань, які накладає ця присяга.

Функція інавгураційної промови — це виклад у загальних рисах основних напрямків політики нової адміністрації, якими вони вбачаються. Я мав честь бути одним із радників мого шановного попередника і, власне, допомагав утілювати ініційовані ним реформи. Тож я зраджу себе, свої обіцянки та за-

сади партійної платформи, з якою мене обрали на цю посаду, якщо не зроблю подальше впровадження цих реформ одним із основних напрямків діяльності моєї адміністрації. Вони були спрямовані на викоренення беззаконня та зловживань владою великими синдикатами, що вклали свої капітали в залізниці та промислові підприємства та торгували між штатами. Заходи, вжиті моїм попередником, та законодавство, прийняте за його рекомендацією, мали значний успіх, майже поклавши край лихій політиці, яка збурювала народне невдоволення та тривогу, і принісши в уражений цим злом бізнес значно більшу повагу до чинного законодавства.

Однак для надання цим реформам тривалості та одночасного забезпечення відсутності скарг із боку тих, хто впроваджує відповідні передові методи ведення бізнесу, законодавчій та виконавчій гілкам влади необхідно вжити подальших заходів. Звільнення залізниць від певних обмежень антитрестового законодавства ініціював мій попередник, і я продовжу це діло. З іншого боку, адміністрація зобов'язана дотримуватися законодавства, спрямованого на забезпечення належного урядового контролю та обмеження з метою запобігти надмірному випуску облігацій та акцій компаніями, які володіють або розпоряджаються межіштатними комерційними залізницями.

Окрім того, для забезпечення швидшого та надійнішого впровадження законів, що стосуються межіштатних залізниць та промислових трестів, необхідно здійснити реорганізацію Міністерства юстиції, Бюро корпорацій у Міністерстві торгівлі та праці, а також Межіштатної торговельної комісії з метою ефективнішого співробітництва цих установ.

Сподіваюсь, що на першій черговій сесії майбутнього Конгресу, яка розпочнеться наступного грудня, я представлю конкретні пропозиції щодо необхідних поправок до антитрестових законів та законів про торгівлю між штатами, а також зміни у виконавчих структурах, які знадобляться для впровадження цих поправок.

Вважається, що з прийняттям рекомендованих змін американським діловим колам буде гарантована така міра стабільності та впевненості стосовно дозволеного та недозволеного, що є життєво необхідною для існування та зростання всього бізнесу. Такий план має містити право людини розпоряджатися такими методами поєднання капіталів та діяльності, які вважатимуться необхідними для досягнення найвищого ступеня ефективності і водночас забезпечуватимуть можливість відрізнити синдикати, засновані на обґрунтованих економічних підставах, від тих, що мають на меті створення монополії заради штучного контролю над цінами.

Надання практичної форми цим змінам є роботою найвищого порядку, яка вимагає найретельнішого обміркування. Я гадаю, що запропоновані поправки будуть не менш потрібними для захисту законослухняного бізнесу, ніж завершення реформ, які по праву носять ім'я мого попередника.

Справою особливої важливості є перегляд тарифів. Згідно з платформою, на якій я був обраний, я збираюся скликати 15 березня позачергову сесію Конгресу для того, щоб одночасно розглянути і законопроект про перегляд Закону Дінглі. Це має забезпечити належний державний дохід і реформувати митні збори таким чином, щоб забезпечити робочому класу та всім підприємствам нашої країни — фермам, шахтам та фабрикам — захист за допомогою тарифу, що дорівнює різниці між собівартістю виробництва за кордоном та собівартістю виробництва тут, у нашій країні. Це має також забезпечити те положення закону, яке дозволить упровадити, після визначення певних фактів виконавчою гілкою влади, вищий або ж взагалі максимальний тариф проти тих країн, чия торговельна політика супроти нас справедливо вимагатиме таких дискримінаційних заходів. Вважається, що відбулася така велика зміна умов після впровадження Закону Дінглі, виписаного в такому ж дусі протекціонізму, що вищезазначена міра тарифу сприятиме зниженню ставок за певними позиціями і потребуватиме зміни лише деяких із них, а може, і взагалі жодних.

Пропозиція переглянути тарифи настільки авторитарна та різка, що це примусить наші ділові кола тільки на цей тариф і покладатися і неминуче призведе до зупинки тих галузей бізнесу, яких він стосуватиметься безпосередньо; а оскільки ці галузі найважливіші, то це негативно вплине на увесь бізнес у країні. Тому вкрай необхідно, щоб законопроект про тарифи розроблявся чесно і справедливо відповідно до обіцянок, які давала моя партія на виборах перед приходом до влади, і був прийнятий настільки швидко, наскільки це дозволить його належний розгляд та обговорення. Я не хочу сказати, що тариф є врешті-решт важливішим за вдосконалення реформ щодо анти-трестового законодавства та нормативних положень про торгівлю між штатами, але для уникнення сум'яття в ділових колах треба вдатися до конкретних дій тепер, коли було вирішено питання перегляду тарифу. Для забезпечення необхідної швидкості проходження законопроекту видається слушним не розглядати більше ніяких законопроектів на цій позачерговій сесії. Я висуюю це лише як пропозицію, бо після звернення голови виконавчої влади Конгрес сам вільний вирішувати, який курс йому слід узяти.

Основним мотивом застосування тарифу є оподаткування і забезпечення таким способом державного доходу. Головно через депресію, яка настала після фінансової паніки 1907 року, доходи з митниць та інших джерел упали настільки, що витрати на поточний фінансовий рік перевищать надходження на сто мільйонів доларів. Україй важливо перепинити цей дефіцит, тому розробники тарифу мусять, звісно, зважати на потенційний загальний дохід, який він має принести, і упорядкувати митні збори таким чином, щоб забезпечити достатні надходження. Якщо це не можна буде зробити за допомогою мита на імпорт, то треба буде прийняти нові види оподат-

кування, серед яких я пропоную прогресивний податок на спадщину як справедливий у принципі та легкий у стягненні.

Зобов'язання з боку відповідальних за витрати, необхідні для функціонування уряду, зробити ці витрати якомога меншими, а податкове навантаження — якомога легшим є чітким і мусить підтверджуватися в кожній заяві, що стосується державної політики. Це особливо актуально, коли ми стинаємося з великим дефіцитом. Але коли бажання отримати голоси виборців призводить до урізання витрат, справді необхідних для ефективного функціонування уряду та виконання ним своїх обов'язків, то така поведінка мусить бути засуджена так само, як і марнування державних фондів через непотрібні видатки. Діапазон повноважень уряду щодо того, що він може і має робити для народу, розширився далеко за межі старої школи політологів із їхньою концепцією «laissez faire»¹, і таке розширення було підтримане народом.

У Міністерстві сільського господарства треба продовжувати проведення широкомасштабних експериментів та поширення отриманої завдяки їм інформації з метою удосконалення всього сільського господарства.

Важливе завдання контролю над бізнесом великих залізниць та промислових трестів, супроводжуваного необхідними розслідуваннями та судовим переслідуванням незаконних методів ведення бізнесу, є ще одним нелегким обов'язком уряду, обов'язком, якого ще п'ятдесят років тому не існувало.

Упровадження законів, що забезпечують збереження наших ресурсів, тією мірою, якою це може бути в юрисдикції уряду, включно з украй важливою роботою з урятування та відновлення наших лісів та поліпшення водних артерій, — усе це притаманні урядові функції, для належного виконання яких потрібні великі видатки. І якщо деякі з цих робіт, наприклад, зрошення засушливих земель, рано чи пізно окупляться, то інші дають таку опосередковану вигоду, що самоокупності від них годі чекати. Великі проекти, такі як Панамський канал, слід розглядати як унікальне підприємство, що має давати доходи від облігацій, випуск яких дозволить розподілити його собівартість між теперішнім та майбутніми поколіннями відповідно до отриманих вигод. Конгресу варто було б серйозно розглянути, чи не можна буде таким самим способом забезпечити поглиблення та використання каналів тієї чи іншої великої річкової системи, на кшталт Огайо чи Міссісіпі, за умови підготовки та погодження конкретних практичних планів.

Окрім того, існують видатки, абсолютно необхідні, якщо наша країна бажає зберегти гідне місце серед держав світу та належним чином захищати власні торговельні інтереси, проводячи традиційну американську політику проти колонізації, що її здійснюють у нашій півкулі європейські монархії, та сприяючи миру і моральності в міжнародних справах. Я маю на увазі видатки на

¹ laissez faire — невтручання (фр.).

утримання необхідної армії, військово-морського флоту та належних фортифікаційних споруд усередині Сполучених Штатів та в залежних від них територіях.

Ми мусимо мати армію, організовану і керовану таким чином, щоб вона мала здатність в екстреному випадку — у взаємодії з національним ополченням та згідно з положеннями відповідного загальнонаціонального закону про добровольців — швидко розгорнутися в силу, спроможну дати відсіч потенційному вторгненню з-за кордону і забезпечити, за необхідності, відправлення достатньо потужного експедиційного корпусу для втілення нашої традиційної американської політики, яка носить ім'я президента Монро.

Наші фортифікаційні укріплення укомплектовані лише частково, і кількість військових у них недостатня. Однак через кілька років регулярні витрати на нашу берегову оборону — як на материку, так і в залежних територіях — зроблять укріплення спроможними витримати будь-яку фронтальну атаку, а до того часу ми сподіваємося укомплектувати ці споруди достатньою кількістю військових. Велика відстань, що відділяє наше узбережжя від Європи та Азії, звісно, зменшує необхідність тримати наготові велику армію, але цей факт не віднімає необхідності проявляти звичайну обачливість, а значить — утримувати армію достатньо велику і організовану таким чином, щоб утворювати ядро, з якого швидко зросте необхідна військова потуга.

Сказане про армію іще більше стосується військово-морського флоту. Організація сучасного військово-морського флоту несумісна з імпровізаціями. Його слід будувати, і він має бути наготові на випадок крайньої необхідності, яка вимагатиме його використання. Мій шановний попередник у численних промовах та посланнях, сповнених сильних емоцій та образних виразів, обґрунтував потребу мати сильний флот, співмірний із довжиною нашої берегової лінії, з урядовими ресурсами та закордонною торгівлею нашої країни; і я хочу знову викласти всі підстави, які він навів на користь політики утримання сильного військово-морського флоту як найкращого гаранта нашого миру з іншими країнами та найліпшого інструмента для забезпечення наших прав, захисту наших інтересів та здійснення нашого впливу на міжнародні справи.

Метою нашої міжнародної політики завжди було сприяння миру. Ми візьмемо участь у будь-якій війні — переможній чи ні — з повним усвідомленням тих жахливих наслідків, які вона за собою потягне, і ми, звісно, докладемо всіх зусиль, сумісних з нашою національною гордістю та найвищими національними інтересами, щоб уникнути необхідності братися за зброю. Ми підтримуємо кожен міжнародний механізм, наприклад, Гаазький трибунал та посередницькі угоди, що мають на меті їх використання у всіх міжнародних суперечках заради збереження миру та уникнення війни. Але ми закриємо очі на наявні обставини і будемо нерозумними ідеалістами, якщо розуміти-

мемо, що коли всі країни світу озброюються і готуються до війни, то ми мусимо перебувати в такому ж стані, щоб не дозволити іншим державам скористатися нашою слабкістю і нездатністю захистити себе і свої права сильною і рішучою рукою.

У міжнародних суперечках, які обов'язково виникнуть на Сході через питання «відкритих дверей» та через інші проблеми, Сполучені Штати здатні зберегти свої інтереси незагрозливими і забезпечити повагу до своїх справедливих вимог. Однак вони не зможуть цього зробити, якщо стане зрозумілим, що вони не зможуть підкріпити свої права та захист власних інтересів нічим іншим, окрім вербальних протестів та дипломатичних нот. Через це видатки на армію, флот і берегові укріплення мають завжди вважатися обов'язковими для уряду і такими, що не можуть бути скорочені з міркувань економії. Наш уряд здатен забезпечити належну армію та належний флот. Він може утримувати їх без найменшої небезпеки для республіки або для принципів наших вільних інститутів, а побоювання додаткових податків у цьому відношенні не має призводити до змін у цілому правильної політики.

Політика Сполучених Штатів під час Іспанської війни і після неї забезпечила їм таке впливове становище серед інших країн, якого вони ніколи раніше не мали, і цим впливом слід весь час користуватися для того, що забезпечити своїм громадянам — корінним чи натуралізованим — поважливе ставлення громадян інших країн. Нам слід робити все можливе, щоб не допустити понижень та обмежень на релігійному чи расовому ґрунті будь-кого з наших громадян, які вирішили тимчасово оселитися в іноземних країнах.

Допущення в Сполучені Штати азійських іммігрантів, яких не можна змішувати з нашим населенням, було зроблено предметом заборонних статей або у наших договорах та зведеннях законів, або в жорстких адміністративних правилах, прийнятих у результаті дипломатичних переговорів. Я щиро сподіваюся, що ми зможемо звести до мінімуму ті лиха, які, певне, виникнуть унаслідок такої імміграції, і робитимемо це через усунення не потрібного сперечання та обопільних поступок під час переговорів з іншими урядами в атмосфері взаємоповаги. Тим часом ми мусимо вжити запобіжних заходів, щоб запобігти, а якщо не вдасться запобігти, то придушити вибухи расової неприязні серед нашого народу до іноземців чи представників тієї чи іншої національності, кому ми, відповідно до договору, надали право займатися у нас законним бізнесом та бути захищеними від свавільних нападів та гноблення.

Це змушує мене вказати на серйозну ваду нашої федеральної юрисдикції, яку ми мусимо виправити негайно. Домовившись через укладання договору з іншими країнами про захист нашими законами їхніх підданих чи громадян, яким ми дозволяємо підпадати під нашу юрисдикцію, ми покладаємо на штат або місто, не підпорядковані федеральному уряду, обов'язок утілювати від-

повідні міжнародні зобов'язання. Через прийняття належного законодавства ми можемо — і маємо — дати в руки голови держави засоби впровадження забезпечених договором прав таких іноземців у судах федерального уряду. Наш уряд потрапить у двозначне становище, якщо братиме обов'язок захищати іноземців, а потім виправдуватиме нездатність зробити це тим, що ця відповідальність лежить на містах або штатах, тобто поза межами повноважень уряду. Якщо ми щось обіцяємо, то повинні мати змогу ці обіцянки виконати. Ми не можемо допустити, щоб потенційне фіаско правосуддя через місцеву упередженість в уряді того чи іншого штату чи міста поставило нас під загрозу війни, якої можна було б уникнути, якби федеральна юрисдикція була введена через відповідне законодавство, прийняте Конгресом, та впроваджена відповідними процедурами, ініційованими головою держави в судах національного уряду.

Однією з реформ, яку буде впроваджувати майбутня адміністрація, стане зміна наших монетарних та банківських законів з метою забезпечити більшу гнучкість у формах валюти, необхідної для ведення торгових операцій, та запобігти тому, щоб законодавчі обмеження призвели до сум'яття чи навіть фінансової паніки. Нещодавно призначена монетарна комісія ретельно вивчає чинні умови та всі запропоновані рецепти покращення ситуації і, безсумнівно, вийде з рішенням, яке задовольнить вимоги бізнесу та громадські інтереси.

Ми сподіваємося, що звіт цієї комісії не потуратиме ані інтересам вузького кола тих, хто вважає, що єдиною метою нової системи має бути забезпечення великих прибутків на банківський капітал, ані тим, хто бажає значного зростання грошової маси, але мало зважає на необхідність механізмів подальшого вилучення її з обігу та необхідність утримання високого ступеня її захищеності. Немає теми складнішої і більше здатної породити розбіжні думки та догматичні заяви, ніж ця. Ця комісія, вивчаючи загальний вплив валюти на бізнес та бізнесу на валюту, прийняла мудре рішення розширити свої дослідження на банківські та монетарні методи, прийняті в Європі. Та інформація, яку вони отримали від закордонних експертів, безсумнівно буде визнана корисною для вирішення проблеми, яку розглядає ця комісія.

Новий склад Конгресу має швидко втілити обіцянки республіканської платформи і провести належний законопроект про поштові ощадні банки. Це не буде поспішним рішенням чи надмірним патерналізмом. Обіцянка гарантованих доходів, що її дав уряд, стане тією спонукою для вкладників, яку приватні банки будуть не в змозі забезпечити, а низькі проценти стануть гарантією того, що вже наявні банки не втратять своїх клієнтів. Це дозволить суттєво збільшити фонди, необхідні для інвестування капіталу в корисні підприємства. Буде забезпечена абсолютна надійність та безпечність вкладів, яка зробить запропоновану схему державної гарантії вкладів дуже привабливою та ще й позбавленою ризику згубних наслідків.

Я щиро сподіваюся, що майбутній Конгрес жваво відгукнеться — як і слід — на важливі потреби нашої закордонної торгівлі та необхідність усілякого її заохочення. Можливість збільшення нашої торгівлі на Сході, Філіппінах та в Південній Америці є очевидною для всіх, хто вивчав це питання. Безпосередній ефект вільної торгівлі між нашою країною та Філіппінами дасться взнаки на продажах нашої бавовни, сільськогосподарської машинерії та інших промислових виробів. Необхідність установа прямої маршрутів пароплавного сполучення між Північною та Південною Америками була донесена до уваги Конгресу моїм попередником та паном Руттом до і після його значущого візиту до того континенту, і я щиро сподіваюся, що Конгрес, спонуканий прикладом використання поштових субсидій, спроможеться побачити важливість пробних зусиль із установа пароплавних маршрутів.

Важливість тієї ролі, яку Міністерство сільського господарства та Міністерство торгівлі та праці можуть відіграти в знятті на ринках Європи заборон та дискримінаційних правил проти імпорту наших виробів, усвідомлена повною мірою, і є сподівання, що використання максимальних та мінімальних ставок нашого закону про тарифи, який невдовзі буде прийнятий, ефективно сприятиме усуненню багатьох із цих обмежень.

Панамський канал матиме надзвичайно важливий вплив на торгівлю між східними та віддаленими західними регіонами нашої країни і суттєво збільшить можливості транспортування товарів між західним та східним узбережжями; він навіть може революціонізувати трансконтинентальні ставки через значно зрослий обсяг торгівлі. Цей канал матиме також дуже сприятливий вплив на зростання торгівлі між східним узбережжям Сполучених Штатів та західним узбережжям Південної Америки, а також із декотрими з тих важливих східних регіонів Південної Америки, які мають залізничне сполучення із західним узбережжям.

Роботи зі спорудження каналу виконуються дуже задовільними темпами. Тип цього каналу був визначений Конгресом як шлюзовий після всебічного вивчення суперечливих звітів більшості та меншості в комісії консультантів, а також після рекомендації Міністерства оборони та голови держави, отриманих після цих звітів. Недавні припущення, що на перешийку сталося щось таке, що робить побудову каналу саме шлюзового типу не такою легкою, як тоді, коли робилися звіти та приймалося відповідне політичне рішення, спричинилися до візиту на перешийок комісії компетентних інженерів з метою вивчення Гатунської дамби та шлюзів, які й визначають тип каналу. Звіт цієї комісії показує, що не відбулося нічого в плані якихось нових свідчень, здатних змінити погляди, сформовані під час початкового обговорення цього проекту. Будівництво продовжиться; воно дуже добре організоване, а нагляд за його організацією здійснює полковник Геталс та його товариші — армій-

ські інженери, які йому допомагають. Будівництво каналу буде завершено в перші роки наступної адміністрації, якщо не раніше.

Необхідно було збудувати такий чи інакший канал. Вибрали канал шлюзового типу. Ми всі за те, щоб збудувати його якомога швидше. Тому не можна нишком критикувати осіб, яких ми вповноважили робити для нас роботу на перешийку. Ми мусимо підтримувати їх, і, говорячи від імені адміністрації, що невдовзі перебере ведення справ, хочу сказати, що я пропоную пустити всі можливі та підконтрольні мені сили на те, щоб ця робота виконувалася згідно з прийнятими нами планами, і всіляко підтримувати людей, які віддано і тяжко трудяться над достроковим завершенням цього найбільшого будівельного проекту сучасності.

Уряди підконтрольних нам територій Пуерто-Рико та Філіппін розвиваються вкрай сприятливо. Заможність Пуерто-Рико продовжує зростати. Бізнесові умови на Філіппінах не є такими сприятливими, як ми сподівалися, але з прийняттям нового закону про тарифи, який дозволить вільну торгівлю між Сполученими Штатами та цим архіпелагом, за умови таких обмежень на цукор та тютюн, які захистять наших вітчизняних виробників від іноземних відповідників цих виробів, ми можемо розраховувати на покращення бізнесових умов на Філіппінах та розвиток взаємовигідної торгівлі між нашою країною та островами архіпелагу. Тим часом в кожній підконтрольній території наш уряд підтримує традиції громадянських свобод та збільшення народного контролю, на розвиток якого можна сподіватися під егідою Америки. Робота, яку ми там виконуємо, збільшує наш авторитет як нації.

З надією дивлюся я на зміцнення та доброзичливість, які вже виникли між Півднем нашої країни та іншими її регіонами. Моя основна мета полягає в тому, щоб не ініціювати змін у виборчому законодавстві південних штатів. Бо це — другорядна справа. До чого я прагну, так це до збільшення терпимості до політичних поглядів усіляких гатунків та їх висловлення повсюдно на Півдні, а також до існування поважної політичної опозиції у кожному штаті, більше того, я прагну до росту усвідомлення всіма людьми на Півдні, що цей уряд є їхнім урядом, а його офіційні представники в їхніх штатах є їхніми представниками.

Однак розгляд цього питання не буде повним та всеохопним без згадки про негритянську расу, її розвиток та теперішній стан. Тринадцята поправка забезпечила їм свободу; чотирнадцята поправка — належні правові процедури, захист майна та прагнення до щастя; а п'ятнадцята поправка стала спробою захистити негра від будь-яких порушень права голосу лише через те, що він є негром. Тринадцята і чотирнадцята поправки були впроваджені в загальному порядку і захистили суб'єктів, яких вони стосувалися. Оскільки п'ятнадцятої поправки не скрізь дотримувалися в минулому, слід забезпечити її дотримання, і тенденція в законодавстві південних штатів тепер спрямо-

вана на впровадження такого виборчого цензу, який відповідатиме п'ятнадцятій поправці Конституції. Звісно, просте прийняття конституційного закону є лише першим кроком у правильному напрямку. Треба ще забезпечити його справедливе та чесне впровадження. З часом прийде і перше, і друге. А тепер усім ясно, що пануванню неосвіченого та безвідповідального елементу можна запобігти через конституційний закон, який виключатиме з процесу голосування як негрів, так і білих, які не мають освіти або інших атрибутів, які вважаються необхідними для належного електорату. Тому небезпека маніпулювання неосвіченими виборцями минула. Після такої зміни інтерес, який багато білих громадян на Півдні проявляють до благополуччя негрів, помітно зріс. Темношкірі люди мусять ґрунтувати свої надії на результатах власної запопадливості, самообмеження, ощадливості та бізнесового успіху, а також на допомозі та співчутті, які вони можуть отримати від своїх білих сусідів на Півдні.

Був час, коли жителі Півночі, які симпатизували неграм у їхній справедливій боротьбі за краще життя, прагнули забезпечити їм право голосу як засіб захисту своїх прав від загалом вороже налаштованих мешканців Півдня. Цей рух зазнав фіаско. І залишилася п'ятнадцята поправка до Конституції та право штатів на закони, що конкретизують обмеження для виборців, які проходять іспит на відповідність цій поправці. Для негрів це серйозний захист. Його ніколи не скасують і його не слід скасовувати. Якби ця гарантія не була прийнята раніше, то тепер її було б важко прийняти; але позаяк вона міститься в Основному законі, то законодавчі органи Півдня мусять дотримуватися її і вони її дотримуватимуться; а оскільки зводи законів штатів відповідають вимогам цієї поправки і ніяк не суперечать Конституції та законам Сполучених Штатів, то федеральний уряд не має ані наміру, ані відповідної компетенції заважати південним штатам у керівництві їхніми внутрішніми справами. На Півдні серед розумних та освічених людей з достатком та інших впливових людей поширюється як ніколи сильне переконання на користь надання неграм промислової освіти та сприяння тому, щоб представники цієї раси стали корисними членами суспільства. Статистика свідчить, що впродовж останніх п'ятдесяти років негри після скасування рабства добилися разючого прогресу, який дає всі підстави сподіватися, що за наступні двадцять п'ять років може статися подальше покращення становища негра як продуктивного члена суспільства, який працює на фермі, у майстерні та в інших професіях.

Але залишається під сумнівом, чи буде — стосовно будь-якої раси — призначення одного з її представників на місцеву державну посаду в громаді, де національна неприязнь є такою поширеною та сильною, що заважає ефективному виконанню службових обов'язків цим призначенцем, достатньо корисним та вигідним у сенсі заохочення раси до саморозвитку, щоб переважити негатив, пов'язаний з новим вибухом расової ненависті, до якої таке

призначення цілком може спричинитися? Тому голова держави, відзначаючи негритянську расу призначеннями на державну службу, мусить проявляти обачливість та обережність, щоб таким чином не зробити більше шкоди, аніж добра. З іншого боку, ми мусимо бути пильними і не дозволяти використовувати расову ворожнечу для реалізації кимось власних політичних амбіцій.

Особисто я не маю ані найменшої расової упередженості, і чергове підтвердження її існування лише породжує в моїй душі глибоке співчуття до тих, хто носить її в собі або страждає від неї, і я ставлю під сумнів мудрість політики, яка лише посилює ці страждання. Тим часом, навіть якщо нічого не робитиметься для подолання расової упередженості, взаєморозуміння між білими та неграми на Півдні продовжуватиме зростати і дедалі більше білих людей приходитимуть до усвідомлення, що майбутнє Півдня лише виграє від прогресу негрів у промисловості та інтелектуальному житті. До реалізації права голосу тих представників цієї раси, які є розумними та заможними, поволі звикнуть, а права голосу позбавлятимуть лише неосвічених та безвідповідальних представників обох рас.

Є ще одне питання, до якого я хотів би звернутися. Воно стало предметом великих суперечок під час виборів і вимагає тепер хоча б побіжної згадки. Мій шановний попередник приділяв багато уваги справі робочого класу, до чиеї боротьби за краще життя він продемонстрував свою найщирішу симпатію. На його вимогу Конгрес прийняв закон, що закріплює обов'язок межиштатних перевізників відшкодовувати своїм працівникам за травми, отримані на робочому місці. Цим законом скасувався принцип звільнення роботодавця від відповідальності за шкоду, заподіяну один одному особами, що працюють у нього за наймом, а також прецедентний принцип необачності потерпілого, а натомість вводилося поняття «спільної провини». Конгрес прийняв також закон, що закріплює компенсації державним службовцям за травми, отримані на державній службі через провину начальника. А ще Конгрес прийняв зразковий закон про дитячу працю для округу Колумбія. Під час правління інших адміністрацій були прийняті арбітражне законодавство для межиштатних комерційних залізниць та їхніх працівників, а також закони з використання запобіжних пристроїв для захисту життя та кінцівок працівників межиштатних залізниць. Додаткове аналогічне законодавство було прийняте Конгресом попереднього скликання.

Хочу зазначити, що, наскільки це буде в моїх силах, я сподіваюся сприяти прийняттю нових законів такого типу. Я глибоко переконаний, що уряд має стати так само відповідальним перед своїми службовцями, як і залізнична корпорація, чия відповідальність перед своїми працівниками встановлена федеральним законом. І як тільки буде винайдено новий запобіжний пристрій, що зменшуватиме смертність та каліцтва серед залізничників, я з радістю

спонукуватиму Конгрес, щоб він зобов'язав у законному порядку керівництво залізниць установити його.

Виникло ще одне трудове питання, яке збурило жваві дискусії. Воно стосується повноваження федеральних судів виносити рішення стосовно виробничих конфліктів. Стосовно цього питання мої симпатії залишаються незмінними. Позбавте суд повноваження — якщо це можна зробити — виносити вердикти за трудовими конфліктами, і відразу ж між робочими виникне привілейований клас, а порушники закону з його рядів порятуються від найнеобхіднішого засобу впливу, який тільки мають люди в своєму розпорядженні для захисту свого бізнесу від незаконного втручання. Те припущення, що бізнес — це не власність чи майново-грошове право, які можна було б захистити справедливим судовим рішенням, є абсолютно безпідставним з точки зору як прецеденту, так і здорового глузду. Це припущення зазвичай пов'язується з пропозицією узаконення вторинного бойкоту. Воно суперечить американській інтуїції і, на мою думку, не знайде підтримки серед американського народу, якщо його винесуть на обговорення. Вторинний бойкот є інструментом тиранії і не може бути узаконеним.

Було кілька випадків зловживання нерозбірливим застосуванням тимчасового обмежувального наказу без попередження, і для усунення цієї вади партійна платформа, на якій я був обраний, рекомендує формулювання в законі умов, за яких слід застосовувати тимчасовий обмежувальний наказ. Можна і потрібно виробити законодавство, яке б вмістило в себе найкращу сучасну практику і сприяло б такому прискіпливому розгляду справи в суді, який унеможливив би порушення процедури. Американський народ, якщо я добре його знаю, наполягає на тому, щоб зберегти владу судів, і виступає проти будь-якої зміни процедури, яка може призвести до послаблень повноважень суду і уможливить втручання в безстрашне й справедливе судочинство.

Висвітливши таким чином питання, які мають не раз виникнути під час роботи моєї адміністрації, і виклавши в загальних рисах позицію, якої я збираюся дотримуватися в своїх рекомендаціях Конгресу та в своїй діяльності на посту глави держави, я закликаю моїх співвітчизників до турботливого співчуття та підтримки, а Всемогутнього Бога — допомогти мені у виконанні моїх відповідальних обов'язків.

ВУДРО ВІЛЬСОН

Народився 28 грудня 1856 року, помер 3 лютого 1924 року.

Двадцять восьмий Президент США з 4 березня 1913 року по 4 березня 1921 року.

Член Демократичної партії.

Віце-президентом був Томас Маршалл.

У 1910 році Вудро Вільсона було обрано губернатором штату Нью-Джерсі. На цій посаді не завжди відстоював партійну політику, проводячи власну лінію. Він провів у штаті попередні вибори для внутрішньопартійного відбору кандидатів, а також ряд соціальних законів.

В. Вільсон в рамках політики «Нового курсу» проводив економічні перетворення: реформу федеральної резервної системи, антимонопольну, банківську реформи. Після першого президентського терміну він був переобраний на цю посаду в 1917 році. Під час другого терміну США в 1917 році вступили в Першу світову війну.

В. Вільсон докладав активних дипломатичних

зусиль задля мирного врегулювання конфлікту. Він став лауреатом Нобелівської премії миру 1919 року, яка була присуджена йому за миротворчу діяльність.

В. Вільсон став першим Президентом США, котрий відвідав з офіційним візитом Європу, беручи участь у роботі Паризької мирної конференції. Його пропозиції були покладені в основу Версальського договору. Він був одним з ініціаторів створення Ліги Націй, проте Сенат США відмовив у вступі до цієї організації.

Перша інавгураційна промова

4 березня 1913 р.

Зміна уряду відбулася. Вона почалася два роки тому, коли Демократична партія отримала в палаті представників вирішальну більшість. І ось тепер зміну уряду завершено. Сенат, який невдовзі збереться, також матиме демократичну більшість. Посади президента і віце-президента були ввірені в руки демократів. Що ця зміна значить? Ось яке питання сьогодні найважливіше в нашій свідомості. І на це питання я спробую відповісти, щоб, коли вийде, розтлумачити теперішню ситуацію.

Ця зміна значить набагато більше, аніж просто успіх партії. Успіх партії мало значить, окрім тих випадків, коли нація використовує партію для великої та чітко визначеної мети. І ніхто не може помилитися щодо тієї мети, заради якої нація наразі прагне використати Демократичну партію. Вона прагне скористатися нею для вираження тієї зміни, що відбулася в її планах та поглядах на життя. Деякі давні речі, до яких ми звикли і які почали були прокрадатися в сам процес нашого мислення та в наше життя, змінили свій вигляд так, що ми останнім часом стали дивитися на них критично, свіжим неупередженим поглядом; із них спала їхня машкара, і вони постали перед нами чужими та зловісними. Деякі з нових речей, на які ми дивимося щиро та неупереджено, намагаючись зрозуміти їхню справжню суть, набули вигляду речей давно нам відомих та надійних, речей, що стали частиною наших переконань. Новий проникливий погляд в наше життя справив на нас освіжаючий вплив.

У багатьох проявах ми бачимо, що життя — неозоре. Воно незбагненно велике у своїх матеріальних аспектах, у своєму обсязі багатства, у розмаїтті та нестримності своєї енергії, у підприємствах, замислених і збудованих генієм окремого індивіда та безмежною хазяйновитістю груп індивідів. Більше ніде в світі шляхетні чоловіки та жінки не продемонстрували в такій різючій формі красу та енергію співчуття, бажання допомогти і дати пораду, коли перевиховували заблукалих, допомагали стражденним і наставляли на шлях сили та надії слабких. Більше того, ми збудували величну систему урядування, яка витримала перевірку часом і в багатьох аспектах є взірцем для тих, хто прагне поставити свободу на підвалини, які встоять проти раптових змін, буревіїв та інших лих. У нашому житті є багато великого, і цього великого дуже багато.

Але зло прийшло разом із добром, і значна частина золота потьмяніла. Разом із багатством прийшло невинувдане марнотратство. Ми розтринькали багато з того, чим могли б скористатися, ми не зупинилися і не почали зберігати ті численні дари природи, без яких наш геній підприємництва був би марним та безсилим, нехтував обережністю, був би ганебно марнотратним, хоча й різючо талановитим. Ми пишалися досягненнями нашої промисловості, але і досі не зупинилися і не замислилися, щоб підрахувати її людську вартість, вартість бездумно змарнованих життів, вартість енергії, згаслої під тягарем різних податків, страхітливу матеріальну та духовну вартість, сплачену чоловіками, жінками та дітьми, на яких мертва вага та непосильний тягар усього цього безжально і жорстоко падали довгі роки. Їхні стогони та зболені крики ще не долетіли до наших вух; вони як похмурий та зворушливий лейтмотив нашого життя, який лине з шахт і заводів і з кожної домівки, де виживання та відчайдушна боротьба за життя стали добре знайомими гостями. Разом з величною системою урядування прийшли численні глибоко

заховані таємниці, які ми надто довго не бажали досліджувати і ретельно вивчати, поглянувши на них спокійними безстрашними очима. Той величний уряд, що ми його так любили, надто часто стали використовувати для задоволення приватних егоїстичних потреб, і ті, хто його використовував, забули про народ.

Але нарешті нас осяяло реалістичне уявлення про наше життя в цілому. Ми тепер бачимо і погане і добре, бачимо нище і занепадницьке разом зі здоровим та життєздатним. І з цим новим уявленням ми беремося до нових справ. Наш обов'язок — очиститися, все переосмислити, відновити те, що можна відновити, і виправити зло, не завдаючи при цьому шкоди добру, очистити та зробити людянішим кожен аспект нашого спільного життя, не послабляючи його та не впадаючи в надмірну сентиментальність. Щось було грубе, безсердечне та жорстоке в нашому похапливому бажанні добитися успіху і стати великим. Ми трималися ось якої думки: «Нехай кожен дбає сам за себе, нехай кожне покоління дбає само за себе», тим часом створивши гігантську машинерію, що зробила так, що лише ті, хто стояв за її стерном, мав змогу подбати сам за себе. Ми не забули про наші моральні засади. Ми досить добре пам'ятали, що створили політичну систему, призначену однаковою мірою служити і найскромнішим, і найвпливовішим, де до всіх скрупульозно були б застосовані однакові стандарти справедливості та чесності. Ми пам'ятали це і пишалися цим. Але ми були дуже легковажними і спішили стати великими.

А тепер ми ще раз замислилися і протверезіли. Полуда легковажності спала з наших очей. Ми вирішили знову зробити кожен аспект нашого національного життя відповідним до стандартів, які ми з такою гордістю встановили на початку і завжди носили в своїх серцях. Тож наша робота буде роботою реставрації та відновлення.

Ми досить конкретно перелічили за пунктами ті речі, які нам слід змінити та покращити, і ось деякі з основних пунктів: тариф, що заважає нам зайняти гідне місце серед світових торгівців, порушує принципи справедливого оподаткування і робить уряд слухняним інструментом в руках груп, що піклуються про свої приватні інтереси; банківсько-валютна система, основана на потребі уряду продати свої облігації ще п'ятдесят років тому і чудово пристосована для концентрації готівки та обмеження кредитів; промислова система, що, коли поглянути на неї з усіх боків, як із фінансового, так і з управлінського, зосереджує капітал у тих, хто смикає за керівні віжки, обмежує свободи, а також можливості робочого класу, експлуатує без відновлення чи консервації природні ресурси нашої країни; система ведення сільського господарства, яка ніколи не досягала ефективності великих бізнесових підприємств, ніколи не отримувала сприяння в плані використання досягнень науки безпосередньо на фермі, ніколи не мала можливості отримати кредит, умови якого найліпшим чином були б пристосовані до її практичних потреб; не-

розвинені водні ресурси, необроблені пустирі, занехаяні ліси, що швидко вирубаються без плану чи перспективи відновлення, неконтрольовані звалища і терикони біля кожної шахти. Може, ми і вивчили ліпше за інших найефективніші методи виробництва, але ми не вивчили переваг економії та ощадливості, хоча й мали це зробити або як організатори промисловості, або як державні діячі, або як громадяни.

Не вивчили ми й не вдосконалили засобів, за допомогою яких уряд можна поставити на службу гуманізму, на службу справі охорони здоров'я нації здоров'я чоловіків, жінок та дітей, а також охорони їхніх прав у боротьбі за існування. Це не сентиментальний обов'язок. Непохитним фундаментом, на якому стоїть уряд, є справедливість, а не жалість. Тому це питання справедливості. Не може бути рівності можливостей, цієї першої основи справедливості в державі, якщо чоловіки, жінки та діти не захищені в своєму житті та в самому праві на нього від промислових та соціальних процесів, на які вони не можуть вплинути, які вони нездатні контролювати і з якими вони наодинці не зможуть упоратися. Суспільство мусить турбуватися, щоб воно само не розчавило, не завдало шкоди чи не послабило тих, з кого воно складається. Першим обов'язком закону є збереження здоров'я суспільства, якому він служить. Закони про санітарні норми, закони про здорову їжу та закони, що визначають умови праці, які індивіди просто не мають змоги визначити і прийняти самі для себе, є невід'ємними складниками самого процесу забезпечення справедливості та ефективності правових норм.

Є деякі інші речі, які нам слід зробити і не залишати незробленими, — традиційне, обов'язкове та фундаментальне гарантування майнових та індивідуальних прав. Але є іще нагальна потреба нового дня: піднести все, що стосується життя нації, до світла, що лине від вогню совісті, що палає в душі кожної людини, та від поняття про добро і справедливість. Неприпустимо, щоб ми робили це, як політичні фанатики; неприпустимо, щоб ми робили це, не зважаючи на факти реальності або ж у засліпленні поспіху. Ми маємо відбудувати, а не руйнувати. Ми візьмемося за нашу економічну систему як за таку, яку можна і треба поліпшити, — тут ми не можемо чинити, наче маємо перед собою чистий аркуш паперу, на якому можемо писати все, що заманеться; і крок за кроком ми зробимо цю систему такою, якою вона має бути, діючи при цьому в дусі тих, хто ставить під сумнів власну мудрість та непогрішимість і прагне поради та знань, а не керуючись пустопорожнім самовдоволенням чи легковажним та бездумним ентузіазмом. Нашим девізом має завжди бути справедливість і лише справедливість.

Та все ж це не буде безстороннім, чисто науковим процесом. Наша нація глибоко стривожена і розбурхана, розбурхана похмурими пристрастями, стривожена усвідомленням лиха та несправедливості, втратою ідеалів, стривожена знанням того факту, що уряд надто часто спокушали і робили інстру-

ментом зла. Почуття, з якими ми зустрічаємо цю нову добу добра, справедливості та нових можливостей, торкнулися струн нашої душі наче свіжий вітер від самого Бога, в чийй особі з'єдналися воєдино справедливість і милосердя, суддя та рідний брат. Ми знаємо, що перед нами стоїть не просто політичне завдання, а завдання, яке висвітлить кожен куточок нашого ества: чи здатні ми зрозуміти нашу добу та потреби нашого народу, чи ми і справді станемо його речниками та представниками, чи маємо ми чисте серце, щоб усе осягнути, та поновлену й очищену волю, щоб вибрати високий та шляхетний курс нашого руху.

Сьогодні не день триумфу. Сьогодні — день засвідчення відданості. Тож згуртуймо — не сили партій, а сили добра та гуманізму. Людські серця чекають нас; на шальках терезів — людське життя; людські сподівання закликають нас заявити про свої наміри. Хто виправдає цю велику довіру? У кого не забракне мужності спробувати? Я закликаю всіх чесних людей, усіх патріотичних, усіх прогресивних людей підтримати мене. І якщо вони радитимуть мені та допомагатимуть, то я, з Божою поміччю, їх не підведу!

Друга інавгураційна промова

5 березня 1917 р.

Співвітчизники!

Ті чотири роки, що спливали після того, як я востаннє стояв на цьому місці, були сповнені міркувань та дій життєвої значимості та ваги. Мабуть, жодний подібний період в історії не був таким плідним на важливі реформи в нашому економічному та соціальному житті і таким насиченим значущими переминами в дусі та меті наших політичних дій. Ми прагнули ретельно і продумано навести порядок у нашому домі, виправити найбільші помилки та зловживання в наших промислових стосунках, вивільнити наш національний геній та енергію і пришвидшити прогрес, а також підняти нашу політику до ширшого розуміння основних інтересів народу.

Список наших досягнень винятково розмаїтий та винятково значний. Але я не буду детально на ньому зупинятися. Він промовляє сам за себе, і важливість його зростатиме з року в рік. Зараз не час озиратися в минуле. Зараз — час висловлювати думки та пропозиції щодо сьогодення та найближчого майбутнього.

Хоча ми — з небаченими раніше увагою та успіхом — і зосередили наші міркування та дії на великих проблемах внутрішнього законодавства, про які ми говорили чотири роки тому, інші справи дедалі більше відвертали нашу увагу — справи, що знаходяться за межами нашого життя як нації і над яки-

ми ми не мали контролю, але які, незважаючи на наше небажання втягуватися в них, усе невідпорніше затиювали нас у свій потік і справляли на нас дедалі більший вплив.

Було просто неможливо їх уникнути. Вони справили вплив на життя усього світу. Вони стряснули людей своєю пристрасністю та досі невіданою зловісністю. Було важко зберігати розважливість думок, коли під впливом цих подій настрої нашого народу коливалися то в один, то в інший бік. Ми — не однорідна нація, ми — космополітичний народ. У нас тече кров усіх націй, які тепер воюють між собою. Потоки наших думок та потоки наших товарів в усі пори року швидко течуть від нас до них і навпаки. Війна відразу ж залишила свій відбиток і на наших умах, і на нашій промисловості, і на нашій комерції, і на нашій політиці, і на нашому соціальному житті. Тому не могло бути й мови про те, щоб лишатися байдужим до цієї війни чи незалежним від неї.

Однак увесь цей час ми були свідомі того, що це — не наша війна. І це усвідомлення, попри численні розбіжності, певним чином згуртувало нас. Ми зазнали великих утрат на морі, але ми не бажали завдавати втрат у відповідь; увесь цей час ми зберігали настроєність на те, щоб стояти осторонь, переймаючись інтересами, що виходили за межі безпосередніх питань самої війни.

І хоча шкоду, завдану нам, терпіти вже було неможливо, ми все одно ясно усвідомлювали, що ми не бажємо для себе нічого з того, що не готові вимагати для усього людства — чесного ведення справ, справедливості, свободи жити і не боятися організованого зла.

Саме в цьому дусі та з такими думками ми дедалі більше усвідомлювали і ставали дедалі більше впевненими в тому, що роль, яку ми хотіли б відігравати, — це роль людей, що прагнуть обстоювати мир та зміцнювати і захищати його. Нам довелося взятися за зброю і заявити свої претензії на певний мінімум прав та свободи дій. Ми впевнено і твердо обстоюємо свій озброєний нейтралітет, тому що, здається, інакше ми не зможемо продемонструвати те, на чому ми наполягаємо, і те, чого ми не можемо забути. Нам, можливо, доведеться — не через власне бажання чи намір, а через обставини — активніше обстоювати наші права, як ми їх розуміємо, і тісніше прилучитися до великої війни. Але ніщо не змінить наші думки та нашу мету. Вони надто ясні й чіткі, щоб їх затьмарити. Вони надто глибоко вкорінені в принципи нашого національного життя, щоб їх змінити. Ми не бажємо ні завоювань, ні тих чи інших вигод. Ми не хочемо нічого, що можна отримати за рахунок інших народів. Ми завжди заявляли про безкорисливість наших намірів і ми чекаємо нагоди довести щирість цих заяв.

Ми ще маємо багато роботи вдома — очистити нашу політику та додати жвавості промисловим процесам нашого національного життя, і ми виконає-

мо цю роботу, коли настане потрібний час і слухна нагода, але ми розуміємо, що найважливіші речі, які іще не зроблені, треба робити на світовій арені і в співробітництві з великими та розмаїтими силами всього людства, і ми внутрішньо готуємося до цієї діяльності.

Ми вже більше не провінціали. Ті трагічні події тридцяти місяців безладдя й хаосу, через які ми щойно пройшли, зробили нас громадянами світу. Вороття назад немає. Наша доля як нації пов'язана з долею усього світу, хочемо ми того чи ні.

Але від цього ми не стали меншими американцями. Ми станемо іще більшими американцями, якщо залишимося вірними тим принципам, на яких нас виховали. І це не є принципи якоїсь однієї провінції чи якогось одного континенту. Ми увесь час знали і пишалися тим, що то принципи вільного людства. Тож ось за що ми виступаємо, як у воєнний час, так і в мирний:

Щоб усі країни були однаково зацікавлені в мирі в усьому світі та політичній стабільності вільних народів, а також однаково відповідали за підтримання миру та стабільності; щоб основним принципом миру була фактична рівність усіх народів в усіх справах прав та привілеїв; що мир не зможе бути надійним та справедливим, якщо спиратиметься на рівновагу озброєнь; щоб уряди отримували належні повноваження зі згоди тих, ким ці уряди керують, і щоб ніякі інші повноваження не підтримувалися ані спільною думкою, ані метою, ані силою спільноти народів; щоб моря були однаково вільними та безпечними для використання всіма народами згідно з правилами, встановленими за спільною згодою та угодою, і щоб — наскільки це є практично здійсненним — моря були доступними для всіх на рівних засадах; щоб національні збройні сили обмежувалися необхідними потребами забезпечення порядку всередині країни та потребами зовнішньої безпеки; щоб спільність інтересів та сил, на яких відтепер має ґрунтуватися мир, накладала на кожну країну обов'язок турбуватися про те, щоб впливи, які виходять від їхніх громадян, спрямовані на заохочення чи підтримку революцій в інших країнах, жорстко та ефективно придушувалися та перепинялися.

Мені немає потреби обстоювати ці принципи перед вами, мої співвітчизники; ці принципи є невід'ємною частиною вашого способу мислення та мотивів ваших вчинків. Вони є для нас успадкованими. Тож на цій спільній платформі мети та дії ми можемо об'єднатися. І це дуже важливо, щоб ми об'єдналися. На тлі пожеж, які палахкотять у світі, ми виконуємо нову єдність. Сподіваюся, що на те є Божа воля, щоб у цьому жаркому вогні згоріли наші чвари та розбрат, щоб ми очистилися від згубного партійного фанатизму та егоїстичних приватних інтересів і явили себе дню прийдешньому з новим почуттям власної гідності та високого духу. Нехай кожен плекає відданість у своєму серці, а високу мету нашої нації — у своєму розумі, що є володарем нашої волі та наших бажань.

Я стою перед вами, прийнявши урочисту і високу присягу, свідками якої ви стали, бо народ Сполучених Штатів обрав мене на цей високий та відповідальний пост і своїм милостивим рішенням призначив мене своїм керівником у вирішенні справ державної ваги.

Тепер я знаю, що значить це завдання. Я цілком усвідомлюю пов'язану з ним відповідальність. Тому я молю Бога, щоб Він дав мені мудрість та розважливість виконувати мої обов'язки в душі нашого великого народу. Я його слуга і матиму успіх лише тоді, коли народ підтримуватиме мене і направлятиме своєю довірою та своїми порадами. Є річ, на яку я покладатимуся, річ, без якої не мають сенсу ні роздуми, ні дії, — це єдність Америки, Америки, єдиної в почуттях, у своїй меті, у своєму баченні обов'язку, рівних можливостей та служби суспільству.

Ми мусимо остерігатися людей, які проблеми та потреби нації хочуть обернути на користь своїй приватній вигоді або ж використати їх для нарощування особистого впливу та влади.

Об'єднавшись усі, як один, у розумінні нашого обов'язку та у високій рішучості виконувати його перед лицем усіх людей, присвятимо себе великому завданню, до виконання якого ми наразі мусимо братися. Для себе я благаю вашої терпимості, вашого заохочення та вашої спільної допомоги.

Тіні, що впали на наш шлях, невдовзі розвіються, і ми рушимо вперед у яскравому світлі, якщо будемо вірними самі собі — такими, якими ми хотіли б постати в очах світу та думках усіх тих, хто любить свободу, справедливість та високі права людини.

УОРРЕН ГАРДІНГ

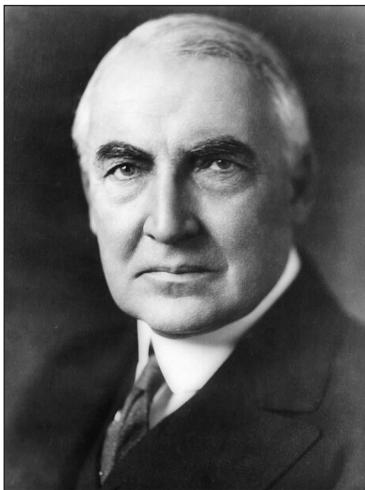

Народився 2 листопада 1865 року, помер 2 серпня 1923 року.

Двадцять дев'ятий Президент США з 4 березня 1921 року по 2 серпня 1923 року.

Член Республіканської партії.

Вице-президентом був Калвін Кулідж.

Уоррен Гардінг був членом сенату Огайо і віце-губернатором цього штату. У 1914 році його обрали у федеральний сенат. Під час президентських виборів він відповідав поширеному тоді способу мислення і володів довірою ділового світу, який чекав від нього відновлення нормальної мирної економіки. У свою чергу він виступав з консервативних позицій, заперечуючи всякого роду радикалізм.

Під час президентства У. Гардінг створив бюджетне бюро, що відповідало за економне застосування бюджетних коштів, знизив податкові ставки з високих доходів, а митні закони підвищили мита на сільськогосподарські і промислові продукти. Він сприяв наданню більше 2 мільярдів

доларів у кредит фермерам, а також уперше сприяв будівництву федеральних автомобільних доріг. Важливою подією стало встановлення восьмигодинного робочого дня в сталеливарній промисловості. У серпні 1921 року був підписаний мирний договір з Німеччиною, відповідно до якого США забезпечили собі всі права з Версальського договору. Визначною зовнішньополітичною подією була відкрита Гардінгом у листопаді 1921 року у Вашингтоні конференція дев'яти держав, яка мала сприяти залагодженню становища на Далекому Сході і обмеженню озброєння на флоті. Для заспокоєння громадськості й укріплення своєї позиції влітку 1923 року У. Гардінг здійснив політичну агітаційну поїздку на захід країни. Там він помер 2 серпня 1923 року в Сан-Франциско у віці 57 років.

Інавгураційна промова

4 березня 1921 р.

Співвітчизники!

Якщо хтось оглядається довкола після сильної бурі, відмічаючи сліди руйнування і водночас радіючи міцності всього того, що встояло під натиском бурі, і якщо цей чоловік — американець, то він вдихає очищене буревієм

повітря з дивною сумішшю жалю та нової надії. Ми стали свідками, як світові пристрасті виплеснули свою лють, але бачимо, що наша республіка не похитнулася, а це значить, що наша цивілізація в безпеці. Свобода — свобода в межах закону — та цивілізація є нероздільними, і хоча обом загрожувала небезпека, ми пересвідчилися, що вони встояли і небезпека минула; і в результаті американці відчули глибоку впевненість у тому, що наш представницький уряд є найвищим виразом та найнадійнішою гарантією і свободи, і цивілізації.

Стоячи тут перед вами, свідомий урочистості моменту, маючи почуття про які не здогадається ніхто, поки сам не відчує величезний тягар відповідальності, я мушу висловити своє переконання в божественному натхненні наших батьків-засновників. Напевне, Бог і справді мав намір створити в Новому Світі оцю республіку. Ми маємо Основний закон, що містив лише одну двозначність, і ми бачили, як цю двозначність скасували — через хрещення великими жертвами та кров'ю. Союз встояв, єдина нація восторжествувала, і її злагода та єдність надихають. Ми бачили, як світ повернув свій сповнений надії погляд на ті великі істини, на яких будували наші батьки-засновники. Ми стали свідками, як громадянська, людська та релігійна свобода вистояла та постала у славі. Спочатку Старий Світ презирливо пирскав на наш експеримент; а сьогодні підвалини нашого політичного та соціального світогляду стоять непохитні — наша безцінна спадщина, що подає приклад свободи та цивілізації всьому людству. Давайте знову виразимо з новою силою нашу відданість та вдячну шану тому безсмертному починанню і висловимо впевненість у його повному та остаточному втіленні.

Історія поступу нашої республіки, як матеріального, так і духовного, сама по собі є підтвердженням мудрості успадкованої нами політики невтручання у справи Старого Світу. Упевнені в нашій здатності творити власну історичну долю і ревно оберігаючи наше право на це, ми не прагнемо брати участь у визначенні долі Старого Світу. Ми не хочемо бути втягнутими у його справи. Ми не братимемо на себе ніяких обов'язків, окрім тих, які — за покликом нашої совісті та здорового глузду — ми можемо визнати доречними у кожному конкретному випадку.

Наші очі ніколи не будуть сліпими до зростання загрози, наші вуха ніколи не будуть глухими до поклику цивілізації. Ми визнаємо новий порядок у світі, з його тіснішими контактами, обумовленими прогресом. Ми відчуваємо заклик людського серця до дружби, братерства та співробітництва. Ми гаряче прагнемо дружби і ні на кого не маємо злоби. Але Америка, наша Америка, Америка, збудована на фундаменті, що його заклали наші богонатхненні предки, не буде учасником постійно діючого військового альянсу. Вона не братиме на себе політичних зобов'язань, не братиме вона на себе й економічних зобов'язань, які підпорядковуватимуть наші рішення якимсь іншим владним інститутам, окрім наших.

Сподіваюся, що наш народ зрозуміє нас правильно, а світ теж вірно втлумачить почуте. Ми не маємо наміру створювати перешкод на шляху до тісніших стосунків. Ми прагнемо сприяти взаєморозумінню. Ми хочемо виконати свою частину роботи в тому, щоб зробити агресивну війну настільки огидною та ненависною, що уряди та народи, що здумають до неї вдатися, змушені будуть або довести правильність своєї справи — або постати як кримінальники перед судом цивілізації.

Ми готові об'єднати наші зусилля з країнами світу, великими та малими щоб проводити конференції та наради; щоб дослухатися до висловлених світових думок; рекомендувати шляхи скорочення озброєнь та полегшення тягаря сухопутних та військово-морських сил. Ми вирішили брати участь у пропонуванні планів посередництва, примирення та арбітражу і радо приєднаємося до тих країн, що, розуміючи потребу світового прогресу, прагнуть написати та роз'яснити закони міжнародних стосунків і заснувати всесвітній суд для вирішення таких юридично вирішуваних справ, котрі будуть узгоджено подавати до цього суду різні країни. Ми щиросердо готові приєднатися до висловлення побажань, вироблення практичних планів і перетворення нової всесвітньої концепції чесності та справедливості, а також ненависті до війни в рекомендації й дії, але кожен конкретний обов'язок треба накладати без порушення нашого суверенітету. Спонукані свободою, натхнені незалежністю і піднесені відчуттям національної приналежності, ми вважаємо світовий надуряд таким, що суперечить тим принципам, що їх ми плекаємо, і тому наша республіка не може санкціонувати його створення. Це не егоїзм — це святий обов'язок. Це не зарозумілість — це прагнення безпеки. Це не підозрілість до інших — це патріотична прихильність до речей, що зробили нас такими, які ми є.

Сьогодні — краще, ніж будь-коли, — ми знаємо прагнення людства і поділяємо їх. Ми прийшли до нового розуміння нашого місця в світі та нового сприйняття світом нашої країни. Безкорисливість наших Сполучених Штатів — річ доведена; наша відданість миру для самих себе та для всього світу не викликає сумнівів; наша турбота про збереження цивілізації отримала своє пристрасне та героїчне підтвердження. Американці жодного разу не підвели і завжди давали відсіч спробам знищити цивілізацію; не підведемо і ми — ані сьогодні, ані завтра.

Успіх нашого народного уряду повністю ґрунтується на правильному тлумаченні розсудливої, розумної та надійної волі народу Америки. Бажаючи дізнатися народну думку щодо пропонованих змін національної політики, де інтернаціональні міркування мали взяти гору над міркуваннями національними, ми вдалися до референдуму і звернулися до американського народу. Відбулися бурхливі дискусії, результатом яких став чіткий і недвозначний громадський наказ.

Америка готова сприяти, рада ініціювати і охоче візьме участь у тій чи іншій доречній програмі, що з великою часткою імовірності зменшить небезпеку війни і сприятиме тому братству людей, яке, безперечно, є Божим замислом стосовно людських стосунків. Тому що ми плакаємо ідеали справедливості та миру, тому що ми не менше за будь-який народ у світі цінуємо міжнародну злагоду та взаємовигідні стосунки, ми прагнемо високого посту морального лідера цивілізації, і ми вважаємо збережену нами Америку, стабільну республіку, непохитний храм представницької демократії не лише надихаючим прикладом, а й найвищим чинником зміцнення доброї волі та сприяння злагоді на обох континентах.

Людство потребує всесвітнього благословення, що полягає у взаєморозумінні. Таке розуміння потрібне серед людей, серед народів, серед урядів, і воно відкриє нову добу доброти, яка сприятиме зародженню нового світового порядку. Маючи таке взаєморозуміння, люди впевнено і наполегливо працюватимуть на благо покращення стосунків між ними, а країни сприятимуть взаємному вивченню законів та звичаїв одна одної, яке є таким потрібним для встановлення миру.

Ми мусимо розуміти, що торговельні зв'язки тісно поєднують країни і ніхто не зможе отримувати, не даючи навзамін. Ми ще не привели ці зв'язки у відповідність до наших ресурсів і талантів, особливо на нашому континенті, де ціле сузір'я республік уособлює славу демократії Нового Світу, але в умовах нового порядку фінансів та торгівлі ми збираємося розширювати нашу діяльність та добрі стосунки.

Мабуть, ми не зможемо зробити кращого внеску власним прикладом, аніж довести здатність нашої республіки постати з руїн війни. Так, жорстока світова війна не залишила нам спустошеної землі та зруйнованих міст, не залишила глибоких ран, сповнених ненавистю сердець, але вона втягнула нас у безумний потік витрат, у знецінення валюти та в борги, в розбалансування промисловості, в жахливу розтрату ресурсів, у напружені стосунки між людьми. Так, війна виявила нашу частку огидного егоїзму вдома, але вона виявила також серце Америки — безстрашне і мудре, серце, що б'ється з нездоланною рішучістю.

І на фоні всього цього ми повернули погляд цивілізації до безкорисливості та справедливості представницької демократії, де наша свобода ніколи не починала агресивних воєн, ніколи не прагнула нарощування території силою, ніколи не вдавалася до зброї, поки не були вичерпані запаси здорового глузду. Коли уряди на всій землі встановлять демократію на кшталт нашої і почнуть проводити політику миру, як ми оце робимо, я вірю, що тоді остання печаль і остання жертва міжнародної війни назавжди відійдуть в історію.

Дозвольте мені сказати про скалічених та поранених солдат, які присутні тут сьогодні, і через них передати їхнім товаришам вдячність республіки за

жертви, що вони принесли, захищаючи її. Наша шляхетна і щедра країна ніколи не забуде вашої служби, і ви можете сподіватися, що цей уряд проводитиме таку політику, завдяки якій на наступних церемоніях інавгурації ваше місце не займуть нові скалічені та поранені солдати.

Нашим найголовнішим завданням є відновлення нашого нормального, спрямованого у майбутнє способу життя. Відновлення, перебудова, реставрація — усе це невдовзі має відбутися. Мені хотілося б прискорити ці процеси. Якщо це зможе підняти ваш настрій та додати рішучості взятися за роботу, то я іще раз повторю перед усією нашою нацією, що ми жодній країні не дамо справедливого приводу розв'язати проти нас війну; ми не плекаємо національної упередженості, не маємо в собі духу помсти, ми ні до кого не маємо ненависті, ми не домагаємося чужого, ми не мріємо про завоювання і не вихваляємося військовою міццю.

Та якщо, попри таку нашу політику, нам знову накинуть війну, я щиро сподіваюся, що можна буде знайти спосіб поєднати нашу індивідуальну та колективну силу і благословити всю Америку, матеріально і духовно, душею та тілом, на національну оборону. Я подумки малюю образ ідеальної республіки, де кожен чоловік та жінка призивається під прапор для виконання обов'язків на тій службі — військовій чи громадській, — до якої індивід є найбільш придатним; де ми зможемо перевести на військові рейки кожен завод, кожную установу чи устаткування для величної жертвовної роботи заради нашої країни; і жоден цент військових прибутків не піде на користь якоїсь приватної особи, корпорації чи спілки, а весь надлишок потече в оборонну скриню нації. Є щось внутрішньо хибне, щось несумісне з ідеалами представницької демократії, коли якась частина наших громадян присвячує свою діяльність особистому збагаченню в розпал оборонної війни, у той час як друга частина громадян воює, жертвує собою і помирає заради порятунку країни.

З такої загальної військової повинності зродиться нова єдність духу та мети, нова впевненість та посвята, які зроблять нашу оборону нездоланною, а перемогу — гарантованою. І тоді не буде у нас — або майже не буде — дезорганізації економічної, промислової та торговельної системи вдома, не буде гігантських воєнних боргів, не буде скоробагачків, які глумляться над жертвами наших солдат, не буде підстав для бунту, не буде жалюгідного ледарства або огидного зрадництва. Не залишиться місця, де загрозово зростатимуть ревності та заздрість, і бунт залишиться без пристрастей, які його живлять.

Однак жаль з приводу помилок вчорашнього дня не повинен закривати нам очі на завдання дня сьогоднішнього. Війна ще ніколи не залишала по собі таких наслідків. Загинула величезна кількість людей, і було витрачено марно гігантський обсяг матеріалів. Країни і досі навромацки шукають шлях до стабільного життя. Гнітюча заборгованість стоїть перед нами, як і перед усіма

розірваними війною країнами, і ці обов'язки мають бути виконані. Цивілізація не переживе анулювання боргів.

Ми можемо зменшити надмірні витрати, і ми це зробимо. Ми можемо скасувати податки воєнного часу — і ми це зробимо. Мусимо поглянути в обличчя суворій необхідності, і, повністю усвідомлюючи необхідність виконати завдання, ми мусимо йти далі з повним розумінням того, що жодні закони, прийняті людиною, не зможуть відмінити неблаганних законів природи. Найнебезпечніша наша схильність — це очікувати надто багато від уряду, самому роблячи надто мало. Перед нами стоїть нагальне завдання упорядкувати наше спільне господарство. Нам потрібна жорстка, однак раціональна політика заощадження, поєднана з фіскальною справедливістю і доповнена індивідуальною розважливістю та ощадливістю, такими важливими в наш важкий час і корисними на майбутнє.

Бізнесовий світ є відображенням безладу, спричиненого війною. Він — головна основа матеріального існування. Економічний механізм тонкий, його частини — взаємозалежні, але він зазнав потрясінь та ударів, спричинених спотвореним попитом, кредитною інфляцією та стрибками цін. Нормальні баланси були порушені, канали розподілу — забиті, стосунки між керівництвом та робітниками — напружені. Мусимо здійснювати перебудову мужньо, але й обережно. Ціни мають відображати спад лихоманки воєнних дій. Мабуть, ми вже ніколи не побачимо колишніх рівнів зарплати, бо війна незмінно з'їдає компенсації, ціни на товари першої необхідності зростають, але ми мусимо наполегливо добиватися нормалізації та повернення стабільності. Штрафні санкції не будуть ані легкими, ані рівномірно розподіленими. Зробити їх такими просто немає можливості. Не можна одним кроком здійснити перехід від безладу до порядку. Мусимо дивитися в лице суворій реальності, забути про наші втрати і почати все заново. Це — найдревніший урок цивілізації. Я хотів би, щоб уряд зробив усе від нього залежне, щоб пом'якшити становище, а потім — через взаєморозуміння, через спільність інтересів, через турботу про громадське благо — можна буде виконати наші завдання. Жодна система не зробить чуда — хоч якою б досконалою вона була. А бездумний експеримент лише додасть сум'яття. Надійний спосіб виходу із скрути полягає в ефективному застосуванні нашої перевіреної системи.

Спрямованість бізнесового циклу до зростання не викликає сумніву. Люди повертаються від руйнування до виробництва. Промисловість уже відчула зміну в загальному порядку речей, і наш народ починає повертатися до свого нормального, спрямованого в майбутнє способу життя. Звучить заклик до виробничої Америки рухатися вперед. Я знаю, що Конгрес та адміністрація вітатимуть усяку мудру політику уряду, спрямовану на відбудову та сприяння довготривалому прогресу.

Я виступаю за ефективність урядування, за полегшення податкового тягаря, за розумну торговельну практику, за справедливий та доступний механізм кредитування, за чуйну турботу про всі проблеми сільського господарства, про усунення непотрібного втручання уряду в бізнес, за завершення урядових експериментів у бізнесі, а також за ефективніше ведення справ в адміністрації уряду. Усе це має йти поруч з усвідомленням людського чинника всякої діяльності, щоб соціальна, промислова та економічна справедливість узгоджувалася з цілями праведних людей.

Завдяки загальнонаціональному залученню жінок до політичного життя ми можемо тепер розраховувати на їхню інтуїцію, їхні чесноти, їхній розум та їхній вплив на покращення соціального порядку. Ми покладаємося, що жінки в повній мірі користуватимуться своїми привілеями та виконуватимуть свої громадянські обов'язки, таким чином прискорюючи наближення вищого стану суспільства.

Я хочу, щоб Америка захищалася від внутрішніх небезпек так само пильно й сторожко, як вона захищається від загрози ззовні. Наш Основний закон не визнає класів, груп та сект, — і таких не повинно бути як у законодавчій, так і у виконавчій владі. Найвище натхнення — це спільне благо. Людство прагне міжнародного миру, і ми прагнемо його разом з усім людством. Найпалкішою молитвою за Америку буде моя молитва за мир у промисловості, щоб винагорода за труд розподілялася широко й справедливо на тлі прагнення рівних можливостей. Ніхто не може позбавити людину рівності можливостей, яка зробила нас такими, якими ми є. Неготовність скористатися нею ми помилково прийняли за виклик суворої реальності, тож належна турбота про підготовку всіх громадян скористатися рівністю можливостей додасть сили громадянам та збільшить наші здобутки.

Якщо революція наполягає на поваленні чинного порядку, то нехай інші народи здійснюють цей трагічний експеримент. В Америці для нього немає місця. Коли світова війна загрожувала цивілізації, ми дали свої ресурси та своє життя для її захисту, а коли революція загрожує нам, ми розгортаємо знамено законності та порядку і знову присвячуємо себе боротьбі. Ми маємо гарантовану Конституцією свободу, при якій народна воля є найвищим законом, а меншини свято оберігаються. Наші поправки, реформи та еволюційні зміни відображають розважливість суджень та упорядкований прогрес, і ми збираємося лікувати наші хвороби, але ніколи не руйнуватимемо наше суспільство і не дозволимо іншим руйнувати його силою.

Я радше вирішуватиму наші промислові суперечки заздалегідь на конференції, аніж за столом переговорів після конфлікту та спричинених ним страждань. Спрагла земля потребує чаші доброї волі, а здатність розуміти одне одного є її джерелом. Я хотів би проголосити еру доброти, підкріпленої стабільністю та добробутом, а також усіма супутніми благами.

Уже не раз було доведено, що ми, відкриваючи свої ринки світу, не можемо підтримувати американський рівень життя та сприятливих можливостей і зберігати наше промислове лідерство в такому нерівному змаганні. Є спокуслива хибність у теорії скасування торговельних бар'єрів, але збереження американських стандартів вимагає того, щоб наша більш висока вартість виробництва була відображена нашими тарифами на імпорт. Сьогодні, як ніколи раніше, коли народи прагнуть відновлення і розширення торгівлі, ми мусимо підрегулювати наші тарифи у відповідності до нового порядку. Ми прагнемо участі в світовому процесі обміну, тому що саме в ньому ховається наш спосіб поширення впливу та перемоги миру. Ми прекрасно розуміємо, що не зможемо продавати там, де ми не купуємо, і що ми не зможемо успішно продавати там, де ми не маємо системи постачання. Слушна нагода закликає не лише до відновлення, а й до нової доби у виробництві, транспорті та торгівлі. І ми скористаємося нею якнайкраще, коли задовольнимо попит обширного внутрішнього ринку шляхом заохочення самодостатності в промисловості, і задіємо свої підприємливість, талант і вміння, щоб, перевозячи наші товари в трюмах американських кораблів, постачати їх до ринків усього світу.

Ми не можемо дозволити, щоб Америка жила, замкнувшись у собі і для самої себе, але ми зробимо її самодостатньою, незалежною, іще шляхетнішою, сильнішою та багатшою. Вірячи в наші вищі стандарти, досягнуті завдяки гарантованій Конституцією свободі та забезпеченню можливостей самореалізації, ми запрошуємо світ на такі ж самі вершини. Але гордість за досягнуте не значить завершення завдання. Загальний добробут — ось мета наших національних зусиль. Багатство не тотожне добробуту, воно має бути його найдоброзичливішим агентом. Ніколи не буде рівності у винагородах чи майні, тому що задум Творця передбачає наявність у людей різних талантів та різних ступенів хазяйновитості й заощадливості, однак наша країна має бути вільною від виразок гнітючих злиднів. Ми мусимо знайти спосіб протидії лихам та нещастям безробіття. Нам потрібна Америка домівок, зігрітих надією та щастям, де матері, звільнені від необхідності подовгу працювати поза помешканням, будуть займати головуєче становище, як і личить берегиням домашнього вогнища. Ми хочемо, щоб колиска американської дітвори колихалася в умовах настільки здорових та надійних, що ніяка хвороба не торкнеться її під час зростання; ми хочемо зробити так, щоб ані егоїстичний інтерес, ані матеріальна скрута, ані брак можливостей не змогли зашкодити вихованню та освіті, які є такими важливими для того, щоб бути свідомим громадянином.

Короткого шляху до перетворення цих ідеалів у приємну реальність не існує. Світ вже неодноразово переконався у марності та згубності непродуманих рецептів зцілення соціальних та економічних хвороб. Але сьогодні ми, як ніколи, свідомі негараздів, спричинених сучасною індустріалізацією, і му-

симо вивчати їх причини та зменшувати їх лихі наслідки, застосовуючи виважені та перевірені методи. Там, де людський геній розширив рамки можливостей, справедливість та щастя мають відобразитися в збільшенні громадського добробуту.

Служба на благо суспільства — найвище покликання в житті. Я хочу з радістю проголосити Добу Золотого правила¹ й увінчати її самодержавством служби. Я урочисто обіцяю стиль керівництва, при якому всі урядові організації будуть покликані служити людям; я також обіцяю поширювати концепцію, згідно з якою уряд є просто результатом народного волевиявлення.

Не можна стояти отут перед вами і не відчувати величезної відповідальності. Світове безладдя додало складності нашим завданням. Але з усвідомленням цього налінає відчуття непохитної рішучості і оновленої впевненості у визначеній Богом історичній місії нашої республіки. Якби я відчував, що відповідальність за майбутнє Америки несе лише один голова виконавчої влади, у мене б забракло духу братися за цей тягар. Але нас — сто мільйонів, і всі ми відчуваємо тривогу та спільну відповідальність перед Богом та нашою країною. Республіка кличе громадян виконувати свої обов'язки, а я запрошую їх до співпраці.

Я приймаю свою роль зі спрямованістю до мети та смиренністю духу і благаю прихильності та наставництва Господа на небесах. З ними я нічого не боюся і з упевненістю дивитимуся в майбутнє.

Я прийняв урочисту посадову присягу на тому місці Святого Письма, де запитується: «Що вимагає від тебе Господь окрім чинити справедливо, любити милосердя та ходити смиренно у присутності твого Бога?» Саме це я і обіцяю Богові та країні.

---

¹ Чини з іншими так, як ти хотів би, щоб інші чинили з тобою (*прим. перекладача*).

КАЛВІН КУЛІДЖ

Народився 4 липня 1872 року, помер 5 січня 1933 року.

Тридцятий Президент США з 2 серпня 1923 року по 4 березня 1929 року.

Член Республіканської партії.

*Віце-президентом був Чарлз Дауерз (1925—1929 рр.),
у період з 1923 по 1925 рік посада віце-президента була вакантною.*

Калвін Кулідж з 1907 року був членом Генеральної Ради штату Массачусетс, потім його було обрано мером Норт-Хамптона, згодом його було обрано до сенату штату, де він займав посаду голови у 1914—1915 рр. Куліджа було обрано губернатором Массачусетсу, і з 1919 року він обійняв цю посаду, а в 1920 році його обрали віце-президентом США разом з президентом У. Гардінгом. Смерть У. Гардінга 2 серпня 1923 року зробила К. Куліджа новим президентом країни.

К. Кулідж керувався принципом невтручання в економіку, і його правління було досить успішним для США. Країна переживала бурхливе економічне зростання. Він знижував податки і надавав допомогу приватному підприємництву.

У міжнародній політиці намагався долучити США до участі у Міжнародному суді, але невдало. При ньому індіанці отримали повноправне американське громадянство, разом з тим проблема афроамериканців не була розв'язана. У 1925 році К. Куліджа обирають у президенти, але в 1928 році він відмовляється балотуватись на посаду, поступившись цим правом Г. Гуверу.

Інавгураційна промова

4 березня 1925 р.

Співвітчизники!

Не можна розмірковувати над теперішньою ситуацією, не знаходячи в ній багато приємного, а ще більше — підбадьорливого. Наша країна керує світом у справі загальної перебудови відповідно до результатів великого конфлікту. Багато які з його труднощів ляжуть на нас великим тягарем на роки, а вторинні та непрямі ефекти будуть, певне, відчуватися іще впродовж певного часу. Але ми вже починаємо чіткіше розуміти, який курс нам слід узяти, яких

засобів ужити і до яких заходів удатися заради покращення нашого стану, і ми демонструємо тверду волю чесно і свідомо застосувати ці лікувальні методи. Ми вже достатньою мірою перебудували наші внутрішні справи так, що повернулася впевненість, бізнес ожив, і ми, за всіма ознаками, входимо в еру процвітання, яке поволі охоплює кожен регіон нашої країни. Свідомі того, що ми вже не зможемо жити, замкнувшись у собі, ми спрямували частину наших ресурсів, а також роботу наших радників на полегшення страждань та залагодження суперечок між європейськими країнами. Завдяки тому, що є Америка, і завдяки тому, що вона зробила, серця всього людства повняться впевненістю, мужністю та зрослими сподіваннями.

Ці результати з'явилися не випадково. Їх забезпечили водночас виважені зусилля, позначені численними жертвами, зусилля, яких доклали багато поколінь американців. І ми не зможемо надалі забезпечувати такий чудовий успіх у майбутньому, якщо не вчитимемося у минулого. Необхідно увесь час тримати перед очима минулий досвід нашої країни — як закордонний, так і внутрішній, якщо ми хочемо засвоїти науку урядування. Якщо ми хочемо звести якусь споруду, то маємо набути конкретних знань про те, як колись будувалися підвалини. Ми мусимо усвідомити, що природа людська — одна з найпостійніших та найнезмінніших речей у всесвіті і що основи людських стосунків залишаються незмінними. Якщо ми хочемо зберегти правильний курс, то мусимо зв'язати його з цими непорушними зірками нашого політичного небозводу. Якщо ми уважно вивчимо те, що зробили, то спроможемося точніше визначити — що ми зможемо зробити.

Ми стоїмо на порозі двісті п'ятдесятого року, який минув відтоді, як наша національна свідомість уперше заявила про себе, з усією недвозначністю посплавши у бій озброєні загони. Стара свідомість залежності далеких колоній зникла, розчинившись у новій свідомості об'єднаної та незалежної нації. Люди почали відкидати вузькі рамки місцевої хартії заради ширших можливостей, забезпечуваних національною Конституцією. Спонукані невмирущою тягою до свободи, ми стали незалежною країною. Трохи менше ніж п'ятдесят років по тому ці свобода та незалежність були стверджені перед лицем усього світу, а також забезпечені, охоронені та підтримані доктриною Монро. Вузька смужка штатів уздовж Атлантичного узбережжя просувала свої кордони пагорбами та долинами, доки не досягла золотистих схилів перед Тихим океаном. Ми зробили свободу правом, що набувається разом із народженням. Ми розширили свої володіння на далекі острови, щоби захистити наші інтереси, і прийняли пов'язаний з цим обов'язок забезпечувати справедливість та свободу серед менше ошчасливлених долею народів. Захищаючи наші ідеали та загальну справу вольностей, ми вступили у світову війну. А коли перемога була, нарешті, досягнута, ми знову відійшли на наші береги, нічого не надбавши, окрім усвідомлення виконаного обов'язку.

Пройшовши кризу ці труднощі та випробування, ми збільшили власну свободу, ми зміцнили власну незалежність. Ми були і збираємося бути дедалі більшими американцями. Ми віримо, що ми найкраще прислужимося своїй країні і найліпшим чином виконаємо свої обов'язки перед людством, якщо й надалі відверто і доброзичливо, наполегливо і чесно будемо залишатися саме американцями. Якщо і є у нас спадщина, то саме ця. Якщо і є у нас історичне призначення, то ми знайшли його саме в цьому напрямку.

Але якщо ми хочемо й надалі залишатися виразно «американськими», ми мусимо й надалі робити це слово достатньо широким, щоб воно охоплювало законні бажання цивілізованих та просвічених людей, твердо налаштованих у всьому вести свідоме та релігійне життя. Ми не можемо дозволити собі, щоб нас принижували і зменшували гасла та фрази. Найважливіше значення має не прикметник, а іменник. Важливо не як називається дія — важливий її результат. Звісно, можна було б і не надто перейматися думками про ізоляціонізм чи активну участь у світових справах, про що сперечаються пацифісти та мілітаристи. Фізична конфігурація земної кулі відділила нас від Старого Світу, але спільне братство людей, найвищий закон нашого буття поєднав нас нерозривними узами з усім людством. Наша країна не має інших намірів щодо усього світу, окрім мирних, але вона не може не тримати військові сили, відповідні до гідності й безпеки великого народу. Це має бути сила збалансована, сучасна, здатна до оборони на морі й на суходолі, під водою і в повітрі. Але користуватися цією силою треба таким чином, щоб увесь світ бачив у ній не загрозу, а інструмент підтримання миру й безпеки.

Наша країна твердо вірить у почесний мир, за якого всі права її громадян будуть захищені повсюдно. Вона ніколи не вважала, що необхідне підтримання такого миру можливе лише за допомогою великої та загрозової воєнної моці. Відповідно до настроїв інших держав, наша країна готова рішуче як ніколи сприяти миру через доброзичливість та добру волю, через взаєморозуміння та взаємну поступливість. Ми ніколи не вели політики змагання озброєнь. Ми нещодавно зобов'язали себе угодами з іншими країнами до обмеження наших військово-морських сил. Одним із результатів цієї угоди стало те, що тепер наш флот набув важливішого статусу, аніж будь-коли. Зняття ярма видатків та підозр, незмінно породжуваних гострим протистоянням та суперництвом, є одним із найефективніших способів стишити ту безрозсудливу істерію, яка є найпотужнішим засобом підштовхування до війни. Наша політика — нова відправна точка для всього світу. Це — та думка і той ідеал, що спричинився до цілковито нового способу дій. Буде нелегко витримувати цю лінію. Дехто так і лишився на своїх попередніх позиціях, дехто весь час сповзає до старих шаблонів мислення та дії, хапаючись за рушницю і покладаючись на силу. Америка стала лідером цього но-

вого напрямку, і це лідерство вона мусить зберігати й надалі. Якщо ми хочемо, щоб інші покладалися на нашу чесність та справедливість, то ми мусимо продемонструвати, що й самі покладаємося на їхню чесність та справедливість.

Якщо судити, виходячи з минулого досвіду, то можна сподіватися зробити багато для міжнародних відносин шляхом частих конференцій та консультацій. Ми маємо перед собою позитивні результати Вашингтонської конференції, а також багатьох інших нещодавніх консультацій із європейських справ, декотрі з яких стали відповіддю на наші пропозиції, а в декотрих ми брали активну участь. Навіть ті з них, які скінчилися невдачею, не можна розцінювати інакше, як корисні у порівнянні з потенційними чи фактичними бойовими діями. Я твердо виступаю за продовження такої політики там, де існує хоч найменша можливість досягнути позитивних практичних результатів.

Відповідно до принципу, що визначальним фактором у відносинах між країнами має бути демонстрація здорового глузду, а не демонстрація сили, ми вже давно виступаємо за мирне вирішення суперечок шляхом посередництва і беремо участь у багатьох переговорах, які забезпечили саме такий результат. Ці ж самі міркування мають привести нас до співробітництва з постійно діючим Міжнародним судом. Там, де йдеться про великі принципи, де реалізуються великі ініціативи, що обіцяють багато в плані блага для людства уже одним тим фактом, що багато країн надало цим ініціативам свою фактичну підтримку, нам не слід утримуватися від санкціонування якогось рішення лише через якісь дрібні та другорядні розбіжності — утримуватися слід тільки через край важливі та фундаментальні причини. Ми не можемо міняти на щось інше нашу незалежність чи наш суверенітет, але нам слід утримуватися під час дебатів від логічних викрутасів, софістики та хитрощів, здатних поставити під сумнів обов'язок нашої країни — забезпечений її чисельністю, міццю ресурсів та її становищем лідера у світових справах — активно і всеохопно засвідчувати свою підтримку та нести свою справедливую частку відповідальності в доброзичливих та безсторонніх зусиллях, спрямованих на утворення суду, в якому б неупереджено і справедливо розв'язувалися суперечки між двома країнами. Уся вага нашого величезного впливу має бути кинута на бік правління не силою, а судом та законами, не війною, а здоровим глуздом.

Ми ніколи не мали бажання втручатися в політику інших країн. А ще більше ми не хочемо втягуватися в політичні суперечки країн Старого Світу. З великим ваганням відгукнулися ми на заклик допомогти в підтриманні порядку, захисті життя та майна, а також установленні відповідальних урядів у деяких малих країнах Західної півкулі. Наші приватні громадяни вклали великі суми коштів, щоб забезпечити належне фінансування і відбудову Старо-

го Світу. Ми ніколи не відмовлялися і не відмовлятимемося — скрізь, де необхідно, — прийти на допомогу і полегшити людські страждання, а також сприяти відновленню потерпілих країн. Ми вважаємо, що цей наш обов'язок також визначається нашою великою силою та тим місцем, яке ми займаємо у світі.

Дехто з великих мислителів людства вже давно шукав і шукає формулу перманентного миру. Не підлягає сумніву, що роз'яснення принципів міжнародного права буде корисним, а зусилля вчених, спрямовані на підготовку сприйняття цього права різними країнами, матимуть нашу прихильність і підтримку. Багато сподівань можна покласти на тих, хто провадить дослідження, що врешті має оголосити незаконною агресивну війну. Але всі ці плани та приготування, ці угоди та договори самі по собі не будуть достатніми. Одна з найбільших загроз світу ховається в економічному тиску, якого зазнають люди. Найпрактичніше з того, що можна зробити у світі, — це прагнути до таких механізмів, які дозволять цей тиск усунути, щоб відновити надію на краще майбутнє та знову надати людям можливості для самореалізації. Має бути якась гарантія того, що наполеглива робота та завзятість приведуть до успіху та процвітання. Під час створення та фінансування таких механізмів Америка не лише може, а й мусить допомогти ресурсами та кваліфікованими порадами. Необхідно створити умови, за яких люди зможуть заробляти на життя і, працюючи, позбуватися своїх труднощів. Але є ще один елемент, важливіший за інші, без якого не буде анінайменшої надії на перманентний мир. І цей елемент знаходиться в серцях людства. Якщо в них не плекатимуть бажання миру, якщо це фундаментальне і єдине природне джерело братерської любові не удосконалювати і не поглиблювати найвищою мірою, то всі штучні і зовнішні заходи виявляться даремними. Мир настане тоді, коли буде усвідомлення, що лише за умови панування закону, заснованого на справедливості та підтриманого релігійними переконаннями про братерство людей, може зберігатися хоч якась надія на повне, заможне та спокійне життя. Пергамент струхлявіє, заіржавіє меч, і тільки духовна природа людини завжди перемагатиме.

Уявляється цілком імовірним, щоб ми максимально сприяли цим важливим процесам, залишаючись при цьому політично незаангажованими та незалежними. Ми не пов'язані ні з якими інтересами Старого Світу. І цю нашу позицію слід наполегливо роз'яснювати в наших відносинах з усіма іноземними країнами. Ми підтримуємо мирні відносини з ними усіма. Наша програма полягає в тому, щоб ніколи не гнобити і завжди допомагати. Але якщо ми чинимо справедливо супроти інших, то маємо право вимагати, щоб і інші супроти нас чинили справедливо. У відносинах з нами угода про мир значить мир і договір про дружбу значить дружбу. Ми зробили великий внесок у залагодження гострих суперечок як у Європі, так і в Азії. Але існує певна межа,

за яку ми не можемо вийти. Ми можемо допомогти лише тим, хто сам хоче собі допомогти. Свідомі цих обмежень, ми знаємо, що той один великий і найважливіший обов'язок вимагає від нас застосовувати нашу гігантську силу для підтримання рівноваги у світі.

Споглядаючи з великим задоволенням наші досягнення за кордоном, ми мусимо пам'ятати, що наш стабільний успіх у тому напрямку залежить від того, що ми робимо вдома. Від самого початку було визнано необхідним організувати наше урядування через політичні партії. Ця система не збереглася б упродовж поколінь, якби вона не була в своїй основі здоровою та раціональною і не забезпечувала найкращого інструментарію для найповнішого вираження народної волі. Не варто стверджувати, що ця система завжди працювала бездоганно. Достатньо лише знати, що нічого кращого відтоді придумано не було. Ніхто не заперечуватиме, що в рамках партії має бути можливість вільного та повного висловлення думок та незалежних дій. Вузкоколоба та фанатична партійщина — це шлях у нікуди. Але якщо має бути відповідальний партійний уряд, то партійна належність має бути чимось більшим, аніж простий засіб для здобуття посади. Допоки ті, кого обирають від однієї партії, не захочуть брати на себе достатню відповідальності та продемонструвати достатню вірність своїм поглядам та послідовність, щоб вони мали змогу співпрацювати один з одним, підтримуючи широкі загальні принципи партійної платформи, вибори будуть просто фарсом, на виборчих дільницях не вирішуватимуть важливих питань, а воля народу не знайде свого вираження. Звичайна чесність та порядність щодо людей, які підтримують партію, вимагають, щоб ця партія, коли вона приходить до влади, брала контроль над тією частиною уряду, на яку її обрали. Усякий інший курс є зрадою і порушенням обіцянок партії та її засад.

Коли країна висловила свою довіру тій чи іншій партії, зробивши її більшістю в Конгресі, то вона має право сподіватися на таку єдність дій, яка дозволить зробити партійну більшість ефективним інструментом урядування. Наша адміністрація прийшла до влади з дуже чітким і виразним мандатом від нашого народу. Вираження народної волі на користь підтримки наших конституційних гарантій було потужним та сповненим рішучості. Віра в чесність судів була висловлена так енергійно, що на деякий час цю проблему можна вважати знятою. Крім того, політика одержавлення залізниць і певних електростанцій та мереж зазнала недвозначної поразки. Народ заявив про своє бажання захищати свої права не політичними засобами, а судовими, і щоб його незалежність та свобода підтримувалися та гарантувалися приватною власністю та можливістю розпоряджатися своєю маєтністю власноруч, а не через уряд. Як і завжди, коли настає слухна нагода, народ продемонстрував, що він керується здоровим глуздом і бажає мати уряд, який теж керується здоровим глуздом.

Коли ми відвернемо наші погляди від того, що ми відкинули, і прискіпливо придивимося до того, що прийняли, то чітко і ясно побачимо перед собою необхідність здійснювати політику економії державних видатків, а також зменшити та реформувати податки. Принцип, на якому базуватимуться ці заходи, є принципом збереження та накопичення. Ресурси нашої країни майже незчисленні. Їх важко навіть осягнути думкою. Але сукупна вартість наших урядових органів усіх рівнів теж важко піддається обчисленню. І не лише ті, хто тепер заповнює податкові декларації, а й ті, хто бачить у щомісячних рахунках зростання вартості життя, знають зі свого нелегкого досвіду про цей великий тягар та його наслідки. Що б там хто не хотів, а ці люди хочуть жорсткої економії. Вони не терплять марнотратства. Вони знають, що за марнотратство доводиться розплачуватися довшим робочим днем та зменшенням винагороди за працю. Я підтримую політику економії не тому, що бажаю заощадити гроші. Я хочу заощадити людей. Чоловіки та жінки нашої країни, які тяжко працюють, — це ті, хто несе на собі тягар витрат на уряд. Кожен змарнований нами долар значить, що їхнє життя стало такою ж мірою біднішим. А кожен долар, що ми розумно заощадимо, значить, що їхнє життя стало такою ж мірою багатшим. Тож ощадливість — це ідеалізм у його найбільш практичному вигляді.

Якби марнотратство не відображалось в оподаткуванні, а оподаткування не завдавало прямої та непрямої шкоди людям, то воно б не мало такої значущості. Найрозумніший та наймудріший спосіб вирішити проблему податків — це бути ощадливим. На щастя, з усіх великих держав наша країна має найкращі умови для застосування цих простих ліків. Нам більше не потрібні державні доходи воєнного часу. Стягнення тих чи інших податків, які не є абсолютно необхідними і щодо потрібності яких для громадського блага не може бути сумнівів, є не чим іншим, як однією із форм узаконеного грабунку. У нашій республіці плоди заповзятливості мають належати тим, хто їх плекає. Єдиним конституційним податком є той, що сприяє задоволенню громадських потреб. Власність у цій країні належить її народу. Право народу є абсолютним правом. Він не мусить утримувати той чи інший привілейований клас; він не має потреби утримувати великі військові сили; йому не потрібна армія держслужбовців. Народ не зобов'язаний робити внески до урядових витрат, окрім тих, які він визначає через дії своїх представників у законодавчій гілці влади. Кожного разу, коли податок стає обтяжливим, засіб проти нього може застосувати сам народ, але якщо народ не вдається до дії сам, то ніхто не досягне великого успіху, діючи замість нього.

Підходить час, коли у нас буде іще одне зниження податків, бо ми мусимо — якщо справді бажаємо не заважати людям заробляти на життя — здій-

снити податкову реформу. Метод збирання державних доходів не повинен заважати веденню бізнесу; навпаки — він мусить його заохочувати. Я — противник надвисокої ставки оподаткування, бо вона дає мало або й не дає ніяких доходів взагалі, бо шкідлива для країни і, зрештою, просто хибна. Ми не можемо фінансувати країну, ми не можемо покращувати соціальні умови за допомогою несправедливої системи, навіть якщо ми намагаємося застосувати її до багатих. А найбільше постраждають від цього бідняки. Наша країна вірить у процвітання. Тому абсурдно припускати, що вона заздрить тим, хто вже розбагатів. Мудрий та правильний курс у справі оподаткування та іншому економічному законодавстві полягає не в знищенні тих, хто вже досяг успіху, а в створенні таких умов, за яких кожен отримає кращий шанс досягнути успіху. Країна винесла свій вердикт з цього питання. І цей вердикт залишається чинним. І ми вчинимо вірно, якщо дослухаємося до нього.

Ці проблеми стосуються моральних питань. Нам не доведеться клопотатися про права власності, якщо ми неухильно дотримуватимемося прав особистості. Згідно з нашими інститутами, права особистості є найвищими. Це не сама власність, а право мати власність, як велику, так і малу, і це право гарантовано нашою Конституцією. Усі власники майна мають виконувати певні обов'язки. У свідомості суспільства ці права та обов'язки освячені Творцем. Сама стабільність нашого суспільства ґрунтується на виробництві та накопиченні. Коли індивіди чи уряд марнують свої ресурси та тринькають їх, то це значить, що вони заперечують ці права і нехтують цими обов'язками. Результатом легковажності та марнотратства в національній економіці завжди є моральний занепад.

Вищезгадана політика покращення міжнародного взаєморозуміння, більша заощадливість та нижчі податки великою мірою сприяли мирним та процвітаючим стосункам у промисловості. Завдяки позитивному впливу обмеження еміграції та протекціоністським тарифам зайнятість є високою, зарплати також високі, і робочі люди в цілому задоволені своїм становищем так, як ніколи раніше. Наша транспортна система поволі відновлюється і вже відповідає всім необхідним умовам. Сільське господарство оживає дуже повільно, але ціни на зерно свідчать, що день його відродження невдовзі настане.

У нас є свої проблеми, але найважливішою з них є не забезпечення нових вигод та переваг, а збереження тих, які ми вже маємо. Наша система урядування, що складається з трьох незалежних гілок влади, наша розділена влада, що складається з Центрального уряду та урядів штатів, незрівнянна мудрість, закарбована в нашій Конституції, — для збереження та підтримки усього цього потрібні безперервні зусилля та невтомна пильність.

У республіці першим правилом, якого має дотримуватися громадянин, є законслухняність. У деспотичних режимах закони нав'язуються підданцеві. Він не має права голосу при його розробці, не може вплинути на його застосування, цей закон для нього чужий, він не є виразом його волі. При вільному уряді громадянин сам пише собі закони, сам обирає чиновників, які його представляють. Хто хоче, щоб його права поважали згідно з Конституцією та законом, має сам давати приклад дотримання Конституції та закону. Люди високорозвинені та розумні можуть інколи порушувати закон, а варвари та люди нерозвинені порушують його завжди і хто нехтує правилами суспільства, демонструє відсутність високорозвиненого інтелекту, не сприяють свободі та незалежності, не йдуть шляхом цивілізації; навпаки — вони демонструють невігластво, запопадливість, дикунство, таким чином торуючи шлях, що веде назад, у джунглі.

Суттю республіки є представницький уряд. Наш Конгрес представляє народ та штати. В усіх законодавчих справах він є природним союзником президента. Незважаючи на всю критику, часто справедливу, я без вагань скажу, що в світі немає незалежнішого та ефективнішого законодавчого органу. Він є і має бути ревним охоронцем своїх прерогатив. Я вітаю його співробітництво і сподіваюся розділяти з ним не лише відповідальність, а й хвалу за наші спільні зусилля заради забезпечення сприятливого законодавства.

Існують певні принципи, які представляє Америка. Ми аж ніяк не втілили їх повною мірою, зате недвозначно та енергійно висловили нашу віру в ці принципи. Оптимістичною рисою нашої країни є не те, що вона досягла свого призначення, а те, що вона більш ніж переконливо заявила про своє рішуче бажання іти правильним шляхом. І справді, нам пішло б лише на користь, якби ми стали менш містечковими та більш загальнонаціональними у нашому мисленні. Було б дуже гарно, якби ми змінили загалом безпідставну та неосвічену упередженість на правдиву та просвічену гордість за свою расу. Але останні вибори продемонстрували, що апелювання до класової чи національної свідомості дало незначний ефект. Виявилось, що всі ми зберігаємо вірність спільному громадянству. Фундаментальною заповіддю свободи є толерантність. Ми не можемо допустити того чи іншого розслідування в межах закону чи поза ним, чи застосування якогось релігійного іспиту до тих, хто прагне обійняти державну посаду. Розум Америки має завжди бути відкритим і вільним.

Мої співвітчизники, ось у таких міркуваннях, що дають, хоча й неповне, уявлення про хід моїх думок, знаходжу я цілком достатні підстави для задоволення та оптимізму. Нам не слід допускати, щоб те суттєве, що нам іще слід зробити, затьмарювало те суттєве, що вже було зроблено. Минуле та сьогодні демонструють, що наші віра, надія та мужність повністю справдилися.

І постала наша країна — вірець спокою та багатства вдома і покровитель спокою та багатства за кордоном. І постав наш уряд, свідомий своєї моці, але слухняний своєї совісті. І він стоятиме й далі, прагнучи миру та процвітання, турбуючись про добробут робочої людини, сприяючи підприємництву, розвиваючи водні шляхи та природні ресурси, дослухаючись до порад, що їх підказує жіноча інтуїція, розвиваючи освіту, бажаючи поширення релігії, підтримуючи справу честі та справедливості в стосунках з іншими країнами. Америка не прагне побудувати всесвітню імперію, засновану на крові та насильстві. Жодна амбіція та жодна спокуса не змусить її думати про заморські володіння. Легіони, які вона посилає у світ, озброєні не мечем, а хрестом. Найвища держава, до вірності якій усіх народів прагне Америка, має не людське, а божественне походження. І Америка не плакає іншої мрії, крім бути гідною благословення Всемогутнього Бога.

ГЕРБЕРТ ГУВЕР

Народився 10 серпня 1874 року, помер 20 жовтня 1964 року.

*Тридцять перший Президент США з 4 березня 1929 року
по 4 березня 1933 року.*

*Член Республіканської партії.
Віце-президентом був Чарлз Кертіс.*

Під час Першої світової війни Герберт Гувер організував та очолив спеціальну комісію з доставки до Бельгії гуманітарної допомоги й продовольства кораблями. Після вступу США у Першу світову війну у 1917 році він був призначений головою продовольчого управління США. По закінченні війни був членом Верховної економічної ради, а також очолював благодійну організацію ARA. З 1921 року Г. Гувер обіймав посаду міністра торгівлі, причому він сприяв розвитку співробітництва між урядом США і компаніями, збільшенню міжнародної торгівлі, розвитку нових технологій. За часів президентства Г. Гувера відбувалась наймасштабніша економічна криза в історії

США — Велика депресія. Його політика державного невтручання в економіку не дала позитивного результату. У 1930 році адміністрація започаткувала антикризові заходи. Державні субсидії в економіку досягли 2 млрд доларів, а окремі штати отримали до 300 млн доларів для виплати допомоги. У зовнішній політиці Г. Гувер продовжував курс своїх попередників. Він вірив у міжнародну кооперацію без примусу, мирну міжнародну систему, яка спирається на владу суспільної думки, а також був противником війни та гонки озброєнь. Однак у порівнянні із завданнями, які він ставив перед своєю зовнішньою політикою у кризові роки, вона залишилась нерезультативною.

Інавгураційна промова

4 березня 1929 р.

Це вже не перший випадок, коли проголошується найурочистіша присяга, яку тільки може прийняти американський громадянин. Вона є виявом відданості і посвятою перед Богом на найвищу посаду на службі нашому народу. Я заступаю на цей відповідальний пост зі смиренным усвідомленням того, що

лише під керівництвом Всемогутнього Провидіння зможу надіятися винести дедалі більший тягар обов'язків, які мені доведеться виконувати.

Відповідно до традиції, яка пронизує всю нашу історію, я хотів би просто і ясно висловити свої думки з приводу деяких важливих і нагальних справ.

Наш поступ

Якщо поглянути як на міжнародну, так і на внутрішню ситуацію нашої країни, то ми побачимо багато позитивних моментів, але побачимо також і підстави для занепокоєння. Із втрат світової війни і пов'язаною з нею перебудовою ми вийшли змужнілими та сильнішими. І частину своєї зрослої сили ми присвятили відбудові та поступу усього світу. Те, що зробила Америка, дало нову надію та мужність усім, хто вірить в народовладдя. За великим рахунком, ми досягли вищого ступеня комфорту та безпеки, ніж будь-коли у світовій історії. Визволившись від повсюдних злиднів, ми досягли вищого ступеня індивідуальної свободи, як ніколи раніше. Наша відданість та турбота про наші інститути є глибокими та щирими. Ми неухильно вибудовуємо нову расу — нову цивілізацію, багату своїми здобутками. Вплив та високі цілі нашої країни поважають народи усього світу. Ми прагнемо світового визнання, але до визнання, яке ґрунтувалося б на вірі в наше почуття справедливості, а також на досягненнях як у межах нашої країни, так і в нашому індивідуальному житті. За мудре керівництво в цей великий період відбудови наша країна зобов'язана Кальвіну Куліджу.

Але увесь цей чудесний прогрес не має затьмарювати постійних небезпек, від яких ми мусимо захищати наше самоврядування. Сильна й здорова людина має завжди бути напоготові проти можливого нападу підступної хвороби.

Провал нашої системи правосуддя

Сьогодні найбільшою з усіх цих небезпек є нехтування законом та неповага до нього. Віра в жорстке та швидке правосуддя падає. Я не готовий повірити, що це свідчить про занепад моральної тканини американського народу. Я не готовий повірити, що це свідчить про неспроможність федерального уряду забезпечувати виконання наших законів.

Це тільки частково пояснюється тим додатковим тягарем, який ліг на нашу судову систему в результаті прийняття вісімнадцятої поправки до Конституції¹. Проблема є набагато ширшою. Багато чинників впливу почали дедалі більше ускладнювати та послабляти наші органи правосуддя ще задовго до прийняття вісімнадцятої поправки.

---

¹ Вісімнадцята поправка забороняла виробництво, ввезення та продаж алкоголю (*прим. перекладача*).

Для відновлення активності та ефективності нашої системи правосуддя ми мусимо критично осмислити весь федеральний устрій судочинства, перерозподіл його функцій, спрощення його процедури, забезпечення додаткових спеціальних трибуналів, кращий добір присяжних, а також більш ефективну організацію органів слідства та прокуратури, щоб представники системи судочинства були впевнені в швидкій роботі цих органів. У той час як влада федерального уряду поширюється лише на частину нашої обширної системи загальнодержавного, штатівського та місцевого судочинства, стандарти, що їх задає федеральний уряд, мають дуже глибокий вплив на всю структуру.

Нам пощастило в тому, що наші федеральні судді та адвокати — люди вправні й чесні. Але система, в якій ці чиновники покликані здійснювати свої повноваження, багатьма сторонами погано пристосована до сьогоднішніх потреб. Вона надто складна та заплутана, а її процедурні правила стали притулком для великих та дрібних злочинців. За кордоном міцніше думка про те, що, з наголосом на технічних деталях, із викрутасами та зволіканнями, кінцева мета правосуддя може бути спотворена тими, хто здатен добряче заплатити.

За реформу, реорганізацію та зміцнення всієї нашої правоохоронної та судової системи вже багато років виступали й виступають державні діячі, судді та об'єднання адвокатів. Не можна зволікати з першими кроками в цьому напрямку. Жорстке і швидке правосуддя — це перша гарантія свободи, основа всієї нашої упорядкованої системи вольностей, життєва сила прогресу. Не мусить так статися в нашій республіці, що система правосуддя загине, ставши жертвою байдужості громадян, використання лазівок, вивертів та складнощів закону або ж підступних інтриг кримінальників. Судочинство не може зазнати фіаско через те, що правоохоронні органи є або корумпованими, або неефективно організованими. Вивчити це зло і знайти проти нього ефективний засіб є найнагальнішою потребою нашого часу.

Введення вісімнадцятої поправки

Порушення, що розвинулися в період дії вісімнадцятої поправки, частково пояснюються тими причинами, про які я щойно говорив. Але частково вони пояснюються також неспроможністю деяких штатів узяти на себе свою частку відповідальності за вчасне здійснення правосуддя і неспроможністю багатьох штатів та місцевих чиновників дотримуватися своєї клятви, яку вони давали, обіймаючи посаду: ревно застосовувати закони. Зазначені провали в роботі, викликані численними причинами, призвели до небезпечного поширення злочинних елементів, які знайшли для себе нові можливості займатися незаконним виробництвом і збутом алкогольних напоїв.

Але велика відповідальність падає безпосередньо на наших громадян. Обіг незаконного алкоголю був би незначним, якби його прикривали самі лише злочинці. Ми мусимо добре усвідомити той факт, що підтримка з боку великої

кількості законслухняних громадян забезпечує кримінальникам прибутки та стимулює їхню злочинну діяльність.

Ви мене вибрали для того, щоб я впроваджував і застосовував закони нашої країни. Саме це я і збираюся робити в міру моїх здібностей, але міра успіху заходів, що їх уживатиме уряд, залежатиме від моральної підтримки, яку ви йому надасте як громадяни. Обов'язок громадян підтримувати закони країни є сумірним з обов'язком їхнього уряду виконувати чинні закони. Чоловіки та жінки доброї волі — а вони, я певен, свідомі свого громадянського обов'язку — зроблять неоціненну послугу своїй країні, якщо власним прикладом допомагатимуть викорінювати злочинність та беззаконня, відмовляючись брати участь в усіх оборудках із незаконним алкоголем і засуджуючи їх. Уся наша система самоврядування зазнає краху, якщо чиновники вибиратимуть, які закони їм виконувати, а громадяни — яких законів вони будуть дотримуватися. Найгіршим злом, що несе в собі неповага до деяких законів, є те, що вона руйнує повагу до всіх законів та системи права взагалі. Коли наші громадяни сприяють порушенню одного конкретного закону на тій підставі, що він їм не подобається, то в результаті руйнуються самі підвалини захисту життя, домівок та маєтності, забезпечуваного іншими законами. Якщо громадянам не подобається якийсь закон, то їхній обов'язок як чесних людей все одно полягатиме в тому, щоб уникати його порушення; їхнє право полягає в тому, щоб працювати проти такого порушення.

До тих же, хто приховує злочинні наміри, має бути один підхід: швидке й енергійне правосуддя. На щастя, таких серед нашого народу лише невелика частка. Ми мусимо перепинити їхню діяльність.

Національна дослідницька комісія

Я пропоную створити національну комісію для дослідження всієї структури нашої федеральної системи юриспруденції, щоб включити до неї метод забезпечення дотримання вісімнадцятої поправки і вивчити причини викликаних цією поправкою порушень. Метою створення комісії буде напрацювання рекомендацій для такої реорганізації застосування федеральних законів та судової процедури, яка буде визнана бажаною. Водночас є вкрай важливим, щоб велику частину функцій з упровадження законів було передано від Міністерства фінансів до Міністерства юстиції як перший крок до більш ефективної організації.

Відносини між урядом та бізнесом

Ці вибори ще раз довели тверде переконання американського народу в тому, що регулювання приватного підприємництва, а не державна власність чи управління підприємствами є тим правильним курсом, якого слід дотримуватися в наших стосунках із бізнесом. За останні роки ми започаткували

диференційований метод регулювання бізнесу: для тих підприємств, що виробляють продукцію і збувають її, з одного боку, і для підприємств громадського сектора — з другого. У першому випадку наші закони сприяють ефективній конкуренції; у другому — через те, що ми фактично створюємо монополію, — мусимо регулювати розцінки та послуги. Жорстке виконання законів, призначених для обох цих галузей, є першоосновою рівних можливостей та свободи всіх наших громадян від домінування і має однаково важливе значення як для стабільності та процвітання самого бізнесу, так і для захисту всього суспільства в цілому. Таке регулювання має здійснюватися федеральним урядом у межах Конституції і лише тоді, коли окремі штати не мають здатності захищати власних громадян силою своєї влади. З іншого боку, коли цю владу має тільки федеральний уряд, то тут ми маємо бути безстрашними.

Співробітництво з боку уряду

Загальною метою нашої економічної думки має стати забезпечення міцнішої стабільності та безпеки бізнесу й робочих місць, щоб таким чином іще далі відсунути злидні від наших кордонів. Наші люди за останні роки розвинули досі небачену здатність до взаємного співробітництва заради досягнення важливих цілей у сфері соціального забезпечення. Це — поступ до вищої форми самоврядування. Самоврядування не має і не повинне мати на меті використання одних лише політичних інститутів та організацій. Поступ народжується зі співробітництва в громаді, а не з державних обмежень. Уряд має допомагати та заохочувати такі форми колективної самопомоги шляхом співробітництва з ними. Завдяки співробітництву бізнес здійснив великий поступ у розвитку послуг, у стабільності, у забезпеченні зайнятості та в здатності виправляти власні ж порушення та вади. Такий поступ, однак, може тривати лише тоді, коли бізнес демонструватиме свою повагу до закону.

Є не менш важлива сфера, в якій федеральний уряд має співпрацювати з численними закладами — державними, муніципальними та приватними — у справі систематичного розвитку тих процесів, які стосуються охорони громадського здоров'я, відпочинку, освіти й домівки. Маємо потребу і надалі удосконалювати ті способи, за допомогою яких уряд дедалі більше служитиме людині.

Освіта

Хоча освіта і є прерогативою штатів та місцевих громад — що є слушним та доречним, — однак нація як єдине ціле має життєво важливу потребу розвиватися скрізь у відповідності до найвищих стандартів і досягати повної універсальності. Самоврядування матиме успіх лише завдяки освіченим виборцям. Наша мета — не лише подолати неписьменність. Нація вже давно

перейшла цей кордон. Чим складнішими стають проблеми, що стоять перед нашою країною, тим більше зростає потреба в усе сучаснішому й сучаснішому навчанні. Більше того, в міру збільшення нашої кількості та збагачення життя наукою та її здобутками, ми мусимо виявляти дедалі більше лідерів у всіх верствах суспільства. Ми не зможемо сподіватися на успішне керування цією дедалі складнішою цивілізацією, якщо не залучимо до керівництва максимальну кількість талановитих лідерів з усього народу. Не одна цивілізація розбилася, як корабель об скелі, намагаючись забезпечити адекватне керівництво, беручи лідерів з якоїсь однієї суспільної групи чи верстви. Якщо ми хочемо перепинити зростання класових розбіжностей і безперервно оновлювати наше керівництво ідеалами нашого народу, то нам треба постійно залучати лідерів з основної маси людей.

Охорона здоров'я

У галузі громадської охорони здоров'я досягнення науки започаткували нову еру. Багато регіонів нашої країни та багато груп громадян страждають від хвороб, викоренення яких — лише справа ефективного управління та помірних витрат. Служба охорони громадського здоров'я має бути так само системно організованою та інкорпорованою в нашу систему урядування, як і громадська освіта. Усі видатки в цій сфері повернуться сторицею у вигляді економічних вигод і незмірно більше — у зменшенні страждань та сприянні людському щастю.

Мир в усьому світі

Сполучені Штати цілком усвідомлюють ту істину, що наш прогрес є взаємопов'язаним із прогресом, процвітанням та мирним життям усього людства. Тепер в усьому світі панує мир. Небезпеки, які загрожують триванню сьогоденного миру, це головне страх та підозра, що й досі ширяють над світом. Ні страх, ні підозра жодним справедливим чином не можуть упасти на нашу країну.

Хто має істинне розуміння Америки, знає, що ми не маємо прагнення до територіальної експансії, до економічного та інших форм панування над іншими народами. Такі цілі далекі від наших ідеалів людської свободи. Наша форма урядування погано пристосована до потреб, які неминуче спричиняться необхідністю безперервного обмеження незалежності інших народів.

А поверхові оглядачі, здається, не бачать для нас іншого шляху, крім імперіалізму, при нашому зростанні населення, багатства та моці. Вони нездатні зрозуміти, що американський народ поглинутий будівництвом економічної системи для власних потреб, нової соціальної системи, нової політичної системи, кожна з яких характеризується прагненням до свободи та самореалізації, а тому заперечує і відкидає імперіалізм. Вони нездатні збагнути, що завдя-

ки нашої разючій заможності наша молодь дедалі більше прагне вступати до навчальних закладів; що наші люди прагнуть розширити свій світогляд через мистецтво, літературу, науку та подорожі; що вони прагнуть більшої моральності та повнішого духовного життя — що завдяки всьому цьому наші альтруїстичні почуття поширюються за межі нашої країни, щоб знайти своє істинне втілення в правдивому братстві людей. Наші критики неспроможні зрозуміти, що ідеалізм Америки поведе її не по вузькому шляху егоїзму, а натомість надихне її як країну внести свою частку в розвиток цивілізації. І це робитиметься не просто деклараціями, а через практичну участь у підтримці всіх корисних міжнародних починань та ініціатив. Ми не лише прагнемо миру в усьому світі, ми прагнемо також, щоб він повсюдно підтримувався. Ми бажаємо сприяти пануванню справедливості та здорового глузду через загальну відмову від застосування сили.

Недавній договір про відмову від війни як інструмента національної політики задає високі стандарти в нашому підході до стосунків між країнами. Їх прийняття має прокласти дорогу жорсткішому обмеженню озброєнь — і саме це ми щиро пропонуємо усім країнам світу. Але повна реалізація цього принципу передбачає також всіляке удосконалення інструментарію мирного вирішення суперечок між країнами. При створенні й використанні цього інструментарію ми маємо підтримувати будь-який розумний метод замирення, посередництва та справедливого вирішення конфліктів. Американські державні діячі одними з перших запропонували — і відтоді весь час просували цю ідею в усьому світі — створити суд для вирішення суперечностей, які можуть бути розв'язаними в судовому порядку. Тому тепер Міжнародний суд та його основна мета асоціюються саме з американськими ідеалами та американськими державними діячами. Ще ніколи не задумувалося створення інструмента більш потужного і більш практично застосовного, ніж цей. Однак слід правильно розуміти наші застереження до цієї ідеї, яку ми палко підтримуємо. Через ці застереження Сполучені Штати прагнуть не якихось особливих привілеїв чи вигод; ми хочемо лише прояснити і уточнити наше ставлення до консультативних висновків та інших справ, які є допоміжними супроти основної мети цього Міжнародного суду. Треба знайти шлях — і я вірю, що його буде знайдено, — через який наша мета зможе зайняти належне їй місце в цьому русі, який має фундаментальне значення для прогресу миру в усьому світі.

Наш народ визначився, що нам не слід вступати в політичні організації на кшталт Ліги Націй, бо це може наперед втягнути нас як країну у розв'язання суперечок між іншими державами. Народ Сполучених Штатів дотримується переконання, що незалежність Америки від подібних зобов'язань збільшить її здатність і практичну готовність прислужитися поступу людства в усіх сферах.

Нещодавно я повернувся з подорожі по наших братніх республіках Західної півкулі. Ту щедру гостинність та ввічливість, з якими мене приймали,

я розцінюю як вияв доброзичливого та дружнього ставлення до нашої країни. З цими країнами нас пов'язують особливі зв'язки приязні та спільних інтересів. І всі ці зв'язки сприяють створенню нової спільноти і нової культури, які є разючим внеском у поступ людства. Наше єдине бажання полягає в збереженні незалежності цих країн, зростанні їхньої стабільності та заможності. Так, у Західній півкулі бували війни, але загалом їх історія являє собою вартий оптимізму контраст, як що порівняти з іншими частинами світу. На щастя, Новий Світ є в основному вільним від спадщини страху та недовіри, яка принесла стільки лиха Старому Світові. І ми мусимо зберегти таке становище.

Мої співвітчизники! Неможливо говорити про мир без сильних та глибоких емоцій. У тисячах американських домівок, у мільйонах домівок у Європі залишилися порожніми стільці. Було б ганебним доказом нашої неспроможності та недолугості, якби ми втратили надію, за яку віддали своє життя всі ті чоловіки. Немає сумніву, що наша цивілізація є достатньо зрілою, немає сумніву, що достатньо зрілим є людство, щоб ми ще за життя нашого покоління не мусили шукати шляху до перманентного миру. За кордоном, на Заході й на Сході, розташовані країни, кров чийх синів змішалася з кров'ю синів нашої країни на полях битв. Більшість цих країн сприяли формуванню нашої нації, нашої культури, нашої науки та нашого прогресу. Від однієї з них ми взяли свою мову, а від багатьох інших — геніальність наших політичних інститутів. Їхнє бажання миру є так само сильним та щирим, як і наше.

Справа миру буде міцніти також від поваги до нашої обороноздатності. Миру можна сприяти обмеженням озброєнь та створенням інструментарію для мирного залагодження суперечностей. Але це стане реальністю лише завдяки стриманості та активним зусиллям, позначеним доброзичливістю та бажанням допомогти. Я прагнутому, щоб ця адміністрація залишилася в історії як така, що сприяла поширенню миру в усьому світі.

Відповідальність партій

За нашої форми демократії висловлення народної волі може здійснюватися лише через механізм політичних партій. Ми зберігаємо партійну форму урядування не для того, щоб сприяти нетерпимому фанатизму, а заради забезпечення виявлення народної волі через організації, які будуть виконувати накази виборців, та заради відповідальності уряду перед народом. Звідси випливає, що уряд — як у своїй виконавчій, так і в законодавчій гілках — мусить щиро дотримуватися платформи, на основі якої партія прийшла до влади через вираз народної довіри. Але уряд є урядом усього народу; а партія — це інструмент, через який визначається політика і обираються люди для її реалізації. Ворожнечі, котра спостерігається під час виборів, не місце в нашому уряді, бо уряд має клопотатися про добробут усього народу.

Позачергова сесія Конгресу

Не можна далі зволікати з реалізацією пропозицій, які забезпечили Республіканській партії повернення до влади, а надто подальших заходів у рамках програми допомоги сільгоспвиробникам та обмеження змін тарифів — заради наших фермерів, робітників та промисловців. Тому я вимагатиму скликання позачергової сесії Конгресу для розгляду цих двох питань. І працюватиму, щоб їх вирішити на зборах Конгресу.

Решта наказів наших виборців

Мені здається, що найважливіші з решти наказів, отриманих під час останніх виборів, стосувалися збереження недоторканності Конституції; активного впровадження законів у життя; продовження політики економії громадських коштів; продовження регулювання бізнесу з метою запобігання його монополізації у суспільстві; відмови від державного володіння чи управління підприємствами на противагу власним громадянам; уникнення політики, яка могла б втягнути нас у суперечки між іншими державами; забезпечення ефективнішої організації міністерств у федеральному уряді; розширення громадських робіт; а також сприяння добродійній діяльності в сфері освіти та родини.

Отакими були найважливіші накази виборців, і за ними стоїть упевненість та переконаність нашого народу, що ми не відмовимося від підтримки основоположних ідеалів та високих прагнень Америки. Ці ідеали та прагнення є тими критеріями, якими мусять перевірятися щоденна діяльність уряду та його законодавчі акти. Більше того, уряд мусить у межах своїх повноважень забезпечувати лідерство у справі реалізації цих ідеалів та втілення прагнень у життя. Ніхто не зможе принизити ці духовні поняття до звичайних фраз чи каталогу дефініцій. Ми справді знаємо, яким має бути шлях досягнення цих ідеалів: збереження самоврядування та всіх його підвалин у місцевих органах влади; удосконалення засад справедливості чи то в економічній, чи то в соціальній сферах; збереження упорядкованої системи прав та свобод; заперечення домінування будь-якої групи чи класу; досягнення та збереження рівності можливостей; заохочення ініціативності та розвитку особистості; абсолютна щирість у громадських справах; свобода висловлення громадської думки; підтримка освіти і забезпечення розвитку науки; зростання релігійної духовності та міжконфесійної терпимості; зміцнення сім'ї; сприяння миру.

Короткого шляху до втілення цих прагнень не існує. Наш народ — народ прогресивний, але він твердо вірить, що прогрес мусить ґрунтуватися на підвалинах досвіду. Поспішні та непродумані рецепти вирішення наших проблем здатні лише усугубити ці проблеми. Але якщо ми зберігатимемо віру, яка рухала людьми в нашому славному минулому, людьми, які покликали до життя ці ідеали, то ми передамо її зміцнілою та зростою нашим дітям.

Висновок

Тепер — не час і не місце для широких дискусій. Проблеми, що стоять перед нашою країною, — це питання поступу до вищих стандартів, а не проблеми занепаду. Вони вимагають осмислення і сприяють загостренню нашого почуття совісті та почуття відповідальності за їх вирішення. І ця відповідальність лягає на вас, мої співвітчизники, а також на тих із нас, кого ви обрали на державну службу.

Земля наша багата ресурсами; її пишна краса надихає на звершення; вона повниться мільйонами щасливих родин; осяяна благословенням комфорту, спокою та широких можливостей. У жодній із країн інститути прогресу не набули такого ступеня розвитку. У жодній із країн плоди людських досягнень не є такими захищеними. У жодній з країн уряд не заслуговує більшої поваги, аніж у нашій. Жоден народ не любить так свою країну. І я твердо вірю в талановитість, щирість та високі ідеали нашого народу. Я не маю страху за майбутнє нашої країни. Це майбутнє світиться надією.

У присутності моїх співвітчизників, свідомий урочистості нагоди, знаючи, яку відповідальність накладає на мене моє завдання, я прошу вашої терпимості, вашої підтримки і вашого співробітництва. Я благаю Всемогутнього Бога допомогти мені в роботі на благо моєї країни, заради чого ви і покликали мене на найвищу посаду.

ФРАНКЛІН РУЗВЕЛЬТ

Народився 30 січня 1882 року, помер 12 квітня 1945 року.

Тридцять другий Президент США з 4 березня 1933 року по 12 квітня 1945 року.

Член Демократичної партії.

*Віце-президентами були: Джон Гарнер (1933—1941 рр.),
Генрі Уоллес (1941—1945 рр.), Гаррі Трумен (1945 р.).*

У 1910 році Теодора Рузвельта було обрано до сенату штату Нью-Йорк, з 1913 по 1920 рік він працював помічником морського міністра. У 1920 році балотувався кандидатом на посаду віце-президента, але невдало. Наступного року в результаті тяжкої хвороби — поліомієліту — залишився прикутим до інвалідного візка. У 1928 році його було обрано на посаду губернатора штату Нью-Йорк, яку він обіймав два терміни поспіль.

Отримавши переконливу перемогу на президентських виборах, Т. Рузвельт оголосив план виходу з економічної кризи, який отримав назву «Новий курс». Він здійснив реформування банківської системи, підписав закон про створення

Федеральної надзвичайної адміністрації допомоги голодним та безробітним, вжив заходів для рефінансування фермерської заборгованості. У 1935 році були проведені важливі реформи в галузі праці, соціального забезпечення, оподаткування. Після переобрання у 1936 році Т. Рузвельт вдався до сфери просування громадянського будівництва, реформ у галузі заробітної плати, соціального законодавства. Ряд його ініціатив стали законами з державного регулювання з метою зміни механізму економіки та соціального захисту населення. У міжнародних справах спочатку дотримувався нейтралітету, однак з початком Другої світової війни у 1939 році став проводити політику допомоги жертвам агресії. Він підписав закон про надання ленд-лізу, яким СРСР було виділено безвідсотковий займ на суму в 1 млрд доларів, у той же час намагався уникнути участі США у широкомасштабних воєнних зіткненнях у Європі. Однак напад Японії у 1941 році на американську військову базу змусив Америку оголосити війну Японії, Німеччині та Італії, під час якої Рузвельт взяв на себе обов'язки головнокомандуючого. Також багато уваги він приділяв створенню Організації Об'єднаних Націй. Разом з У. Черчиллем та Й. Сталіним брав участь у Тегеранській та Ялтинській конференціях, які стали визначальними для ходу війни та післявоєнної організації світу. У 1944 році Т. Рузвельт був переобраний на четвертий термін, причому продовжував активно займатися міжнародними справами, однак наступного року він помер від крововиливу в мозок.

Перша інавгураційна промова

4 березня 1933 р.

Я впевнений, що мої дорогі співвітчизники-американці чекають, що, вступаючи на посаду президента, я звернуся до них із прямою й рішучістю, яких вимагає нинішнє становище нашої країни. Тепер саме час говорити правду, всю правду, відкрито й сміливо. І ми не повинні ухилитися від чесного погляду на сьогоднішню ситуацію в нашій державі.

Ця велика країна вистоїть, як це було і раніше, відродиться і розцвіте. Тому насамперед дозвольте мені висловити тверде переконання, що єдине, чого нам слід страхатися, — це самого страху — безпричинного, безрозсудного і невинуватого страху, що паралізує зусилля, такі потрібні для перетворення відступу на наступ. Кожного разу в похмуру годину нашого національного життя відверте і енергійне керівництво зустрічало те саме розуміння і ту підтримку народу, які є найважливішими для перемоги. Я переконаний, що в ці надзвичайно важкі дні ви знову надасте керівництву таку підтримку.

З таким настроєм ми з вами зустрічаємо наші спільні труднощі. Слава Богу, вони стосуються лише матеріальних речей. Цінність майна та акцій знизилася до фантастичного рівня, податки зросли, наша платоспроможність упала, влада всіх рівнів стинається з серйозним скороченням доходу, засоби обміну заморожені в торговельних потоках, повсюдно завмирають промислові підприємства, фермери не знаходять ринків для своєї продукції, пропали багатолітні заощадження тисяч сімей.

Що ще важливіше, перед безліччю безробітних громадян постала жорстока проблема виживання, при цьому не менше число людей працюють у поті чола свого, мало що отримуючи навзаєм. Лише безрозсудливий оптиміст може заперечувати похмуру реальність моменту.

Але все ж таки біди прийшли до нас не від матеріальної нестачі. Нас не покарала навала сарани. Наші біди непорівнянні з тими жорстокими випробуваннями, які наші предки здолали, бо вірили і не жахалися, — за що ми маємо бути їм вельми вдячні. Природа, як і раніше, приносить щедрі дари, а людські зусилля їх примножують. Достаток — біля нашого порогу, але ми не можемо скористатися його щедротами через їхню недоступність. Відбувається це головню тому, що відповідальні за обмін плодами рук людських зазнали провалу через власну впертість і некомпетентність, а тепер визнали свою поразку і вийшли з гри. Діяльність ганебних мініяйл засуджена громадською думкою, люди не приймають її ані розумом, ані серцем.

Щоправда, вони намагалися виправити становище, але їхні дії не виходили за рамки віджилих традиційних методів. Зазнавши невдачі з кредитом, мініяйли лише запропонували позичати більше грошей. Позбувшись можливості

споконшати людей прибутком, вони вдалися до слізних прохань і благань повернути їм утрачену довіру. Їм відомі лише правила покоління користолюбців. Це недалекоглядні люди, а недалекоглядні люди приречені на загибель.

Рятуючись утечею, міняйли покинули храм нашої цивілізації. Тепер ми можемо повернути цей храм до древніх істин. Мірою цього повернення служитиме міра нашого звернення до суспільних цінностей, благородніших, ніж звичайний грошовий прибуток.

Щастя полягає не просто у володінні грошима — воно в радості звершень, у творчому неспокої. Не можна допускати, щоб у безумній гонитві за плинним прибутком забувалися і ця радість, і моральне заохочення праці. Ці похмурі часи будуть чогось варті, якщо навчать нас, що наше справжнє призначення не прислуговувати комусь, а бути слугою самому собі і своїм побратимам.

Визнання помилковим такого мірила успіху, як матеріальне багатство, йде поруч із відмовою від переконання, що вага державної посади і висота політичного положення вимірюються лише особистою вигодою. Треба покінчити з тим способом дій у банківській справі і в бізнесі, який дуже часто перетворював священний обов'язок на подібність безсердечного та корисливого лиходійства. Недивно, що довіра тане, бо вона тримається лише на чесності, честі, на непорушності зобов'язань, на самовідданому захисті, на безкорисливій діяльності, а без всього цього вона існувати не може.

Проте відродження вимагає не лише змін у моралі. Країна потребує дій, і дій негайних.

Наше найнагальніше завдання — повернути людям роботу. Ця проблема виявиться цілком вирішуваною, якщо ми підійдемо до неї розумно й сміливо. Частково її може вирішити пряма вербовка силами самої влади, яка розв'язуватиме це завдання так, як воно розв'язується в надзвичайних військових умовах, але натомість скеровуючи мобілізовану робочу силу на реалізацію вкрай необхідних проектів, покликаних більш повно та більш упорядковано використовувати наші природні ресурси.

У той же час ми повинні відверто сказати про перенаселеність наших промислових центрів і, узявшись перерозподіляти людність у національному масштабі, постаратися наділити землею тих, хто краще за всіх готовий її використовувати. Упоратися з цим завданням допоможуть рішучі дії з підвищення цін на сільськогосподарську продукцію, а одночасно — і купівельної спроможності по відношенню до продукції, вироблюваної в містах. Виконання цього завдання зможе допомогти ефективно запобігання трагедії усе більшого розорення внаслідок позбавлення права викупу наших будиночків та ферм. Цьому зможе зарадити вимога до федеральної влади, властей штатів і місцевих властей негайно і різко скоротити витрати на свою діяльність. Цьому зможе зарадити уніфікація виплат грошової допомоги, які сьогодні нерідко є роздробленими, неефективними та нерівноправними. Цьому може

зарадити державне планування і контроль над усіма видами транспорту, зв'язку та інших послуг недвозначно суспільного характеру. Цьому можна зарадити багатьма способами, але ніколи не зарадимо самими розмовами. Ми повинні діяти, і діяти швидко.

І, насамкінець, знову беручись до роботи, ми потребуємо двох гарантій захисту від лих старого порядку. Має бути встановлений суворий контроль над усією банківською, кредитною й інвестиційною діяльністю. Має бути покладений край спекуляціям з чужими грошима і забезпечена адекватна вимогам, але здорова валюта.

Ось такими є напрямки наступу. Тепер я викладу перед новим конгресом на спеціальному засіданні детальні заходи для його проведення і попрошу негайного сприяння декількох штатів.

Цією програмою дій ми закликаємо самих себе навести лад у власному національному будинку і збалансувати доходи з витратами. Хоча наші міжнародні торгівельні зв'язки украй важливі, в даний момент і за даних потреб вони відходять на другий план перед лицем створення здорової національної економіки. У практичній політиці я вважаю за краще ставити головні речі на головне місце. Я не пошкодую сил для відродження нашої світової торгівлі шляхом міжнародної економічної реорганізації, але критична ситуація у себе вдома не може чекати вирішення цього завдання. Головна ідея, що задає напрямком цим конкретним способам національного відродження, не є вузьконаціональною. Вона передусім підкреслює взаємозалежність усіляких чинників у всіх частинах Сполучених Штатів, нагадуючи про старий і вічно важливий прояв американського піонерського духу. Це дорога до відродження. Це найпряміша дорога. Це — щонайпевніша гарантія дієвості відродження.

У царині світової політики мені хотілося б, щоб наша країна проводила політику доброго сусіда — сусіда, який найперше поважає себе і тому поважає права інших, сусіда, який поважає свої зобов'язання і поважає святість своїх угод із сусідами в усьому світі. Якщо я правильно розумію характер нашого народу, ми сьогодні сильніше, ніж будь-коли, усвідомлюємо нашу залежність один від одного; усвідомлюємо, що не можна лише брати, треба також і віддавати, що вперед треба рухатися дисциплінованою, згуртованою армією, готовою на жертви ради загальної дисципліни, бо без такої дисципліни неможливий рух вперед, неможливе ефективне керівництво. Я знаю: ми готові і згодні підпорядкувати своє життя та свої надбання такій дисципліні, уможливлючи лідерство, націлене на вищу мету. Це я і хочу запропонувати, запевняючи, що великі цілі збудили в нас священне почуття обов'язку, подібне до того, яке прокидається під час збройної боротьби.

Принісши присягу, я без вагань візьму на себе керівництво великою армією нашого народу, направляючи її на цілеспрямоване вирішення наших загальних проблем.

При формі влади, успадкованої нами від предків, цілком можливо діяти таким чином і з такою метою. Наша Конституція настільки проста і практична, що завжди можна задовольнити надзвичайні вимоги, переставляючи акценти і міняючи синтаксис, та проте не втрачаючи суті. Саме тому наша конституційна система зарекомендувала себе як найнадійніший і найміцніший політичний механізм, що існує в сучасному світі. Вона витримала всі потрясіння широкої територіальної експансії, зарубіжних воєн, гострих внутрішніх розбратів та напружених світових відносин. Сподіватимемося, що нормального балансу виконавчої і законодавчої влади виявиться цілком достатньо для вирішення того безпрецедентного завдання, що стоїть перед нами. Але може статися, що якась незвичайна вимога життя і потреба невідкладно діяти змусять нас тимчасово відійти від нормально збалансованого державного процесу.

Згідно зі своїм конституційним обов'язком, я готовий рекомендувати заходи, які можуть знадобитися ураженій країні в ураженому світі. У межах своїх конституційних повноважень я постараюся добитися швидкого прийняття цих або інших подібних заходів, які може розробити конгрес із його досвідом та мудрістю.

Проте в тому випадку, якщо конгрес не зуміє прийняти один з цих двох курсів, і в тому випадку, якщо країна як і раніше залишиться в надзвичайному критичному положенні, я не відхилюся від ясного, визначеного моїм обов'язком курсу, який у такому разі переді мною відкриється. Я проситиму в конгресу єдиний інструмент вирішення кризи, що залишився: широких владних повноважень для боротьби з надзвичайною ситуацією, так само необмежених, як і ті повноваження, що були б мені надані в разі фактичного вторгнення іноземних загарбників.

За надану мені довіру я віддячу відвагою та відданістю, рівними сьогодиншньому моменту. Це мінімум того, що я зобов'язаний зробити.

Ми дивимося в грядущі важкі дні, зігріті теплом національної єдності, з усвідомленим прагненням повернутися до старих і дорогих моральних цінностей, зі світлим задоволенням, яке приносить чітке виконання обов'язку як людьми похилого віку, так і молоддю. Наша мета — гарантувати повноцінне і стабільне життя країни.

Ми не розчарувалися в майбутньому основ демократії. Народ Сполучених Штатів не зазнав невдачі. Коли виникла потреба, він на виборах дав наказ, проголосивши, що бажає прямих енергійних дій. Він просить дисципліни та рішучого керівництва. Інструментом своєї волі він зробив сьогодні мене. І я приймаю це як дар.

Віддані своїй країні, ми покірливо просимо Божого благословення. Нехай зберігає Він всіх і кожного з нас. Нехай керує Він мною в грядущі дні.

Друга інавгураційна промова

20 січня 1937 р.

Коли чотири роки тому ми зібралися для інавгурації президента, наша республіка, єдина в своїй тривозі, подумки стояла тут разом із нами. Ми присвятили себе втіленню нашої мрії — прискорити той час, коли настане той мир та стабільність, такі необхідні всім людям для здобуття щасливої долі. Ми, громадяни республіки, присягнулися вигнати з храму нашої древньої віри тих, хто її зганьбив і споганив; діями — невтомними та безстрашними — поклялися ми покласти край занепаду та відчаю, що панували в ті дні. І нам удалося досить швидко вирішити ці нагальні проблеми.

Наша угода з самими собою на тому не зупинилася. Інстинктивно ми відчули глибшу потребу — потребу знайти через уряд такий інструмент нашої єдиної мети, щоб за його допомогою розв'язати для окремої особистості дедалі гостріші проблеми сучасної цивілізації, яка стає дедалі складнішою. Неодноразові спроби такого розв'язання без участі уряду скінчилися для нас поразкою та сум'яттям. Бо без такої допомоги ми виявилися нездатними створити ті моральні запобіжники для науки, які є необхідними для того, щоб ця наука стала корисною служницею людства, а не його жорстоким та безжальним володарем. Ми знали, що для цього мусимо знайти механізми практичного контролю над сліпою стихією економічних сил та сліпим егоїзмом людини.

Ми, громадяни республіки, інтуїтивно збагнули ту істину, що демократичний уряд має внутрішню здатність захистити свій народ від катастроф, що колись здавалися неминучими, і розв'язати проблеми, які колись здавалися нерозв'язними. Ми не могли примиритися з думкою, що нам не вдасться знайти спосіб подолати економічні епідемії так само, як після століть страждання і смертей нам удалося знайти спосіб подолати епідемії хвороб.

Для нас, американців, це не було якоюсь абсолютно невідомою істиною: ми просто відкривали нову сторінку в нашій історії самоврядування.

Цього року відзначається сто п'ятдесята річниця Конституційних зборів, які зробили нас нацією. На тих Зборах наші предки знайшли вихід із хаосу, що виник після Війни за незалежність; вони створили сильний уряд із повноваженнями для об'єднаних дій, повноваженнями, достатніми тоді й достатніми тепер для розв'язання проблем, впоратися з якими не до снаги окремому індивіду чи місцевому уряду. Сто п'ятдесят років тому наші предки створили федеральний уряд, щоб сприяти загальному добробуту і захищати блага свободи, що ними користується американський народ.

Сьогодні ми звертаємося до тих самих повноважень федерального уряду, щоб досягти тих самих цілей.

Чотири роки практичного досвіду не обманули нашої історичної інтуїції. Вони підтвердили нашу щиру надію на те, що уряди громад, уряди штатів та

уряд Сполучених Штатів зможуть працювати дуже ефективно, коли того вимагатиме час, і при цьому — без відмови від принципів демократії. Ті важкі завдання, над вирішенням яких ми працювали попередні чотири роки, не змусили демократію піти у відпустку.

Майже всі ми визнаємо, що в міру того, як ускладнюються і зростають стосунки між людьми, мусить також зростати і влада, щоб цими стосунками керувати, — влада для перепинення зла, влада для творення добра. Основи демократії в нашій країні та безпека нашого народу залежать не від відсутності влади, а від довірення їй тим, кого люди можуть змінювати або переобирати через установлені проміжки часу через систему вільних та чесних виборів. Конституція 1787 року не зробила нашу демократію безсилою.

Насправді ж за останні чотири роки ми зробили роботу всієї влади більш демократичною, бо ми почали робити приватні аристократичні чинники відповідними до громадського урядування. Легенда про те, що вони є невразливими і перебувають поза межами демократичного процесу, була розбита вщент. Їм кинули виклик і завдали поразки.

Наш прогрес у справі виходу з Депресії є очевидним. Але за нових умов, що склалися, це вже не те, чого хотілося б вам та мені. Ми не присягалися просто нашвидкуруч «залатати» проблеми, використовуючи при цьому не зовсім якісні матеріали. Натомість, удавшись до застосування нового матеріалу — соціальної справедливості, — ми вдалися до спроби звести на старому фундаменті нову, надійнішу споруду для нових поколінь, споруду зручнішу й затишнішу.

На шляху до цієї мети нам допомагали здобутки розуму й духу. Старі істини були переглянуті й переосмислені, хибні істини — відкинуті. Ми завжди знали, що безоглядний егоїзм — аморальний; а тепер ми ще знаємо, що він є шкідливим для економіки. Крах процвітання, творці якого вихвалялися своїм практицизмом, причинився до виникнення впевненості в тому, що врешті-решт моральність в економіці приносить свої плоди. Ми вже почали стирати межу, що розділяє практичне від ідеального; і при цьому ми створюємо інструмент небаченої потужності для започаткування морального світу.

Це нове розуміння підриває минулий шанобливий захват перед таким поняттям, як життєвий успіх. Ми вже починаємо відмовлятися від толерантного ставлення до зловживань владою з боку тих, хто відмовляється від елементарної людської пристойності заради прибутку.

У процесі очищення буде нелегко забути ті лихі речі, які раніше вважалися прийнятними. Жорсткість не мусить бути виправданням жорстокості. Ми вступаємо наразі в еру добрих почуттів. Але ми усвідомлюємо, що ера добрих почуттів може настати лише серед добрих людей.

Через це я впевнений, що не погіршу проти істини, якщо скажу, що найважливішою зміною, свідками якої ми стали, є зміна морального клімату в Америці.

У суспільстві людей доброї волі наука та демократія забезпечують дедалі заможніше життя і дедалі більше задоволення, яке отримує від нього індивідуум. Змінивши моральний клімат у нашій країні та відновивши нашу здатність покращувати економічний порядок, ми стали на шлях тривалого та стабільного прогресу.

Чи можемо ми тепер зупинитися і піти зі шляху, що лежить попереду? Чи можемо сказати, що вже прийшли до Землі обітваної? А може, нам треба продовжити наш шлях? Бо «кожна епоха — це вмираюча мрія, або ж та, що народиться знов».

Тепер, коли ми стоїмо перед необхідністю важливих рішень, чути багато різних голосів. Звичка до комфорту та затишку підказує: «Не поспішай, відпочинь трохи». Пристосування промовляє: «Непогана місчинка!» Боязливість запитує: «А чи дуже важка дорога попереду?»

І справді, ми далеко пішли від часів занепаду і відчаю. Ми зберегли свою бадьорість. Відродили мужність та впевненість у своїх силах. Розширили свої інтелектуальні та моральні обрії.

Але наші сьогоднішні здобутки були досягнуті під тиском вкрай незвичайних обставин. Мотивами прогресу стали страх та страждання. Самі часи були на боці прогресу.

Однак зараз нам буде нелегко вберегти цей прогрес. Уже знову починають піднімати голову безсоромність, безвідповідальність та немилосердний егоїзм. Такі симптоми процвітання можуть стати провісниками нової катастрофи! Достатки уже починають випробовувати нас і нашу прогресивну мету.

Знову спитаймо себе: чи досягли ми тієї мети, яку поставили перед собою 4 березня 1933 року? Чи знайшли ми свою долину щастя?

Я бачу велику націю на великому континенті, благословенну великим багатством природних ресурсів. У ній у мирі та спокої живуть сто тридцять мільйонів людей; вони роблять свою країну доброю сусідкою для країн навколишніх. Я бачу такі Сполучені Штати, які зможуть продемонструвати, що за демократичних методів урядування національне багатство може перетворюватися на величезний, досі небачений масив благ для людини, а найнижчий рівень життя може піднятися набагато вище рівня звичайного виживання.

Але наша демократія стоїть ось перед яким викликом: у цій країні я бачу десятки мільйонів її громадян — істотну частку всього її населення, — які в цю саму мить є позбавленими того, що сьогодні вважається найнижчим рівнем життєво необхідних предметів та умов.

Я бачу десятки мільйонів родин, що намагаються вижити на доходи настільки мізерні, що загроза родинної катастрофи висить над ними всі дні.

Я бачу мільйони, чіє щоденне життя в містах та на фермах триває в умовах, які так зване чемне товариство таврувало як непристойні п'ятдесят років тому.

Я бачу мільйони, позбавлені освіти і надії на кращу долю для себе та своїх дітей.

Я бачу мільйони, яким бракує коштів придбати сільськогосподарські та промислові продукти, і які своїми злиднями позбавляють роботи і можливості продуктивно трудитися інші мільйони людей.

Я бачу третину нації, яка мешкає в поганих домах, вдягається в погану одіж і погано харчується.

Цю картину я змалював вам не з відчаю. Я малюю її для вас у сподіванні, що нація, побачивши цю картину і збагнувши її несправедливість, захоче перемалювати. Ми сповнені рішучості зробити кожного американського громадянина суб'єктом державної зацікавленості та турботи; ми ніколи не вважатимемо жодну групу законслухняних громадян у межах нашої країни зайвою та непотрібною. Мірило нашого прогресу не в тому, скільки ми додали до багатства тих, хто уже має чимало, — воно в тому, чи змогли ми забезпечити достатньо для тих, хто має замало.

Наскільки я знаю дух та настрої нашого народу, ми не станемо прислухатися до голосу почуття комфорту, пристосування та боягузтва. Ми підемо далі.

У своїй переважній більшості ми, громадяни республіки, люди доброї волі; чоловіки та жінки з більш ніж добрими та відданими серцями; чоловіки та жінки з практичними й тверезими головами та роботящими руками. І вони наполягатимуть, щоб кожний орган народного уряду користався ефективними інструментами для втілення їхньої волі.

Уряд є повноважним та компетентним, коли всі, хто входить до його складу, працюють як довірені особи усього народу. Він зможе забезпечувати безперервний прогрес тоді, коли йтиме в ногу з фактами життя. Уряд отримає виправдану підтримку або ж виправдану критику, якщо люди отримуватимуть правдиву інформацію про все те, що він робить.

Якщо я справді добре знаю наших людей, то вони неодмінно вимагатимуть створення та підтримки таких умов ефективного урядування. Вони вимагатимуть, щоб їхню країну не роз'їдали ракові пухлини несправедливості, щоб вона, отже, була сильною серед інших країн, показуючи приклад волі до миру.

Сьогодні ми благословляємо нашу державу в її прагненні повернутися до давно плеканих ідеалів, благословляємо в умовах цивілізації, що зазнала раптових змін. У кожній країні діють сили, що розводять людей нарізно, і сили, що їх згуртовують. За своїми особистими амбіціями ми є індивідуалістами.

Але в нашому прагненні до економічного та політичного поступу ми піднімаємося всі як один народ, бо інакше ми впадемо.

Дотримання демократичності дій вимагає величезної терплячості, коли маєш справу з різними підходами, а також величезної скромності. Але з мішанини численних голосів народжується розуміння панівної громадської потреби. І тоді політичне керівництво зможе висловити спільні ідеали та сприяти їх втіленню в життя.

Знову виголошуючи присягу при вступі на посаду Президента Сполучених Штатів, я урочисто обіцяю вести американський народ вперед тим шляхом, яким він обрав іти.

Поки цей обов'язок лежатиме на моїх плечах, я зроблю все, що в моїх силах, щоб бути виразником мети народу та його волі, і проситиму Божественного наставництва, щоб допомогти всім і кожному з нас дати світло тим, хто перебуває в темряві, і наставити нас на шлях миру.

Третя інавгураційна промова

20 січня 1941 р.

Починаючи з 1789 року, кожного разу під час національного свята інавгурації наш народ заново переживає свою відданість Сполученим Штатам.

За часів Вашингтона завданням людей було створити і згуртувати воедино країну.

За часів Лінкольна завданням людей було вберегти цю країну від спроби зруйнувати її зсередини.

У наші дні завданням народу є врятувати цю країну від руйнування ззовні.

У вирі швидкоплинних подій для нас настав час на мить зупинитися все обдумати — пригадати, яким було наше місце в історії, ще раз збагнути, де ми є тепер, і ким ми можемо стати. Якщо ми цього не зробимо, то ми ризикуємо впасти в бездіяльність.

Життя країн визначається не підрахунком років, а тривалістю життя людського духу. Життя людське — це тричі по двадцять років та ще десять: трохи більше, трохи менше. А життя нації визначається повнотою міри її бажання жити.

Дехто в цьому сумнівається. Є люди, які вважають, що демократія — як форма правління і структура життя — обмежується або вимірюється чимось на кшталт того містичного або надуманого пророцтва, що з якоїсь непоясненої причини тиранія та рабство стали всеохопленою хвилею майбутнього, а свобода перетворилася на відпливну хвилю.

Але ми, американці, знаємо, що це неправда.

Вісім років тому, коли життя нашої республіки, здавалося, заглохло від фаталістичного страху, ми довели, що це неправда. Нас охопив шок — але ми діяли. Ми діяли швидко, сміливо та рішуче.

Ці останні роки були роками повноти життя — плідними роками для народу та нашої демократії. Бо ці роки принесли нам зростаючу безпеку і, сподіваюся, краще розуміння того, що життєві ідеали слід вимірювати речами аж ніяк не матеріальними.

Найбільш життєво важливим для нашого сьогодення та для нашого майбутнього є саме отой досвід демократії, яка успішно пережила кризу вдома; здолала багато лих; збудувала багато нових структур на довготривалих засадах; і, переживши все це, залишилася демократією.

Бо всі заходи вживалися в тристоронніх рамках Конституції Сполучених Штатів. Незалежні гілки уряду продовжують вільно функціонувати. Білль про права залишається непорушеним. Свобода виборів цілковито зберігається. Пророки падіння американської демократії стали свідками того, як їхні жахливі пророцтва ганебно зійшли нанівець.

Демократія не вмерла.

Ми знаємо це напевне, бо бачили, як вона ожила і зросла.

Ми знаємо, що вона не може померти — бо вона заснована на необмеженій ініціативі окремих чоловіків та жінок, поєднаних спільною справою — справою, розпочатою та продовжуваною вільним волевиявленням вільної більшості.

Ми знаємо це, бо лише одна демократія — з усіх форм правління — цілком використовує всю силу свідомої і просвіченої волі людини.

Ми знаємо це, бо якщо ми поглянемо вглиб, то відчуємо, що вона приховано поширюється на кожному континенті, бо являє собою найгуманнішу, найпрогресивнішу і, зрештою, найнезнищеннішу з усіх форм людської спільноти.

Нація, як і людина, має тіло — і це тіло треба годувати, вдягати, забезпечувати житлом, збадьорювати, забезпечувати відпочинком, до того ж так, як цього вимагають завдання, що їх ставить перед нами сьогодення.

Нація, як і людина, має інтелект — інтелект, який слід тримати поінформованим та завжди готовим до дії, інтелект, який мусить пізнати сам себе, який розумітиме сподівання та надії його сусідів — всієї решти країн, які живуть у межах нашого світу, які стають дедалі меншими.

А ще нація, як і людина, має дещо глибше, дещо більш перманентне, дещо важливіше за суму всіх його частин. Саме це дещо важить найбільше для майбутнього нації, саме воно викликає священне бажання захистити її сьогодення.

Це — та річ, для якої нам важко — навіть неможливо — підібрати одне-єдине просте слово.

І все ж ми розуміємо, що це таке. Це — дух Америки, це віра в неї. Вона є продуктом століть. Вона зародилася серед безлічі тих, хто прибув сюди з багатьох країв; дехто високого роду, але переважно — прості люди, що сподівалися — рано чи пізно — знайти тут більшу свободу.

Демократичні настрої та прагнення — це не просто один із етапів в історії людства. Це — сама історія. Вона пронизувала давнє життя древніх людей. Вона спалахнула з новою силою в Середньовіччі. Вона знайшла відображення у Великій Хартії Вольностей.

В обох Америках вплив був воістину непереборним. Америка стала називатися Новим Світом на всіх мовах, серед усіх народів, і не тому, що цей континент був нововідкритою землею, а тому, що всі ті, хто до неї приїздив, сподівалися, що на новому континенті вони зможуть побудувати нове життя — нове саме своєю свободою.

Її життєздатність та енергія були відображені в нашому Мейфлауерському договорі, в Декларації Незалежності, у Конституції Сполучених Штатів, в Гетісбергській промові.

Ті, хто першими прибув сюди за покликом свого духу, мільйони, що прибули після них, а потім — їхні нащадки, усі вони безупинно і рішуче йшли до ідеалу, який сам по собі набував ваги та чіткості обрисів з кожним поколінням.

Сподівання та ідеали республіки ніколи не зможуть спокійно співіснувати з несправедливими злиднями та пожадливым егоїстичним багатством.

Ми знаємо, що нас іще чекає довгий шлях; що ми мусимо повніше забезпечити захищеність, обізнаність та реальні можливості кожного громадянина відповідно до ресурсів та потенціалу нашої землі.

Але досягти лише цих цілей іще недостатньо. Недостатньо просто вдягнути та нагодувати тіло нашої нації, навчити та поінформувати її розум. Бо є іще й дух. І з усіх трьох чинників дух є найважливішим.

Без тіла та розуму, як усім відомо, нація не зможе жити.

Але якщо б вдалося вбити дух Америки, то хоча тіло та розум нації й залишаться скніти у цьому жорстокому світі, та Америка, яку ми знаємо, зникла б назавжди.

Той дух — і віра! — промовляють до нас у нашому щоденному житті тисячами способів, які ми не помічаємо саме через їхню очевидність та буденність. Дух промовляє до нас через столицю країни. Він промовляє до нас через процес урядування на територіях сорока восьми штатів. Він промовляє до нас у наших округах, наших містах, містечках та селах. Він промовляє до нас від імені інших народів нашої півкулі, а також від імені тих, хто знаходиться за океанами — як поневолених, так і вільних. Інколи нам не вдається почути чи зважити на ці голоси свободи, бо для нас привілей свободи — така давня, давня історія.

Історичне призначення Америки було висловлене пророчими словами, сказаними нашим першим президентом у його першій інавгураційній промові в 1789 році. Здається, ці слова були звернені до нашого сьогодення, до року 1941: «Збереження священного вогню свободи і доля республіканської моделі правління справедливо вважаються <...> залежними від експерименту, ввіреного рукам американського народу».

Якщо ми втратимо цей священний вогонь, якщо дозволимо сумнівам та страхом загасити його, то тоді ми відмовимося від того призначення, котре Вашингтон з такою доблестю і так тріумфально намагався забезпечити. Збереження духу і віри нації надає і буде надавати найвище виправдання кожній жертві, яку ми зробимо в ім'я захисту нашої країни.

Перед лицем раніше не бачених небезпек, нашим нагальним завданням буде захист демократії та збереження її цілісності.

Для цього ми мусимо зберігати і зміцнювати дух Америки і віру в Америку. Ми не відступимо. Ми не збираємося бути бездіяльними. Будучи американцями, ми йдемо вперед — з Божої волі служачи нашій країні.

Четверта інавгураційна промова

20 січня 1945 р.

Пане Верховний суддя, пане віце-президенте, друзі!

Гадаю, ви зрозумієте і погодитесь з моїм бажанням, що форма цієї інавгурації має бути простою, а промова — стислою.

Ми, сучасні американці, разом із нашими союзниками, наразі переживаємо період надзвичайних випробувань. Це — випробування нашої мужності, нашої рішучості та засад нашої демократії.

Якщо ми витримаємо це випробування успішно та з честю, то це буде звершення історичної ваги, яке шануватимуть чоловіки, жінки та діти в усі часи.

Стоячи тут сьогодні після урочистого прийняття присяги в присутності моїх співвітчизників — а також у присутності нашого Господа — я знаю, що ми не зрадімо ідеалів та історичної місії Америки.

У прийдешні дні та роки ми працюватимемо заради справедливого та почесного миру, заради тривалого миру так само, як сьогодні ми працюємо та б'ємося заради перемоги у війні.

Ми можемо і ми зможемо забезпечити такий мир.

Ми прагнутимемо до бездоганності. Нам не вдасться здобути її одразу, але ми наполегливо старатимемося. Ми можемо помилятися, але це не мусять бути помилки, спричинені слабодухістю або ж зреченням принципів моралі.

Пам'ятаю, як мій колишній директор школи, доктор Пібоді, сказав колись у часи, які здавалися нам тоді спокійними та безпечними: «Не все в житті проходить гладко. Інколи ми здіймаємося високо вгору — а потім усе круто міняється і починає котитися донизу. Треба запам'ятати той важливий факт, що тенденція розвитку цивілізації завжди спрямована вгору; що лінія, яка проходить через вершини та долини сторіч, завжди має горішній напрямок».

Наша Конституція 1787 року не була бездоганним інструментом — вона і досі є небездоганною. Але вона забезпечила той міцний фундамент, на якому всі люди, представники всіх рас, кольорів шкіри та вірувань мали можливість зводити міцну споруду нашої демократії.

Тож і в наші дні, у цей воєнний 1945 рік, ми засвоїли уроки — страхітливою ціною — і ми зробимо з них корисні висновки.

Ми засвоїли, що не зможемо жити в мирі самі по собі; що наш власний добробут залежить від добробуту інших, далеких країн. Ми засвоїли, що мусимо жити як люди, а не як устриці, що ховаються у свою черепашку, або як собаки на сіні.

Ми навчилися бути громадянами світу, членами людської спільноти.

Ми засвоїли ту просту істину, яку висловив Емерсон: «Єдиний спосіб подружитися, це — бути другом самому».

Ми не забезпечимо тривалого миру, якщо ставитимемося до нього з підозрою, недовірою та страхом. Ми забезпечимо його лише тоді, коли діятимемо з розумінням, упевненістю та мужністю, що витікають із твердих переконань.

Усемогутній Господь дав нашій країні багато благословених дарів. Він дав нашим людям мужні серця та сильні руки, щоб завдавати потужних ударів у боротьбі за правду та свободу. Він дав нашій країні віру, яка стала надією всіх народів у цьому стражденному світі.

Тому ми тепер молимося Йому і просимо дати нам ясного зору, щоб чітко бачити наш шлях — шлях, що веде до кращого життя для нас та всіх наших ближніх і до втілення Його волі — миру на землі.

ГАРРІ ТРУМЕН

Народився 8 травня 1884 року, помер 26 грудня 1972 року.

Тридцять третій Президент США з 12 квітня 1945 року по 20 січня 1953 року.

Член Демократичної партії.

*Віце-президентом був Олбен Барклі (1949—1953 рр.),
у період з 1945 по 1949 рік посада віце-президента була вакантною.*

У 1934 році Гаррі Трумен був обраний сенатором від штату Міссурі, а в 1940 році очолив надзвичайний комітет з розслідування програм озброєння федерального уряду. У 1944 році Ф. Рузвельт зупинився на кандидатурі Г. Трумена на посаду віце-президента. 20 січня він вступив у нові повноваження, а після смерті Ф. Рузвельта 12 квітня став Президентом США.

На посаді президента Г. Трумен продовжив важливі міжнародні проекти попередника: створення ООН, Світового банку, Міжнародного валютного фонду. Він брав участь у Потсдамській конференції, яка визначила шляхи післявоєнного облаштування Європи. У 1945 році США отримали атомну зброю, а в серпні цього року було завдано ударів

по японських містах Хіросіма та Нагасакі, що стало переломним етапом капітуляції Японії та завершення Другої світової війни. За часів Г. Трумена в 1947 році був розроблений план Маршалла, який передбачав відновлення економік країн Європи, а США надавали їм у цьому допомогу. Г. Трумен був одним з ініціаторів створення у 1949 році Північно-Атлантичного альянсу (НАТО), до якого увійшли США, Канада, ряд європейських країн. У 1950 році після початку війни в Кореї частини американської армії брали участь у конфлікті у складі військ ООН.

Інавгураційна промова

20 січня 1949 р.

Пане віце-президенте, пане Верховний суддя, співвітчизники!

Зі смиренністю приймаю я високу довіру, висловлену мені американським народом. Я приймаю її з непохитною рішучістю зробити все в моїх силах для добробуту нашої країни та миру в усьому світі.

Для виконання моїх посадових обов'язків я потребую допомоги та молитов кожного з вас. Мені потрібні ваші схвалення та ваша підтримка.

Перед нами стоять важкі завдання, і ми зможемо виконати їх лише коли працюватимемогуртом.

Кожен період нашої національної історії мав свої виклики. Ті, що стоять тепер перед нами, не менш значущі, ніж ті, що в минулому. Сьогоднішній день є початком не лише нової адміністрації, а й періоду, що буде багатий на події, можливо, вирішальний не тільки для нас, а й для усього світу.

Мабуть, на нашу долю випало стати очевидцями і — великою мірою — творцями важливої поворотної точки в довгій історії людства. Перша половина нашого століття позначилася безпрецедентно брутальними нападами на права людини, а також двома найжахливішими війнами в історії людства. Найнагальніша потреба нашого часу полягає в тому, щоб люди навчилися жити разом в мирі та злагоді.

Народи планети дивляться в майбутнє з великою непевністю, що разом із тим має в собі великі сподівання та великі страхи. І в цей час сумнівів та вагань вони, як ніколи, з надією звертаються до Сполучених Штатів за доброю волею, міцною підтримкою та мудрим керівництвом.

Тому ми користуємося цієї нагодою, щоб заявити світу про ті засадничі принципи віри, якою ми живемо, і оголосити наші цілі всім народам.

Американський народ непохитний у вірі, що надихала нашу країну від самого початку. Ми віримо, що всі люди мають право на однакову з іншими справедливість під егідою закону та рівні можливості користуватися суспільними благами. Ми віримо, що всі люди мають право на свободу думки та свободу вираження поглядів. Ми віримо, що всі люди створені рівними, тому що створені вони за образом Господа.

І ми непохитні в нашій вірі.

Американський народ бажає — і сповнений рішучості — працювати заради світу, в якому всі народи та люди будуть вільними урядувати самі для себе так, як вважають за потрібне, а також забезпечувати собі достойне та заможне життя. А понад усе наш народ бажає — і сповнений рішучості — працювати заради миру на землі, миру справедливого та тривалого, заснованого на правдивій угоді, укладеній рівними.

Працюючи заради цих цілей, Сполучені Штати та інші країни-однодумці натикаються на прямий опір режиму з протилежними цілями та кардинально відмінною концепцією життя.

Цей режим дотримується брехливої філософії, яка претензійно заявляє, що забезпечить свободу, захист та більші можливості людству. Збиті з пантелику цією філософією, багато народів пожертвували своїми свободами лише для того, щоб, на своє гірке розчарування, дізнатися, що винагородою за цю жертву стали обман та глузування, тиранії та злидні.

І цією брехливою філософією є комунізм.

Комунізм заснований на тій думці, що людина є настільки слабкою та недосконалою, що вона нездатна розпоряджатися своїм життям і тому потребує правління сильних господарів.

Демократія заснована на переконанні, що людина має моральний та інтелектуальний потенціал — а також невід’ємне право — розпоряджатися своїм життям розумно і справедливо.

Комунізм арештує індивідуума без законної причини, карає без суду та силоміць посилає на каторжні роботи, наче якесь державне майно. Своїми декретами комунізм визначає, яку інформацію індивід отримуватиме, яку продукцію вироблятиме, яких керманічів слухатиметься та які думки думатиме.

А демократія стверджує, що уряд формується заради блага індивіда і наділяється обов’язками захищати права та свободи цього індивіда в процесі реалізації ним своїх здібностей.

Комунізм стверджує, що соціальні вади можна виправити лише силоміць.

А демократія довела, що соціальної справедливості можна досягнути через мирні зміни.

Комунізм заявляє, що світ є настільки глибоко розділеним на класи, що війна неминуча.

А демократія заявляє, що народи та країни здатні справедливо залагодити свої розбіжності і зберігати тривалий і стабільний мир.

Ці розбіжності між демократією та комунізмом стосуються не лише Сполучених Штатів. Люди повсюдно починають приходити до розуміння, що тут ідеться про добробут, людську гідність та право вірити в Бога і поклонятися Йому.

Я наголошую на всіх цих розбіжностях не для того, щоб привернути увагу до питань віри, а тому, що дії, які випливають із комуністичної філософії, створюють загрозу зусиллям націй із забезпечення відбудови світу після війни та встановлення тривалого миру.

Після закінчення бойових дій Сполучені Штати доклали чималих зусиль та витратили чимало матеріальних ресурсів, здійснюючи велику конструктивну роботу заради відновлення миру, стабільності та свободи в усьому світі.

Ми не прагнули нічиїх територій і нікому не нав’язували своєї волі. Ми не вимагали привілеїв і не збиралися забезпечувати їх нікому іншому.

Ми весь час енергійно підтримували Організацію Об’єднаних Націй та супутні інституції як інструменти застосування принципів демократії в міжнародних стосунках. Ми весь час були прибічниками мирного вирішення суперечок між країнами і завжди покладалися на цей принцип.

Ми доклали всіх зусиль для забезпечення угоди з ефективного міжнародного контролю найпотужнішої зброї сьогодення і настійно працювали над обмеженням та контролем усіх видів озброєнь.

Ми заохочували — напучуваннями та власним прикладом — розширення світової торгівлі на розумних та справедливих засадах.

Майже рік тому разом із шістнадцятьма вільними країнами Європи ми започаткували найвеличнішу програму економічного співробітництва в історії. Мета цього безпрецедентного кроку — пожвавлення та зміцнення демократії в Європі для того, щоб вільні народи цього континенту мали змогу знову зайняти належне місце на передньому краї цивілізації та знову зробити значний внесок у безпеку та добробут в усьому світі.

Наші зусилля принесли надію усьому людству. Ми дали відсіч відчаю та поразенству. Ми врятували цілу низку країн, допомігши їм зберегти свою свободу. Сотні мільйонів людей в усьому світі тепер погоджуються з нами в тому, що нам не потрібна війна, що ми можемо забезпечити мир.

Це — наша ініціатива.

Ми співпрацюємо з іншими країнами заради побудови ще міцнішої структури міжнародного порядку та справедливості. Своїми партнерами ми бачимо країни, які, вже переймаючись не лише проблемою національного виживання, тепер працюють заради того, щоб покращити рівень життя усього свого народу. Ми готові започаткувати нові проекти для зміцнення вільного світу.

На прийдешні роки в нашій програмі намічено чотири основні напрямки дій.

По-перше, ми продовжимо надавати безперервну допомогу Об'єднаним Націям та спорідненим організаціям, ми також продовжимо шукати шляхи зміцнення їхнього авторитету та ефективності. Ми переконані, що Організація Об'єднаних Націй невдовзі буде посилена новими країнами, які утворюються в тих землях, що прямують до самоврядування на демократичних принципах.

По-друге, ми продовжуватимемо свою програму економічної відбудови світу.

Найперше, це значить, що ми мусимо і надалі всією своєю вагою підкріплювати програму європейської відбудови. Ми впевнені в успіхові цього вкрай важливого заходу, спрямованого на відбудову всього світу. Ми віримо, що наші партнери по цій роботі невдовзі знову набудуть статусу самодостатніх країн.

Окрім того, ми мусимо виконувати наші плани зі зменшення бар'єрів на шляху світової торгівлі та збільшення її обсягу. Економічне відродження і сама справа миру залежать від зростання світової торгівлі.

По-третє, ми зміцнимо свободолюбні країни, щоб вони могли протистояти загрози агресії.

Тепер ми працюємо з цілою низкою країн над укладенням спільної угоди, покликаної зміцнити безпеку в Північно-Атлантичному регіоні. Така угода набере форми договору з колективної безпеки на принципах Хартії Об'єднаних Націй.

Ми вже започаткували такий оборонний пакт для Західної півкулі за допомогою Ріо-де-Жанейрської угоди.

Першочергова мета цих договорів — забезпечити недвозначний доказ рішучості вільних країн дати відсіч озброєному нападу з будь-якого боку. Кожна країна-учасниця цих угод мусить робити максимальний внесок у спільну оборону.

Якщо ми спроможемося дати недвозначно зрозуміти наперед, що будь-який озброєний напад, що створюватиме загрозу нашій національній безпеці, наштовхнеться на потужну та рішучу відсіч, то такий напад, можливо, ніколи і не відбудеться.

Я сподіваюся невдовзі представити до розгляду Сенату договір щодо безпеки в Північно-Атлантичному регіоні.

Крім того, ми забезпечуватимемо військовими радниками та обладнанням ті вільні країни, які співпрацюватимуть з нами заради збереження миру й безпеки.

По-четверте, ми мусимо започаткувати амбіційну нову програму, спрямовану на те, щоб пустити здобутки науки та промислового прогресу на зростання та розвиток малорозвинених регіонів.

Більше половини людей у всьому світі живуть в умовах, близьких до злиднів. Вони погано харчуються. Вони страждають від хвороб. Їхнє економічне життя — примітивне й занепаде. Їхні злидні — гальмо та загроза як для них, так і для заможніших регіонів.

Уперше в історії людство має знання та досвід, необхідні для того, щоб полегшити страждання цих людей.

Сполучені Штати займають перше місце серед країн світу за розвитком промислових технологій та науковими досягненнями. Матеріальні ресурси, які ми спроможні надати для допомоги іншим народам, обмежені. Але наші нематеріальні ресурси технічних знань весь час зростають, не вичерпуючись.

Я вважаю, що нам слід представити в розпорядження миролюбних країн здобутки нашого технічного знання, щоб таким чином допомогти цим країнам утілити їхнє прагнення краще жити. Крім того, співпрацюючи з іншими країнами, ми маємо сприяти капіталовкладенням у регіонах, які потребують розвитку.

Нашою метою повинна стати допомога вільним народам світу, щоб вони власними зусиллями змогли виробляти більше харчів, більше одягу, більше матеріалів для домашнього господарства, а також більше всіляких механічних пристроїв для полегшення важкої праці.

Ми запрошуємо інші країни зробити внесок у цю справу своїми технологічними ресурсами. І такі внески ми радо привітаємо. Це буде кооперативне підприємство, де всі країни співпрацюватимуть через Організацію Об'єднаних Націй та її спеціальні агенції скрізь, де таке співробітництво буде практично здійсненним. Воно має стати об'єднаним всесвітнім зусиллям заради забезпечення миру, достатку та свободи.

За умови кооперації бізнесу, приватного капіталу, сільського господарства та робочої сили нашої країни ця програма зможе значно поживити виробничу діяльність в інших країнах і допомогти їм істотно підвищити рівень їхнього життя.

Такі нові економічні ініціативи мають бути задумані та контрольовані на користь народам тих регіонів, де ці ініціативи втілюватимуться в життя. Гарантії інвесторам муситимуть врівноважуватися гарантуванням забезпечення інтересів народу, чії ресурси та чия робоча сила будуть використані в цих програмах.

Старому імперіалізму — експлуатації заради прибутків, отримуваних в іноземних країнах, — немає місця в наших планах. Те, що ми пропонуємо, є програмою розвитку, що спирається на концепцію демократичного і справедливого ведення справ.

Усі країни, включно з нашою, отримують велику вигоду з цієї творчої програми покращеного використання людських та природних ресурсів світу. Досвід свідчить, що наша торгівля з іншими країнами розширюється, якщо ці країни розвиваються промислово та економічно.

Зростання виробництва — ключ до процвітання та миру. А ключем до зростання виробництва є ширше та енергійніше застосування сучасних науково-технічних знань.

Тільки допомагаючи найнужденнішим своїм членам навчитися самопомоги, людська спільнота зможе забезпечити собі достойне та щасливе життя, право на яке мають усі народи.

Демократія сама по собі може забезпечити ту життєдайну силу, яка спонукає народи всього світу до переможних дій не лише проти їхніх гнобителів, а й проти їхніх давніх ворогів — голоду, злиднів та відчаю.

На підставі вищезазначених чотирьох напрямків діяльності ми сподіваємося створити такі умови, які врешті приведуть до особистої свободи та щастя всього людства.

Якщо ми хочемо досягти успіху в цій політиці, то зрозуміло, що ми мусимо забезпечити стабільне процвітання в нашій країні та підтримувати її обороноздатність на належному рівні.

Повільно, але впевнено тчемо ми світову тканину міжнародної безпеки та все більшого добробуту.

Нам допомагають усі, хто бажає жити вільним від страху, — навіть ті, хто живе у страхові перед власними урядами.

Нам допомагають усі, хто хоче позбутися впливу брехливої пропаганди, — хто прагне правди та щирості.

Нам допомагають ті, хто бажає самоврядування та права голосу у вирішенні власних справ.

Нам допомагають усі ті, хто прагне економічної стабільності — тієї стабільності та багатства, плодами яких насолоджуються люди у вільних суспільствах.

Нам допомагають усі ті, хто прагне свободи слова, свободи віровизнання, а також свободи жити своїм життям заради поставленої мети.

Нашими союзниками є мільйони тих, хто відчуває голод і спрагу справедливості.

Через належний час, коли наша стабільність стане очевидною, коли дедалі більше країн пізнають переваги демократії і стануть долучатися до зростання добробуту, я гадаю, що ті країни, котрі тепер протистоять нам, відкинуть свої хибні думки і приєднаються до вільних націй світу заради справедливого вирішення міжнародних розбіжностей.

Події привели американську демократію до нового впливу та до нової відповідальності. Вони піддаватимуть випробуванням нашу мужність, нашу відданість обов'язку, а також наше уявлення про свободу.

Але я звертаюся до всіх людей і кажу їм: те, що нам вдалося досягнути за умов свободи, ми перевершимо в умовах іще більшої свободи.

Непохитні в нашій вірі у Всемогутнього, ми йтимемо до світу, в якому буде забезпечена свобода людини.

І цій меті ми присвятимо нашу силу, наші ресурси та нашу тверду рішучість. З Божою поміччю майбуття людства буде гарантовано у світі справедливості, злагоди та миру.

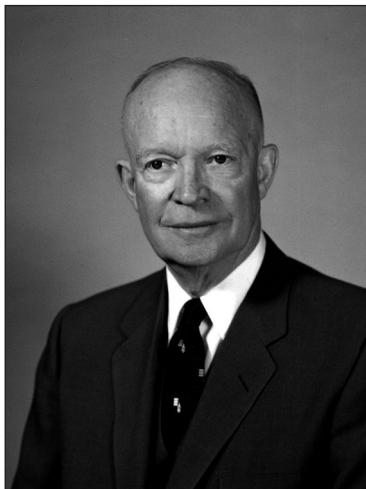
ДУАЙТ ЕЙЗЕНХАУЕР

Народився 14 жовтня 1890 року, помер 28 березня 1969 року.

Тридцять четвертий Президент США з 20 січня 1953 року по 20 січня 1961 року.

Член Республіканської партії.

Вице-президентом був Річард Ніксон.

З 1917 року Дуайт Ейзенхауер на військовій службі і в 1941 році дослужився до звання бригадного генерала. У 1942—1943 рр. він командував військами союзників при наступі в Північній Африці, Сицилії та Італії. Після відкриття другого фронту став командувачем експедиційних сил, а також керував англо-американськими військами при висадці в Нормандії у 1944 році. У грудні цього ж року йому було присвоєно звання генерала армії. У 1950—1952 рр. Д. Ейзенхауер командував об'єднаними військовими силами НАТО. Після обрання президентом Д. Ейзенхауер поклав край війні в Кореї. У 1952 році був переобраний на другий президентський термін. Він також виступив ініціатором будівництва

Системи міжштатних автомагістралей США, яке було розпочато у 1956 році прийняттям федерального закону. Автор специфічного і довготривалого зовнішньополітичного курсу уряду США на Близькому і Середньому Сході, відомого як доктрина Ейзенхауера.

Перша інавгураційна промова

20 січня 1953 р.

Друзі мої! Перш ніж почати висловлювати думки, які я вважаю відповідними цьому моментові, прошу вас надати мені привілей проказати свою невеличку, але дуже близьку до мого серця молитву. І я прошу вас схилити голови:

Усемогутній Боже! У цю мить, коли тут стоїмо, мої майбутні колеги по виконавчій гілці уряду приєднуються до мене і разом зі мною благають Тебе зробити повною та цілісною нашу відданість справі служіння тим численним людям, що тут зібралися, а також їхнім співвітчизникам скрізь і повсюдно.

Благаємо Тебе, дай нам здатність чітко відрізнити зло від добра і зроби так, щоб у своїх словах та вчинках ми трималися цієї здатності, а також за-

конів нашої країни. А особливо ми молимося за те, щоб наша турбота охоплювала всіх людей, незалежно від їхнього соціального стану, національності та професії.

Зроби так, щоб виникло співробітництво та спільна мета між тими, хто, згідно з принципами нашої Конституції, дотримується різних політичних поглядів — щоби всі вони змогли працювати заради блага нашої улюбленої країни та Твоєї слави. Амінь.

Співвітчизники!

Увесь світ і ми разом із ним проминули серединну межу нашого століття безперервних загроз. Усіма своїми серцями відчуваємо ми, що сили добра і зла згуртувалися, озброїлися і протистоять одна одній як ніколи в минулій історії.

Цей факт є визначальним для сьогоднішнього дня. Ця урочиста історична церемонія покликала нас стати свідками чогось більшого, ніж просто акт прийняття певним громадянином посадової присяги в присутності Господа. Ми покликані сюди як народ засвідчити перед очима усього світу нашу віру в те, що майбутнє має належати вільним людям.

Від самого початку нашого сторіччя континенти усього світу наче буря охопила. Народні маси в Азії повстали, щоб скинути кайдани минулого. Великі нації Європи вели найкривавіші війни в своїй історії. Упали трони, а їхні великі імперії зникли з лиця землі. Зродилися нові нації.

Для нашої країни це був час безперервних випробувань. Зросла наша міць, і зросла наша відповідальність. Ми пройшли крізь тривоги Депресії та крізь війну, якої ще не бачила історія людства. Прагнучи забезпечити мир в усьому світі, ми змушені були битися в Аргонських лісах, на берегах Іводзіми та холодних горах Кореї.

У бурхливому потоці великих подій ми намагаємося навпамацки знайти справжній сенс та значення епохи, в яку ми живемо. І в пошуках такого розуміння ми благаємо Божого наставництва. Ми беремо на озброєння всі наші знання минулих століть і вишукуємо ознаки майбутнього. Ми напружуємо увесь наш розум і всю нашу волю, намагаючись знайти відповідь на запитання: чи далеко просунулися ми у паломництві людства на довгому шляху від темряви до світла, чи наближаємося ми до того світла — дня свободи та миру для всього людства, чи нас знову огортають сутінки іще однієї ночі?

Хоч якими б нагальними не були проблеми, що поглинають нас удома, хоч як би не турбували нас справи, що мають великий вплив на наш добробут сьогодні та наші прогнози на майбутнє, усі ці домашні проблеми незмірно зменшуються — а інколи навіть спричиняються — отим великим питанням, що стоїть тепер перед усім людством.

Це випробування застало нас у той момент, коли здатність людини творити добро або ж сіяти зло перевершує найсміливіші сподівання, а також най-

більші страхи за всі часи. Ми здатні міняти течію річок. Гори перетворювати на долини. Океани, суходіл та небо — шляхи, якими рухається наша колосальна комерція. Хвороби відступають, а тривалість життя збільшується.

Однак над благами нашого життя нависає загроза від того ж самого генія, що ці блага створив. Нації накопичують багатства. Робітники проливають піт, створюючи і масово виробляючи пристрої, за допомогою яких можна зрівняти з землею не лише гори, а й цілі міста. Здається, наука вже готова ввірити нам свій остаточний подарунок — здатність знищити людське життя на цій планеті.

У цей історичний час ми, вільні люди, мусимо ще раз проголосити нашу віру. Ця віра є незмінним кредо наших предків. Це — наша віра в незнищенну людську гідність, віра, що ґрунтується на вічних законах моралі та природи.

Ця віра цілком визначає наші погляди на життя. Вона ставить на перше місце як такі, що не підлягають дискусії, ті дари нашого Творця, які є невідчужуваними правами людини, які роблять усіх людей рівними перед Його поглядом.

Освітлені цією рівністю, ми знаємо, що чесноти, такі дорогі для всіх вільних людей, — любов до правди, гордість своєю роботою, відданість країні, — усі вони є скарбами однаково цінними в житті і найсмиренніших, і найбагатших духом. Ті, хто добувають вугілля і стоять біля сталеплавильних печей, зводять бухгалтерський баланс і працюють за токарним верстатом, збирають бавовну і лікують хворих, сіють і жнуть — усі вони служать Америці так само гордо й плідно, як і державці, що складають угоди, та законодавці, що пишуть та приймають закони.

Ця віра керує всім нашим способом життя. Вона проголошує, що ми, народ, обираємо лідерів не панувати над нами, а служити нам. Наша віра стверджує, що ми маємо право на вибір своєї роботи і на винагороду, яку приносить наш труд. Вона надихає ту ініціативність, яка робить продуктивність нашої праці одним із чудес світу. І наша віра каже, що кожен, хто намагається заперечувати рівність між усіма своїми братами, зраджує дух свободи і прокладає дорогу гнобительській тиранії.

Саме завдяки тому, що всі ми дотримуємося цих принципів, політичні зміни, які відбувалися до сьогоднішнього дня, не були позначені хаотичним неспокоєм, збуреннями чи безпорядками. Навпаки — ці зміни лише зміцнюють нашу відданість настановам наших батьків-засновників, свідчать про свідоме оновлення віри в нашу країну та невсипучість Божественного Провидіння.

Вороги нашої віри не знають іншого божества, окрім сили, не мають інших принципів, окрім її застосування. Вони навчають людей зрадництва. Вони жирують тоді, коли інші голодують. Усіх і все, що заперечує їхню владу, вони піддають тортурам, і першою жертвою цих тортур стає правда.

Тому тепер ідеться не про якусь там суперечку між дещо розбіжними філософськими доктринами. Удар цього конфлікту спрямовано прямо на віру наших предків та на життя наших синів. Жоден наш принцип та скарб — від одухотворених знань наших вільних навчальних закладів та церков до творчої магії вільної праці й капіталу — ніщо не знаходиться в безпеці і поза межами цієї боротьби.

Свобода постала проти рабства, світло — проти темряви.

Віра, що ми її плекаємо, належить не лише нам, а й усім вільним людям нашої планети. Ці спільні пута об'єднують збиральника рису в Бірмі та хлібороба в Айові, пастуха в Південній Італії та гірського мешканця Анд. Вони дають почуття власної гідності і значущості французькому солдатові, що помирає в Індокитаї, британському воякові, вбитому в Малайї та американцям, що гинуть у Корей.

А ще ми знаємо, що з усіма вільними народами нас поєднує не лише шляхетна ідея, а й звичайна потреба. Жоден вільний народ не може подовгу користуватися якимось привілеєм чи убезпечувати себе економічною ізоляцією. Попри всю нашу матеріальну могутність, навіть ми потребуємо світових ринків для надлишкової продукції наших ферм та фабрик. Так само ми потребуємо для наших ферм та фабрик життєво важливих матеріалів та продуктів із далеких країн. Цей основний закон взаємозалежності, що проявляється так виразно в комерційній діяльності в мирний час, тисячократно посилюється під час війни. Тому ми переконані — як практичною необхідністю так і нашими поглядами — в тому, що сила всіх вільних людей полягає в їхній єдності, а небезпека для них виходить від чвар.

Заради досягнення такої єдності, заради того, щоб гідно зустріти виклик нашої доби, історія поклала на нашу країну відповідальність бути лідером вільного світу.

Тож хотілося б ще раз запевнити наших друзів, що, виконуючи цей обов'язок, ми, американці, будемо свідомо і неухильно проводити різницю між імперіалізмом та світовим лідерством; між твердістю та жорстокістю; між ретельно продуманою метою та спазматичною реакцією на виниклу критичну ситуацію.

Ми хочемо, щоб наші друзі в усьому світі перш за все знали ось що: ми зустрічаємо небезпеку не зі страхом та сум'яттям, а з упевненістю та переконаністю.

Ми відчуваємо цю моральну силу, бо знаємо, що ми не безпорадні невольники історії. Ми — вільні люди. І ми лишимося вільними, і ніколи не визнають нас винними в смертельному злочині проти свободи: у відсутності непохитної віри.

Обстоюючи свою справедливую справу перед судом історії та наполегливо працюючи заради миру в усьому світі, ми керуватимемося певними твердими принципами.

Ці принципи такі:

1. Ненавидячи війну як єдиний спосіб зірвати плани тих, хто нам загрожує, ми вважаємо першочерговим завданням наших державців розвивати таку силу, яка буде здатна стримати сили агресії та створюватиме сприятливі для миру умови. Бо як мир є найважливішою метою всіх вільних людей, то наші керманічі мають бути відданими справі порятунку людства від самознищення.

У світлі цього принципу ми готові об'єднати свої зусилля з усіма іншими для усунення причин взаємного страху та недовіри між народами, щоб здійснити різке скорочення озброєнь. Єдиною передумовою для здійснення таких заходів є те, щоб вони — щодо мети — були логічно та чесно спрямовані на забезпечення миру для всіх, а також — щодо результату — щоб вони забезпечували способи, в які країна-учасниця доведе своє щире бажання дотримуватися взятих на себе обов'язків.

2. Усвідомлюючи, що як здоровий глузд, так і досвід, настійно свідчать про марність умиротворення, ми ніколи не намагатимемося задобрювати агресора, безрозсудно обмінюючи честь на фальшиву безпеку. Американці, та й усі інші вільні люди, добре пам'ятають, що врешті-решт солдатський ранець не такий важкий, як тягар невольницьких кайданів.

3. Усвідомлюючи, що лише Сполучені Штати, могутні та безмірно продуктивні, здатні взяти на себе захист свободи в нашому світі, ми вважаємо силу та безпеку нашої країни надійним фундаментом, на який спираються сподівання всіх вільних людей в усіх куточках світу. Тому незмінний обов'язок кожного з наших вільних громадян та всіх вільних громадян деінде полягає в тому, щоб ставити свободу та інтереси своєї країни вище за комфорт, за власні матеріальні інтереси.

4. Поважаючи ідентичність та неповторність спадщини кожної нації світу, ми ніколи не застосуємо сили, щоб накинути іншим народам наші власні, такі дорогі для нас політичні та економічні інститути.

5. Реально оцінюючи потреби та потенціал перевірених і надійних друзів свободи, ми допомагатимемо їм у забезпеченні власного спокою та добробуту. Окрім того, ми розраховуватимемо, що вони — в межах своїх ресурсів — візьмуть на себе повну і справедливу частку спільного захисту свободи.

6. Вважаючи економічний добробут невід'ємною частиною військової сили та безпеки вільного світу, ми намагатимемося і проводити самі, і сприяти повсюдно тій політиці, яка спонукає продуктивну працю та прибуткову торгівлю. Бо доведення до злиднів якогось одного з народів світу становитиме загрозу для добробуту всіх інших народів.

7. Розуміючи, що економічні потреби, військова безпека та політична мудрість укупі диктують необхідність регіонального групування вільних людей, ми сподіваємося, що в рамках Об'єднаних Націй ми будемо зміцнювати

такі особливі зв'язки по всьому світу. Їхня природа буде різнитися залежно від конкретних проблем конкретного регіону.

У західній півкулі ми з ентузіазмом єднаємося з усіма нашими сусідами в роботі заради удосконалення спільноти, основаної на братській довірі та спільній меті.

У Європі ми сприятимемо тому, щоб просвічені та енергійні лідери західних країн з відродженим ентузіазмом прагнули зробити реальністю єдність своїх народів. Тільки тоді, коли вільна Європа об'єднається і відродить свою силу, зможе вона ефективно — хоча й з нашою допомогою — зберегти і захистити свою духовну та культурну спадщину.

8. Усвідомлюючи, що захист свободи, як і сама свобода, є монолітним завданням, ми однаково поважаємо і шануємо всі народи на всіх континентах. Ми відкидаємо всякі інсинуації, що та чи інша раса або той чи інший народ є в якомусь сенсі неповноцінним чи непотрібним.

9. Поважаючи Організацію Об'єднаних Націй як живе свідчення надії всіх народів на мир, ми зробимо її не лише промовистим символом, а й ефективною силою. І в своєму прагненні добитися почесного миру ми ніколи не підемо на компроміс, ніколи не втомимося і ніколи не зупинимося.

Сподіваємося, що саме за цим кодексом поведінки нас упізнаватимуть усі народи.

Якщо його дотримуватися, то мир на всій землі може з мрії перетворитися на факт.

Ця надія як наше найвище прагнення мусить визначати наш спосіб життя.

Ми мусимо йти на будь-який ризик заради нашої країни. Бо історія ніколи не ввіряла долю свободи в руки слабких чи боязких. Тому ми маємо набути вправності в обороні і демонструвати енергійність та життєву силу в досягненні мети.

Ми — і як індивіди, і як нація — мусимо з готовністю йти на будь-які жертви, на які нам, можливо, доведеться піти. Народ, який цінує свої привілеї більше за свої принципи, невдовзі втрачає і те й друге.

Ці основні заповіді — не високі абстракції, мало пов'язані з буденним життям. Вони є законами духовної сили, які породжують і визначають нашу матеріальну силу. Патріотизм значить, що збройні сили добре оснащені, а громадяни готові до тяжких випробувань. Високий моральний дух значить вищу енергійність та вищу продуктивність — як на фермі, так і на заводі. Любов до вольностей значить охорону кожного ресурсу, який уможлиблює нашу свободу, — від святості батьківських домівок і багатства нашої землі до генія наших науковців.

Тому кожен громадянин відіграє незамінну роль. Продуктивність наших мізків, наших рук та наших душ є джерелом всієї тієї сили, яку ми зможемо

отримати в наше розпорядження, — як заради збагачення нашого життя, так і для забезпечення миру.

Жодна особа, жодна домівка і жодна громада не має залишитися поза межами цього поклику. І ми маємо діяти мудро й сумлінно, працювати із завзяттям, навчати з переконанням, проповідувати з вірою, обережно та чутливо зважуючи кожен свій вчинок. Бо для нас має бути зрозуміла ось яка істина: усе те, що Америка сподівається здійснити у світі, вона мусить спочатку здійснити в своєму серці.

Тож мир, якого ми прагнемо, є щонайменше практичним утіленням усієї нашої віри між нами та у наших відносинах з іншими. Це значить щось більше, ніж замовклу зброю та полегшення страждань, які несе з собою війна. Це значить щось більше, аніж уникнення смерті. Це — спосіб життя. Це — більше, аніж притулок для втомлених, це — надія для хоробрих.

Це — надія, яка вабить нас уперед у цьому сторіччі важких випробувань. Це — робота, що чекає нас усіх, і виконувати її треба з хоробрістю, з добродійністю та з молитвою до Всемогутнього Бога.

Друга інавгураційна промова

21 січня 1957 р.

Ціна миру

Пане голово, пане віце-президенте, пане Верховний суддя, члени моєї родини та друзі, співвітчизники та друзі моєї країни — де б ви не були! Знову ми зустрічаємося, як і в такий же момент чотири роки тому, і знову ви стали свідками моєї урочистої присяги служити вам.

І я теж свідок, бо сьогодні від вашого імені засвідчую свою вірність тим принципам та цілям, на вірність яким ми як народ присяглися.

Передусім, ми просимо Всемогутнього Бога благословити нашу спільну роботу як єдиної нації. А надії в наших серцях породжують найпотаємніші молитви всього нашого народу.

Щоб ми творили добро — але без лицемірства.

Щоб ми були єдиними — але без одноманітності.

Щоб ми стали сильнішими — але без гордовитості.

Щоб ми — в наших стосунках з усіма народами землі — завжди промовляли правдиво і стояли на сторожі справедливості.

Тож нехай Америка — в очах усіх людей доброї волі — виявиться гідною тих славних цілей, що зобов'язують нас як народ і що керують нами впродовж усієї епохи випробувань, через яку ми тепер проходимо.

Ми живемо в краю достатку, але рідко коли наша земля зазнавала таких лих, як у наші дні.

У нашій країні повно роботи й багатства. Наше населення зростає. Торгівельна діяльність заповнює наші ріки і залізниці, наші небеса, гавані та автостради. Земля наша родюча, а наше сільське господарство продуктивне. У повітрі звучить пісня нашої промисловості — прокатні стани та домни, електрогенератори, дамби та конвеєри, — її виконує хор щедрої та багатой Америки.

Це наша домівка, однак це іще не весь наш світ. Бо наш світ там, де вирішується наша справжня доля, — серед людей з усіх країн та усіх націй, які є вільними або такими стануть. І для них і для нас також тепер не час розслаблятися чи відпочивати.

Надто багато вже залишається на нашій землі злиднів, розбрату і небезпек. Нові сили та нові нації вступають в дію і прагнуть утвердитися у світі. Вони мають здатність — як їм визначиться долею — принести з собою в будучину вільного світу або велике добро, або ж велике зло. Від пустель Північної Африки до південних островів Тихого океану третина людства вступила в історичну боротьбу за нову свободу — свободу від жорстоких злиднів. На всіх континентах майже мільярд людей прагнуть — інколи майже з відчаєм — мати навички, знання та допомогу, користуючись якими вони зможуть із власних ресурсів задовольнити матеріальні потреби, спільні для всього людства.

Жодна нація, хоч якою б древньою та великою вона не була, не змогла уникнути цього урагану змін та збурення. Ті країни, що були спустошені нещодавною світовою війною, намагаються відновити свої засоби виробництва. У самому серці Європи Німеччина і досі залишається трагічно розділеною. Так само розділеним залишається увесь європейський континент. А також і увесь світ.

Цією роз'єднавчою силою є міжнародний комунізм та міць, яку він має. Наміри цієї сили, лихі й таємні стосовно конкретних цілей, чітко проявляються на практиці. Комунізм прагне назавжди залишитися хазяїном долі тих, кого він поневолив. Він щосили намагається розбити зв'язки, що об'єднують вільних. А ще він намагається захопити — і використовувати для збільшення своєї моці — всі чинники змін у нашому світі, особливо — нужденність голодних та сподівання пригноблених.

Однак світ міжнародного комунізму нещодавно був захитаний потужною та могутньою силою — готовністю людей, які люблять свободу, пожертвувати своїми життями заради цієї любові. Незборима воля героїв пронизала швидкою та гострою блискавкою ніч їхнього рабства. Будапешт тепер уже не просто назва міста — віднедавна це новий блискучий символ нездоланного прагнення людини бути вільною.

Отже, в усьому світі дмуть сильні вітри перемін. І ми — нехай щасливою буде наша доля! — знаємо, що ніколи не зможемо повернутися до цих вітрів спиною.

Ми глядимо на цю захитану до основ землю і твердо проголошуємо нашу незмінну мету — побудувати справедливий мирний лад у світі, де панує закон моралі.

Побудова такого ладу — мета смілива та шляхетна. Проголосити її легко. Але служити цій меті буде важко. А щоб досягти її, ми мусимо чітко усвідомлювати її сенс — і бути готовими заплатити за неї повну ціну.

Ми чітко знаємо, чого прагнемо і чому.

Ми прагнемо миру, знаючи, що мир є атмосферою свободи. І тепер, як ні в яку іншу епоху, ми прагнемо його, бо міць сучасних озброєнь чітко нам повідомила: мир може бути єдиною атмосферою, можливою для збереження людського життя на землі.

Однак мир, якого ми прагнемо, не може бути породженням одного лише страху: він мусить корінитися в житті країн. У світі мусить бути справедливість, яку відчувають і підтримують усі народи, бо без справедливості світ знатиме лише напружене та хитке перемир'я. У світі повинен бути закон, постійно застосовуваний та шанований усіма країнами, бо без закону наш світ пропонуватиме лише жалюгідну подобу справедливості, як вияв співчуття сильних до слабких. Але закон, про який ми говоримо і який охоплює цінності свободи, стверджуватиме рівність усіх націй — великих і малих.

Хоч якими б прекрасними не були блага такого миру, їхня ціна буде високою і виражатиметься в наполегливій праці, в шляхетній допомозі, в жертві, принесеній спокійно і без галасу.

Ми покликані заплатити ціну такого миру.

Щоб дати відсіч тим, хто прагне правити за допомогою сили, ми мусимо сплачувати вартість необхідної нам військової моці, мусимо будувати безпеку іншим.

Ми повинні використовувати наші навички, знання, а інколи — і наше майно, щоб допомогти іншим піднятися зі злиднів, хоч як би далеко не знаходилося місце страждань від наших берегів. Бо скрізь у світі, де якийсь народ відчайдушно потерпає від нестачі найнеобхіднішого, має з'являтися хоч іскорка надії, надії на поступ — інакше врешті там неминуче спалахне полум'я конфлікту.

Ми розуміємо і з готовністю сприймаємо ту велику роль, яку ми відіграємо в долі людей в усьому світі. Ми також присягнулися шанувати і всіляко підтримувати авторитет Об'єднаних Націй. Бо ця організація втілює найкращі сподівання нашої доби в впровадження законів, згідно з якими всі країни змогли б жити гідно.

А ще, окрім цієї загальної задачі, ми покликані відігравати відповідальну роль у великих світових проблемах або конфліктах — чи то стосуються вони стану справ у обширному регіоні, чи долі острова у Тихому океані, чи то використання каналу на Близькому Сході. Лише поважаючи сподівання та культури інших народів, будемо ми застосовувати на практиці принцип рівності всіх країн. Тільки коли ми продемонструємо бажання та мудрість, даючи поради — і дослухаючись порад, а також тоді, коли ми братимемо на себе частину тягаря проблем, зможемо мудро виконувати роботу з розбудови миру.

Бо одна істина має панувати над усім, що ми думаємо, і усім, що ми робимо. Жоден народ не зможе жити лише сам для себе. Єдність усіх, хто живе вільним життям, є їхнім єдиним надійним захистом. Економічні потреби всіх націй — за умови взаємозалежності — унеможливають ізоляцію; навіть Америка не зможе довго підтримувати своє процвітання, якщо не процвітають й інші країни. Жодна держава вже не зможе бути фортецею — одинокою, сильною та безпечною. І будь-який народ, який прагнутиме отакого пригудку для самого себе, натомість спроможеться лише збудувати власну тюрму.

Наша відданість цим принципам є незмінною, тому що ми віримо в їхню істинність.

Ми не боїмося цього світу перемін. Для Америки дух перемін не є чимось новим. Повсюдно ми бачимо паростки зростання, яке відбувалося і відбувається в самій Америці. Упродовж поколінь американський експеримент підживлював своїм вогнем пристрасність та мужність мільйонів людей в усьому світі, які прагнули свободи, рівності та широких можливостей. А американська історія матеріального прогресу допомогла збудити прагнення всіх нужденних народів задоволення своїх людських потреб. І ці надії, які ми збудили, ми допоможемо й утілити.

З упевненістю, що так воно і буде, ми відверто звертаємося до всіх народів.

Ми плекаємо нашу дружбу з країнами, які є вільними або хочуть бути вільними. Звісно, ми поважаємо їхню незалежність. І коли — в час нужди чи в лиху годину — вони звернуться до нас по допомогу, то зможуть отримати її на шляхетних умовах. Бо ми так само не збираємося зазіхати на їхній суверенітет, як і поступатися своїм. Суверенітет ніколи не буває предметом обміну між вільними людьми.

Ми поважаємо прагнення тих народів, які, хоч і поневолені тепер, пристрасно бажать свободи. Ми не збираємося ставати їхніми військовими союзниками чи штучно відтворювати в цих країнах нашу модель суспільства. І вони можуть пізнати теплоту прийому, який на них чекатиме, коли — як і мусить бути — ці країни знову поповнять ряди вільних народів світу.

Ми поважаємо — і в цьому розділеному світі не менше, аніж в більш спокійні часи, — народ Росії. Ми не боїмося, а навпаки — щиро вітаємо їхній прогрес в освіті та промисловості. Ми бажаємо цьому народові успіхів у його вимогах ширшої інтелектуальної свободи, більшої захищеності від власних законів та повнішого користування плодами своєї праці. Бо у міру того, як це відбуватиметься, дедалі невідворотнішим ставатиме прихід того дня, коли наші народи зможуть зустрітися в мирі та дружбі.

Тому ми висловлюємо надію та переконання, що зможемо допомогти замирити цей розділений світ, так що країни більше не житимуть весь час, тремтячи від страху перед загрозою застосування сили, так що тягар страху та тягар озброєнь можна буде зняти з плечей людства.

Оце — і не менше — є той труд, до якого ми покликані і якому мусимо присвятити свої сили.

І молитва нашого народу летить далеко за наші власні кордони — у широкий світ наших обов'язків та нашого історичного призначення.

Нехай же світло свободи, доходячи до всіх похмурих та темних земель, яскраво палає доти, доки нарешті темрява не відступить.

Нехай бурхливість та неспокій нашої доби зміняться істинною добою миру, коли всі люди і всі нації житимуть життям, у якому шануватиметься гідність кожного і братерство всіх.

ДЖОН КЕННЕДІ

Народився 29 травня 1917 року, помер 22 листопада 1963 року.

Тридцять п'ятий Президент США з 20 січня 1961 року по 22 листопада 1963 року.

Член Демократичної партії.

Віце-президентом був Ліндон Джонсон.

Джон Кеннеді походив з відомої, заможної сім'ї, його батько був близьким радником президента Ф. Рузвельта. Під час Другої світової війни Кеннеді служив на Тихому океані, але після поранення і складної операції залишив службу.

З 1947 по 1953 рік він був депутатом від демократів у Конгресі, а потім став сенатором від Массачусетсу, у 1958 році був переобраний до Сенату.

Після обрання президентом Д. Кеннеді призначив міністром юстиції свого брата Роберта, який був керівником його виборчої кампанії. Він виступав за поліпшення відносин між США й СРСР, але його правління було також відмічене великими кризами: у затоці Свіней (жовтень 1961 р.),

будівництво Берлінської стіни, Карибська криза (жовтень 1962 р.). Він виступав за расову десеґраґацію, підтримував Мартіна Лютера Кінґа і зустрічався з ним у Вашингтоні. Д. Кеннеді робив багато для освоєння космосу, запускаючи програму «Аполлон». Він вважається зразком американського лібералізму. Д. Кеннеді був убитий 22 листопада 1963 року в місті Даллас (штат Техас) під час слідування президентського кортежу вулицями міста.

Інавгураційна промова

20 січня 1961 р.

Віце-президенте Джонсон, пане спікере, пане голово Верховного суду, президенте Ейзенхауер, віце-президенте Ніксон, президенте Трумен, преподобні вітці, співгромадяни!

Сьогодні ми є свідками не перемоги партії, а торжества свободи, що символізує кінець — так само як і початок — знаменного оновлення та змін. Бо нині я приніс перед вами і всемогутнім Богом ту ж саму урочисту присягу, яку нам заповідали батьки-засновники сто сімдесят п'ять років тому.

Тепер світ став зовсім іншим. Людина тримає в своїх слабких руках силу, здатну знищити злидні, але й людське життя. Проте на всій земній кулі, як і раніше, актуальна та революційна віра, за яку билися наші предки, — віра в те, що права надані людині не з ласки держави, а Господньою рукою.

Сьогодні нам не слід забувати, що ми — спадкоємці тієї першої революції. Хай з цього місця в одну мить до друга й до ворога долетить звістка про те, що смолоскип передано новому поколінню американців, народжених у цьому столітті, загартованих війною, дисциплінованих тягарями життя, людей, що пишаються своєю древньою спадщиною і не бажають бачити чи допускати повільного знищення прав людини, яким завжди був відданий наш народ і яким ми віддані й нині — у своїй батьківщині й у всьому світі.

Нехай кожна країна — бажає вона нам добра чи зла — знає, що ми заплаtimo будь-яку ціну, винесемо будь-який тягар, пройдемо через будь-які випробування, підтримаємо будь-якого друга, перешкодимо будь-якому ворогові, утверджуючи життя і досягнення свободи.

Ми урочисто обіцяємо це, і не лише це.

Старим союзникам, з якими у нас загальні культурні й духовні початки, ми обіцяємо вірність справжніх друзів. Об'єднавшись, ми здійснимо будь-яку з безлічі спільних справ. Роз'єднані, ми не зробимо нічого, бо не наважимося прийняти могутнього виклику, залишаючись нарізно і не в злагоді одне з одним.

Тим новим державам, які ми радо запрошуємо до товариства вільних, ми даємо слово, що колоніальна форма панування відійде в минуле не для того, щоб змінитися набагато жорстокішою тиранією. Ми не завжди сподіватимемося, що ці держави підтримають нашу точку зору. Але ми завжди сподіватимемося, що вони твердо підтримуватимуть власну свободу і пам'ятатимуть, як колись ті, хто нерозумно прагнув стати сильнішим, видершись верхи на тигра, врешті-решт опинявся у нього в шлунку.

Тим народам, які по всій Землі, в хатинах і селах, борються, розриваючи пута масової вбогості, ми обіцяємо всіма силами допомагати забезпечувати себе самим, хоч би скільки часу на це знадобилося, і робитимемо так не тому, що замість нас це можуть зробити комуністи, і не тому, що шукаємо їхньої прихильності, а заради справедливості. Якщо вільне суспільство не здатне допомогти численним біднякам, воно не убереже й нечисленних багатих.

Братським республікам на південь від наших кордонів ми даємо особливу обіцянку — втілити добрі слова в добрі справи, об'єднатися в новий союз в ім'я прогресу, аби допомогти вільним людям і вільній владі скинути пута бідності. Але ця мирна революція надії не має стати здобиччю ворожих сил. Нехай усі наші сусіди знають, що ми прийдемо їм на допомогу для відсічі агресії і припинення підривної діяльності будь-де в обох Америках. І нехай

кожна друга держава знає, що наша півкуля має намір залишатися господарем у власній оселі.

Всесвітній Асамблеї суверенних держав, Організації Об'єднаних Націй, останній надії на краще в наш вік, коли зняття війни набагато випередили зняття миру, ми знов обіцяємо підтримку, аби ця організація не перетворилася на форум для взаємних звинувачень та розбрату, аби вона зміцнила свій щит, захищаючи молоді і слабкі держави, аби вона розширила сферу дії своїх розпоряджень. І насамкінець, до тих країн, які побажають стати нашим противником, ми звертаємося не з обіцянкою, а з вимогою: обом сторонам слід заново почати пошуки миру, перш ніж темні руйнівні сили, вивільнені наукою, поглинуть людство в навмисному або випадковому самознищенні.

Ми не ризикнемо спокушати їх слабкістю. Адже лише маючи в своєму розпорядженні без сумніву достатнє озброєння, ми можемо бути цілком упевнені, що його ніколи не буде використано.

Але дві великі й могутні групи країн не зможуть також вдовольнитись і нинішнім курсом, коли обидві сторони надмірно обтяжені витратами на сучасне озброєння, обидві є справедливо стурбованими неухильним поширенням смертоносного атома, та проте обидві квапляться порушити цю нестійку рівновагу спокою й страху, яка стримує настання години, коли почнеться остання війна в історії людства.

Тож почнімо заново — і щоб обидві сторони пам'ятали, що ввічливість ніколи не була ознакою слабкості, а щирість завжди слід перевіряти. Не домовляймося зі страху. Але ж і не лякаймося переговорів.

Нехай обидві сторони з'ясують, які проблеми нас об'єднують, замість просторікувати про ті, що роз'єднують нас.

Нехай обидві сторони вперше сформулюють серйозні й конкретні пропозиції з інспекції і контролю над озброєнням, аби ту міць, спрямовану на знищення інших країн, поставити під цілковитий контроль усіх країн.

Нехай обидві сторони прагнуть творити не жахи науки, а її дива. Разом будемо досліджувати зірки, упокорювати пустелі, викорінювати хвороби, вимірювати океанські глибини, захочувати мистецтво й торгівлю.

Нехай обидві сторони об'єднуються, аби донести до всіх куточків Землі заповіт Ісаї — «розв'яжи узи ярма, і пригноблених відпусти на свободу».

І якщо передовий загін взаємодії зуміє пробитися крізь нетрі підозрілості, нехай обидві сторони об'єднуються й спробують створити не новий баланс сил, а новий світ, де панує закон, де сильні є справедливими, а слабкі — захищеними, де зберігається мир.

Усього цього не завершити за перші сто днів. Не завершити цього ні за першу тисячу днів, ні за термін цієї адміністрації, а може навіть — і за все наше життя на цій планеті. Але почнімо.

Остаточний успіх або провал нашого курсу буде не стільки в моїх руках, скільки у ваших, мої співгромадяни. Від часу заснування нашої країни кожному поколінню американців доводилося засвідчувати вірність державі. Могли тих молодих американців, які відгукнулись на заклик до служби, охоплюють усю земну кулю.

Нині сурма знову зве нас. Та вона не кличе до зброї, хоча зброя нам необхідна, не кличе до бою, хоча ми до нього готові, а закликає рік за роком, «радіючи надії й терплячи знегоди», зносити тягар довгої похмурої боротьби — боротьби проти спільних ворогів людини: тиранії, бідності, хвороб і війни.

Чи зможемо ми скувати і протиставити цим ворогам великий всесвітній союз Півночі й Півдня, Сходу і Заходу, здатний забезпечити всьому людству краще життя? Чи приєднаєтеся ви до цих історичних зусиль?

У довгій світовій історії лише нечисленним поколінням в годину найбільшої небезпеки випала роль захисників свободи. Я не ухиляюся від такої відповідальності — я її вітаю. Я не вірю, що хтось із нас погодився би помінятися місцями з будь-яким іншим народом, з будь-яким іншим поколінням. Енергія, віра, відданість, з якими ми беремося за цю спробу, осяють нашу країну, всіх, хто служить їй, — відблиск цього полум'я воістину може осяяти увесь світ.

Тому, дорогі американці, не питайте, що країна може зробити для вас, — питайте, що ви можете зробити для своєї країни.

Дорогі співгромадяни світу, не питайте, що Америка зробить для вас, — питайте, що всі ми разом можемо зробити для свободи людини.

Нарешті, ким би ви не були — громадянами Америки або громадянами світу, — вимагайте від нас так само високих зразків сили і жертвності, як і ми вимагаємо від вас. З чистою совістю, нашою єдиною безперечною винагородою, з історією як найвищим суддею наших учинків, підемо ми вперед, направляючи нашу улюблену країну, просячи Його благословення і Його допомоги, але знаючи, що тут, на Землі, справа Бога воістину має бути нашою справою.

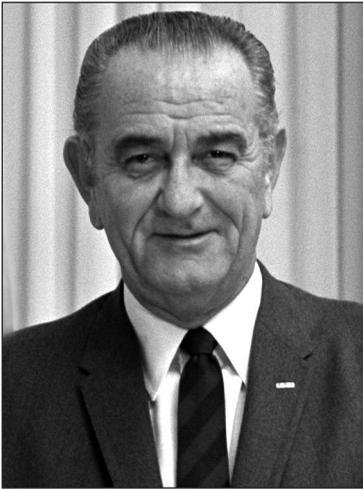
Ліндон ДЖОНСОН

Народився 27 серпня 1908 року, помер 22 січня 1973 року.

Тридцять шостий Президент США з 22 листопада 1963 року по 20 січня 1969 року.

Член Демократичної партії.

Віце-президентом був Х'юберт Хамфрі (з 1965 по 1969 р.). З 1963 по 1965 рік посада віце-президента була вакантною.

У 1937 році Ліндона Джонсона обрано в палату представників Конгресу США від виборчого округу Техас. У 1948 році його обрано до Сенату, у 1951-му він став заступником лідера, а з 1955-го — лідером демократів у Сенаті. У 1954 році його було переобрано до Сенату. Після перемоги Д. Кеннеді на президентських виборах 1960 року Ліндон Джонсон вступив у повноваження віце-президента 20 січня 1961 року. 22 листопада 1963 року Д. Кеннеді було вбито, і з цього дня Л. Джонсон почав виконувати обов'язки президента.

Однією з перших ініціатив Л. Джонсона було створення «Великого суспільства», в якому не буде бідності. Конгрес виділив на ці цілі близько

\$1 млрд. У 1964 році був прийнятий Акт про цивільні права, що знищив расову сегрегацію на Півдні США. Була заснована державна медична страховка (Medicare). На президентських виборах 1964 року Л. Джонсон із значною перевагою був обраний президентом. У 1966 році він домігся вживання заходів по створенню «вчительського корпусу», програми житлових субсидій, програми «Зразкових міст», нових заходів боротьби із забрудненням води і повітря, програми будівництва покращених автомагістралей, збільшення виплат по соціальному страхуванню, нових заходів у галузі медичної і професійної реабілітації. Однак через втручання США у В'єтнамську війну (1957—1975 рр.) популярність Л. Джонсона значно впала, і через це він не став висувати свою кандидатуру на президентських виборах 1968 року.

Інавгураційна промова

20 січня 1965 р.

Співвітчизники!

У сьогоднішньому випадку присяга, що я її виголосив перед вами та перед Богом, є не лише моєю, але й вашою. Ми — одна нація і один народ. Наша

доля як нації та будучина як народу залежить не від одного громадянина, а від усіх громадян.

І в цьому полягає урочистість і вага цього моменту.

Кожне покоління має своє призначення. За декого вирішує історія. А наше покоління повинно зробити власний вибір.

Навіть у цю мить до Марса рухається ракета. І це нагадує нам, що світ буде іншим для наших дітей, а може — навіть для нас самих через короткий час. Уже наступна людина, яка тут стоятиме, бачитиме перед собою іншу картину, відмінну від тієї, що бачимо тепер ми, тому що наш час — це час змін, швидких фантастичних змін, які розкривають секрети природи, множать нації, віддають у ненадійні руки нові озброєння для панування над світом або його знищення, стрясають старі цінності та викорінюють старі звичаї.

У вірі всіх цих змін наша історична доля залежатиме від незмінної вдачі нашого народу та його віри.

Американська угода

Вони прибули сюди — засланці та вигнанці, хоробрі, але й настрашені, — щоб знайти місце, де людина могла би бути хазяїном самій собі. І вони уклали з цим краєм угоду. Зачата в справедливості, записана у вольності, сповита спілкою, одного дня вона мала пробудити надії всього людства. Вона і досі нас зобов'язує. Якщо ми дотримаємося її умов, то будемо процвітати і багатіти.

Справедливість і зміни

По-перше, справедливість полягала в сподіванні, що всі, хто здійснив мандрівку і прибув сюди, отримає належну частку плодів цієї землі.

У країні великого багатства родини не мають жити в злиднях та безнадії. У країні багатих врожаїв діти не мають ходити голодними. У країні чудес медицини ближні не мають страждати і помирати, так і не отримавши допомоги. У великій країні знань та науковців молодь інколи доводиться вчити найпростішого — читати й писати.

Уже понад тридцять років служу я нашій країні. Я вірив, що оці прояви несправедливості, оце марнування наших ресурсів і є нашим справжнім ворогом. І впродовж понад тридцяти років я вперто боровся з ним усіма способами, що були в моєму розпорядженні. Я набув досвіду і тепер знаю, що цей ворог так легко не здасться.

Але зміни дали нам нову зброю. Ще за життя нашого покоління цей ворог не лише відступить — він буде переможений.

Справедливість вимагає, щоб ми пам'ятали, що коли якийсь громадянин нехтує своїм ближнім і каже, що «у нього не такий колір», або ж «його переконання неправильні і якісь химерні», то в цю мить він зраджує Америку, хоча його предки створили цю націю.

Свобода і зміни

Свобода була другим пунктом нашої угоди. Це значило самоврядування. Це означало Білл про права. Але це значило дещо більше. Америка мала стати місцем, де кожна людина могла пишатися собою: розширювати свої здібності, радіти своїй роботі, займати важливе місце в житті своїх ближніх та своєї нації.

Та все це значно утруднилося в світі, де зміни та зростання, здавалося, нагромадилися так, що вийшли не лише за межі контролю, але й за межі розуміння людей. Ми мусимо наполегливо працювати, щоб забезпечити знання та навколишні умови, щоб розширити можливості кожної людини.

Американська угода покликала нас допомогти показати шлях до визволення людини. І сьогодні це — найголовніша наша мета. Наш вплив як країни обмежений, але необмежена наша здатність як народу доносити надію до кожного іноземця.

Зміни вдихнули новий сенс у цю давню місію. Ми вже ніколи не зможемо стати осторонь — бундючні через свою ізоляцію. Ті жахливі небезпеки та лиха, що колись ми називали «іноземними», живуть тепер весь час посеред нас. І якщо американцям судилося помирати, а американському багатству — витрачатися в країнах, про які ми майже нічого не знаємо, то це — та ціна, яку сьогоднішні зміни змушують нас платити за наші переконання та за нашу американську угоду.

Уявіть, який вигляд має наш світ з ракети, яка прямує до Марса. Він схожий на шкільний глобус, що висить у просторі, а континенти — наче кольорова географічна карта, що прилипла до його поверхні. І всі ми — попутники на цій малесенькій крихті землі. І кожен з нас, з точки зору вічності, має лише якусь мить, щоб побути серед своїх попутників.

Просто незбагненно, що ми при такому крихкому існуванні все ж примудряємося ненавидіти і знищувати одне одного. Є вдосталь можливостей для всіх, хто відмовиться від бажання панувати над іншими і натомість прагнучиме опанувати природу. Усім вистачить місця у світі, щоб по-своєму облаштувати своє щастя.

Курс нашої країни вкрай чіткий та ясний. Нам не потрібне те, що належить іншим. Ми не прагнемо панування над нашими побратимами, зате ми прагнемо панування людини над тиранією та злиднями.

Але зараз потрібне дещо більше. Люди хочуть стати частиною спільної ініціативи — справи більшої та важливішої, аніж вони самі. Кожен з нас мусить знайти свій шлях сприяння меті нашої нації, і таким способом знайти нову мету для самого себе. Бо без цього ми перетворимося на націю людей, чужих один одному.

Наш Союз і зміни

Третім положенням був Союз. Для слабких та нечисленних перед лицем дикої місцевості успіх свободи вимагав сильного Союзу. І після двох сторіч перемін ця вимога є знову актуальною.

Уже немає потреби змагатися за розподіл нашого щедрого багатства: капіталісту з робітником, фермеру з клерком, а місту з селом. Працюючи пліч-о-пліч, разом ми зможемо збільшити багатство кожного. Ми виявили, що кожна дитина, що навчається, кожна людина, що знаходить роботу, кожен хворий, що виліковується, — як нова свіча, запалена на олтари. Ця свіча освітлює і зігріває надію всіх тих, хто вірить.

Тож відкиньмо тих із нас, хто прагне роз'ятрити старі рани і знову розпалити вогонь давньої ненависті. Вони заважають нації, що йде шляхом пошуків.

Поєднаймо ж тепер здоровий глузд із вірою та дію з досвідом, щоб перетворити нашу єдність інтересів у єдність мети. Бо маємо підходящі час, день та годину, щоб забезпечити поступ без ворожнечі, досягти змін без ненависті — не без різниці у поглядах, але без глибоких та постійних розколів, які на довгі покоління залишать шрами на тілі нашого Союзу.

Американська віра

Тримаючись цієї угоди про справедливість, свободу та Союз, ми стали нацією — квітучою, великою та могутньою. А ще ми зберегли нашу свободу. Але Господь не обіцяв нам, що наша велич триватиме безконечно. Він лише дозволив нам прагнути величі, працюючи до сьомого поту та в страшому напруженні нашого духу.

Я не згоден із тим, що велике суспільство — це щось на кшталт заорганізованого, непіддатливого змінам і безплідного батальйону мурах. Велике суспільство — це захват становлення: постійного становлення і самоствердження, спроб, дослідження, помилок, перепочинку і нових спроб — постійних спроб і постійних здобутків.

У кожному поколінні нам — тяжкою працею, потом та слізьми — доводилося наново заробляти свою спадщину.

А якщо зараз ми схибимо, то забудемо серед нашого великого багатства те, чого навчилися в часи нестатків та тяжких випробувань: що демократія спирається на віру, що свобода вимагає більшого, аніж вона дає, і що Господь найсуворіше питає з тих, кому благоволить найбільше.

Якщо ми досягнемо успіху, то це не завдяки тому, що ми маємо, а завдяки тому, ким ми є; не завдяки тому, чим ми володіємо, а завдяки тому, у що ми віримо.

Бо ми — нація тих, хто вірить. Приховано, попри гамір роботи та поспіх наших буденних справ, ми віримо. Ми віримо в справедливість і Союз, наш

з вами Союз. Ми віримо, що обов'язково настане день, коли всі люди стануть вільними. А ще ми віримо в себе.

Наші вороги завжди робили одну й ту саму помилку. Протягом мого життя — і під час Депресії, і під час війни — вони чекали нашої поразки. І кожного разу з найпотаємніших куточків американського серця приходила віра, яку наші вороги не змогли побачити або не могли навіть уявити. І ця надія приносила нам перемогу. І принесе знову.

Бо в цьому — вся Америка. Вона — як іще не здолана пустеля і як іще не підкорений гірський пік. Вона — як іще не досягнута зірка і як урожай, що ховається в незораній землі. Наш старий світ пішов? Ми кажемо йому «прощай». На зміну приходить новий світ? Ми вітаємо його — і будемо змінювати його відповідно до надій людей.

Цим гідним довіри й надійним державним службовцям, моїй родині та моїм близьким друзям, які йшли зі мною довгою звивистою дорогою, а також усьому народу нашого Союзу та всім народам світу я повторю сьогодні те, що сказав у той сумний день у листопаді 1963 року: «Я поведу вас і я зроблю все, що зможу».

Але ви мусите зазирнути у свої серця й узріти там давні сподівання та давні мрії. І вони поведуть вас краще за інших.

А для себе я прошу одного. Як сказав один древній володар¹: «Дай же мені мудрості та знання, щоб я спроможний був поводитися з цим народом, бо хто може правити народом Твоїм великим?»

---

¹ Цар Соломон (прим. перекладача).

РІЧАРД НІКСОН

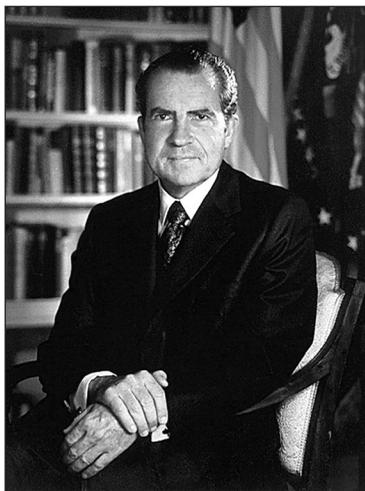
Народився 9 січня 1913 року, помер 22 квітня 1994 року.

Тридцять сьомий Президент США з 20 січня 1969 року по 9 серпня 1974 року.

Член Республіканської партії.

Віце-президенти: Спіро Агню (1969—1973 рр.),

Джеральд Форд (1973—1974 рр.).

Річард Ніксон у 1953—1961 рр. був віце-президентом в адміністрації Д. Ейзенхауера, відіграючи помітну публічну роль і часто виступаючи від імені адміністрації. На виборах 1960 року перший раз балотувався від республіканців у президенти, проте отримав поразку від Д. Кеннеді. У 1968 і 1972 роках обирався на президентський пост (єдиний американський політик, обраний на два терміни віце-президентом, а згодом на два терміни президентом).

Під час правління Р. Ніксона американські астронавти висадилися на Місяць (1969 р.). Зовнішньою політикою в цей період керував Генрі Кіссінджер. При Р. Нікسونі встановилися особливі

відносини між США і КНР, що ознаменувалося сенсаційним особистим візитом президента до Китаю, і почалася політика розрядки міжнародної напруженості у відносинах з СРСР.

Р. Ніксон особисто відвідав Радянський Союз у травні 1972 року (першим з президентів після Ф. Рузвельта), під час візиту побував у Києві і підписав з Л. Брежневим договір щодо контролю над озброєнням ОСВ-1. Він був також першим президентом, котрий відвідав усі 50 штатів США. Р. Ніксон — єдиний американський президент, який достроково припинив свої повноваження й подав у відставку. Це трапилося після «Уотергейтського скандалу» і звинувачень, що загрожували йому імпичментом.

Перша інавгураційна промова

20 січня 1969 р.

Сенаторе Дріскен, пане Верховний суддя, пане віце-президенте, президенте Джонсон, віце-президенте Гамфрі, мої співвітчизники американці та мої співгромадяни світового товариства!

Прощу вас розділити зі мною велич цього моменту. Організованою передачею влади ми прославляємо ту єдність, яка зберігає нашу свободу.

Кожен момент в історії є скороминушкою часточкою часу — безцінною та неповторною. Але деякі з них вирізняються серед інших як моменти початку, моменти, в які закладається курс, що визначатиме обриси десятиліть або й століть.

Саме таким і може стати цей момент.

Тепер збираються воєдино сили, здатні вперше уможливити здійснення найглибших та найсміливіших сподівань людини. Дедалі більший темп перемін дає нам змогу думати про здобутки, які можуть зреалізуватися вже за час нашого життя, здобутки, на досягнення яких колись могли піти століття.

Розширюючи обрії в космосі, ми відкрили нові обрії на землі.

Уперше сталося так, що через те, що народи світу прагнуть миру, а лідери світу бояться війни, час історії став на бік миру.

Через вісім років Америка святкуватиме свою двохсоту річницю як нація. За час життя більшості з наших сучасників людство святкуватиме отой великий Новий рік, що трапляється лише раз на тисячу років: початок третього тисячоліття.

І від наших дій та нашого вибору залежить — якою країною ми станемо, в якому світі ми житимемо, чи зможемо ми творити майбутнє за образом та подобою наших надій.

Найвища честь, якої може удостоїти історія, — це титул миротворця. І тепер ця честь вабить Америку, надаючи їй шанс допомогти, нарешті, вивести світ із прірви безладу та заворушень на височінь миру, про яку людина мріяла ще на світанку цивілізації.

Якщо нам поталанить, то майбутні покоління скажуть про нас, тих, що живуть тепер, що ми скористалися нагодою і допомогли зробити світ безпечним і затишним для людства.

Велич моменту кличе нас.

І я вірю, що американський народ готовий відгукнутися на цей поклик.

Друга третина нашого сторіччя стала епохою славних звершень. Ми досягли величезних успіхів у науці, промисловості та сільському господарстві. Як ніколи повно насолоджувалися ми плодами нашого багатства. Нарешті ми навчилися керувати сучасною економікою так, щоб забезпечувати її безперервне зростання.

Ми розкрили перед свободою нові обрії і ми почали повніше реалізувати її потенціал як для чорних, так і для білих.

У сьогоднішній молоді вбачаємо ми нашу надію на завтра. Я знаю американську молодь. Я вірю в неї. Ми можемо пишатися тим, що вона є краще освіченою, більш умотивованою, пристрасніше спонуканою совістю, аніж будь-яке попереднє покоління в нашій історії.

Ще ніколи жоден народ не підходив так близько до створення справедливого та багатого суспільства, або ж не мав такого сильного бажання побудувати його. Завдяки тому, що наша сила та можливості стали такими великими, ми маємо тепер змогу оцінювати власні слабкості з доброзичливістю і дивитися на них з оптимістичної точки зору.

Стоячи на цьому ж місці третину сторіччя тому, Франклін Делано Рузвельт звернувся до нації, пригніченої депресією та охопленої страхом. Аналізуючи біди Америки, він сказав: «Дякувати Богові, вони стосуються лише матеріальних речей».

Сьогоднішня наша криза має абсолютно протилежний характер.

Ми маємо багато різних товарів, але ми злиденні духом; з гідною подиву точністю досягаємо Місяця, але падаємо в прірву галасливих чвар на землі.

Бажаючи миру, ми застрягли у війні. Ми прагнемо єдності, а нас роздирають суперечності. Ми прагнемо повнішої самореалізації, але бачимо довкола бездумно прожиті, пустопорожні життя. Ми бачимо завдання, які потрібно виконувати, але чекаємо, що це зробить хтось інший.

Щоб здолати кризу духу, ми потребуємо належної відповіді з боку нашого духу.

Щоб знайти цю відповідь, ми лише маємо зазирнути собі в душу.

І якщо ми прислухаємося до «добрих ангелів нашої натури», то збагнемо, що вони цінують прості засадничі речі, такі як великодушність, чесність, любов і доброта.

Велич вбирається в просту одіж.

Прості речі — це саме те, що ми найбільше потребуємо сьогодні, якщо ми збираємося здолати те, що нас розділяє, і зміцнити те, що нас об'єднує.

Проста річ — це спробувати вгамувати наші гучні голоси.

У ці важкі роки Америка потерпала від лихоманки слів, від знеціненої риторики, яка обіцяє більше, ніж може дати; від гнівної риторики, яка роздмухує незгоду аж до ненависті, від хвалькуватої риторики, яка є позерством, а не намаганням переконати.

Доки ми не припинимо горлати одне на одного, ми не зможемо одне з одного навчитися, доки ми не почнемо говорити настільки тихо, що стане чути не лише наші голоси, а й наші слова.

Уряд, зі свого боку, бажає і буде дослухатися. Ми намагатимемося слухати по-новому: до голосів тихого страждання, до голосів, що промовляють без слів, до голосів серця — до поранених голосів, голосів стривожених, голосів, що втратили надію, що їх почують.

Тих, кого усунули, ми спробуємо повернути.

Тим, хто відстав, ми допоможемо наздогнати.

Для всього нашого народу ми запропонуємо як мету той пристойний порядок, який уможливило прогрес і забезпечує наші життя.

Ідучи до нашої мети, ми ставимо перед собою завдання будувати на тому, що було раніше — не відвертатися від старого, а звертатися до нового.

За останню третину нашого сторіччя уряд прийняв більше законів, витратив більше грошей і започаткував більше програм, аніж за всю нашу попередню історію.

У реалізації наших цілей — повної зайнятості, кращого житла, прекрасної освіти, перебудови наших міст та поліпшення села, захисту довкілля та підвищення якості життя — в усьому цьому та в іншому ми будемо і мусимо наполегливо рухатися вперед.

Ми будемо тепер будувати плани на той день, коли багатство наше піде не на боротьбу проти агресії за кордоном, а на задоволення нагальних потреб наших людей у нас удома.

Американська мрія не приходить до тих, хто засинає на ходу.

Але ми вже наближаємося до меж того, на що здатен уряд, якщо працюватиме наодинці.

Тож наша найважливіша та найбільша потреба тепер — вийти за рамки уряду і залучити до роботи тисячі й тисячі небайдужих та відданих людей.

Те, що має бути зроблене, мусить робити спільно уряд та народ, інакше воно ніколи не буде зроблено. Урок пережитої агонії полягає в тому, що без народу ми не зможемо зробити нічого, а з народом ми зможемо зробити все.

Щоби впоратися з величними завданнями, нам потрібен ентузіазм та енергія наших людей, залучених не лише до великих проєктів, а — і це навіть важливіше — до тих невеличких корисних справ, про які повідомляється не в загальнонаціональних журналах, а в місцевій пресі.

Такими невеликими корисними справами ми збудуємо величний храм духу — і кожен з нас вкладе в нього свою цеглину, допомагаючи своєму ближньому і турбуючись про нього.

Я не закликаю жити з бездуховною легковажністю. Я не закликаю жити заради похмурої та безрадісної жертвності. Я закликаю вас приєднатися до високої та благородної справи — великої, як саме людство, та захоплюючої, як епоха, в якій ми живемо.

Суть свободи в тому, що кожен з нас несе відповідальність за власну долю.

Жоден індивід не стане насправді цілісним, якщо не відчує себе частиною справи важливішої, аніж він сам.

Шлях до самореалізації пролягає через використання наших талантів, і дух, що надихає нас на таке використання, робить нас шляхетними.

Коли ми оцінюємо те, що можна зробити, ми обіцяємо лиш те, у здійсненні чого ми не сумніваємося, але коли ми накреслюємо плани, то мрії наші підносять нас і додають нам сил.

Жодна людина не може бути вільною, якщо її ближній невільний. Рухатися вперед можна лише разом, а не поодинці.

Це значить, що і чорні, і білі разом, як одна нація, а не як дві різні. Тепер закони наздогнали нашу совість і зрівнялися з нею. Залишається вдихнути життя в букву законів; зробити, нарешті, щоб, так само, як усі народжуються рівними в гідності перед Богом, усі народжувалися рівними в гідності перед людиною.

Навчаючись разом іти вперед у себе вдома, давайте також прагнути йти уперед разом з усім людством.

Поставимо собі ось яку мету: там, де не знають миру, зробити його бажаним; там, де мир крихкий, зробити його міцним; там, де мир є тимчасовим, зробити його довготривалим.

Після періоду конфронтації ми вступаємо в еру переговорів.

Нехай усі країни знають, що при цій адміністрації всі наші лінії комунікації будуть відкритими.

Ми прагнемо відкритого світу — відкритого ідеям, відкритого обміну товарами та людьми, світу, де жоден народ — ані великий, ані малий — не буде жити в жорсткій конфронтаційній ізоляції.

Ми не можемо сподіватися всіх зробити нашими друзями, але ми можемо намагатися не наживати собі ворогів.

Тих, хто буде нашими суперниками, ми запрошуємо до мирного змагання — не шляхом захоплення територій та поширення панування, а шляхом збагачення людського життя.

Досліджуючи безмежні обшири космосу, треба співпрацювати, щоб полегшити тягар озброєнь, посилити споруду світового миру, підняти зі злиднів нездолених та голодних.

Але всім тим, кому наша миролюбність видається слабкістю, не залишаймо сумнівів у тому, що ми демонструватимемо силу тією мірою, якою це нам буде потрібно, і стільки часу, скільки нам знадобиться.

Упродовж двадцяти років, відтоді, як я вперше приїхав до нашої столиці як конгресмен-новачок, мені довелося побувати у більшості країн світу.

Мені довелося познайомитися зі світовими лідерами, дізнатися про ті великі сили, про ненависть та страхи, що розділяють наш світ.

Я знаю, що мир не прийде від простого бажання бути в мирі, що нічим не можна замінити дні й навіть роки терплячої та тривалої дипломатії.

Я знаю також людей, що живуть у нашому світі.

Я бачив голод бездомної дитини, страждання чоловіка, пораненого в бою, горе матері, яка втратила свого сина. Я знаю, що все це не має ідеології, не має національності.

Я знаю Америку. І я знаю, що серце Америки добре.

Я промовляю від свого серця і від серця моєї країни, висловлюючи глибоке співчуття тим, хто страждає, і тим, хто сумує.

Сьогодні я присягнувся перед Богом та моїми співвітчизниками підтримувати і захищати Конституцію Сполучених Штатів. І до цієї присяги додаю

я тепер отаку священну обіцянку: свої повноваження, свою енергію та всю мудрість своїх порадників я присвячу справі миру між народами.

Нехай почують це звертання і сильні, і слабкі:

Мир, який ми прагнемо здобути, — це не перемога над якимось іншим народом, це — мир, що «несе на своїх крилах зцілення», мир зі співчуттям до страждених, мир із розумінням тих, хто виступав проти нас, мир, що дає змогу всім народам нашої землі обирати власну долю.

Лише кілька швидкоплинних тижнів тому ми купалися в славі людини, яка вперше побачила світ таким, яким його бачить Бог, — як поодинокую кулю, що віддзеркалює світло в темряву.

Коли астронавти в переддень Різдва облетіли похмуру поверхню Місяця, вони розповіли нам про дивовижну красу Землі — і в їхніх голосах, що долетіли до нас так чітко і ясно через величезну відстань, почули ми відлуння Божого благословення нашої Землі та її благам.

У той момент вид Землі з Місяця надихнув поета Арчібальда Мак-Лейша на такі рядки:

«Бачити Землю такою, як вона є, — маленькою, блакитною і прекрасною, серед вічної тиші, значить бачити себе на ній вершниками посеред інших, братами на оцій яскравій красі посеред вічного холоду, братами, які тепер знають, що вони — справжні брати».

І в той момент небаченого технічного тріумфу люди звернули свої думки до домівки та до людства, побачивши з тієї далекої перспективи, що доля людини на Землі є невіддільною від долі інших людей і що, хоч як би далеко ми не сягали в глибини космосу, наша доля знаходиться не в зірках, а на самій Землі, в наших руках і в наших серцях.

Ми пережили довгу ніч американського духу. Але коли наші очі забачать перші промені світла в ранковій імлі, не проклинаймо темряву, що відходить. Накопичуймо світло.

Наша доля дає нам не чашу відчаю, а келих сприятливих можливостей. Тож візьмімо його — не зі страхом, а з задоволенням — і, як «вершники посеред інших», рушаймо вперед — тверді в нашій вірі, непохитні в нашій меті, свідомі загроз, що на нас чигають; але міцні нашою вірою у волю Божу та призначення людини.

Друга інавгураційна промова

20 січня 1973 р.

Пане віце-президенте, пане спікері, пане Верховний суддя, сенаторе Кук, місіс Ейзенхауер, мої співвітчизники в нашій великій та прекрасній країні!

Коли ми зустрілися тут чотири роки тому, Америка була слабка духом, пригнічена перспективою, здавалося, безконечної війни за кордоном та руйнівним конфліктом удома.

Зустрівшись сьогодні в цьому місці, ми стоїмо на порозі нової ери миру в усьому світі.

Основне питання, що стоїть перед нами, таке: як ми скористаємося цим миром? Давайте вирішимо, що ця ера, в яку ми невдовзі вступимо, не має бути тим, чим так часто бували повоєнні часи: періодами відступу та ізоляції, що вели до стагнації вдома і відкривали шлях новим небезпекам за кордоном. Давайте вирішимо, що повоєнний час стане тим, чим він дійсно може стати: періодом великої відповідальності, з якою ми впораємося з честю, періодом, протягом якого ми відновимо наш дух і перспективи Америки, починаючи наше третє століття як єдина нація.

Минулий рік став свідком далекосяжних результатів нашої нової мирної політики. Продовжуючи підтримувати і розвивати стосунки з нашими традиційними друзями і здійснивши поїздки до Пекіна та Москви, ми спромоглися закласти підстави для нової та міцнішої системи стосунків між державами світу. Завдяки сміливим американським ініціативам 1972 рік надовго запам'ятається як рік найбільшого поступу до тривалого миру в усьому світі після закінчення Другої світової війни.

Мир, який ми прагнемо забезпечити в світі, — це не крихкий мир, що є просто перепочинком між війнами, а мир, що збережеться впродовж майбутніх поколінь.

Важливо, щоб ми пам'ятали і обов'язки, і межі тієї ролі, яку відіграє Америка в забезпеченні і підтриманні такого миру.

Поки ми в Америці не працюватимемо заради збереження цього миру, миру не буде.

Поки ми в Америці не працюватимемо заради збереження свободи, свободи не буде.

Але давайте чітко і ясно зрозуміємо нову природу ролі Америки, ролі, що є результатом нової політики, яку ми прийняли і проводили останні чотири роки.

Ми поважатимемо наші зобов'язання в рамках угод.

Ми енергійно підтримуватимемо той принцип, що жодна країна не має права силою нав'язувати свою волю чи владу іншій країні.

У пору переговорів ми продовжимо працювати заради обмеження ядерних озброєнь і зниження небезпеки конфронтації між великими державами.

Ми виконаємо свою частку зобов'язань з захисту миру та свободи в усьому світі. Але ми сподіватимемося, що й інші теж виконають свою частку.

Минув той час, коли Америка ставилася до кожного конфлікту в світі як до свого власного, або ж брала на себе відповідальність за майбутнє іншої

країні, або ж вважала себе в праві вказувати людям в інших країнах, як їм краще керувати власними справами.

Поважаючи право кожної країни визначати власне майбутнє, ми визнаємо також відповідальність кожної країни за забезпечення власного майбутнього.

Як роль Америки є незамінною для гарантування і підтримки миру в усьому світі, так і роль кожної країни є незамінною для гарантування безпеки власного майбутнього.

Приймімо разом з рештою країн світу рішення йти вперед, основуючись на тих початкових засадах, що ми їх заклали. І далі руйнуймо стіни ворожнечі, що розділяли світ аж надто довго, а натомість будуємо мости розуміння, щоби, попри глибокі розбіжності в системах урядування, всі люди в світі змогли стати друзями.

Збудуємо таку систему миру у світі, в якій слабкі будуть так само захищеними, як і сильні, в якій кожен поважатиме право іншого жити при відмінній системі урядування, в якій ті, хто впливатиме на інших, робитиме це силою переконань, а не силою зброї.

Приймімо цю високу відповідальність не як тягар, а з радістю, і то тому, що шанс збудувати такий мир є найшляхетнішою справою для кожної країни, бо лише коли ми шляхетно і велично виконуватимемо наші обов'язки за кордоном, залишимося ми великою нацією, а якщо ми залишимося великою нацією, то ми зможемо шляхетно й велично подолати наші проблеми всередині країни.

Сьогодні ми маємо можливість зробити більше, ніж будь-коли в нашій історії, для покращення життя в Америці — забезпечити кращу освіту, кращу охорону здоров'я, краще житло, кращий громадський транспорт, чистіше довкілля, а також відновити повагу до закону, зробити наші громади більш життєздатними і забезпечити дане Богом право кожного американця на повні й рівні можливості самореалізації.

Обсяг наших потреб величезний, але завдяки тому, що можливості наші необмежені, ми маємо бути сміливими в нашій рішучості задовольняти ці потреби новими способами.

Як побудова системи миру за кордоном вимагала відмови від попередньої політики, що зазнала поразки, так і побудова нової ери прогресу в домашніх справах вимагатиме відмовитися від старої політики, яка також зазнала поразки.

За кордоном перехід до іншої політики значив не відступ від нашої відповідальності, а перехід на кращий шлях до миру.

Отак і вдома — перехід від старої політики до нової буде не відступом від нашої відповідальності, а новим шляхом нашого поступу.

І за кордоном, і вдома ключ до цієї нової відповідальності полягає в її конкретному розподілі. Надто довго жили ми під впливом наслідків намагання скупчити всю силу та відповідальність у Вашингтоні.

І за кордоном, і вдома настав час відмовитися від принизливої політики патерналізму, яка характеризувалася висловом: «У Вашингтоні краще знають».

Від особи можна чекати відповідальної поведінки лише тоді, коли вона несе відповідальність. Така вже природа людини. Тож спонукаймо індивідів удома та країни за кордоном робити більше для самих себе, приймати більше самостійних рішень у власних інтересах. Розосередьмо відповідальність між більшим числом індивідів та країн. Вимірймо те, що ми можемо зробити для інших, тим, що вони зроблять самі для себе.

Саме тому сьогодні я і не обіцяю чисто урядових рішень кожної проблеми. Надто довго жили ми з цим хибним уявленням. Надто багато покладаючись на уряд, ми стали вимагати від нього більше, ніж він може дати. А це призводить лише до завищених сподівань, до зменшення власних зусиль, до розчарування та пригніченості, які призводять до зневіри в можливостях уряду та можливостях людей.

Уряд мусить навчитися брати і вимагати від людей менше, щоб люди робили більше самі для себе.

Пам'ятаймо, що Америку збудував не уряд, а народ, не соціальною допомогою, а наполегливою працею, не ухилинням від відповідальності, а її прагненням.

Щодо нашого приватного життя — запитаймо себе: не що уряд для мене зробить, а що я можу зробити для себе?

Щодо проблем, що стоять перед усіма нами, — запитаймо себе: не чим уряд зможе допомогти, а чим я зможу допомогти?

Наш Центральний уряд відіграє велику й важливу роль у житті держави. І я обіцяю вам, що там, де цей уряд має діяти, він діятиме сміливо й рішуче і керуватиме сміливо й рішуче. Але не менш важливою є й та роль, яку має відігравати кожен з нас — як індивід і як член громади.

Починаючи з сьогоднішнього дня, нехай кожен із нас урочисто пообіцяє в глибині своєї душі: нести свою відповідальність, робити свою частку справи, жити відповідно до своїх ідеалів — щоби разом ми побачили світанок нової доби прогресу Америки і разом, відзначаючи своє двохсотріччя як нації, ми впевнено й гордо втілювали ті обіцянки, що ми їх дали самим собі та всьому світу. Добігає кінця найдовша та найважча для Америки війна, тож знову навчимося обговорювати наші розбіжності з чемністю та гідністю. І нехай кожен із нас досягне отої безцінної мети, яку не в змозі забезпечити уряд: нового рівня поваги до прав та почуттів один одного, нового рівня поваги до гідності окремої людини, гідності, священне право на яку отримує при народженні кожен американець.

А найголовніше — прийшов нам час відновити віру в себе і в Америку. За останні роки ця віра зазнала важких випробувань.

Наших дітей навчали соромитися своєї країни, соромитися своїх батьків, соромитися американської історії вдома і її ролі за кордоном.

На кожному повороті історії нас обсідали ті, хто намагався вишукувати самі лише вади Америки, відмовляючись помічати здобутки. Але я певен, що не таким буде присуд історії про ці визначні часи, жити в які нам випав привілей.

Заслуги Америки в цьому сторіччі були безпрецедентними завдяки її відповідальності, її щедрості, її творчому духу та її прогресу.

Тож пишаймося тим, що наша система забезпечила більше свободи і виробила більше багатств, забезпечила справедливіший їх розподіл, ніж будь-яка система в світовій історії.

Пишаймося ж тим, що в кожній із чотирьох війн, які нам довелося вести в цьому сторіччі, включно з війною, яку ми тепер доводимо до кінця, ми воювали не за егоїстичні інтереси, а допомагаючи іншим відбити агресію.

Пишаймося ж тим, що своїми сміливими новими ініціативами і своєю наполегливою роботою заради почесного миру ми здійснили прорив до створення в світі того, що цей світ досі не бачив: системи миру, яка зберігатиметься не лише за нашого життя, а й працюватиме для прийдешніх поколінь.

Сьогодні ми вступаємо в еру, що несе з собою виклики, які не бачила ще жодна країна і жодне покоління.

І ми відповімо — перед Богом, перед історією та перед власним сумлінням за те, як ми зможемо розпорядитися відпущеними нам роками.

Стоячи на цьому славному історичному місці, я думаю про тих, хто стояв тут до мене. Я думаю про мрії, в яких мої попередники бачили Америку, думаю про те, що кожен із них був свідомий того, що йому потрібна була допомога значно більша за його власні сили, щоб ці мрії справдилися.

І сьогодні я прошу вас молитися за те, щоб у наступні роки Бог допомагав мені приймати рішення, які підуть Америці на користь, і я молюся за вашу підтримку, щоб гуртом ми стали гідними великих завдань та викликів, що стоять перед нами.

Присягнімося ж усі разом зробити наступні чотири роки найкращими чотирма роками в американській історії, щоб у своє двохсотліття Америка була такою ж молодю та енергійною, як на її початку, щоб вона й надалі залишалася маяком надії для всього світу.

Рушаймо ж віднині вперед, непохитні в нашій надії, міцні в нашій вірі одне в одного, підтримувані нашою вірою в Бога, який створив нас, і завжди прагнучи служити Його меті.

ДЖЕРАЛЬД ФОРД

Народився 14 липня 1913 року, помер 26 грудня 2006 року.

Тридцять восьмий Президент США з 9 серпня 1974 року по 20 січня 1977 року.

Член Республіканської партії.

Віце-президентом був Нельсон Рокфеллер.

Після Другої світової війни, яку Джеральд Форд офіцером з високими нагородами провів на авіаносці в Тихому океані, він пішов у політику і в 1948 році був обраний в палату представників Конгресу від округу в Мічигані, де до 1965 року став лідером фракції республіканців. У 1973 році він був призначений віце-президентом США при Р. Ніксоні і 6 грудня після затвердження сенатом і палатою представників обійняв цю посаду. Після відставки у 1974 році Р. Ніксона з президентської посади внаслідок «Уотергейтського скандалу» Д. Форд став Президентом США.

Під час президентства він продовжив політику розрядки у відносинах з СРСР. У 1974 році він зустрічався з Л. Брежнєвим у Владивостоці.

Д. Форд намагався здолати індекс інфляції, який зріс внаслідок енергетичної кризи на 10%. Він ввів обмеження державних витрат, особливо у соціальній сфері, а також започаткував програму добровільної економії. Під час виконання президентських обов'язків на Д. Форда було організовано кілька замахів. На президентських виборах 1976 року він отримав поразку від Джиммі Картера.

Коли президент Ніксон 9 серпня 1974 року пішов у відставку, віце-президент Джеральд Форд прийняв посадову присягу від Головного судді Ворена Бергера в Східному залі Білого дому. Він пробув на посаді лише один термін і не мав змоги виголосити інавгураційну промову.

ДЖИММІ КАРТЕР

Народився 1 жовтня 1924 року.

Тридцять дев'ятий Президент США з 20 січня 1977 року по 20 січня 1981 року.

Член Демократичної партії.

Віце-президентом був Уолтер Мондейл.

У 1963 році Джиммі Картера обрано до сенату штату Джорджія, а в 1971 та 1975 роках його обирали губернатором цього штату. У 1972 році він безуспішно намагався обійняти посаду віце-президента, а згодом у 1976 році вирішив брати участь у президентських виборах, на яких отримав перемогу з перевагою у 2%.

Д. Картер на посаді президента покращував систему соціального захисту населення США, сприяв дерегуляції повітряного сполучення, а також захисту навколишнього середовища.

На міжнародній арені його значною заслугою було укладення Кемп-Девідської угоди (1979 р.) між Ізраїлем та Єгиптом та угоди щодо використання Панамського каналу. Його правління

ознаменувалося закінченням політики розрядки у відносинах з СРСР після введення радянських військ до Афганістану в 1979 році. Радянсько-американські відносини різко погіршилися, і США, разом з низкою інших країн, бойкотували літні Олімпійські ігри 1980 року в Москві. У 2002 році Д. Картер отримав Нобелівську премію миру за свою гуманітарну діяльність.

Інавгураційна промова

20 січня 1977 р.

Від свого імені та від імені усієї нації я хочу подякувати моєму попереднику за все, що він зробив для того, щоб зцілити нашу країну.

На цей матеріальній, розрахований на зовнішнє сприйняття церемонії ми знову звертаємося до внутрішньої, духовної сили нашої нації. Як любила казати вчителька з моєї середньої школи, міс Джулія Коулмен: «Ми мусимо пристосуватися до часів, що змінюються, але все одно дотримуватися незмінних принципів».

Ось переді мною лежить Біблія, що її використовували під час інавгурації нашого першого президента в 1789 році, а я щойно прийняв посадову прися-

гу на Біблії, яку мені подарувала моя мати кілька років тому. Ця Біблія відкрита на правильному в усі часи повчанні древнього пророка Михея: «Тобі сказано, о чоловіче, що є добре, й чого Господь від тебе вимагає: лише чинити справедливість, любити милосердя й покірно ходити перед твоїм Богом» (Михей, 6:8).

Ця інавгураційна церемонія позначає новий початок, нову відданість нашого уряду і новий дух серед усіх нас. Президент може відчувати і проголошувати цей новий дух, але лише серед народу може цей дух виникнути.

Два сторіччя тому народження нашої нації стало віхою на довгому шляху до свободи, але смілива та яскрава мрія, що спонукала до дії засновників цієї держави, і досі чекає своєї реалізації. Я не збираюся сьогодні проголошувати нову мрію, я лише хочу вдихнути нову віру в мрію стару.

Наше суспільство першим відкрито визначило себе як спрямоване до духовності та людської свободи. Саме це унікальне самовизначення і дало нам небачену привабливість, але воно також дає нам особливе завдання взяти на себе ті моральні обов'язки, які, якщо їх справді взяти, незмінно і найліпшим чином слугуватимуть нашим власним інтересам.

Ви ввірили мені велику відповідальність: бути поруч із вами, бути гідним вас і бути вашим утіленням. Створімо ж разом новий національний дух єдності й довіри. Ваша сила зможе компенсувати мої слабкості, а ваша мудрість допоможе звести до мінімуму мої помилки. Учимося разом, сміймося разом, працюймо разом і разом молимося, твердо вірячи в те, що зрештою ми разом переможемо в нашому правдивому ділі.

Американська мрія жива. Ми мусимо знову повною мірою повірити в нашу країну — і одне в одного. Я вірю: Америка може бути кращою. Ми можемо бути навіть сильнішими, ніж раніше.

Нехай наші недавні помилки змусять нас знову засвідчити відданість основним принципам нашої нації, бо ми знаємо, що коли ми зневажаємо власний уряд, то ми не маємо майбутнього. Ми пригадуємо ті особливі випадки, коли ми недовго, але велично й гордо стояли — єдині і сильні своєю єдністю. І в ті часи не було такої мети, якої б ми не змогли досягти.

Але ми не можемо зациклюватися на спогадах про минулу славу. Ми не можемо дозволити собі пасивність та бездіяльність. Ми відкидаємо можливість невдачі, або посередності, або незадовільної якості життя будь-якої особи. Наш уряд мусить бути одночасно і компетентним, і здатним на співчуття і співпереживання.

Ми уже забезпечили високий ступінь особистої свободи, а тепер ми вперто працюємо над забезпеченням рівних можливостей. Наша відданість правам людини має бути абсолютною, наші закони — справедливими, наше природне довір'я — збереженим; сильним не можна переслідувати слабких, а людська гідність має бути зміцнена.

Ми вже навчилися, що «більше» не обов'язково значить «краще», що навіть наша велика нація має свої загальноновизнані обмеження і що ми не можемо дати відповідь на всі запитання і розв'язати всі проблеми. Ми не можемо дозволити собі все, ми не можемо також дозволити собі брак сміливості, коли ми дивимося в лице майбутньому. Тому ми просто мусимо робити все, що в наших силах, — разом і в душі особистої пожертви заради спільного блага.

Наша країна може бути сильною за кордоном лише тоді, коли вона сильна вдома. І ми свідомі того, що найкращий спосіб зміцнити свободу в інших країнах — це продемонструвати тут, що наша демократична система гідна наслідування.

Щоб бути чесними з собою, ми маємо бути чесними з іншими. Ми не можемо провадити якусь політику за кордоном, порушуючи внутрішні правила й стандарти, бо знаємо, що довіра, яку заслужить наша країна, украй важлива для посилення нашої країни.

В усьому світі панує зараз новий дух. Народи численні та політично зрілі стають на ноги і вимагають свого місця під сонцем — і не лише для задоволення своїх базових фізичних потреб, а для задоволення своїх базових прав людини.

Пристрасне прагнення свободи набирає силу. І в цей день нового початку для Америки, яка відчуває цей новий дух, немає завдання шляхетнішого та важливішого, ніж допомогти створити справедливий та мирний світ, світ насправді гуманний.

Ми — сильна нація, і ми будемо підтримувати нашу силу достатньо великою та переконливою, щоб її не довелося випробовувати в бою, — спокійну силу, засновану не просто на розмірі нашого арсеналу, а й на шляхетності наших ідей.

Ми завжди будемо пильними, але ніколи — вразливими, і ми будемо вести нашу війну проти злиднів, невігластва та несправедливості, бо саме це — ті вороги, проти яких ми, спонукані честю, маємо вишикувати наші сили.

Ми — дуже ідеалістична країна, але нехай ніхто не плутає наш ідеалізм зі слабкістю.

Завдяки тому, що ми вільні, ми ніколи не лишатимемося байдужими до долі свободи деінде. Наше моральне почуття диктує нам виразну прихильність до тих суспільств, що розділяють із нами незмінну повагу до особистих прав людини. Ми не прагнемо залякувати, але не підлягає сумніву те, що світ, у якому інші можуть безкарно домінувати, буде негостинним та незатишним місцем для людей порядних та пристойних, буде загрозою для добробуту всіх народів.

Світ і досі втягнутий у широкомасштабне змагання озброєнь, спрямоване на досягнення тривалої рівності сил між потенційними супротивниками. Ми присягаємося, що наполегливо, вперто й мудро докладатимемо зусиль для

обмеження світових озброєнь до рівня, необхідного для забезпечення власної безпеки кожної країни. І цього року ми зробимо крок у напрямку кінцевої мети — знищення всієї ядерної зброї на нашій Землі. Ми закликаємо всі інші народи приєднатися до нас, бо наш загальний успіх значитиме продовження життя, а поразка — смерть.

У наших душах, душах громадян Сполучених Штатів, вочевидь, відбувається серйозне і цілеспрямоване відродження віри. І я теж плекаю надію, що коли добіжить кінця термін мого президентства, люди зможуть сказати про нашу країну:

— що ми запам'ятали слова Михея і поновили свій пошук смиренності, милосердя та справедливості;

— що ми повалили перепони, що розділяли тих, хто належав до різної національності, різних регіонів та різних релігій, і що там, де колись була недовіра, збудовано єдність, у якій поважають розмаїття;

— що ми забезпечили продуктивною роботою всіх тих, хто здатен її виконувати;

— що ми зміцнили американську родину, яка є основою нашого суспільства;

— що ми забезпечили повагу до закону, рівність усіх перед законом — слабких та сильних, багатих та бідних;

— і що ми дали підстави нашим людям знову пишатися їхнім урядом.

Я хотів би сподіватися, що країни світу скажуть тоді, що ми збудували тривкий мир, що спирається не на озброєння, а на міжнародну політику, яка відображає наші найважливіші цінності.

Це — не лише мої цілі, і вони будуть не моїми досягненнями, а підтвердженням незмінної моральної сили нашої нації та нашої віри в неослабну американську мрію, яка всякчас шириться і розвивається.

РОНАЛД РЕЙГАН

Народився 6 лютого 1911 року, помер 5 червня 2004 року.

Сороковий Президент США з 20 січня 1981 року по 20 січня 1989 року.

Член Республіканської партії.

Віце-президентом був Джордж Буш.

Роналд Рейган зробив кар'єру кіноактора, знявшись з 1937 по 1964 рік у 54 кінофільмах. У 1952 та 1956 роках він брав участь у президентській виборчій кампанії Д. Ейзенхауера, а в 1960 році допомагав на виборах Р. Ніксону. Проте у 1962 році він перейшов до Республіканської партії і в 1967 та 1975 роках ставав губернатором Каліфорнії від республіканців.

Під час президентства Р. Рейган був твердим і популярним лідером. Він проводив жорстку політику в Центральній Америці, захищав американські інтереси в Нікарагуа та Гренаді. При ньому істотно зросли витрати на озброєння (дефіцит бюджету досяг рекордного рівня),

він зменшував фінансування соціальних програм, запровадив дерегулювання внутрішнього ринку, стимулював виробництво, зменшив податки. У 1983 році Р. Рейган оголосив про створення програми Стратегічної оборонної ініціативи. У 1981 році він пережив замах на своє життя, був поранений, а в 1984 році більшістю голосів його було переобрано на другий термін.

Перша інавгураційна промова.

20 січня 1981 р.

Сенаторе Хетфілд, пане Верховний суддя, пане президенте, віце-президенте Буш, віце-президенте Мондейл, сенаторе Бейкер, спікере О'Ніл, превелебний Мумо, співвітчизники!

Для тих нечисленних, що зібралися тут сьогодні, це урочистий і вкрай важливий момент; однак в історії нашої країни це — цілком звичайна подія. Організована передача влади відповідно до Конституції відбувається регулярно, як і відбувалася впродовж майже двохсот років, і мало хто з нас зупиниться і замислиться — якими все ж таки унікальними ми є насправді. В очах

багатьох людей світу ця щочотирирічна церемонія, яку ми сприймаємо, як щось природне, є чимось на кшталт великого дива.

Пане президенте, я хочу, щоб наші громадяни знали, як багато зробили ви для продовження цієї традиції. Своїм шляхетним сприянням процесу переходу влади ви продемонстрували світові, який пильно спостерігав за нами, що ми — єдиний народ, відданий збереженню політичної системи, яка гарантує індивідуальну свободу більшою мірою, ніж будь-яка інша, і я дякую вам та вашій команді за всю вашу допомогу в збереженні нерозривності традиції, яка є підпорою нашої республіки.

Економіка нашої країни продовжує розвиватися. Але сьогоднішні Сполучені Штати зітнулися з економічним лихом величезних розмірів. Ми потерпаємо від найтривалішої та найстійкішої інфляції в історії нашої країни. Вона спотворює економічні рішення, карає ощадливих і однаковою мірою завдає ударів по молоді, яка тяжко працює, і по пенсіонерах, що мають фіксований дохід. Вона загрожує зруйнувати життя мільйонів наших людей.

Застиглі виробництва виштовхують робітників до лав безробітних, породжуючи людське горе та принижуючи гідність. А ті, хто працює, позбавлені справедливої оплати за свій труд системою оподаткування, яка карає успішну ініціативу і заважає нам підтримувати високу продуктивність.

Та хоч яким би великим не був наш податковий тягар, він однаково не угнався за державними витратами. Десятиліттями ми нагромаджували дефіцит на дефіцит, закладаючи наше майбутнє і майбутнє наших дітей заради тимчасових вигод сьогодні. Продовження цієї тенденції загрожує неминучими і величезними соціальними, культурними, політичними та економічними заворушеннями.

Ви і я, як індивіди, можемо позичати гроші та жити невідповідно до своїх достатків, але лише впродовж нетривалого часу. Чому ж тоді ми можемо гадати, що колективно, як нація, ми не підвладні тим самим обмеженням?

Ми мусимо діяти сьогодні, щоб зберегти наше завтра. І нехай нас зрозуміють правильно: діяти ми почнемо вже сьогодні.

Ті економічні лиха, від яких ми потерпаємо, накопичувалися впродовж кількох десятиліть. І тому вони не зникнуть за кілька днів, тижнів чи місяців, але вони все одно зникнуть. Вони зникнуть тому, що ми, як американці, здатні тепер — як і в минулому — зробити все, що треба, для відстоювання цього останнього та найвеличнішого bastionу свободи.

За сьогоднішньої кризи втручання уряду не вирішить наших проблем.

Час від часу ми відчували спокусу повірити в те, що суспільство стало надто складним, щоб саморегулюватися, що уряд як елітарна група є вищим та досконалішим, ніж уряд для народу, обраний народом та з представників народу складений. Але коли ніхто з нас не здатен урядувати собою, то хто з нас має здатність урядувати кимось інше? Усі ми разом — і ті, що в уряді, і ті,

що поза урядом, — маємо нести свій тягар. Рішення, що ми їх будемо шукати, мусять бути справедливими, щоб не виділялася жодна група, якій довелося б платити вищу за інших ціну.

Ми тепер багато чуємо про групи особливих інтересів. І ми мусимо по-турбуватися про одну з цих груп, якою надто довго нехтували. Вона не знає містечкових меж чи расово-етнічного поділу і охоплює всі політичні партії. Ця група складається з чоловіків та жінок, які виробляють нашу їжу, патрулюють наші вулиці, працюють на шахтах та заводах, навчають наших дітей, прибирають у наших домівках та лікують нас, коли ми хворіємо. Це — фахівці, промисловці, крамарі, клерки, таксисти та водії вантажівок. Коротше кажучи, саме вони і є оті «ми, народ», ота людська порода, що зветься «американці».

Тому метою цієї адміністрації буде здорова, енергійна й квітуча економіка, що забезпечує рівні можливості для всіх американців — без бар'єрів, породжених фанатизмом чи дискримінацією. Повернути Америку до роботи значить повернути всіх американців до роботи. Припинити інфляцію — значить звільнити всіх американців від страху перед галопуючою вартістю життя. Усі мають долучитися до продуктивної праці цього «нового початку» і всі мають насолодитися дарами відновленої економіки. Зберігаючи ідеалізм та справедливість, які є осердям нашої системи і нашої сили, ми зможемо здобути сильну та процвітаючу Америку, яка житиме в мирі сама з собою та з навколишнім світом.

Тож давайте, починаючи, зробимо переоблік. Ми — нація, що має уряд, а не навпаки. Саме це і вирізняє нас серед народів планети. Наш уряд має лише ті повноваження, якими наділяє його народ. Тому настав час перепинити і дати зворотний хід зростанню уряду, який демонструє ознаки того, що він виріс за межі згоди тих, ким цей уряд керує.

Я маю намір обмежити розмір та вплив федеральних органів влади і збираюся наполягати на реалізації чіткого розподілу між повноваженнями, наданими федеральному урядові, та повноваженнями, закріпленими за урядами штатів або за народом. Усім нам треба пам'ятати, що не федеральний уряд створив штати — це штати створили федеральний уряд.

Нехай мене зрозуміють правильно: я не маю наміру скасувати уряд. Навпаки — я хочу змусити його працювати, працювати з нами, а не оминаючи нас; допомагати нам, а не сидіти у нас на шийі. Уряд може і мусить забезпечувати можливості, а не обмежувати їх; сприяти продуктивності, а не стримувати її. Якщо ми запитаємо себе — чому впродовж стількох років ми досягли так багато, процвітали як не процвітала жодна країна в світі, то відповідь буде така: тому, що тут, на цій землі, ми вивільнили енергію та індивідуальний геній людини більшою мірою, аніж будь-де на землі. Часом ціна цієї свободи була високою, але ми завжди охоче платили цю ціну.

І не випадково наші сьогоднішні негаразди співмірні та пропорційні тому втручанню в наше життя, до якого призводить надмірне зростання уряду. Час нам уже збагнути, що ми — надто велика нація, щоб обмежуватися дріб'язковими мріями. І ми не приречені, як декому б хотілося, до неминучого занепаду. Я не вірю в лиху долю, яка спіткає нас незалежно від того, що ми будемо робити. Але я вірю, що нас таки спіткає лиха доля, якщо ми нічого не робитимемо. Тож, маючи у своєму розпорядженні всю нашу творчу енергію, започаткуймо еру національного відродження. Відродімо нашу рішучість, нашу мужність і нашу силу. І відродімо нашу віру та нашу надію.

Ми маємо всі права мати героїчні мрії. Ті, хто каже, що тепер не час для героїв, просто не знає, де їх шукати. Ви можете бачити героїв кожного дня — вони входять та виходять через заводську прохідну. Інші, яких буквально жменька, виробляють їжі достатньо для того, щоб прогодувати нас та іноземні країни. Ви стрічаєте героїв за прилавком — по обидва його боки. Є підприємці з вірою в себе і з вірою в свою ідею, яка створює нові робочі місця, нове багатство та нові можливості. Це — окремі люди та родини, чії податки підтримують уряд і чії добровільні пожертви підтримують церкву, благодійну діяльність, культуру, мистецтво та освіту. Їхній патріотизм негучний, але глибокий. На їхніх цінностях тримається наше національне життя.

Говорячи про цих героїв, я вживав слова «вони» та «їхній». Я міг би також сказати «ви» та «ваш», тому що я звертаюся до героїв, про яких промовляю, — до вас, громадян цієї благословенної землі. Ваші мрії, ваші сподівання і ваші плани стануть мріями, сподіваннями та планами цієї адміністрації, тож допоможи мені, Боже.

Пригадаймо про співчуття, яке є частиною вашого ества. Як ми можемо любити нашу країну і не любити наших співвітчизників, а люблячи їх — хіба ж ми не подамо їм руку, коли вони падають, не зцілимо їх, коли вони хворіють, хіба ж ми не забезпечимо їм можливості для самореалізації, щоб ці люди стали самодостатніми, а значить — рівними насправді, а не лише в теорії?

Чи зможемо ми вирішити проблеми, що стоять перед нами? Що ж, відповідь є недвозначною та емоційною: «Так!» Перефразовуючи Вінстона Черчилля, скажу так: я щойно прийняв присягу не для того, щоб очолити розвал найсильнішої економіки в світі.

Невдовзі я запропоную усунути ті перешкоди, що уповільнили розвиток нашої економіки та знизили продуктивність праці. Буде вжито заходів, спрямованих на відновлення балансу між різними гілками уряду. Прогрес може бути повільним — вимірюваним дюймами та футами, а не милями, але ми все одно будемо рухатися вперед. Настав час розбудити цього промислового велетня, повернути уряд у межі його фінансових засобів і зняти караюче ярмо

податків. Оце і будуть наші пріоритети, і щодо цих принципів ми не будемо йти на компроміси.

Напередодні нашої боротьби за незалежність чоловік, який був, мабуть, однією з найвеличніших постатей серед батьків-засновників, доктор Джозеф Ворен, президент Массачусетського Конгресу, сказав своїм співвітчизникам-американцям: «Наша країна в небезпеці, але не впадайте у відчай <...> від вас залежить доля Америки. Вам випало вирішувати важливі питання, від яких залежить щастя і свобода іще не народжених мільйонів людей. Дійте так, щоб бути гідними самих себе».

Тож я вірю, що ми, американці сьогодні, готові діяти так, щоб бути гідними самих себе, робити те, що мусить бути зроблене для забезпечення щастя та свободи для нас, наших дітей та дітей наших дітей.

Коли ми відродимося тут, у нашій країні, увесь світ вважатиме нас сильнішими. Ми знову станемо взірцем свободи і маяком надії для тих, хто тепер не має свободи.

З тими сусідами та союзниками, що цінують, як і ми, свободу, ми зміцнимо наші історичні зв'язки і запевнимо їх у нашій підтримці та відданості нашим добрим стосункам. На вірність ми відповімо такою ж вірністю. Ми прагнути-мемо взаємовигідних стосунків. Ми не скористаємося нашою дружбаю для посягань на їхній суверенітет, бо не торгуємо власним суверенітетом.

А що стосується ворогів свободи, наших потенційних супротивників, то їм буде нагадано, що мир є найвищим прагненням американського народу. Ми проводитимемо заради нього переговори, ми будемо жертвувати заради нього, і ми ніколи не підкоримося заради миру — ані тепер, ані будь-коли.

Нехай нікого не введуть в оману наші терпіння та поблажливість. Наше небажання розпочинати конфлікт не повинно хибно сприйматися як брак твердості та волі. Коли знадобляться дії для захисту нашої національної безпеки, ми будемо діяти. Ми підтримуватимемо достатню силу, щоб перемогти, якщо в цьому виникне потреба. І ми знатимемо, що коли підтримуватимемо нашу міць на належному рівні, то, найповніше, нам ніколи не доведеться нею скористатися.

Але передусім ми мусимо усвідомити, що жоден арсенал і жодна зброя в арсеналах усього світу не зрівняються за своєю потужністю з волею та моральною мужністю вільних чоловіків та жінок. Саме цього виду зброї і бракує нашим сьогоднішнім супротивникам. А ми, американці, таку зброю маємо. Тож нехай це зрозуміють ті, хто займається тероризмом і гнобить своїх ближніх та сусідів.

Мені сказали, що сьогодні відбуваються десятки тисяч молитовних зборів, за що я глибоко вдячний. Ми — нація, що ходить під Богом, і я вірю, що Бог хотів, щоб ми були вільними. Гадаю, було б доречно та добре, коли на кожную майбутню інавгурацію оголошували день молитов.

Як уже було зазначено, вперше в історії ця церемонія відбувається на західному фронтоні Капітолію. Стоячи тут, бачиш прекрасний краєвид цього прекрасного міста та його історії. А наприкінці цієї алеї знаходяться величні монументи тим велетням, на чіих плечах ми стоїмо.

Прямо переді мною знаходиться пам'ятник монументальній людині — Джорджу Вашингтону, батькові нашої країни. Смиреному чоловіку, який не надто охоче взяв на себе свою величну місію. Під його проводом Америка вийшла з Війни за незалежність і стала юною державою. Збоку знаходиться меморіал Томаса Джефферсона. Декларація незалежності полум'яніє його красномовством.

А за Дзеркальним ставом височіють величні колони Меморіалу Лінкольна. Той, хто серцем збагне сутність Америки, знайде її і в житті Авраама Лінкольна.

За цими пам'ятниками героїзму тече ріка Потомак, на протилежному боці якої видніються пагорби Арлінгтонського національного цвинтаря з його численними рядами простих білих надгробків із хрестами та зірками Давида. І вони — лише частка тієї ціни, яку ми заплатили за нашу свободу.

Кожен із цих надгробків є пам'ятником тим героям, про яких я щойно говорив. Їхні життя обірвалися в місцях, що називаються Ліс Бельо, Аргонь, Омаха-Біч, Салерно, і на протилежному боці земної кулі — в Гвадалканалі, на висоті Порк-Чоп, у районі Чосінського водоймища та в численних рисових полях та джунглях країни на ймення В'єтнам.

Під одним із таких надгробків лежить молодий чоловік — Мартін Трептов, який полишив свою роботу в маленькій цирульні і в 1917 році подався до Франції разом із уславленою дивізією «Райдуга». Там, на західному фронті, він і загинув під інтенсивним артилерійським обстрілом, намагаючись пронести донесення від одного батальйону до іншого.

Кажуть, що при ньому знайшли щоденник. На його обкладинці, під заголовком «Моя урочиста обіцянка», були написані такі слова: «Америка мусить перемогти у цій війні. Тому я працюватиму. Я заощаджуватиму. Я робитиму пожертви. Я терпітиму всі тягарі. Я хоробро битимуся і зроблю все від мене залежне, наче результат всієї битви залежить від одного мене».

Криза, з якою ми зітнулися сьогодні, не вимагає від нас таких жертв, на які довелося за покликом країни піти Мартіну Трептову та багатьом тисячам інших молодих людей. Однак ця криза вимагає від нас максимального напруження сил, нашої готовності вірити в себе та в нашу здатність вершити великі справи; вірити, що разом та з Божою поміччю ми можемо і зможемо здолати ті проблеми, що оце стоять перед нами.

Зрештою, а чому б нам у це не повірити? Ми ж бо американці. Нехай Господь благословить вас. Дякую вам.

Друга інавгураційна промова

21 січня 1985 р.

Сенаторе Матіас, Верховний суддя Бергер, віце-президенте Буш, спікере О'Ніл, сенаторе Доул, превелебне духівництво, члени моєї родини, друзі та співвітчизники!

Сьогоднішній день став світлішим завдяки присутності людини, яка певний час була відсутньою. Я говорю про сенатора Джона Стенніса.

Нехай помагає вам Бог і — вітаю з поверненням!

Однак однієї людини сьогодні з нами немає: член палати представників Джиліс Лонг покинув нас минулої ночі. Давайте всі хвилину помовчимо і подумки помолимося. [Хвилина мовчання і молитви.] Амінь.

Важко дібрати слова, щоб висловити свою вдячність за ту велику честь, яку ви мені надали. Я зроблю все у моїх силах, щоб виправдати вашу довіру.

Як сказав нам сенатор Матіас, ми, народ, сьогодні вже вп'ятдесят відзначаємо цю урочисту подію. Коли перший президент, Джордж Вашингтон, поклав руку на цю Біблію, то його від дикої необробленої місцевості відділяла менш, ніж одноденна поїздка верхи. У Союзі із тринадцяти штатів мешкали чотири мільйони американців. А сьогодні нас у шістдесят разів більше, і живемо ми в Союзі, що налічує п'ятдесят штатів. Ми освітили нашу планету своїми відкриттями, допомагали людству кожного разу, коли чули заклик на допомогу, здійснили мандрівку на Місяць і щасливо повернулися назад. Змінилося так багато! А ми все одно єдині — як і два століття тому.

Проголошуючи цю присягу чотири роки тому, я робив це в часи економічної скрути. Лунали голоси про те, що ми мусимо звернутися до нашого минулого, щоб черпати з нього велич та славу. Але ми, сучасні американці, не звикли оглядатися. У цій благословенній землі завжди є прекрасніше завтра.

Чотири роки тому я говорив вам про новий початок — і ми цього досягли. Але в інакшому сенсі наш новий початок є продовженням початку, зародженого два століття тому, коли, вперше в історії, люди заявили, що уряд — це не володар, а наш слуга, що матиме влади остільки, оскільки ми, народ, дозволимо йому мати.

Ця система ніколи нас не підвела, навпаки — ми самі інколи підводили систему. Ми вимагали з уряду того, чого він не мав нам давати. Ми поступилися Центральному урядові тією владою, яка номінально мала належати штатам, або місцевим урядам, або ж самому народу. Ми дозволили податкам та інфляції вкрасти наші заробітки та заощадження і спостерігали, як велика промислова машина, що зробила нас народом із найвищою продуктивністю праці в світі, стишувала хід, а число безробітних зростало.

Коли настав 1980 рік, ми вже знали, що настав час відродити нашу віру і докласти всіх зусиль для руху вперед — до максимуму індивідуальної свободи, дозволеної в організованому суспільстві.

Ми вірили тоді і віримо тепер, що немає меж зростанню та прогресу людини, якщо чоловіки та жінки вільні втілювати свої мрії.

І ми не помилилися в своїй вірі. Рівень податків було знижено, інфляція різко зменшилася, і тепер роботу має більше людей, ніж будь-коли в нашій історії.

Ми відроджуємо націю — живу, здорову та енергійну. Але не всі гірські вершини подолано. Ми не заспокоїмося, поки кожен американець матиме всю повноту свободи, власної гідності та можливостей самореалізації як право, отримуване від народження. Це — наше право за народженням як громадян нашої великої республіки, і ми приймаємо цей виклик.

Ці роки ввійдуть в історію як такі, коли американці відродили свою віру і традицію прогресу; коли наші цінності — віра, родина, праця та добросусідство — були заново стверджені для сучасної ери; коли наша економіка нарешті звільнилася від урядової удавки; коли ми здійснили щирі зусилля в сфері обмеження озброєнь, перебудові нашої оборони, нашої економіки та розробці нових технологій, а також допомагали зберегти мир в нашому неспокоїному світі; коли американці мужньо підтримували боротьбу за свободу, самоврядування та вільне підприємництво в усьому світі і повернули потік історії від темряви тоталітаризму до лагідного сонця людської свободи.

Мої співвітчизники! Нашу країну чекає величне майбутнє. Ми мусимо робити те, що вважаємо правильним, і робити це, докладаючи усіх зусиль. Нехай скаже про нас історія: «То були золоті роки — коли відродилася американська революція, коли у свободу вдихнули нове життя, коли Америка ставила перед собою високі цілі».

Багато років наша двопартійна система служила нам по правді, але найкраще — в ті часи великих викликів, коли ми об'єднувалися не як демократи чи республіканці, а як американці, об'єднані спільною справою.

Двоє з наших батьків-засновників, правник з Бостона на ім'я Адамс та плантатор із Вірджинії на ім'я Джефферсон, члени тої прекрасної групи людей, що зібралися в Індепенденс-Холлі і набралися сміливості започаткувати Новий Світ, дали нам важливий урок. На президентських виборах 1800 року вони стали політичними суперниками. Десять років по тому, коли обидва були на пенсії, і похилий вік притлумив їхній гнів, вони знову почали спілкуватися один з одним листовно. Отак був відновлений зв'язок між тими, хто брав участь у створенні нашої системи урядування.

1826 року, коли святкувалися п'ятдесяті роковини Декларації незалежності, вони обидва померли. Померли в один і той же день із різницею в кілька годин. І це сталося 4 липня.

В одному з листів, якими вони обмінювалися на схилі своїх літ, Джефферсон написав: «Це нагадує мені часи, коли ми, оточені з усіх боків труднощами та небезпеками, разом робили одну й ту ж справу і боролися за найцінніше для людини — за її право на самоврядування. Ми гребли одним і тим самим веслом, і одна й та сама хвиля нависала попереду, загрожуючи поглинути нас, однак проходила мимо, не зачіпаючи <...> відважно та твердо пробивалися ми крізь бурю».

Тож станьмо, як один, відважно і твердо: єдиний народ під Божою владою, який твердо вірить, що наше майбутнє буде гідним нашого минулого. А коли ми це зробимо, то не повторюймо помилок минулого, зроблених з найкращими намірами. Ми більше ніколи не мусимо обманювати довіру працюючих чоловіків та жінок, кидаючи їхні заробітки в марну погоню за зрослими до небес апетитами роздутого Центрального уряду. Ви обрали нас у 1980 році, щоб скасувати цей сценарій катастрофи, і я впевнений, що ви переобрали нас у 1984 не для того, щоб поміняти цей курс на 180 градусів.

У центрі нашої діяльності знаходиться ідея, справджена двома поспіль роками економічного зростання: свобода і заохочувальні спонуки вивільняють ініціативність та підприємницький геній, які є основою прогресу людства. Ми вже почали збільшувати винагороди за роботу, наші накопичення й інвестиції; зменшувати розмір урядового апарату і витрати на нього; зменшили втручання уряду в життя людей.

Ми мусимо спростити нашу податкову систему, зробити її справедливішою, а також знизити рівень оподаткування тих, хто працює і заробляє на життя, щоб найскромніші серед нас мали рівний шанс досягти найвеличчішого: стати героями, що зцілюють наших хворих, годують голодних, захищають мир між народами і роблять наш світ затишнішим і кращим.

Настав час нової американської емансипації — величного національного руху за повалення економічних бар'єрів та вивільнення духу підприємництва в найбільш депресивних районах нашої країни. Друзі мої, разом ми зможемо це зробити, і ми мусимо це зробити, тож нехай нам Бог помагає.

З цієї нової свободи зродяться нові можливості зростання, з'являться більш роботящі, цілісні та об'єднані між собою люди, і Америка стане сильнішою, і ця Америка очолить технологічну революцію та відкриє своє серце, розум і душу скарбам літератури, музики та поезії, а також мужності, любові та цінностям релігійної віри.

Динамічна економіка, в якій більше громадян працюватиме і платитиме податки, стане нашим найсильнішим інструментом для подолання бюджетного дефіциту. Але майже п'ятдесят безперервних років дефіцитного фінансування кінець кінцем покликали нас відповідати. Ми досягли поворотної точки, моменту, коли треба приймати жорсткі рішення. Я поставив своєму кабінетові та своїм співробітникам запитання, і тепер я ставлю його вам: якщо

не ми, то хто? і якщо не тепер, то коли? Ми мусимо зробити це, дотримуючись програми, спрямованої на забезпечення збалансованого бюджету. А потім ми зможемо взятися до зменшення державного боргу.

Невдовзі я представлю Конгресу бюджет, спрямований на заморожування програм державних витрат на наступний рік. Окрім цього, ми мусимо вдатися до подальших кроків із метою поставити під постійний контроль повноваження уряду стягувати податки і витратити бюджетні кошти. Ми мусимо діяти вже тепер, щоб захистити майбутні покоління від прагнення уряду марнотратити гроші громадян і доводити їх податками до приниження, коли приходять рахунки. Заборонимо через Конституцію Центральному уряду витрачати більше коштів, аніж він збирає.

Ми вже почали повертати народу, штатам та місцевим урядам повноваження, які вони в змозі здійснювати краще, ніж Центральний уряд. Йому залишається велика частина роботи в сфері соціального забезпечення. Але нашою фундаментальною метою мусить бути зменшення залежності і підвищення людської гідності тих, хто слабкий та бідний. І саме тут зростання економіки та підтримка з боку родини та громади дають прекрасний шанс суспільству, в якому співчуття є способом життя, де за старих та слабких піклуються, де молоді та ще ненароджені захищені, а ті, кого спіткало лихо каліцтва, — доглянуті та забезпечені всім необхідним для того, щоб бути самодостатніми.

Є ще одна сфера, де Центральний уряд може відігравати велику роль. Як літній американець, я ще пам'ятаю ті часи, коли люди різних національностей, віри чи етнічного походження стикалися в нашому краї з упередженістю та ненавистю, усталеними в суспільній традиції і — так, навіть у законах. І немає в нашій історії явища, яке надихає більше, аніж той поступ, що ми його здійснили на шляху до «братерства всіх людей», який заповів нам Господь. Давайте твердо вирішимо, що не буде ані вагання, ані вороття зі шляху, який веде до Америки багатой людською гідністю та сповненої широких можливостей для всіх наших громадян.

Давайте твердо вирішимо, що ми, народ, збудуємо американське суспільство можливостей, в якому всі ми — білі й чорні, бідні й багаті, старі й молоді — рука в руку йтимемо вперед. І пам'ятаймо, що, хоча ми успадкували кривні зв'язки з усіма куточками світу, всі ми — американці, чие покликання — втілювати цю завершальну і найпрекраснішу надію людини на Землі.

Я вже казав про наші цілі всередині країни і про ті обмеження, що ми їх маємо накласти на наш центральний уряд. А тепер дозвольте мені звернутися до того завдання, яке є першочерговим обов'язком уряду країни, — безпеки і захищеності нашого народу.

Сьогодні немає молитви пристраснішої, аніж древня молитва за мир на Землі. Однак історія навчила нас, що мир не прийде, а наша свобода не буде

збережена лише завдяки нашим добрим намірам. У світі є зневажники наших уявлень про людську гідність та свободу. Одна країна, а саме Радянський Союз, здійснила найбільше нагромадження військової потуги в історії людства, створивши приголомшливий арсенал наступальних озброєнь.

Ми досягли прогресу на шляху відновлення нашої обороноздатності. Але ще багато залишається зробити. Ми не мусимо вагатися, а інші не мусять сумніватися в тому, що Америка робитиме все від неї залежне, щоб залишатися вільною, захищеною і неподривленою.

Є лише один безпечний та обґрунтований шлях зменшення витрат на національну безпеку — зменшення необхідності таких витрат. І саме це ми намагаємося робити шляхом переговорів з Радянським Союзом. Ми не просто обговорюємо межі подальшого зростання ядерних озброєнь. Натомість ми прагнемо зменшити їх кількість. Ми сподіваємося, що одного дня всі ядерні озброєння на Землі будуть знищені.

Ось уже кілька десятиліть ми живемо з Радянським Союзом під загрозою гарантованого взаємознищення; якщо одна зі сторін вирішить удатися до використання ядерної зброї, то друга сторона може вдарити у відповідь і знищити того, хто почав першим. Чи є в цьому мораль та логіка: вважати, що коли одна сторона загрожує вбити десятки мільйонів наших громадян, то єдине, що нам залишається, — це загрозувати вбити десятки мільйонів їхніх громадян?

Я вже схвалив дослідницьку програму, спрямовану на те, щоб створити, якщо вдасться, щит безпеки, який знищуватиме ядерні ракети ще до того, як вони досягатимуть своїх цілей. Цей щит не знищуватиме людей, він знищуватиме зброю. Він не мілітаризує космос, він допоможе демілітаризувати арсенали на Землі. Цей щит зробить ядерну зброю застарілою і непридатною до використання. Ми зустрінемося з представниками Радянського Союзу, сподіваючись, що зможемо домовитися про спосіб звільнення світу від загрози ядерного знищення.

Ми наполегливо прагнутимемо миру та безпеки, отримуючи натхнення від тих змін, що відбуваються довкола нас. Від початку другої половини сторіччя кількість демократій у світі зростає вчетверо. Людська свобода триумфально ступає вперед, і ніде цей поступ не проявляється так очевидно, як у нашій півкулі. Свобода — одне з найглибших та найшляхетніших прагнень людського духу. Народи в усьому світі спрагло жадають права на самовизначення, а також тих невід'ємних прав, які сприяють людській гідності та прогресу.

Америка мусить залишатися найнепохитнішим другом свободи, бо свобода — то наш найкращий союзник.

А ще свобода — єдина надія світу на подолання злиднів та збереження миру. Кожен удар, завданий злидням, буде ударом по їхніх зловісних спільни-

ках — війні та гнобленню. Кожна перемога людської свободи значитиме перемогу для миру в усьому світі.

Тож ми йдемо вперед — нація, і досі могутня своєю молодістю та потужна своєю метою. Зв'язки з нашими союзниками міцніють, наша економіка веде світ до нової ери економічного зростання, і ми прагнемо побудувати світ, сповнений можливостей. І все це завдяки тому, що ми працювали і діяли разом не як члени політичних партій, а як американці.

Друзі мої! Ми живемо у світі, що блискавично змінюється. Змінюється і буде змінюватися дуже багато речей, але при цьому дуже багато залишається незмінним і долає часові рамки.

Історія — як стрічка, яка безперервно розкручується; історія — як подорож. І поки наша подорож триває, ми згадуємо тих, хто подорожував до нас. Знову стоїмо ми разом на східцях цього символу нашої демократії — а радше стояли б, якби не різке похолодання. Отже, знову ми стоїмо всередині цього символу нашої демократії. І знову чуємо відлуння минулого: ось генерал падає на коліна в холодний сніг військового табору Веллі Фордж; ось самотній президент крокує тьманими залами, розмірковуючи над своєю боротьбою, спрямованою на збереження Союзу; ось солдати гарнізону Аламо вигуками підбадьорюють один одного; ось поселенець їде на Захід, наспівуючи пісню, і її відлуння нескінченно відлунює у небі незвіданих країв.

Це — американська мелодія. Вона сповнена надії, щедрості душі, ідеалізму, відчайдушної сміливості, благочестя і справедливості.

Оце і є наша спадщина: оце і є наша пісня. І ми її досі співаємо. Попри всі наші проблеми та наші розбіжності, ми єдині, як і в давнину; і ми підносимо свої голоси до Господа, який є Творцем цієї найпрекраснішої та наймилішої мелодії. Тож нехай Він тримає нас укупі, а ми наповнюватимемо світ нашою мелодією — мелодією єдності, любові і добра — єдиний народ під владою Господа, відданий своїй мрії про свободу, яку Він поклав у людське серце, народ, покликаний передати цю мрію у світ, що чекає і сподівається.

Нехай Бог благословить вас, і нехай Бог благословить Америку.

ДЖОРДЖ БУШ

Народився 12 червня 1924 року.

Сорок перший Президент США з 20 січня 1989 року по 20 січня 1993 року.

Член Республіканської партії.

Віце-президентом був Ден Куейл.

З 1971 по 1973 рік Джордж Буш був постійним представником США при Організації Об'єднаних Націй, у 1976—1977 рр. обіймав посаду директора ЦРУ. З 1981 по 1989 рік він обіймав посаду віце-президента в адміністрації свого попередника — президента Роналда Рейгана. Президентство Д. Буша було відмічено глобальними міжнародними подіями: розпадом Організації Варшавського договору, РЕВ, розвалом СРСР, демонтажем Берлінської стіни, об'єднанням Німеччини. Коаліція на чолі з США під мандатом ООН у 1991 році успішно провела операцію «Буря в пустелі» зі звільнення Кувейту від іракської окупації. У серпні 1991 року Д. Буш здійснив візит до СРСР, під час якого відвідав Київ та виступив

у Верховній Раді. Проте місцеві економічні труднощі 1991—1992 рр. призвели до його поразки на президентських виборах 1992 року від демократа Білла Клінтона. Його син Д. Буш-молодший став 43-м Президентом США.

Інавгураційна промова

20 січня 1989 р.

Пане Верховний суддя, пане президенте, віце-президенте Куейл, сенаторе Мітчелл, спікере Райт, сенаторе Доул, конгресмене Мішель, співвітчизники, близькі та друзі!

Серед нас присутній чоловік, який надовго завоював місце в наших серцях та нашій історії. Президенте Рейган! Від імені нашої країни дозвольте подякувати вам за все те прекрасне, що ви зробили для Америки.

Щойно я слово в слово повторив присягу, прийняту Джорджем Вашингтоном 200 років тому, а Біблія, на яку я клав мою руку, — та сама, на яку він клав свою. І це закономірно, що пам'ять про Вашингтона сьогодні з нами, і не лише тому, що це — п'ятдесята інавгурація, а й тому, що Вашингтон залишається

батьком нашої країни. Гадаю, він був би задоволений сьогоднішньою подією, бо вона є конкретним виразом різючого факту безперервності нашої традиції за всі ці двісті років з часу започаткування нашої системи урядування.

Ми зустрілися на ганку нашої демократії — гарне місце поговорити як сусіди та друзі. Бо сьогодні той день, коли наша нація зливається воедино, коли наші розбіжності на мить відходять на задній план.

І моїм першим президентським актом буде молитва. Прошу вас схилити голови:

Батьку Небесний, ми схиляємо наші голови і дякуємо Тобі за Твою любов. Прийми нашу вдячність за мирне сьогодніня і за ту спільну віру, що забезпечує його тривалість. Дай нам сили виконувати Твою роботу, бажання чути Твою волю та керуватися нею; закарбуй у наших серцях ось такі слова: «Користайся владою, щоб допомагати людям». Бо влада нам дається не для досягнення власних цілей, не для влаштування величних вистав на світовій арені і не для здобуття гучного імені. Є лише один справедливий і правильний спосіб використання влади — служити людям. Не дай нам про це забути, Господи. Амінь.

Я стою перед вами і заступаю на президентську посаду в багатообіцяльний момент історії. Ми живемо в мирні та заможні часи, але ми можемо зробити наше життя іще кращим. Бо віє свіжий вітер, і світ під оновлюючим впливом свободи, здавалося, народжується знову, бо в людських серцях, хоча й не завжди в дійсності, дні диктатури добігли кінця. Ера тоталітаризму відходить у минуле, її застарілі ідеї злітають, як пожовкле листя зі старих засохлих дерев. Дме свіжий вітер, і нація, збадьорена свободою, стоїть напоготові до ривка вперед. Настав час закласти новий фундамент, час розпочати нові дії. Бувають часи, коли майбутнє наче сховане за густим туманом, — ти сидиш та чекаєш, сподіваючись, що цей туман розвіється і твоїм очам відкриється правильний шлях. Але тепер майбутнє схоже на розчинені двері, крізь які можна відразу ж зробити крок до кімнати, що зветься завтрашній день.

Часто країни світу йдуть до демократії крізь двері, що ведуть до свободи. Чоловіки та жінки в усьому світі йдуть крізь ці двері до вільних ринків і процвітання. Народи світу прагнуть свободи вираження та вільної думки і йдуть крізь двері, що ведуть до морального та інтелектуального задоволення, яке може дати людині лише свобода.

Ми знаємо, яка рушійна сила за цим стоїть. Ця рушійна сила — свобода. Ми знаємо, що є праведним та істинним: праведна й істинна свобода. Ми знаємо, як забезпечити людині справедливіше та заможніше життя на землі: через вільні ринки, вільні вибори та через реалізацію свободи волі, необмеженої державою.

Уперше в цьому столітті і, мабуть, уперше за всю історію людині не доведеться винаходити систему, згідно з якою слід жити. Нам не треба сидіти

і розмовляти допізна, вирішуючи, яка форма урядування найкраща. Нам не треба виривати справедливість з рук королів. Нам лише треба викликати її з глибини своєї душі. Ми мусимо чинити відповідно до того, що знаємо. Моїм провідним принципом є сподівання одного святого: у кардинально важливих питаннях — єдність, у важливих питаннях — різноманітність, в усьому іншому — щедрість та поблажливість.

Сьогоднішня Америка — горда і вільна країна, скромна і чемна, місце, яке просто не можна не любити. У глибині наших сердець ми усвідомлюємо той простий факт — хоча й не здійсмаємо через це галасу — що наша країна має глибинний сенс під спудом того, що ми бачимо, і що наша міць — це сила, що творить добро. Але чи змінилися ми як країна навіть у наш час? Чи не зачарували нас речі матеріальні, чи не стали ми менш сприйнятливими до шляхетності наполегливої праці та пожертви?

Друзі мої, ми не просто сума наших статків та володінь. Не вони є мірилом нашого життя. У глибині наших сердець ми знаємо, що в житті головне. Ми не можемо жити одним лише бажанням залишити своїм дітям більше авто чи більший банківський рахунок. Ми мусимо дати їм відчуття того, що то таке — бути вірним другом, вірним батьком, громадянином, який покидає свій дім, свій район і своє місто кращими, аніж тоді, коли він туди прийшов. Що ми хочемо почути від чоловіків та жінок, які були поруч із нами, коли нас із ними не буде? Те, що ми прагнули успіху більше, аніж хто-небудь з людей навколо? Чи що ми зупинилися спитати про здоров'я хворої дитини — чи не одужує вона, і затрималися на хвилину, щоб перекинутися добрим словом?

Жоден президент і жоден уряд не навчить нас пам'ятати наші найкращі риси. Але якщо чоловік, якого ви обрали очолювати наш уряд, здатен добитися змін на краще; якщо він здатен досягнути негучних, але далекоюсяжних успіхів, складених не з золота й парчі, а зі шляхетних сердець та витончених душ; якщо він усе це зможе, то тоді він просто змушений буде все це зробити.

Америка ніколи не буде повністю відповідати своїй сутності, якщо не триматиметься високих моральних принципів. І ми, як народ, ставимо сьогодні перед собою ось яку мету: зробити кращим обличчя нації та обличчя світу. Друзі мої, у нас багато роботи. У нашій країні є бездомні, пропащі та бродяги. Є діти, які не мають нічого — ані любові, ані нормальних стосунків у родині. Є ті, хто не можуть звільнитися від поневолення тією чи іншою згубною звичкою: наркоманією, небажанням працювати і бажанням жити на соціальну допомогу; а в нетрях панує деморалізація. Необхідно долати злочинність, а надто — жорстоку вуличну злочинність. Є молоді жінки, що потребують допомоги, бо невдовзі стануть матерями дітей, яких вони зовсім не обов'язково любитимуть і яких не зможуть ростити та виховувати. Вони потребують на-

шої турботи і нашої освіти, хоча ми і благословляємо їх за те, що вони обрали життя і не перервали вагітність.

Старий спосіб мислення полягав у тому, що державні кошти, начебто, здатні самі вирішити ці проблеми. Але ми вже дізналися, що це не так. Так чи інакше, але коштів нам бракує. Нам ще потрібно здолати дефіцит. У нас більше прагнення і волі, аніж грошей у гаманці; але воля — це саме те, що нам треба. Нам доведеться робити такий вибір, тверезо оцінюючи те, що ми маємо, і, можливо, розподіляючи кошти іншим способом, базуючи наші рішення на дійсних потребах та з розважливою обачністю. А потім ми зробимо наймудріше: звернемося до єдиного ресурсу в нашому розпорядженні, який у важкі часи завжди зростає, — це добросердя та мужність американського народу.

Я говорю про новий обов'язок у житті інших — нову реальну та захищену громадську активність, завдяки якій виконується робота. Ми мусимо залучити до цієї роботи різні покоління, використовуючи невитрачену енергію старших та розпорошену енергію молодих. Бо не лише лідерство передається з покоління до покоління, а й здатність організовувати управління. А покоління, народжене після Другої світової війни, стало дорослим та зрілим.

Я вже говорив про тисячі промінчиків світла, про всі громадські організації, розподілені по всій країні як зірки на небі — вони творять добро. Ми працюватимемо з ними пліч-о-пліч, заохочуючи, інколи — керуючи, інколи підкоряючись їхньому керівництву і завжди винагороджуючи. Над цим ми працюватимемо в Білому домі та в органах виконавчої влади. Я співпрацюватиму з людьми та підтримуватиму найперспективніші програми — найяскравіші промені світла — і попрошу кожного члена мого уряду залучитися до роботи з ними. Старі ідеї знову стають новими, бо насправді вони не старі, вони непідвладні часу: це виконання свого обов'язку, жертвність, відданість справі та патріотизм, що знаходить своє вираження в активній участі та енергійному забезпеченні свого внеску в спільну справу.

Ми потребуємо також оновленого стилю співробітництва між виконавчою гілкою влади та Конгресом. Проблеми, що стоять перед нами, будуть вирішені у активній співпраці з палатою представників та Сенатом. Ми мусимо збалансувати наш федеральний бюджет. І ми мусимо зробити так, щоб Америка стояла перед лицем світу об'єднаною, сильною, з упорядкованими державними фінансами та в мирі сама з собою. Але, звісно, всього цього буде нелегко досягти. Нам потрібен компроміс: у нас були серйозні розбіжності. Нам потрібна злагода, бо ми вже мали хор безладних і негармонійних голосів.

Бо в наші часи Конгрес також змінився. У ньому намітився певний розкол. Ми бачили сердиті обличчя і чули заяви, в яких піддаються сумніву не думки інших людей, а їхні мотиви. А наші великі партії надто часто заходили далеко

у своїх розбіжностях і недовірі одна одній. Це почалося з часів В'єтнаму. Ця війна і досі вносить глибокий розкол у наші ряди. Але, друзі мої, ця війна посправжньому розгорілася аж чверть століття тому, — власне, термін давності давно збіг. Ось доконаний факт: головний урок В'єтнаму полягає в тому, що жодна велика країна не може дозволити собі, щоб її тривалий час роздирали суперечності пам'яті. Дме новий вітер, і нам пора поновити давнє співробітництво між партіями.

Моїм друзям — так, я справді вважаю їх своїми друзями — в лояльній опозиції — а я справді вважаю їхню опозицію лояльною — я простягаю свою руку. Я простягаю руку вам, пане спікере. Я простягаю свою руку вам, пане лідере більшості. Бо справа ось у чому: тепер — епоха простягнутих рук. Ми не можемо повернути годинникові стрілки назад, і я не хочу цього робити. Але коли батьки наші були молодими, пане спікере, то їхні розбіжності скінчилися на самісінькому краю урвища. І хоча ми й не бажаємо повертати годинника назад, але коли наші матері були молодими, пане лідере більшості, то Конгрес та виконавча гілка влади були спроможні співпрацювати і витворити бюджет, на який наша країна могла жити. Тож негайно почнімо переговори — які звичайно важкі. Але насамкінець забезпечимо результат. Американський народ чекає дій. Він не послав нас сюди чубитися. Він вимагає від нас піднятися над партійними пристрастями. «У кардинально важливих речах — єдність», а ці речі, друзі мої, є кардинально важливими.

Світові ми теж пропонуємо нову співпрацю та нову урочисту обіцянку: ми твердо стоятимемо на сторожі миру. Наша «простягнута рука» з неохотою, але може перетворитися на стиснутий кулак, але, коли вже він стиснутий та сильний, його можна використати з великою ефективністю. Сьогодні є американці, котрих тримають проти їхньої волі в чужих землях, а також американці, що пропали безвісти. Тут ми потребуємо допомоги, і ця допомога буде довго пам'ятатися. Добра воля породжує добру волю. Чесні наміри можуть стати тою спіраллю, що безконечно рухається вперед.

Великі країни, як і великі люди, мусять тримати своє слово. Коли Америка щось каже, то Америка і справді має це на думці — чи щодо договору, чи щодо угоди або присяги, даної на мармурових сходах. Ми завжди намагатимемося висловлюватися чітко, бо щирість — це вияв люб'язності, хоча витонченість та хитрість також є доречними і мають право на життя. Зміцнюючи наші союзи та дружбу за кордоном, ми одночасно продовжуватимемо тісно співпрацювати з Радянським Союзом, що є сумісним із нашою безпекою та нашим прогресом. Хтось може сказати, що наші нові відносини частково відображають тріумф надії та сили над досвідом. Але ж надія — це добре, а сила та пильність — це теж добре.

Сьогодні тут зібралися десятки тисяч наших громадян, які відчувають цілком зрозуміле задоволення людей, що взяли участь в акті демократії і по-

бачили, як справдилися їхні сподівання. Але впродовж кількох останніх днів я подумки звертався до тих, хто дивитиметься цю церемонію вдома по телевізору, до того літнього чоловіка, який віддасть честь прапору, що пропливатиме повз нього, до жінки, яка промовить своєму синові слова військового гімну. Я не хочу, щоб це сприймали як вираз сентиментальності. Я хочу сказати, що в такі дні, як цей, ми згадуємо, що ми всі є часткою континууму, неминуче поєданого узами, що певним чином зобов'язують.

На нас дивляться діти у школах по всій нашій великій країні. І я кажу їм: спасибі, що спостерігаєте величний, насичений подіями день нашої демократії. Бо демократія належить всім нам, а свобода — як прекрасний повітряний змій, що злінає дедалі вище угору разом з подувом вітру. І я кажу, звертаючись до всіх: незалежно від вашого соціального стану чи професії, ви є частиною цього дня, частиною життя нашої великої країни.

Президент не король і не папа, і мені не потрібно заглядати в душі людей. Насправді, я прагну більшої толерантності та невимушеності щодо поглядів один одного та способу життя.

Існує кілька чітко окреслених сфер, де ми як суспільство маємо постати всі як один і висловити свою нетерпимість. Найочевиднішою з цих сфер є наркотики. І коли той перший кокаїн було контрабандою доставлено на судні до нашої країни, то він став, як смертельна бактерія, — наскільки він вразив тіло та душу нашої країни. Ще треба багато сказати та зробити, але повірте моему слову: це лихо ми мусимо зупинити.

Тож маємо багато роботи, і ми почнемо її виконувати вже завтра. Я не маю недовіри до майбутнього, не боюся того, що чекає мене попереду. Бо хоч якими б великими не були наші проблеми, душа наша — іще більша. Великі виклики стоять перед нами, але наша воля — сильніша. А якщо наші помилки будуть безконечними, то Божа любов є воістину безмежною.

Дехто вбачає в керівництві високий драматизм: урочисто сурмлять сурми, і все таке, і інколи саме так воно й буває. Але я вважаю історію книгою з багатьма сторінками, в якій кожного дня ми заповнюємо одну сторінку нашими діяннями, сповненими сподівань та значущості. Подув свіжого вітру перегортає сторінку, і історія триває. Отак і сьогодні починається новий розділ — проста й велична розповідь про єдність, розмаїття та шляхетність, що їх поділяють та записують у книгу всі разом.

Дякую вам. Нехай благословить вас Бог, і нехай Бог благословить Сполучені Штати Америки.

БІЛЛ КЛІНТОН

Народився 19 серпня 1946 року.

Сорок другий Президент США з 20 січня 1993 року по 20 січня 2001 року.

Член Демократичної партії.

Віце-президентом був Альберт Гор.

У 1976 році Білл Клінтон був обраний на посаду міністра юстиції та Генерального прокурора штату Арканзас, а в 1978 році його обирають губернатором Арканзасу, і у віці 32 років він стає наймолодшим губернатором штату.

З 1983 по 1992 рік Б. Клінтон знову обирався на цю посаду.

Президентство Б. Клінтона припало на час суттєвих світових змін, спричинених розвалом СРСР і кінцем «холодної війни». Його адміністрація вживала заходів щодо врегулювання конфліктів у колишній Югославії та на Близькому Сході. За його участю були підписані історичні угоди між Ізраїлем та Організацією визволення Палестини. У внутрішній політиці під час

його правління у США почався один з найдовших періодів економічного росту та стабільності. Б. Клінтон разом зі своєю дружиною Хілларі став провідником реформування системи охорони здоров'я країни, а у 1996 році його було перебрано на посаді президента. Його президентство також було відмічене скандалом з позашлюбними стосунками з практиканткою Білого дому Монікою Левінскі. У 1998 році в результаті цього скандалу його було піддано процедурі імпічменту за надання неправдивих свідчень. Проте Сенат США виправдав його, і Б. Клінтон закінчив другий президентський термін.

Перша інавгураційна промова

21 січня 1993 р.

Співвітчизники!

Сьогодні ми святкуємо таїнство американського відродження.

Ця церемонія відбувається в розпал зими. Але слова, що ми їх промовляємо, та обличчя, що ми їх являємо світу, прискорюють весну.

Нову, воскреслу весну найстарішої демократії світу, весну, що дає нам мрію та мужність перебудувати Америку.

Коли наші батьки-засновники сміливо проголосили незалежність Америки і нашу мету перед усім світом та перед Усемогутнім Господом, вони усвідомлювали, що Америці, аби встояти довгі роки, доведеться змінюватися.

Змінюватися не просто заради самої зміни, а змінюватися, щоб зберегти американські ідеали — життя, свободу та прагнення щастя. І хоча ми маршируємо під музику часу, наше покликання часові не підвладне.

Кожне покоління американців мусить визначитися, що то таке — бути американцем.

Від імені нашої країни я дякую моєму попереднику, президенту Бушу, за його півстолітню службу на благо Америки.

І я висловлюю подяку мільйонам чоловіків та жінок, чия непохитність та жертвовність перемогли Депресію, фашизм та комунізм.

Сьогодні покоління, що виросло під зловісною тінню «холодної війни», бере на себе нові обов'язки у світі, зігрітому сонцем свободи, але якому загрожує вікова ненависть та нові лиха. Зрослі в умовах небувалої заможності, ми успадковуємо економіку, яка і досі є найсильнішою у світі, але її послаблюють бізнесові фіаско, зарплати, що зростають повільно, нерівність, що дедалі збільшується, а також глибокі розбіжності між нашими людьми.

Коли Джордж Вашингтон уперше прийняв присягу, яку щойно прийняв і я, новини повільно подорожували сухоходом кіньми та кораблями через океан. Але тепер зображення та звуки цієї церемонії швидко транслюються по усьому світу мільярдам людей.

Засоби комунікації та комерція набули глобальних масштабів, інвестиції — рухливі та швидкі; техніка буквально творить дива; тож прагнення кращого життя стало тепер повсюдним. Ми заробляємо собі на життя мирним змаганням з народами всієї землі.

Глибокі та потужні сили стрясають та перебудовують наш світ, і нагальна проблема нашого часу полягає в тому, щоб зробити зміни нашим другом, а не ворогом.

Цей новий світ уже збагатив життя мільйонів американців, здатних змагатися в ньому і перемагати. Але коли більшість людей працюють тяжче за меншу платню; коли решта взагалі не має роботи; коли вартість медицини руйнує наші родини та загрожує довести до банкрутства багато наших підприємств — як великих, так і малих; коли страх перед злочинністю позбавляє законослухняних громадян їхньої свободи, і коли мільйони злиденних дітей не можуть навіть уявити собі те життя, вести яке ми їх закликаємо, — то нам не вдалося зробити зміни нашим другом.

Ми знаємо, що маємо дивитися в очі жорстокій правді і вживати рішучих заходів. Але ми цього не робили. Натомість ми ухилялися, пливли за течією, і це ухиляння та прагнення пливти за течією роз'їло наші ресурси, завдало шкоди нашій економіці та захитало нашу впевненість.

Хоча проблеми наші величезні, але сила наша теж величезна. І американці завжди були людьми невгамовними, допитливими та оптимістичними. Сьогодні ми мусимо задіяти проникливість та волю тих, хто йшов перед нами.

Від часів Війни за незалежність, Громадянської війни і до Великої депресії та Руху за громадянські права наш народ завжди збирав до купи свою волю та рішучість, щоб на місці тих криз звести стовпи нашої історії.

Томас Джефферсон вважав, що заради збереження самих основ нашої нації нам час від часу доведеться вдаватися до різких змін. Що ж, мої співвітчизники, наш час для змін настав. Візьміться до роботи.

Наша демократія мусить бути не лише предметом заздрощів для всього світу, але й двигуном нашого оновлення. Немає в Америці чогось поганого, чого не можна було б вилікувати тим гарним, що є в Америці.

І сьогодні ми оголошуємо кінець епосі глухих кутів та плаванню за течією — почалася нова пора американського відродження.

Щоб відродити Америку, ми маємо бути сміливими.

Ми мусимо зробити те, чого досі не робило жодне покоління. Ми мусимо більше інвестувати в наших людей, в їхні робочі місця, в їхнє майбутнє і водночас зменшувати наш гігантський державний борг. І ми мусимо робити це у світі, в якому нам доводиться конкурувати за кожну слушну нагоду та сприятливу можливість.

Це буде нелегко. Але це можна зробити, і зробити чесно та справедливо, не жертвуючи заради самої жертвності, але заради нас самих. Ми мусимо турбуватися за свою країну так, як родина турбується за своїх дітей.

Наші батьки-засновники дивилися на себе з точки зору майбуття. Ми не можемо чинити інакше. Кожен, хто бачив, як кліпає, засинаючи, дитина, знає, що таке майбуття. Майбуття — це прийдешній світ, світ, заради якого ми плакаємо свої ідеали, у якого позичили нашу планету і перед яким ми несемо відповідальність.

Ми мусимо робити те, що Америка робить найкраще: забезпечувати більше сприятливих можливостей і вимагати відповідальності від усіх.

Час відкинути погану звичку отримувати щось задарма — чи то від нашого уряду, чи то один від одного. Візьмімо на себе більше відповідальності — не лише за себе та наші родини, але й за громади та нашу країну.

Щоб відродити Америку, ми мусимо вдихнути нове життя в її демократію.

Наша прекрасна столиця, як і кожна столиця від світанку цивілізації, час-то була місцем інтриг та хитрих розрахунків. Упливові люди маневрують заради посад та високого становища, безконечно переймаються — хто виграв, а хто програв, хто з ними, а хто проти них, забуваючи при цьому про тих людей, чия полита потом праця посилає нас сюди і оплачує наше існування.

Американці заслуговують на краще, і в цьому місті зібралися сьогодні люди, які хочуть, щоб стало краще і готові заради цього працювати. Тому я кажу всім нам, хто тут є: давайте твердо вирішимо реформувати нашу політику, щоб влада та привілеї більше не заглушали голосу людей. Відкиньмо прагнення особистих вигод, щоб відчутти біль і побачити надію Америки.

Давайте твердо вирішимо зробити наш уряд тим місцем, де, як сказав Франклін Рузвельт, «здійснюються сміливі і наполегливі експерименти», урядом нашого завтра, а не вчорашнього дня.

Повернімо ж нашу столицю народу, якому вона справедливо належить. Щоб відродити Америку, ми мусимо долати виклики не лише вдома, а й за кордоном. Уже немає розділення на закордонне та домашнє: світова економіка, світове довкілля, світова проблема СНІДу, світова гонка озброєнь — усе це чинить на нас вплив.

Сьогодні, коли відходить у минуле старий порядок, новий світ стає вільнішим, але менш стабільним. Крах комунізму відродив стару ворожнечу та породив нові небезпеки. Разом із нашими друзями та союзниками ми працюватимемо для упорядкування змін, інакше вони нас поглинуть.

Коли виникає загроза нашим життєвим інтересам або коли зневажають волю та мораль міжнародної спільноти, ми будемо діяти: скрізь, де можливо — дипломатією, там, де необхідно, — силою. Ті сміливі американці, що тепер служать нашій країні у Перській затоці, у Сомалі та деінде, є підтвердженням нашої рішучості.

Та найбільшою силою є сила наших ідей, котрі і досі є чимось новим для багатьох країн. Ми бачимо, як в усьому світі наші ідеї приймають — і ми втішаємось. Наші сподівання, наше серця і наші руки — з тими людьми на кожному континенті, які будують демократію та свободу. Їхня справа — це справа Америки.

Американський народ наближав ту зміну, яку ми святкуємо сьогодні. Ви підняли свої голоси, які злилися в чіткий і недвозначний хор голосів. Ви прийшли голосувати в небаченій досі кількості. І ви змінили обличчя Конгресу, президентської посади та самого політичного процесу. Так, мої співвітчизники-американці, ви справді прискорили прихід весни. І тепер ми мусимо взятися до роботи, виконання якої вимагає ця пора року.

І до цієї роботи я тепер беруся, користаючись повноваженнями моєї посади. Я прошу Конгрес допомагати мені. Але ні президент, ні Конгрес, ні уряд не впораються із цим завданням самі. Мої співвітчизники-американці, ви теж мусите відігравати свою роль у нашому відродженні. Я закликаю нове покоління молодих американців прислужитися країні — чинити відповідно до свого ідеалізму і допомагати проблемним дітям, підтримувати тих, хто потерпає від нужди, возз'єднувати наші розколоти громади. Роботи дуже багато —

вистачить мільйонам інших, хто і досі достатньо молодий духом, щоб також принести користь своїй країні.

У цій роботі на користь суспільству ми вбачаємо просту, але могутню істину: ми потрібні одне одному. І ми маємо турбуватися одне про одного. Сьогодні ми не просто славимо Америку — ми знову присвячуємо себе самій ідеї Америки.

Це ідея, що зродилася у Війні за незалежність і збереглася впродовж двохсот років небезпек та загроз. Це ідея, зміцнена усвідомленням того, що, за винятком особистої долі кожного, ми — щасливі та нещасливі — рівні один перед одним. Це ідея, ушляхетнена вірою в те, що наша нація здатна творити зі своєї безмежної розмаїтості найвищий ступінь єдності. Це ідея, просякнута переконанням у тому, що тривалий і славний шлях Америки мусить завжди йти вгору.

Тому, мої співвітчизники-американці, стоячи на порозі ХХІ сторіччя, почнімо з енергією та надією, з вірою та дисципліною, і нумо працювати, доки роботу не буде скінчено. У Святому Письмі сказано: «Не втомімося творити добро, бо в належний час зберемо врожай, якщо не заслабнемо духом».

З цієї радісної святкової вершини ми чуємо з долини сигнал до служби. Ми почули звук сурми. Ми змінили караул. А тепер — кожен по-своєму і з Богою поміччю — ми мусимо відгукнутися на цей заклик.

Дякую вам, і нехай Бог благословить вас.

Друга інавгураційна промова

20 січня 1997 р.

Співвітчизники!

На цій останній президентській інавгурації ХХ сторіччя спрямуймо наш погляд на ті серйозні проблеми, що чекають на нас у наступному столітті. Нам дуже пощастило, що час та випадок вивели нас не лише на передній край нового століття та нового тисячоліття, а й на передній край нової перспективи у справах всього людства — і цей момент визначатиме наш курс та нашу роль впродовж майбутніх десятиліть. Мусимо зберігати вічну молодість нашої демократії. Керуючись давньою надією про омріяну Землю обітовану, обернімо ж наші погляди на землю нової надії.

Американська надія зародилася у ХVІІІ сторіччі з того сміливого переконання, що Бог створив усіх людей рівними. Цю надію поширили і зберегли у сторіччі дев'ятнадцятому, коли наша нація розселилася по континенту, врятувала Спліку та скасувала жахливе ярмо рабства.

А потім, у бурхливому вирі подій, ця надія тріумфально вирвалася на світову сцену і зробила це століття Століттям Америки.

А яким було це століття! Америка стала найпотужнішою промисловою державою світу, врятувала світ від тиранії у двох останніх світових війнах та тривалій «холодній війні», і знову й знову допомагала в усьому світі мільйонам тих, хто, як і ми, прагнув благословених дарів свободи.

Рухаючись уперед, американці створили потужний середній клас та систему соціального захисту людей похилого віку, збудували неперевершені навчальні центри та відкрили громадські школи для всіх; розщепили атом та дослідили небеса, винайшли комп'ютер та мікросхему, і поглибили джерело справедливості, здійснивши революцію в області громадянських прав для афроамериканців та всіх меншин, розширивши коло громадянства, піднісши на висоту гідність жінок та збільшивши для них можливості самореалізації.

І ось уже втретє нове століття зустрічає нас, і знову для нас настає час робити вибір. ХІХ сторіччя ми почали, зробивши вибір на користь розширення нашої країни від узбережжя до узбережжя. ХХ сторіччя ми розпочали з вибору, спрямованого на те, щоб запрягти промислову революцію в систему наших цінностей: вільного підприємництва, охорони довкілля та людської гідності. І цей наш вибір виявився визначальним за своєю важливістю. Тепер, на світанку ХХІ сторіччя, вільні люди мусять зробити вибір і упорядкувати сили Інформаційної Доби, вивільнити безмежний потенціал всього нашого народу і, звичайно ж, утворити досконаліший Союз.

Коли ми збиралися минулого разу, наш поступ у майбутнє не здавався таким чітко визначеним, як сьогодні. Ми присягнулися тоді встановити чіткий курс на оновлення нашої нації.

За ці чотири роки нас зворушували трагедії, підбадьорювали виклики, зміцнювали досягнення. Америка вирізняється з-поміж інших як країна, без якої неможливо уявити наш світ. Знову наша економіка найсильніша у світі. Знову ми творимо міцніші родини, квітучі громади, кращі освітні можливості та чистіше довкілля. Проблеми, які раніше здавалися приреченими на поглиблення, тепер піддаються нашим зусиллям і вирішуються: наші вулиці стали безпечнішими, а рекордна кількість наших співгромадян змінила соціальну допомогу на робочі місця.

І знову ми розв'язали для себе велике питання про роль уряду. Сьогодні ми можемо заявити: уряд — це не проблема, і уряд не є універсальним засобом вирішення всіх проблем. Ми — американський народ — є засобом вирішення проблем. Наші батьки-засновники добре це розуміли і дали нам демократію достатньо сильну, щоб простояти віки, достатньо гнучку, щоб долати наші спільні проблеми та кожного дня втілювати в життя наші мрії.

Змінюються часи, тому й уряд мусить змінюватися. Нам потрібен новий уряд для нового століття — достатньо скромний, щоб не намагатися вирішити за нас усі проблеми, але достатньо сильний, щоб дати нам знаряддя для вирішення наших проблем нами самими; нам потрібен менший за своїм об-

сягом уряд, який житиме за своїми достатками та робитиме більше з меншими затратами. Але там, де він мусить ставати на захист наших цінностей та інтересів на світовій арені, і там, де він може дати американцям силу та можливості здійснити реальні зміни у своєму повсякденному житті, то тоді уряд має робити більше, а не менше. Першочергове завдання нашого нового уряду полягає в тому, щоб забезпечити всіх американців сприятливими можливостями — не гарантією, а реальними сприятливими можливостями — покращити своє життя.

А окрім зазначеного, мої співвітчизники, наше майбутнє залежить від нас самих. Наші батьки-засновники вчили нас, що збереження наших вольностей та нашого Союзу залежить від відповідальних громадян. І нам потрібно нове почуття відповідальності в новому сторіччі. Попереду — багато роботи, роботи, з якою наш уряд не впорається сам: вчити дітей читати, наймати людей на роботу, таким чином викреслюючи їх зі списків на отримання соціальної допомоги, виходити з-за замкнених дверей та закритих віконницями вікон, щоб допомогти звільнити наші вулиці від злочинників, наркоманів та банд, присвячувати якусь частку свого життя, щоб служити іншим.

Кожен з нас по-своєму мусить взяти на себе особисту відповідальність — і не лише за себе та свою родину, а й за наших ближніх та нашу країну. Наші найбільші відповідальність та обов'язок — проникнутися новим духом спільності в новому сторіччі. Щоб кожен з нас досяг успіху, ми мусимо досягти успіху як єдина Америка.

Виклик нашому минулому залишається викликом нашому майбутньому: будемо ми єдиною нацією, єдиним народом, з єдиною долею чи ні? Об'єднаємося ми чи розпадемося?

Расовий поділ завжди був прокляттям Америки. І кожна нова хвиля імміграції дає нові цілі для старих забобонів та упереджень. Не відрізняються від них і упередженість та зневага, претензійно вбрані в мантию релігійних або політичних переконань. Ці сили ледь не зруйнували нашу націю в минулому. І вони нас досі переслідують. Вони підливають масла у вогонь терористичного фанатизму. Вони загрожують життю мільйонів у слабких та розділених країнах в усьому світі.

Знавісна одержимість калічить як тих, хто ненавидить, так, звісно, і тих, кого ненавидять, бо позбавляє обох їхнього майбутнього. Ми не можемо піддатися і ми не піддаємося зловісним імпульсам, що скрізь причаїлися у глухих закутках душі. Ми їх подолаємо. І замінимо їх щедрим та шляхетним духом людей, яким затишно один з одним.

Наша багата тканина расового, релігійного та політичного розмаїття буде воістину Божим благословенням в XXI сторіччі. Великі вигоди отримають ті, хто зможе жити разом, разом навчатися і разом працювати, створюючи нові зв'язки, що нас поєднують.

Наближається нова доба, і ми вже бачимо її загальні обриси. Ще десять років тому Інтернет був містичною цариною фізиків, а сьогодні він став звичайною енциклопедією для мільйонів школярів. Науковці в наші дні розшифровують генетичний код людського життя. Здається, невдовзі прийде той час, коли будуть винайдені ліки проти найстрашніших хвороб.

Світ уже не розділений на два ворожі табори. Натомість ми тепер будемо зв'язки з тими країнами, що колись були нашими ворогами. Зростання торгівельних та культурних зв'язків дає нам можливість покращити долю і дух народів у всьому світі. А ще уперше за всю історію на нашій планеті в умовах демократії живе тепер більше людей, аніж в умовах диктатури.

Співвітчизники!

Пригадуючи наше визначне сторіччя, ми питаємо себе: чи зможемо ми не лише повторити, а навіть перевершити досягнення Америки у столітті двадцятому і уникнути того жахливого кровопролиття, яке заплямувало її спадщину? На це питання кожен американець, що стоїть оце тут, і кожен американець у нашій країні мусить сьогодні сказати гучне «Так!»

У цьому — осердя нашого завдання. З новим уявленням про наш уряд, з новим почуттям відповідальності та з новим духом єднання ми підтримаємо Америку на її шляху. Мрію, що ми її шукали в новій землі, ми знову знайдемо в краю нової мрії.

І в цьому новому краї освіта буде найціннішим надбанням людини. Наші школи матимуть найвищі стандарти в усьому світі, вони запалюватимуть іскорки нових можливостей та перспектив в очах кожного хлопчика та дівчинки. А двері нашої вищої освіти будуть відкриті всім бажаним. Знання та ресурси Інформаційної Доби стануть легко досяжними не тільки для деяких класних кімнат, а кожної аудиторії, кожної бібліотеки, кожної дитини. Батьки та діти матимуть час не лише разом працювати, а й разом читати і гратися. І плани, що вони обговорюватимуть за столом на кухні, стосуватимуться кращого житла, кращої роботи і певного шансу потрапити до коледжу.

Наші вулиці знову відлунюватимуть сміхом наших дітей, бо вже ніхто не збиратиметься встрілити їх або продати наркотики. Усі, хто може працювати, працюватимуть, і ті, хто сьогодні є мешканцями соціального дна, перетворяться на представників зростаючого середнього класу. Нові чудеса медицини стануть, нарешті, досяжними не лише для тих, хто сьогодні має кошти, але й для дітей та робочих родин, які надто довго не мали до них доступу.

Ми твердо стоятимемо на сторожі миру та свободи і триматимемо сильну оборону проти терористів та руйнівників. Наші діти спокійно засинатимуть, не боячись загрози з боку ядерних, хімічних та біологічних озброєнь. Порти та аеропорти, ферми та фабрики процвітатимуть торгівлею, нововведеннями та сміливими ідеями. І найбільша демократія у світі поведе вперед увесь демократичний світ.

Наша земля нової мрії буде країною, що виконуватиме свої обов'язки, — країною, яка розумітиме важливість збалансованого бюджету, але ніколи не забуватиме про важливість збереження своїх цінностей. Країна, де наші бабусі та дідусі матимуть добре пенсійне та медичне забезпечення, а їхні онуки знатимуть, що уряд здійснив реформи, необхідні для того, щоб і вони були не гірше забезпечені, коли прийде їхній час. Країна, яка зміцнюватиме найпродуктивнішу в світі економіку і водночас захищатиме свої великі природні дари: воду, повітря та прекрасну землю.

І в цьому краю нової надії ми реформуємо нашу політику таким чином, щоб голос народу завжди лунав голосніше за гамір тих, хто відстоює інтереси вузьких кіл людей, — щоб відновити широку участь народу в політиці та довіру всіх американців до уряду.

Співвітчизники!

Збудуймо Америку, країну, яка невпинно йтиме вперед до повної реалізації потенціалу всіх її громадян. Процвітання та сила — так, вони потрібні, і ми мусимо зберігати і нарощувати їх. Але ніколи не забуваймо: найбільший прогрес, якого ми досягли і ще досягнемо, — це прогрес у людському серці. Зрештою, все багатство світу і вся міць численних армій не зрівняються з силою та гідністю людського духу.

Тридцять чотири роки тому чоловік, чие життя є для нас сьогодні славетним прикладом, промовляв до нас ось там — на протилежному боці цієї алеї. Промовляв словами, що глибоко зворушили совість нації. Як пророк древності розповів він нам про свою мету — що одного дня постане Америка, яка буде ставитися до всіх своїх громадян як до рівних — перед законом і в серці. Мрія Мартіна Лютера Кінга була американською мрією. Його шукання — наші шукання: невпинним прагненням знайти через власний життєвий досвід наше істинне кредо. Уся наша історія стояла і стоїть на таких мріях та зусиллях. І нашими мріями та зусиллями ми знову здобудемо надію та майбуття Америки в XXI сторіччі.

Цим зусиллям я присягаюся присвятити всі свої сили та кожне повноваження моєї посади. Я прохаю членів Конгресу приєднатися до моєї присяги. Американський народ продовжив термін президентських повноважень представника одної партії, а до Конгресу обрав представників другої. Звісно, він зробив це не для того, щоб сприяти політиці дрібних суперечок, бо він відверто засуджує крайні прояви вузькопартійного фанатизму. Ні, натомість американці закликали нас полагодити розкол і знову стати на шлях реалізації історичного призначення Америки.

Америка вимагає від нас і заслуговує великих звершень — а велике ніколи не народжувалося з малого. Не забуваймо непідвладну часові мудрість кардинала Бернардина, коли він дійшов кінця свого життєвого шляху. Цей чоловік сказав: «Негоже марнувати дорогоцінний дар часу на ворожнечу та розбрат».

Співгромадяни, ми не мусимо марнувати дорогоцінний дар нашого часу. Бо всі ми подорожуємо життям, і наша подорож також добіжить кінця. Але подорож нашої Америки мусить тривати.

Тому, мої співгромадяни, ми мусимо бути сильними, бо попереду — багато славних справ. Вимоги нашого часу великі та численні. Зустріньмо їх із вірою та мужністю, з терплячістю та вдячним і щасливим серцем. Надію сьогоднішнього дня перетворимо на одну з найшляхетніших сторінок нашої історії. Збудуймо ж наш місток. Місток достатньо широкий та міцний, щоб кожен американець зміг пройти ним до благословенної землі нової мрії.

Нехай ті покоління людей, чийх облич ми ще не бачимо, а імен ніколи не дізнаємося, скажуть тут про нас, що ми вивели нашу улюблену країну у нове сторіччя, зберігши американську мрію для своїх дітей; зробивши реальністю для всього її народу американську надію на досконаліший Союз; поширивши на увесь світ яскраве американське полум'я свободи.

З висоти цього місця та з вершини нашого сторіччя рушаймо вперед. Нехай Господь додасть сили нашим рукам заради майбутніх добрих справ — і завжди та повсякчас благословляє нашу Америку.

ДЖОРДЖ БУШ-МОЛОДШИЙ

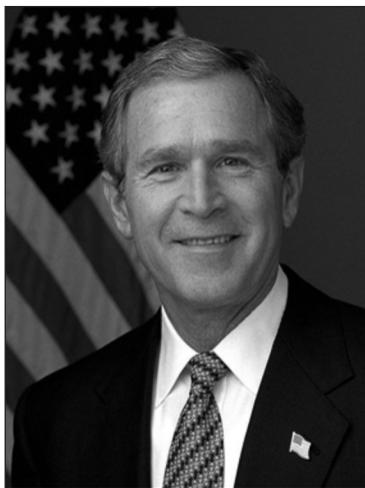

Народився 6 липня 1946 року.

Сорок третій Президент США з 20 січня 2001 року по 20 січня 2009 року.

Член Республіканської партії.

Віце-президентом був Дік Чейні.

Джордж Буш-молодший кілька разів активно брав участь у передвиборних кампаніях батька, був його радником. У 1994 році його було обрано губернатором штату Техас. У 1998 році він був знову обраний на цю посаду з рекордно високою кількістю голосів і став першим губернатором штату, якого було обрано на другий термін одразу після першого.

Д. Буш-молодший виграв президентські вибори 2000 року, які стали одними з найбільш суперечливих. Хоча він не набрав більшості голосів виборців, він виграв завдяки системі представників в американській виборчій системі, після перемоги в менш ніж 0,1% голосів у штаті Флорида. Як президент він провів програму

заниження податків на \$1,3 трільйона, програму перерозподілу фондів системи освіти, а також сприяв приватизації систем медичної допомоги і соціального забезпечення. Д. Буш-молодший також докладав зусиль щодо врегулювання відносин у соціальній і гендерній сферах. Після терористичних нападів 11 вересня 2001 р. він оголосив глобальну війну проти тероризму й ініціював вторгнення до Афганістану коаліції міжнародних сил з метою скинути владу руху «Талібан», знищити «Аль-Каїду» та захопити Осаму бін Ладена. З метою контролю над іракською зброєю масового знищення він підтримав вторгнення міжнародного військового контингенту до Іраку. Називаючи себе «військовим президентом», Джордж Буш-молодший був переобраний на цій посаді у 2004 році. Його батько Джордж Буш був 41-м Президентом США.

Перша інавгураційна промова

20 січня 2001 р.

Президенте Клінтон, шановні гості та співвітчизники!

Мирна передача влади рідкісна в історії, але звична для нашої країни. Просто присягою ми підтверджуємо старі традиції та робимо новий початок.

Передусім хотілося б подякувати президенту Клінтону за його службу нашій країні.

А віце-президентові Гору я вдячний за те, що змагання за президентський пост велося гідно та скінчилося ввічливо та люб'язно.

Я відчуваю гордість та смиренність, стоячи тут, куди приходили так багато лідерів Америки і так багато іще прийдуть.

Усі ми маємо своє місце у тривалій історії, історії, яку ми продовжуємо писати, але кінець нам не судиться побачити. Це — історія Нового Світу, що став другом та визволителем Світу Старого, історія рабовласницького суспільства, що стало слугою свободи, історія держави, яка вийшла у світ не захоплювати, а захищати, не завойовувати, а обороняти.

Це американська історія — історія небезгрішних та здатних помилятися людей, покоління яких об'єднувалися величними та безсмертними ідеалами.

Найвеличнішим із цих ідеалів є вічно жива американська віра в те, що кожен має право на свій шанс і кожен на нього заслуговує, віра в те, що не буває людей нікчемних від народження.

Американці покликані втілювати цю віру в наше життя і наші закони. І, хоча інколи наша країна зупинялася, а інколи — відставала, ми не мусимо міняти свого курсу на якийсь інший.

Більшу частину останнього століття віра Америки в свободу та демократію була як скеля в бурхливому морі. А тепер вона як гнана вітром насінина, що приживається в багатьох краях.

Наша віра в демократію — це більше, ніж кредо нашої країни. Це вроджена надія людства, ідеал, який ми маємо в собі, але не розпоряджаємося ним як власники. Це надія, яку ми несемо та передаємо іншим. І навіть через майже двісті двадцять п'ять років ми іще маємо пройти довгий шлях.

У той час, коли багато наших громадян процвітають, інші ставлять під сумнів призначення нашої країни і навіть саму її справедливість. Амбіції деяких американців обмежуються занепалими школами, прихованою упередженістю та обставинами їхнього народження. Інколи ці розбіжності настільки глибокі, що здається, ніби ми живемо не в країні, а на якомусь неозорому континенті.

Для нас це не годиться, і ми цього не допустимо. Наша єдність, наш Союз — це серйозна робота лідерів та громадян усіх поколінь. І ось моя урочиста клятва: я наполегливо працюватиму заради побудови єдиної нації справедливості та рівних можливостей.

Я знаю: все це нам до снаги, тому що нами керує сила, більша за нас самих, сила, що створила нас за Його подобою.

І ми твердо віримо у принципи, що нас об'єднують і ведуть уперед. Америку ніколи не об'єднували кривні зв'язки, чи право народження, чи право ґрунту. Нас поєднують ідеали, що виносять нас за межі нашого поход-

ження, підносять над нашими інтересами, вчать відчувати себе громадянами. Цих принципів слід навчити кожну дитину. Кожен громадянин мусить їх дотримуватися. І кожен іммігрант, приймаючи ці ідеали, робить нашу країну більш американською, а не навпаки.

Сьогодні ми знову підтверджуємо своє прагнення досягти нашої національної мети завдяки цивілізованості, мужності, співчуттю та силі духу.

Америка — в своїх найкращих проявах — поєднує відданість принципам із піклуванням про цивілізованість. Чемне, цивілізоване суспільство вимагає від кожного з нас доброї волі та поваги, справедливості, чесності та здатності прощати.

Здається, дехто вважає, що наша політика може дозволити собі дріб'язковість, бо в мирний час теми наших дебатів видаються дрібними.

Але ці теми ніколи не бувають для Америки дрібними. Якщо наша країна не буде провідником справи свободи, то хто ж тоді рухатиме цю справу вперед? Якщо ми не повернемо серця наших дітей до знань та самовдосконалення, то змарнуємо їхні таланти і зруйнуємо їхній ідеалізм. Якщо ми дозволимо нашій економіці дрейфувати та занепадати, то вразливі постраждають найбільше.

Ми будемо гідні нашого спільного поклику. Цивілізованість — це не тактика і не скороминущий настрій. Це усвідомлений вибір на користь довіри, а не цинізму, єдності, а не хаосу. І ця наша відданість, якщо ми її збережемо, є шляхом до спільних досягнень.

Америка в своїх найкращих проявах також хоробра та мужня.

Наша національна мужність чітко проявилася в часи Депресії та війни, коли боротьба зі спільними небезпеками визначала наші спільні інтереси. І тепер ми мусимо зробити вибір — чи надихає нас приклад наших батьків та матерів, чи відштовхує. Ми мусимо продемонструвати сміливість та мужність у благословенні часи, беручись вирішувати проблеми, а не змушуючи вирішувати їх майбутні покоління.

Разом ми покращимо школи Америки, інакше невігластво та апатія зіпсують іще більше молодих життів.

Ми реформуємо систему соціального забезпечення та медичне обслуговування, убезпечивши наших дітей від лих, запобігти яким ми маємо здатність. А ще ми знизимо податки, щоб повернути динамізм нашій економіці і забезпечити справедливий винагороду за непопадливості працюючих американців.

Ми зміцнімо нашу оборону так, щоб не виникало загроз, бо слабкість накликає загрози.

Ми боротимемося проти зброї масового знищення, щоб убезпечити нове століття від нових жахів.

Нехай не обманюються вороги свободи та нашої країни: Америка залишається залученою до світових справ — як історично, так і завдяки свідомо-

му вибору; вона формує баланс сил на користь свободи. Ми захищатимемо наших союзників та наші інтереси. Ми демонструватимемо рішучість, але без зверхності та зарозумілості. Агресорам та зловмисникам ми протиставимо рішучість та силу. І для всіх націй ми будемо речниками тих цінностей, що породили нашу країну.

Америка в своїх найкращих проявах співчутлива. І в глибині нашої американської душі ми знаємо, що безпросвітна і невилазна бідність несумісна з мріями та надіями нашої нації.

І хоч якими б ми не бачили її причини, ми згодні, що проблемні діти не винні. Запущеність дітей та жорстоке поводження із ними не є діяннями Бога, вони — наслідки браку батьківської любові.

І побудова нових в'язниць, хоч би як потрібна вона була, ніколи не замінить надії та порядку в наших душах.

Там, де є страждання, там має бути обов'язок. Нужденні американці — не чужинці, вони наші громадяни, вони не проблеми, а наші пріоритети. І якщо справи цих громадян будуть безнадійно поганими, то погано буде нам усім.

Уряд несе велику відповідальність за громадський порядок та громадське здоров'я, за дотримання громадянських прав та за громадські школи. Однак співчуття — це справа всієї нації, а не лише уряду.

А деякі проблеми та негаразди настільки серйозні, що вирішити їх можливо лише через пораду наставника або ж через пасторську молитву. Церква та добротинність, синагога та мечеть вселяють свій гуманізм у наші громади, і ми надамо їм почесне місце в наших планах та наших законах.

Багатьом людям у нашій країні невідомі муки злиднів, але ми мусимо дослухатися до тих, хто їх зазнав безпосередньо.

І я закликаю нашу націю дати урочисту обіцянку: узрівши пораненого подорожнього, який іде до Єрихона, ми не перейдемо на інший бік шляху.

Америка в своїх найкращих проявах — це місце, де цінується і вітається особиста відповідальність.

Заохочення відповідальності — це не пошук офірного цапа, це заклик до совісті. І хоча відповідальність потребує жертвності, вона приносить глибше відчуття самореалізації та задоволення. Повноту життя ми знаходимо не лише у численних варіантах вибору, а й у виконанні зобов'язань. І ми усвідомлюємо, що діти та громада — це і є оті обов'язки, що роблять нас вільними.

Наші громадські інтереси залежать від особистої вдачі, від громадського обов'язку, родинних зв'язків та засадничої справедливості, від неполічених та невідзначених актів добротинності та благопристойності, що дають напрямок нашій свободі.

Інколи життя кличе нас до великих справ. Але, як сказав один святий нашої доби, кожного дня ми покликані робити маленькі справи з великою любов'ю. Найважливіші завдання демократії виконує кожен із нас.

Я житиму і виконуватиму керівні обов'язки, виходячи з таких принципів: утілювати мої переконання з цивілізованістю, працювати на благо громадських інтересів хоробро та мужньо, виступати за всеохопні справедливості та співчуття, закликати до відповідальності та самому брати на себе відповідальність.

І в усьому цьому я поставлю цінності нашої історії на службу сучасності.

Те, що робите ви, не менш важливо, аніж те, що робить уряд. Я закликаю вас прагнути загального блага навіть нехтуючи власний комфорт; захищати необхідні реформи від легковажних наскоків; служити вашій країні, починаючи з ближнього свого. Я закликаю вас бути громадянами — громадянами, а не глядачами; громадянами, а не підданцями; відповідальними громадянами, що будують життєздатні громади і сильну духом країну.

Американці — щедрі, сильні та чесні, і не тому, що ми віримо в себе, а тому, що ми маємо переконання, що лежать за межами нашого «я». І коли оцього духу громадянства бракує, то його не замінить жодна урядова програма. А коли цей дух є, то проти нього не встоїть жодне зло.

Після підписання Декларації незалежності державець із Вірджинії, Джон Пейдж, написав Томасу Джефферсону: «Ми знаємо, що ці перегони не для прудких, і що ця битва не для сильних. Чи не здається вам, що верхи на вихорі їде ангел і спрямовує цей буревій?»

Багато часу сплигло відтоді, як Джефферсон приїхав на свою інавгурацію. Минають роки, приходять зміни. Але основні теми сьогодення були б йому дуже близькі й зрозумілі: велична історія нашої нації та її нехитра мрія про торжество людської гідності.

Ми не є авторами нашої історії, бо її справжній автор — Той, Хто наповнює час та вічність Своім задумом. Однак Його великий задум утілюється через наш обов'язок, а наш обов'язок полягає в служінні одне одному.

Невтомно, наполегливо, неупинно візьмемося ми сьогодні утілювати цей задум, щоб зробити нашу країну справедливішою і щедрішою, щоб ствердити гідність нашого життя та життя кожної людини.

Ця робота продовжується. Наша історія триває. І ангел і досі їде верхи на вихорі і спрямовує цей буревій.

Нехай благословить вас Бог, нехай Бог благословить Америку.

Друга інавгураційна промова

20 січня 2005 року

Віце-президенте Чейні, пане Верховний Суддя, президенте Картер, президенте Буш, президенте Клінтон, члени Конгресу Сполучених Штатів, шановані представники духовництва, високі гості, співгромадяни!

Сьогодні, в цей визначений законом урочистий день, ми святкуємо довговічну мудрість нашої Конституції і згадуємо ті важливі зобов'язання, які об'єднують нашу країну. Я вдячний за урочистість моменту, сповнений почуття відповідальності у зв'язку зі значущістю того часу, в який ми живемо, і непохитної рішучості виконати ту клятву, яку я приніс, і свідками якої ви стали.

На цьому другому зібранні наші обов'язки визначаються вже не словами, які я виголосив, а самою нашою недавньою історією, яку ми пережили разом із вами. Понад півстоліття Америка захищала власну свободу на віддалених землях. Після краху комунізму настали роки відносної тиші, роки довіри, роки спокою — а потім прийшли роки вогню.

Ми побачили нашу вразливість і побачили справжнє, найглибше її джерело. Поки цілі регіони скипають люття, охоплені тиранією і піддатливі ідеології, в основі якої лежить ненависть та виправдання вбивства, насильство множитиметься і збиратиметься в руйнівну силу, здатну перехлеснути найсильніші перепони і перетворитися на смертельну загрозу. Є лише одна сила в історії, спроможна зруйнувати панування злості й ненависті, викрити лихі заміри тиранів і справдити надії людей достойних і толерантних, і цією силою є свобода людини.

Сам хід подій і здоровий глузд привів нас до єдиного висновку: збереження свободи в нашій країні дедалі більше залежить від розвитку свободи в інших країнах. Найкращою надією на мир на всій землі є поширення свободи в усьому світі.

Американські життєві інтереси і наші найглибші переконання тепер поєдналися. З перших днів нашого заснування ми проголошували, що кожен чоловік і кожна жінка мають права і гідність й вони є найвищою цінністю, бо втілюють образ Творця небес і землі.

З покоління в покоління ми проголошували право кожного розпоряджатися своєю долею, бо немає ні того, хто народився б паном, ні того, хто народився б рабом. Просування цих ідеалів — місія, що сформувала нашу націю. Наші батьки її виконали з честю. Тепер це — доконечна вимога в ім'я нашої національної безпеки і поклик нашого часу.

Отже, політика Сполучених Штатів полягає в тому, щоби шукати і підтримувати демократичні інститути в кожній країні і в кожній культурі, маючи на меті покласти край тиранії у всьому світі.

Головне завдання полягає не в тому, щоб добитися цього силоміць, хоча ми захищатимемо себе і наших друзів силою зброї тоді, коли буде потрібно. Сама суть свободи полягає в тому, що вона має бути вибрана і збережена громадянами, зміцнена силою закону і захищена дотриманням прав меншості. А коли душа нації почне, нарешті, промовляти, то інститути, які в цей час будуть створені, можуть відображати звичаї й традиції, дуже відмінні від наших.

Америка не нав'язуватиме власного стилю правління тим, хто цього не хоче. Натомість наша мета полягає в тому, щоб допомогти іншим знайти власний голос, досягти власної свободи і піти власним шляхом.

Велика мета — покласти край тиранії — потребує зосередженої та ретельної роботи поколінь. Але важкість завдання не привід для того, щоб його уникати. Вплив Америки не безмежний, але, на щастя для пригноблених, він є значним, і ми без вагань використаємо його заради торжества свободи.

Мій найсвятіший обов'язок — захистити країну і народ від подальших нападів та можливих загроз. Дехто не дуже мудрий захотів перевірити рішучість Америки; він зрозуміє, що ця рішучість непохитна.

Ми невпинно роз'яснюватимемо той вибір, що лежить перед кожним правителем і кожною нацією, — моральний вибір між гнітом, який ніколи не має рації, і свободою, яка завжди є правдою. Америка не вдаватиме, що дисидентам у в'язницях подобаються їхні кайдани, або що жінки вітають приниження й рабство, або що кожна людина прагне жити в повній залежності від негідників і з їхньої милості.

Ми підтримуватимемо реформи в інших урядах, пояснюючи, що успіх у наших стосунках із ними потребуватиме від них добродійного поведіння з власним народом. Американська віра в людську гідність рухатиме нашу політику. А навіть, права — це щось більше, ніж те, що неохоче дозволяють диктатори, йдучи на поступки; права мають бути забезпечені можливістю вільно висловлювати незгоду і можливістю для підданих брати участь в управлінні. Урешті-решт, немає справедливості без свободи, і не може бути прав людини без свобод.

Я знаю, що дехто поставив під сумнів привабливість свободи в усьому світі. Хоча саме в нинішній період історії ці сумніви видаються ще дивнішими, бо в останні чотири десятиліття ми стали свідками не баченого раніше прогресу і поширення свободи. Американці, як ніхто, знають силу своїх ідеалів. З часом поклик свободи прийде в кожен розум і в кожную душу. Ми не приймаємо можливості існування вічної тиранії тому, що ми не приймаємо можливості існування вічного рабства. Свобода прийде до всіх тих, хто її любить.

Сьогодні Америка знову говорить народам усього світу:

Усі, хто живе в тиранії та відчаї, повинні знати: Сполучені Штати Америки не ігноруватимуть вашого гноблення і не прощатимуть тих, хто вас гнобить. Коли ви підніметеся за свою свободу, ми станемо разом із вами.

Демократичні реформатори, яких репресують, ув'язнюють або висилають, повинні знати: Америка вважає вас майбутніми лідерами ваших вільних країн.

Правителі незаконних режимів мусять знати, що ми й досі віримо в те ж, у що вірив і Авраам Лінкольн: «Ті, хто позбавляє свободи інших, не знаходять

її самі і під владою справедливого Господа не можуть довго зберігати такого порядку речей».

Лідери режимів з давніми традиціями гноблення мусять знати: щоб служити власному народу, ви маєте навчитися довіряти йому. Станьте на цей шлях до прогресу і справедливості — і Америка піде поряд із вами.

А всі союзники США повинні знати, що ми цінуємо вашу дружбу. Ми покладаємося на ваші поради і залежимо від вашої допомоги. Розбрат між вільними державами є головною метою ворогів свободи. Об'єднання зусиль вільних держав для просування демократії є передумовою поразки наших ворогів.

Сьогодні я хочу звернутися до моїх співгромадян.

У всіх вас я просив терпіння у важкому завданні гарантування безпеки Америки і отримав його більше, ніж належить. Наша країна взяла зобов'язання, які непросто виконати і від яких було би ганьбою відмовитися.

Завдяки тому, що ми чинили в ім'я великої визвольної традиції нашої нації, десятки мільйонів людей здобули свободу.

А що одна надія породжує іншу надію, то ще мільйони здобудуть її.

Нашими зусиллями ми запалили вогонь у свідомості людей. Цей вогонь зігріває тих, хто відчуває його силу. Цей вогонь спопеляє тих, хто бореться проти його поширення, і одного дня незгасиме полум'я свободи досягне всіх найтемніших куточків нашого світу.

Деякі американці перебрали найскладніші обов'язки у цій справі — тиху й таємну роботу розвідки і дипломатії, ідеалістичну роботу зміцнення нових вільних урядів, небезпечну і таку потрібну роботу боротися з нашими ворогами. Дехто довів відданість країні своєю смертю, яка уславила їхні життя. І ми вічно славитимемо імена цих людей і принесені ними жертви.

Усі американці стали свідками такої відданості ідеалам, а деякі — вперше в житті. Я прошу наших наймолодших співгромадян вірити тому, що ви бачите на власні очі. Ви бачили обов'язок і відданість у виразі непохитних облич наших звитяжних солдатів. Ви бачили, що життя — крихке, зло — реальне, бачили торжество хоробрості. Зробіть вибір служити справі, важливішій за ваші особисті потреби, важливішій, аніж ви самі, — і це не лише послужить на благо нашої країні, а й додасть їй слави.

Америка потребує ідеалізму та мужності, бо у нас є важлива робота у себе удома — незавершена справа американської свободи. У світі, що рухається в напрямку до свободи, ми сповнені рішучості продемонструвати її значення й сенс.

В американському ідеалі свободи громадяни знаходять гідність і безпеку економічної незалежності, замість праці лише на межі виживання. Це є ширшим визначенням свободи, аніж те, що міститься в Законі про ферми та ділянки, Законі про соціальну безпеку і в Біллі про права. І тепер ми розшири-

мо це розуміння, реформуючи ключові соціальні інститути так, щоб вони служили потребам нашого часу.

Аби дати кожному американцеві підтримку, бачення перспективи й упевненість у майбутньому країни, ми приведемо у відповідність до найвищих стандартів наші школи і побудуємо суспільство власників. Ми розширимо право власності в сферах нерухомості й бізнесу, пенсійного забезпечення і медичного страхування, роблячи наших людей більш підготовленими до викликів життя у вільному суспільстві.

Роблячи кожну людину господарем власної долі, ми дамо кожному американцеві велику свободу від нужди та страху і зробимо наше суспільство більш розвиненим, справедливим і рівним.

В американському ідеалі свободи суспільний інтерес залежить від особистої вдачі — чесності та терпимості, а також тієї вирішальної ролі, яку відіграє сумління у нашому житті. Загалом, самоврядність залежить від здатності керувати власним «я».

Цей тип особистості та її вдачі виховують у сім'ях, зміцнюють у суспільстві з чіткими орієнтирами і підтримують у нашому національному житті істинами Синаю та Нагірної проповіді, словами Корану та різними віросповіданнями наших людей. Американці рухаються вперед, кожним поколінням підтверджуючи все те добре й правильне, що прийшло з минулого — ідеали добра й справедливості, що були і будуть незмінними вчора, сьогодні і завжди.

В американському ідеалі свободи втілення прав ушляхетнюється служінням, милістю і співчуттям до слабких. Свобода для всіх не значить незалежність всіх від усіх. Наша нація спирається на чоловіків та жінок, які піклуються про своїх сусідів і оточують страждених своєю любов'ю.

Американці — у своїх найкращих проявах — цінують життя, яке бачать одне в одному, і вони повинні завжди пам'ятати, що навіть той, хто викликає неприязнь, є носієм цієї цінності. І наша країна повинна повністю відмовитися від расистських звичок, тому що ми не можемо нести ідею свободи і багаж нетерпимості водночас.

З точки зору одного дня, включаючи день цієї церемонії, перед нашою країною стоять безліч питань і проблем. А в перспективі століть проблеми, що постали перед нами, є нечисленними і нескладними. Чи добилося наше покоління прогресу в справі свободи? І чи допоміг нам у цьому наш характер?

Ці запитання дозволяють нам судити про себе, і вони об'єднують нас, тому що американці з всіх груп і всякого походження, американці за вибором і за народженням пов'язані одне з одним справою служіння свободі.

Ми знавали розбіжності, які будуть подолані задля руху вперед до великої мети, — і я докладаю всіх зусиль з вірою в те, що ці розбіжності зникнуть.

Однак для Америки ці незгоди не визначальні. Ми пережили відчуття товариства і єднання нації завжди, коли наша свобода зазнавала нападу, і наша відповідь була як єдина рука, спонукана до дії єдиним серцем. І ми переживаємо таке відчуття єдності і гордості завжди, коли Америка захищає добро, коли жертвам катастрофи дають надію, коли справедливість дає відсіч несправедливості, коли з невільників спадають пута.

Ми йдемо вперед з повною впевненістю в остаточному тріумфі свободи. Не тому, що історія невмолимо котиться вперед: бо її рушієм є людський вибір. Не тому, що ми вважаємо себе обраною нацією: бо лише Господь вирішує і обирає за своєю волею.

І ми сповнені впевненості в собі, бо свобода — це повсякчасне сподівання людства, це вічне прагнення до світла з темряви, це глибинний поклик душі. Коли батьки-засновники проголосили новий порядок епохи, коли солдати лава за лавою ішли на смерть в ім'я Спільки, заснованої на свободі, коли розгнівані громадяни крокували мирними рядами під прапором «Свободу негайно!» — вони діяли, сподіваючись утілити древню мрію.

Історія знає припливи й відпливи добра й справедливості, але історія має також чіткий напрямок руху, визначений прагненням до свободи за її Творцем.

Коли Декларація незалежності була вперше зачитана публічно, і Дзвін Незалежності зазвучав святковим боєм, свідок цього сказав: «Він дзвонив так, ніби хотів сказати щось особливе». І у наш час цей дзвін і досі хоче сказати щось особливе.

Америка в новому столітті проголошує ідею свободи в усьому світі всім його мешканцям. З новою силою — пройшовши через випробування, але не втомившись, — ми готові до найбільших досягнень в історії свободи.

Нехай благословить вас Бог та нехай береже Він Сполучені Штати Америки.

БАРАК ОБАМА

Народився 4 серпня 1961 року.

Сорок четвертий Президент США з 20 січня 2009 року.

Член Демократичної партії.

Віце-президент — Джо Байден.

Барак Обама викладав юриспруденцію на правничому факультеті Чиказького університету з 1993 по 2004 рік. У 1996 році його було обрано до сенату штату Іллінойс від муніципалітету Гайд Парк на півдні Чикаго, а в 2003 році, коли демократи отримали більшість у сенаті штату, його було обрано головою комітету з питань охорони здоров'я та соціальної служби. Як сенатор штату Іллінойс він запропонував декілька законопроектів, які були спрямовані перш за все на допомогу малозабезпеченим громадянам та громадянам без медичної страховки. У 2004 році його було обрано до Сенату США. За неповні три роки діяльності в складі Сенату США він запропонував 152 законодавчих акти і брав

активну участь у підготовці інших 427 законопроектів. Серед запропонованих ним законопроектів спостерігачі відмітили закони, спрямовані на підтримку студентства та полегшення для них фінансового тягаря. В серпні 2005 року разом із сенатором Річардом Лугаром відвідував Україну (Донецьку область) у рамках програми по утилізації боєприпасів. Обама отримав перемогу над кандидатом від республіканців Джоном Маккейном на президентських виборах 4 листопада 2008 р. і став першим афроамериканцем, обраним на найвищу державну посаду.

Інавгураційна промова

20 січня 2009 р.

Співгромадяни!

Я промовляю тут сьогодні, смиренно усвідомлюючи те завдання, що стоїть перед нами, вдячний вам за виказану мені довіру, і пам'ятаючи про жертви, принесені нашими предками. Я дякую президентові Бушу за його службу нашій країні, а також за його великодушну співпрацю під час передачі влади.

Уже сорок чотири американці принесли президентську присягу. Її слова промовляли на тлі припливних хвиль процвітання та тихих вод мирних часів.

Однак доволі часто ця присяга звучала на фоні зловісних темних хмар та шалених буревіїв. І в таку годину Америка невпинно йшла вперед не лише завдяки вмінню чи проникливій мудрості тих, хто обіймав найвищу посаду, але й завдяки тому, що ми, народ, залишалися відданими ідеалам наших предків, вірними нашим основоположним документам.

Так було. І так буде й з цим поколінням американців.

Тепер уже цілком очевидно, що криза набирає обертів. Наша країна перебуває в стані війни з розгалуженою мережею насильства та ненависті. Наша економіка дуже серйозно послаблена, і це результат не лише пожадливості та безвідповідальності з боку певних кіл, але й нашої колективної неспроможності вдаватися до рішучих кроків і готувати країну до нової доби. Люди втрачають домівки, скорочується кількість робочих місць, підприємства закриваються. Наша медицина надто дорога, наші школи надто часто не дають потрібної освіти, і кожен день приносить свідчення того, що способи витрачання енергетичних ресурсів зміцнюють наших ворогів і загрожують нашій планеті.

Це — показники кризи, що підтверджують статистичні дані. Менш підвладною вимірам і більш глибокою за своїми наслідками є зневіра, яка поволі шириться повсюдно в нашій країні — повзучий страх того, що занепад Америки неминучий і що наступне покоління має знизити свої очікування.

Сьогодні я кажу вам: проблеми, що стоять перед нами, — реальні. Вони серйозні та численні. Їх не можна буде подолати легко та швидко. Але знай, Америку, — вони будуть подолані!

Цього дня ми гуртуємося, бо обрали надію, а не страх, єдність мети, а не конфлікти й чвари.

Цього дня ми прийшли сюди, щоб оголосити про кінець дріб'язковим образам та фальшивим обіцянкам, взаємним звинуваченням та заявленим догмам, які аж надто довго чинили задушливий вплив на нашу політику.

Ми залишаємося молодого нацією, але, як сказано у Святому Письмі, настав час позбуватися дитячих звичок. Настав час підтвердити наш незламний дух, обрати собі кращу історичну долю, зберегти і примножити той безцінний дар, ту шляхетну ідею, що передавалася від покоління до покоління, той Божий заповіт, що всі люди рівні і всі заслуговують на можливість здобувати повну міру свого щастя.

Знову стверджуючи велич нашої нації, ми свідомі того, що велич ніколи не дається просто так. Її треба заслужити. Наша подорож ніколи не була позначена короткими обхідними шляхами чи прагненням задовольнитися меншим. Це була подорож не для слабодухих — тих, хто воліє байдикувати, а не працювати, або ж прагнути тих задовольень, що їх приносять із собою багатство та слава. Ні, це була подорож людей, здатних на ризик, людей дії, творців — інколи відомих, але частіше то були чоловіки та жін-

ки, непримітні своєю працею, які просували нас довгим вибоїстим шляхом до процвітання та свободи.

Заради нас збирали вони свої скромні пожитки та подорожували через океан у пошуках нового життя.

Заради нас тяжко працювали вони в майстернях та оселялися на Заході, терпіли удари батога та обробляли невіддатливу землю.

Заради нас вони билися і помирали в таких місцях, як Конкорд та Геттіс берг, Нормандія та Кхесань. Ці чоловіки й жінки невтомно боролися, приносили жертви і працювали до кривавих мозолів, щоб ми з вами жили краще. Вони сприймали Америку як дещо більше, ніж просто суму наших індивідуальних прагнень, більше, ніж усі розбіжності в походженні, багатстві чи фракційній належності.

І ця подорож триває й сьогодні. Ми залишаємося найзаможнішою і найпотужнішою країною на Землі. Наші робітники не стали трудитися менш продуктивно відтоді, як почалася криза. Наші голови не стали менш винахідливими, а наші товари — менш потрібними, ніж вони були минулого тижня, минулого місяця чи минулого року. Наш творчий потенціал не зменшився. Але наш час уперто гнути свою лінію, захищати чиїсь вузькі інтереси та відкласти неприємні та важкі рішення — цей час, безперечно, минув. Відсьогодні ми мусимо змобілізуватися, струсити з себе пиліюку і знову заходитися перебувати Америку.

Куди не поглянь — скрізь повно роботи. Стан нашої економіки кличе до дій — сміливих та швидких, і ми будемо діяти — і не лише для створення нових робочих місць, а й для того, щоб закласти нові підвалини зростання. Ми будуватимемо дороги й мости, електромережі та лінії цифрового зв'язку, які живитимуть нашу комерцію та зв'язуватимуть нас воедино. Ми повернемо науці її заслужене місце і використаємо численні чудеса техніки для підвищення рівня медичного обслуговування і зниження його вартості. Ми запряжемо енергію сонця, вітру та землі, щоб рухати наші автомобілі і забезпечувати роботу наших фабрик. І ми реформуємо наші школи, коледжі та університети у відповідності до потреб нової доби. Усе це ми можемо. І все це ми неодмінно зробимо.

Утім, є ті, хто ставить під сумнів масштаб наших амбіцій, — ті, хто натякають, що наша система не потягне надто багато грандіозних планів. Але у цих людей коротка пам'ять. Бо вони забули те, чого вже досягла наша країна, забули про те, чого можуть досягнути вільні чоловіки та жінки, якщо їхня уява поєднується зі спільністю мети та потребою мужності.

Ці циніки не розуміють одного: земля зрушилися під їхніми ногами, і заявлені політичні аргументи, що так довго тримали нас у своєму полоні, вже втратили свою актуальність. Ми сьогодні не ставимо собі питання — чи зavelикий наш уряд, чи замалий. Питання в тому, щоб він працював: допомагав родинам

знаходити роботу з пристойною платнею, обслуговування, яке вони собі можуть дозволити, а також пристойне пенсійне забезпечення. І там, де відповідь на це запитання буде ствердною, ми будемо йти вперед. Там, де відповідь буде негативною, програми будуть згорнуті. А ті з нас, хто розпоряджається державними грошима, будуть поставлені в умови жорсткої звітності — щоб витратити кошти мудро, позбутися шкідливих звичок марнотратства і здійснювати фінансові операції уряду прозоро і гласно, бо лише так зможемо ми відновити життєво необхідну довіру між народом та його урядом.

Не стоїть також перед нами питання корисності чи шкідливості ринкової економіки. Її здатність створювати багатства та ширити свободу є неперевршеною, але нинішня криза нагадала нам, що без пильного ока ринок може розкрутитися так, що вийде з-під контролю і що країна не зможе процвітати тривалий час, коли вона створюватиме сприятливі умови лише тим, хто процвітає. Успіх нашої економіки завжди залежав не лише від розміру нашого валового національного продукту, а й від ступеню поширення нашого процвітання; від нашої здібності забезпечувати можливості самореалізації кожному охочому, і не як подачку, а як найнадійніший шлях до нашого спільного добробуту.

Що стосується нашої спільної оборони, то ми відкидаємо як фальшивий вибір між нашою безпекою та нашими ідеалами. Наші батьки-засновники, зітнувшись із небезпеками, які нам тепер важко навіть уявити, створили Хартію, щоб забезпечити верховенство закону та прав людини, Хартію, яка зміцнювалася та стверджувалася кров'ю поколінь. Ці ідеали і досі освітлюють нашу землю, і ми не відмовимося від них заради якоїсь скороминущої вигоди. Тож нехай чують усі інші народи та уряди, що спостерігають за цією подією, — від найвеличніших столиць і до маленького села, де народився мій батько: знайте, що Америка — друг кожній країні та кожному чоловікові, жінці та дитині, які прагнуть майбутнього, де пануватимуть мир та повага до людської гідності, і що ми знову готові взяти на себе ініціативу.

Пам'ятайте, що покоління наших попередників перемогли фашизм та комунізм не лише ракетами і танками, але й міцними союзницькими угодами та непохитними переконаннями. Вони розуміли, що одна лише наша сила не зможе нас захистити, не зможе наділити нас правом чинити так, як нам заманеться. Натомість наші попередники знали, що наша сила зростає через її обачливе й розумне використання, що наша безпека обумовлюється справедливістю нашого діла, силою нашого прикладу, пом'якшувальними властивостями скромності та стриманості.

Ми — хранителі цієї спадщини. Якщо ми знову триматимемося цих принципів, то нам буде до снаги здолати нові небезпеки, які вимагають іще більших зусиль, іще тіснішого співробітництва між країнами. Ми розпочнемо — з належною відповідальністю — виходити з Іраку, передаючи управління

народу цієї країни, і почнемо зміцнювати так важко здобутий і крихкий мир в Афганістані. Разом зі старими друзями та колишніми ворогами ми невтомно працюватимемо заради зменшення ядерної загрози та зупинення примари глобального потепління. Ми не перепрошуватимемо за наш спосіб життя і без вагань захищатимемо його, а тим же, хто прагне досягати своїх цілей, сприяючи терору та жорстоко вбиваючи невинних, ми, знову зміцнілі духом і незламні, кажемо: ви нас не здолаєте, ми вас переможемо.

Бо ми знаємо, що наша строкатість — це сила, а не слабкість. Ми — нація християн та мусульман, євреїв та індусів, а також невір. Ми виховані в різних мовах та культурах, що беруть початок у кожному з куточків нашої Землі, і через те, що ми вже скуштували гіркого пійла громадянської війни та сегрегації і вийшли з того лихого періоду сильнішими та згуртованішими, ми не можемо не вірити в те, що згодом ненависть та старі образи минуться, що міжплемінні межі зникнуть, що в міру того, як наш світ ставатиме дедалі меншим, дедалі сильніше проявлятиметься наша загальнолюдська сутність і що Америка мусить відіграти свою роль у наближенні нової доби миру.

Що стосується мусульманського світу, то ми прагнемо знайти новий шлях уперед, шлях, котрий ґрунтуватиметься на взаємних інтересах та взаємній повазі. Тим же лідерам в усьому світі, які сіють зерна конфлікту чи звинувачують Захід у проблемах своїх суспільств, ми кажемо: знайте, що ваші народи судитимуть вас за вашою здатністю будувати, а не руйнувати. Тим, хто чіпляється за владу корупцією, обманом та придушенням незгодних, ми кажемо: знайте, що історія не на вашому боці, але ми простягнемо вам руку, якщо ви розтиснете свій кулак.

Народам бідних країн ми обіцяємо співпрацю, щоб ваші ферми стали багатими, а вода у річках — чистою, щоб нагодувати зголоднілі тіла і наситити спрагли душі. А всім країнам на кшталт нашої, які користуються плодами відносного багатства, ми кажемо: ми не залишимося байдужими до страждань за межами наших кордонів, не будемо ми і споживати світові ресурси без огляду на наслідки. Бо світ змінився, і разом із ним мусимо змінитися й ми.

Споглядаючи шлях, що лежить перед нами, ми зі смиренною вдячністю згадуємо тих хоробрих американців, що саме в цю годину патрулюють далекі пустелі та віддалені гори. У них є що сказати нам сьогодні, як і тим загиблим героям, котрі лежать на Арлінгтонському цвинтарі, стиха промовляючи до нас крізь віки. Ми шануємо їх не лише тому, що вони охоронці нашої свободи, а й тому, що вони втілюють ідею служіння країні, бажання знайти сенс у тому, що є чимось більшим, аніж вони самі. І тому в цю мить, мить, яка визначатиме життя покоління, саме цей дух має оселитися в наших душах.

Бо, скільки б не робив і не мусив зробити уряд, урешті наша країна спирається саме на віру та рішучість американського народу. Бо якраз доброта, що спонукає прийняти незнайомця, котрий утратив житло під час повені, бо

якраз безкорисливість робітників, які радше скоротять свій робочий день, але не допустять, щоб їхній товариш утратив роботу, допомагають нам пережити найважчі часи. Нашу долю вирішує не лише сміливість пожежника, що кидається сходами і рятує дитину, але й бажання батьків цю дитину ростити і виховувати.

Перед нами можуть постати нові проблеми. Інструменти для їх подолання теж можуть бути новими і досі не баченими. Але ті цінності, від яких залежить наш успіх, — наполеглива праця та чесність, мужність та справедливість, терпимість та допитливість, вірність та патріотизм, — усі вони давні. Вони істинні. Саме ці цінності були мовчазним рушієм прогресу впродовж усієї нашої історії. Зараз нам необхідно повернутися до цих істин. Зараз від нас вимагається розпочати нову добу відповідальності — свідомості кожного американця, що ми маємо обов'язки — перед собою, перед нашою країною і перед світом, обов'язки, що ми їх будемо брати на себе не з невдоволенням, а з радістю, твердо знаючи: ніщо так повно не задовольняє душу і ніщо так не формує наш характер, як спрямування всіх своїх сил на вирішення важкого завдання.

Отакі ціна та перспектива американського громадянства.

Ось у чім джерело нашої впевненості — у знанні того, що Господь кличе нас утілити в реальність історичну долю, обриси якої поки що ледве бринять.

Ось сенс наших вольностей і нашої віри: чоловіки, жінки та діти всіх віровизнань можуть прийти на свято на цю величну алею, і чоловік, чийого батька іще менше шістдесяті років тому могли б не обслужити в місцевому ресторані, має тепер змогу стояти перед вами, приймаючи найсвятішу з присяг.

Тож відзначмо цей день спогадом про те, хто ми і який великий шлях ми вже здолали. У той рік, коли народилася Америка, у найхолодніший місяць року невеличка купка патріотів сиділа, скупчившись біля згасаючого вогнища на березі замерзлої ріки. Столицю довелося покинути. Ворог наступав. Сніг був забризканий кров'ю. І в той момент, коли доля нашої революції висіла на волосинці, батько нашої нації наказав зачитати народу оці слова:

«Нехай нащадки знають, <...> що в розпал зими, коли живими лишалися тільки надія та добродієність, <...> столиця та країна, стривожені спільною небезпекою, виступили проти неї».

Америку! Перед лицем наших спільних небезпек, в цю зиму, сповнену тяжких випробувань, не забудьмо ці невідвладні часу слова. З надією та добродієністю хоробро здолаймо крижані потоки і вистіймо всі шторми та буревії. Нехай діти наших дітей скажуть, що, коли настав час випробувань, ми не зійшли зі свого шляху, не дали скінчитися нашій подорожі, що ми не злякалися і не втратили мужність, і, пильно вдивляючись в обрій та з Божим благословенням над нами, понесли далі той великий дарунок свободи, щоб передати його майбутнім поколінням.

Зміст

Шановні читачі	3
Передмова	4
Джордж ВАШИНГТОН	5
Джон АДАМС	9
Томас ДЖЕФФЕРСОН	15
Джеймс МЕДІСОН	25
Джеймс МОНРО	31
Джон Квінсі АДАМС	49
Ендрю ДЖЕКСОН	56
Мартін Ван БЮРЕН	62
Вільям Генрі ГАРРИСОН	71
Джон ТАЙЛЕР	88
Джеймс Нокс ПОЛК	89
Закарі ТЕЙЛОР	100
Міллард ФІЛЛМОР	101
Франклін ПІРС	104
Джеймс Б'ЮКЕНЕН	112
Авраам ЛІНКОЛЬН	119
Ендрю ДЖОНСОН	130
Улісс ГРАНТ	131
Резерфорд ХЕЙЗ	138
Джеймс ГАРФІЛД	144
Честер АРТУР	151
Гровер КЛІВЛЕНД	152
Бенджамін ГАРРИСОН	157
Гровер КЛІВЛЕНД	167
Вільям МАК-КІНЛІ	173
Теодор РУЗВЕЛЬТ	183
Вільям Говард ТАФТ	186
Вудро ВІЛЬСОН	198
Уоррен ГАРДІНГ	206
Калвін КУЛІДЖ	215
Герберт ГУВЕР	225
Франклін РУЗВЕЛЬТ	235
Гаррі ТРУМЕН	249
Дуайт ЕЙЗЕНХАУЕР	256
Джон КЕННЕДІ	267
Ліндон ДЖОНСОН	271
Річард НІКСОН	276
Джеральд ФОРД	286
Джиммі КАРТЕР	287
Роналд РЕЙГАН	291
Джордж БУШ	303
Білл КЛІНТОН	309
Джордж БУШ-молодший	319
Барак ОБАМА	329